

*Academia de Științe
a Moldovei*

INCE

INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE

*Ministerul Economiei
al Republicii Moldova*

**EVALUAREA EFECTELOR
ÎMBĂTRÎNIRII DEMOGRAFICE ASUPRA
DEZVOLTĂRII SOCIOECONOMICE**

Chișinău, 2014

Această publicație a fost editată cu suportul financiar al UNFPA (Fondul ONU pentru Populație în Republica Moldova). Opiniile prezentate în această lucrare aparțin autorilor și nu reflectă opinia și poziția oficială a UNFPA.

CZU

Responsabil pentru ediție:

Galina Savelieva, dr. în economie, conf.cercetător

Redactor științific:

Olga Gagauz, dr.habilitat în sociologie, conf.cercetător

Mariana Buciuceanu-Vrabie, dr. în sociologie, conf.cercetător

Colectivul de autori:

Galina Savelieva, dr. în economie, conf.cercetător

Nina Cesnocova

Raisa Taragan

Ana Tomceac

Svetlana Zaharov

Recenzenți:

Tudor Bajura, dr.habilitat în economie, conf. Cerc. INCE

Constantin Matei, dr.habilitat în geografie, prof., ASEM

Redactor: Tamara Osmochescu

Aprobat la Consiliul Științific al INCE (proces-verbal nr.7 din 21.11.2014)

Studiul prezintă abordări metodologice de evaluare a impactului îmbătrînirii demografice asupra dezvoltării socioeconomice în baza unui sistem de indicatori ce caracterizează situația în diferite domenii – piața muncii, educația, ocrotirea sănătății, protecția socială și sistemul de pensionare. Sunt elaborate unele recomandări de îmbunătățire a monitoringului procesului de îmbătrînire demografică.

Lucrarea se adresează specialiștilor din autoritățile publice centrale și locale, cercetătorilor științifici, doctoranzilor, profesorilor, studenților și tuturor celor preocupați de problemele privind populația și dezvoltarea.

CUPRINS

LISTA ABREVIERILOR.....	4
INTRODUCERE.....	5
1. ASPECTE TEORETICO-METODOLOGICE DE EVALUARE A PROCESULUI DE ÎMBĂTRÎNIRE A POPULAȚIEI.....	7
1.1. Unele caracteristici ale îmbătrînirii demografice	7
1.2. Aparatul metodologic aplicabil la evaluarea impactului îmbătrînirii asupra dezvoltării socioeconomice.....	11
1.3. Indicatorii de monitorizare a procesului de dezvoltare a populației	21
2. SISTEMUL DE INDICATORI DE EVALUARE A POLITICILOR SOCIOECONOMICE	31
2.1. Indicatorii de evaluare a efectelor politicilor de protecție socială	31
2.2. Indicatorii de evaluare a politicilor de ocupare a forței de muncă	41
2.3. Indicatorii de evaluare a impactului politicilor privind veniturile și nivelul de bunăstare al vîrstnicilor	51
3. DEZVOLTAREA POLITICILOR SOCIOECONOMICE ÎN CONTEXTUL ÎMBĂTRÎNIRII DEMOGRAFICE	64
3.1. Serviciile sociale oferite persoanelor vîrstnice.....	64
3.2. Dezvoltarea serviciilor medicale	78
3.3. Impactul schimbării structurii populației asupra pieței forței de muncă ..	85
3.4. Dezvoltarea sistemului de pensionare	97
3.5. Determinarea impactului îmbătrînirii forței de muncă asupra creșterii economice	109
BIBLIOGRAFIE	120
ANEXE	125

LISTA ABREVIERILOR

AFM – Ancheta Forței de Muncă
ANOFM – Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă
APL – Administrația Publică Locală
AȘM – Academia de Științe a Moldovei
BASS – Bugetul Asigurărilor Sociale de Stat
BIM (ILO) – Biroul Internațional al Muncii (Organizația Internațională a Muncii)
BNS – Biroul Național de Statistică
CBGC – Cercetarea Bugetelor Gospodăriilor Casnice
CE – Consiliul Europei
CNAS – Casa Națională de Asigurări Sociale
CSI – Comunitatea Statelor Independente
EUROSTAT – Oficiul Statistic al Comunităților Europene
GC – Gospodăria casnică
IITSD – Indicatorul integral teritorial de securitate demografică
INCE – Institutul Național de Cercetări Economice
MAI - Ministerul Afacerilor Interne
ME – Ministerul Economiei
MIPAA – Planul Internațional de acțiune de la Madrid privind îmbătrânirea
MMPSF – Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei
MS – Ministerul Sănătății
ODM – Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului
OIM – Organizația Internațională pentru Migrație
OMS – Organizația Mondială a Sănătății
ONG – Organizația non-guvernamentală
ONU – Organizația Națiunilor Unite
PP – Produsul potențial
p.p. – puncte procentuale
PIB – Produsul Intern Brut
PNUD – Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare
SIAMA – Sistemul Informațional Integrat Automatizat „Migrație și Azil”
UE – Uniunea Europeană
UNFPA – Fondul Națiunilor Unite pentru Populație
UNECE – Comisia Economică pentru Europa a ONU
UNDESA – Departamentul ONU pentru Afaceri Economice și Sociale
VAB – Valoarea Adăugată Brută
VLMG – Venitul lunar minim garantat

INTRODUCERE

Una din provocările sociale și demografice profunde ale societății contemporane este îmbătrânirea demografică a populației – proces obiectiv, rezultat al creșterii speranței de viață la naștere și al reducerii fertilității. Acest fenomen a cuprins majoritatea țărilor, în special cele economic dezvoltate, având implicații multiple pe plan economic, social, politic, cultural etc. Prognozele demografice indica că pentru prima dată în istorie numărul vîrstnicilor către anul 2050 va depăși numărul copiilor, iar ponderea populației în vîrstă de 60 de ani și peste va ajunge la 22% în totalul populației, iar către sfîrșitul secolului – la 32%.

În Republica Moldova, procesul de îmbătrînire demografică se caracterizează printr-o intensitate rapidă de creștere, ceea ce pe fundalul sporului natural negativ și al refluxului migrațional masiv prezintă un pericol pentru dezvoltarea socioeconomică sustenabilă.

În perioada anilor 1995-2014 se constată o descreștere a populației țării cu circa 120 mii persoane. Începînd cu anul 2011, se evidențiază reducerea efectivului populației în vîrstă aptă de muncă – cu 25,6 mii persoane în ultimii trei ani. Ponderea persoanelor în vîrstă de 60 de ani și peste a crescut cu 2,2 puncte procentuale și a constituit 15,7% la sfîrșitul anului 2013, îmbătrînirea demografică fiind mai mult specifică pentru mediul rural.

În acest context, determinarea metodelor de măsurare a impactului îmbătrînirii demografice asupra dezvoltării socioeconomice, precum și elaborarea recomandărilor de ameliorare a situației prezintă o actualitate deosebită. Consolidarea fundamentelor metodologico-practice pentru elaborarea și implementarea politicilor de stat ce țin de protecția socială a persoanelor vîrstnice, integrarea acestora în viața social-economică, precum și evaluarea impactului îmbătrînirii demografice asupra dezvoltării socioeconomice vor contribui la creșterea eficienței politicilor în domeniul populației.

Lucrarea în sine prezintă rezultatele științifice obținute în urma realizării proiectului aplicativ 11.817.08.32 A “Determinarea metodelor și modelelor de măsurare multi-dimensională a impactului îmbătrînirii demografice asupra diferitor tipuri de variabile economice și sociale” în anii 2011-2014 și cuprinde informații generalizate cu privire la metodele de abordare a îmbătrînirii demografice. Sunt propuse unele recomandări ce țin de monitorizarea impactului acestui fenomen asupra dezvoltării socioeconomice, estimînd consecințele posibile ale modificării structurii pe vîrste ale populației asupra diferitelor sectoare economice și sociale.

Studiul cuprinde o generalizare a fundamentelor teoretice și a metodelor de evaluare a impactului îmbătrînirii populației asupra politicilor socioeconomice și este destinat practicienilor din acest domeniu. Concluziile rezultate din procesul de evaluare a impactului fenomenului de îmbătrînire asupra creșterii economice se referă la consolidarea pieței forței de muncă competitive, ajustarea politicilor de

ocupare a forței de muncă, la schimbările demografice structurale, asigurarea stabilității financiare a bugetelor asigurărilor sociale și medicale de stat în legătură cu creșterea numărului și ponderii persoanelor vîrstnice în totalul populației.

Rezultatele cercetării pot fi utilizate de către specialiștii din autoritățile publice centrale și locale pentru monitorizarea procesului de implementare a Programului național strategic în domeniul securității demografice a Republicii Moldova (2011-2025) și Planului de acțiuni 2014-2016¹. De asemenea, lucrarea prezintă o sursă importantă de informare pentru procesul de instruire a partenerilor sociali, în procesul didactico-științific, pentru toți actorii sociali preocupați de problemele demografice și socioeconomice.

¹ Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova nr.551 din 10 iulie 2014. Publicat: 25.07.2014 în Monitorul Oficial Nr. 209-216, art Nr : 617

1. ASPECTE TEORETICO-METODOLOGICE DE EVALUARE A PROCESULUI DE ÎMBĂTRÎNIRE A POPULAȚIEI

1.1. Unele caracteristici ale îmbătrînirii demografice

Îmbătrînirea demografică este un proces care se referă la grupuri, colectivități de persoane (și nu la individ ca un caz singular) în ce privește structura, compoziția populației în raport cu caracteristica “vîrstă”, și este un factor de risc legat de evoluția populației și a structurii acesteia. Totodată, îmbătrînirea populației este o problemă *multidimensională*: demografică, economică, socială, politică și culturală.

Procesul de îmbătrînire demografică se caracterizează prin creșterea proporțiilor de adulți și vîrstnici dintr-o populație, în timp ce proporțiile de copii și adolescenți scad, fapt caracteristic pentru reproducerea populației de tip îngust și care duce la o creștere a vîrstei mediane a populației.

Problemele de îmbătrînire a populației, consecințelor ei multiple, precum și aspectelor demografice și consecințelor economice ale îmbătrînirii (impactul asupra pieței forței de muncă, sistemul de pensii și sistemul de asistență socială a persoanelor în vîrstă) sunt dedicate o cantitate semnificativă de cercetări științifice.

Cauzele care explica fenomenul de îmbătrînire a populației sunt scăderea natalității, progresele medicinei și creșterea nivelului de trai, care măresc rata de creștere numerică a populației vîrstnice prin reducerea morbidității și mortalității. Fluxul migrațional, avînd o semnificație dublă, poate contribui la aprofundarea îmbătrînirii demografice, sau invers – duce la întinerirea populației. Procesul demografic pe glob este determinat de două modele de bază:

- 1) *modelul „populației vîrstnice”*, care corespunde zonelor cu un nivel scăzut al natalității și mortalității infantile și respectiv cu un nivel mai ridicat al speranței de viață la naștere;
- 2) *modelul de „populație tînă”*, care este valabil pentru zonele cu rate ridicate ale natalității și mortalității, inclusiv mortalitate infantilă, avînd sporul natural în creștere, precum și speranța de viață la naștere scăzută.

Îmbătrînirea populației se consideră mobilă, atunci când ponderea persoanelor de peste 60 de ani constituie 12 - 14% în totalul populației; stabilă, cu ponderea persoanelor de această vîrstă la nivel de 15-19%; îmbătrînirea populației ce provoacă depopulare, cu ponderea persoanelor în vîrstă de 60 de ani și mai mult peste 20%. Prognozele demografice la nivel global², atestă creșterea continuă a numărului de vîrstnici în structura populației, după anul 2050 ponderea acestora depășind treptat ponderea copiilor (0-14 ani) (*Fig.1.1.1*).

² Varianta medie a prognozei ONU. // United Nations Department of Economic and Social Affairs/Population Division World Population Prospects: The 2012 Revision, Volume I: Comprehensive Tables.

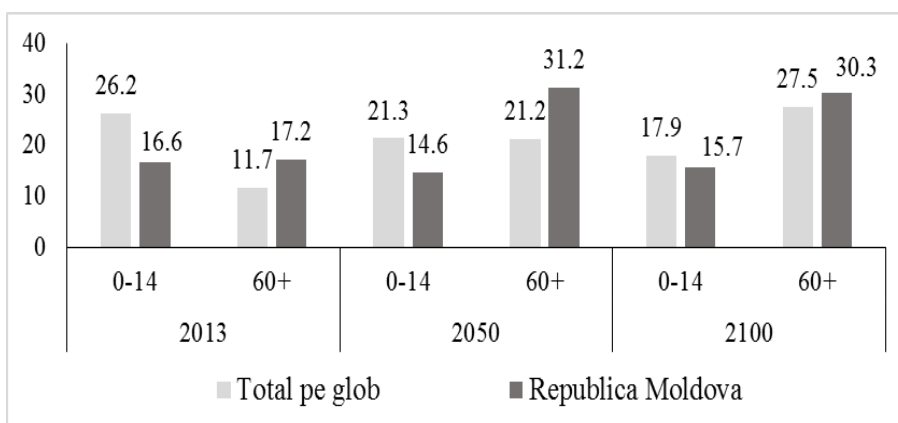

Fig. 1.1.1. Ponderea copiilor (0-14 ani) și a persoanelor în vîrsta de 60 ani și peste în structura populației, varianta medie a prognozei ONU

Sursa: http://esa.un.org/wpp/Documentation/pdf/WPP2012_Volume-I_Comprehensive-Tables.pdf

Îmbătrînirea demografică este un proces *ferm și de lungă durată*, care, odată instalat, își continuă evoluția în sensul accentuării sale. Analizele și studiile efectuate la un moment dat au o valoare limitată și concluziile acestora sunt valabile pe perioade nu prea îndelungate, fapt care convinge că îmbătrînirea este un proces și de *actualitate*, și de *perspectivă*. Îmbătrînirea populației, ca fenomen, constituie o provocare nu doar ca proces biologic, care are loc la nivel individual, ci și ca fenomen social, cu impact asupra tuturor sectoarelor, precum finanțele publice, politica social-economică, piața muncii, infrastructura, relațiile sociale etc.

Creșterea speranței de viață, ca factor determinant al îmbătrînirii populației, este legată de succesul în medicină și economie, în special se datorează ameliorării condițiilor de trai, modificării structurii de morbiditate și reducerii impactului factorilor externi asupra mortalității. Speranța de viață este un „barometru al progresului social”³, or prelungirea acesteia constituie o reflectare a condițiilor de viață, a condițiilor de muncă, alimentație, obiceiuri, mediu, sănătate și educație.

Îmbătrînirea populației are o importanță socioeconomică și un impact semnificativ atât asupra societății în ansamblu, cât și asupra vîrstnicilor, în special, o evaluare pozitivă a persoanelor în vîrstă și rolul lor în societate contribuie la progresul potențialului economic și favorizează integrarea eficientă și cuprinzătoare a vîrstnicilor în societate.

Conform *scalei de îmbătrînire demografică* a lui *J.Beaujeu-Garnier – E. Rossett*, pragul îmbătrînirii este determinat la vîrsta de 60 de ani⁴. Ținînd cont de acest criteriu:

³ Rosset E. Proces starzenia się ludności. Studium Demograficzne. Warszawa.

⁴ Ibidem.

- țările în care ponderea persoanelor în vârstă de 60 de ani și peste, în totalul populației, constituie mai puțin de 8%, se clasifică, din punct de vedere demografic, ca țări „tinere”;
- țările în care ponderea acestui grup variază între 8-12% sunt caracterizate ca țări aflate în perioada de „preîmbătrânire”;
- țările cu o pondere de 12% și mai mult a persoanelor de 60 ani și peste, se clasifică ca țări „îmbătrânite”.

Cu referință la țările din grupul celor „îmbătrânite”, clasificarea nivelului de îmbătrânire este următoarea:

- „nivelul inițial de îmbătrânire” - în cazul ponderii vârstnicilor între 12-14%;
- „nivelul mediu de îmbătrânire” - 14 -16%;
- „nivelul avansat de îmbătrânire”- 16 -18%;
- „nivelul foarte înalt de îmbătrânire” - în cazul ponderii vârstnicilor peste 18%.

Totodată, după clasificarea lui J.Sandberg, determinarea nivelului de îmbătrânire demografică se efectuează în baza schimbărilor care apar în structura celor trei grupe principale de vârstă: 0-19 ani, 20-59 ani, 60 ani și peste. Conform scalei lui J.Sandberg, îmbătrânirea populației se manifestă în cazul când ponderea persoanelor care aparțin la primul grup de vârstă (0-19 ani) este mai mic de 30%, în timp ce ponderea persoanelor din grupul trei (60 ani și peste) depășește nivelul de 15%. Deci, indicatorii principali care caracterizează îmbătrânirea demografică a societății constituie numărul populației în vârstă de 19 ani și numărul populației în vârstă de 60 ani și peste.

Conform propunerilor experților Diviziei de Populație a Departamentului de Afaceri Economice și Sociale al Organizației Națiunilor Unite pentru Populație (1959)⁵, în scopul determinării procesului de îmbătrânire s-a utilizat ca prag vârsta de 65 de ani, și au fost propuse trei nivele ce caracterizează structura demografică a populației:

- o populație tînă, în cazul în care populația în vârstă peste 65 de ani constituie nu mai mult de 4% din totalul populației;
- o populație matură, când în structura sa populația în vârstă înregistrează 4-7%, deci populația se află în pragul bătrîneții;
- o populație bătrînă, când populația în vârstă (65 ani și peste) constituie mai mult de 7%.

În structura pe vârste a populației îmbătrânirea demografică se manifestă prin: *îmbătrânirea populației „de jos”*, în cazul fertilității scăzute (A. Boiarski, Rusia, Jean Bourgeois-Pichat și A.Sauvie, Franța; Ansley Johnson Coale, SUA etc.), și *îmbătrânirea „de sus”*, ca o consecință a reducerii mortalității la persoanele în vârstă înaintată și în categoria celor bătrîni, care prezintă un rezultat al progreselor în domeniul medicinei, și, prin urmare, creșterea speranței de viață. Astfel, reducerea mortalității contribuie la îmbătrânirea în următoarele cazuri: mai multe persoane ating vârsta de bătrînețe și se constată creșterea speranței de viață a vârstnicilor. În acest

⁵ <http://ej.kubagro.ru/2007/01/pdf/10.pdf>

context, demograful F. Notestein a menționat că „problema îmbătrînirii este ca atare nu o problemă, ci mai degrabă o vedere pesimistă asupra triumfului umanității”⁶.

Viziunea în cauză a permis specialiștilor în demografie de a înainta un concept nou în determinarea vârstei de îmbătrânire. Demograful american N. Ryder consideră că noi măsurăm vârsta cu numărul de ani începînd cu nașterea. Acesta e util și are un sens ca indicator al etapelor de dezvoltare de la naștere pînă la maturitate. Însă, pentru următoarele etape, acest indicator este mai puțin și mai puțin util, ar fi mai potrivit pentru a măsura vârsta în ani nu de la data nașterii, ci în numărul anilor rămași pînă la moarte⁷. Conform propunerilor lui N. Ryder, o alternativă la indicatorul „ponderea populației în vîrstă de 65 ani și peste” poate fi indicatorul „ponderea populației cu o speranță de viață de 10 ani rămași de viață”. Asemenea abordare permite de a avea noi viziuni despre schimbările în supraviețuire și modificările asociate acestora pe parcursul vieții, precum și contribuie la revizuirea cunoștințelor privind vîrstă de bătrînețe.

De asemenea, au fost propuși spre aplicare un *nou concept de „vîrstă perspectivă”* și *indicatorii alternativi de îmbătrînire* (Lutz, W., Sanderson, W., Scherbov) pentru a studia evoluția demografică a țărilor europene în baza modelelor de probabilitate a majorării longevității. Aceasta a dat posibilitate de a obține cunoștințe precise asupra modificării structurii populației după vîrste în total din lume și pe anumite regiuni, precum au fost propuse și unele viziuni noi asupra maturității populației globului, reactualizate unele noțiuni, cum ar fi: de îmbătrînire, vîrstă, speranța de viață în contextul de majorare continuă a acesteia. Conform opiniilor savanților, este „incorect să credem că omul de astăzi, în vîrstă de 60 de ani, este pe aceeași treaptă a ciclului de viață ca și oamenii de-o seamă cu zeci de ani în urmă. Astăzi, în medie, el are o sănătate mai bună și o speranță de mulți ani înainte, ceea ce influențează comportamentul lui din punctul de vedere al investițiilor, consumului, participării pe piața forței de muncă etc. Deci, putem demonstra, că atît dimensiunea biologică, cît și cea socială a vîrstei constituie nu numai o funcție a timpului de la naștere, dar, de asemenea, și a timpului estimat pînă la moarte, precum și completată cu o apreciere suplimentară, care va reflecta modificări în durata estimată de viață a persoanelor cu dizabilități”⁸.

Potrivit opiniilor unor savanți din domeniu (S. Scherbov și alții), la evaluarea vîrstei populației este necesar de ținut cont de faptul că îmbătrînirea într-o măsură mai mare prezintă o creștere a speranței de viață decît creșterea numărului de bătrîni față de cei tineri. Drept bază a metodologiei de evaluare a vîrstei a fost utilizată speranța de viață reziduală corespunzătoare unei populații de anumită vîrstă, dar nu

⁶ Frank W. Notestein. Some Demographic Aspects of Aging. // Proceedings of the American Philosophical Society, Vol. 98, No. 1 (Feb. 15, 1954): pp. 38-45.

⁷ Norman Ryder. Notes on Stationary Populations / Population Index 41-1 (Jan 1975), pp. 3-28.

⁸ European Demographic Data Sheet 2008. www.populationeurope.org

categorii fixe de vîrstă, cum se obișnuia pînă acum⁹. Ținînd cont de prevederile noului concept privind „vîrstă perspectivă”, se propune de a aplica în analiză, în afară de cei trei indicatori de bază ai îmbătrînirii (ponderea populației în vîrstă de 60 de ani și peste, vîrsta medie și vîrsta mediană a populației), trei parametri noi¹⁰:

- ponderea populației cu numărul de ani rămași pentru viață (remaining life expectancy (RLE)) de circa 15 ani sau și mai puțin;
- vîrsta mediană prospectivă sau standardizată (prospective median age (PMA)), care are la bază calculul unui standard (spre exemplu anul 2000), ce constituie vîrsta unei persoane în anul 2000, care are o speranța de viață reziduală a unui om în vîrsta mediană în anul de raportare;
- media anilor presupuși de viață a populației, care prezintă media ponderată a speranței de viață pe vîrste¹¹. Compararea dinamicii vîrstelor „retrospectivă” și „prospectivă” permite de a evidenția natura dublă a impactului schimbărilor mortalității asupra procesului de îmbătrînire.

1.2. Aparatul metodologic aplicabil la evaluarea impactului îmbătrînirii asupra dezvoltării socioeconomice

Procesul de îmbătrînire demografică a populației are consecințe multiple în domeniile social, economic, politic, cultural etc. Astfel, **în domeniul economic**, acest proces poate avea un impact asupra creșterii economice, investițiilor, economiilor, pieței forței de muncă, schimbării structurii consumului. **În domeniul social**, îmbătrînirea populației are un impact asupra modificării componenței familiei, nivelului de trai, cererii de locuințe, serviciilor sociale și medicale, educației, asigurării cu pensii etc., iar **în sfera politică** – asupra rezultatelor alegerilor, sistemului de reprezentare în politică etc.

Analiza procesului de schimbări cantitative și calitative în structura populației constituie o necesitate pentru elaborarea programelor, care includ direcții de natură socială și economică, precum și pentru luarea deciziilor în domeniul ocrotirii sănătății, educației, securității sociale, ocupării forței de muncă etc.

Reieșind din interdependența dintre îmbătrînirea populației și diversele domenii ale dezvoltării socioeconomice, pentru evaluarea consecințelor sociale, economice și de altă natură ale acestui proces, ca o abordare metodologică, este rațional de a utiliza o abordare complexă, ce presupune determinarea esenței obiectului de studiu și importanței funcționale a acestuia, definirea și descrierea

⁹ Sanderson, W., Scherbov, S. A new perspective on population aging. Demographic Research. 16, 27-58 (2006).

¹⁰ Lutz, W., Sanderson, W. and Scherbov, S. The coming acceleration of global population ageing //Nature, Vol 451, 7 February 2008: 716. Sanderson, Warren C. and Sergei Scherbov. 2005. A New Perspective on Population Ageing. European Demographic Research Papers 3.

¹¹ Liebmann Hersch, autorul modelului de măsurare a dimensiunii și structurii populației prin aplicarea, ca indicator al potențialului viitor de viață, a numărului de ani de viață, care vor fi trăiți de oameni cu un anumit nivel de mortalitate la fiecare vîrstă. În: Population, 1955, № 3.

întregului set de elemente constitutive, dezvăluirea naturii interacțiunii componentelor structurale și a funcțiilor sale, identificarea și cercetarea completă a relației dintre obiectul de studiu și mediul extern (social, economic, politic etc.), aspectul istoric al obiectului de studiu, pronosticul acestuia.

În cercetarea proceselor de îmbătrânire a populației, abordarea complexă include cercetarea (analiza și evaluarea) proceselor de îmbătrânire în sine a populației, influența lor asupra dezvoltării proceselor demografice, sociale și economice ale societății, precum și identificarea atitudinilor subiective și a orientărilor individuale ale oamenilor, grupurilor sociale etc. Abordarea complexă permite studierea legităților de reproducere umană, a proceselor de îmbătrânire a populației, cu scopul identificării tendințelor de lungă durată și determinării prognozelor, având un obiect de studiu comun – populația în vârstă.

Un exemplu de abordare complexă privind problema îmbătrânirii populației este elaborarea documentelor ONU privind îmbătrânirea populației, și anume, un document fundamental internațional precum MIPAA¹², în care realizarea activității guvernelor multor țări referitor la problemele îmbătrânirii este asociată cu realizarea politicilor naționale ale statelor în domeniul dezvoltării socioeconomice și protecției drepturilor omului. Comisia Economică Europeană ONU utilizează abordarea complexă privind problemele îmbătrânirii populației ca o garanție că aceasta nu va fi uitată sau ignorată în procesul elaborării politicilor în orice domeniu¹³. Drept rezultat, problemele îmbătrânirii populației în multe țări au fost reflectate în politicile socioeconomice, măsurile privind realizarea acestora, precum și diferite documente de programe. Având în vedere factorul de îmbătrânire a populației, multe țări au introdus reforme în domeniul protecției sociale a persoanelor în etate, o atenție deosebită fiind acordată sistemului ocrotirii sănătății, sistemului flexibil de reglementare a forței de muncă pe piața muncii, sporirii rolului organizațiilor non-guvernamentale în soluționarea necesităților specifice diferitelor grupe de vârstă.

Evaluarea impactului îmbătrânirii populației asupra dezvoltării sociale și economice se reflectă în modificarea unor indicatori în acest domeniu și viceversa, se propun unii indicatori de determinare a corelațiilor dintre politicile promovate.

Abordarea sistemică presupune că orice obiect complex se examinează ca un sistem relativ separat, care se dezvoltă și funcționează potrivit specificului propriu, de asemenea se supune analizei atât obiectul în general, cât și componentele acestuia (componenta structurală, tipurile de interconexiuni dintre acestea, integritatea mediului intern și celui extern etc.). Reieșind din această abordare, politicile socioeconomice destinate persoanelor vârstnice vor fi examinate și cercetate ca componente separate ce includ cadrul legislativ, sistemul instituțional, asigurarea financiară, tipurile de protecție socială etc., la fel și ca element important al politicilor respective, care au o anumită componentă structurală, funcționând de sine stătător prezintă o anumită integritate unică.

¹² http://www.un.org/îmbătrânire/madrid_intlplanaction.html

¹³ http://www.unece.org/pau/_docs/age/AGE_2007_Brochure_e.pdf

Abordarea sistemică oferă posibilitatea de a determina instrumentarul de evaluare a estimărilor calitative și cantitative la nivelul de: persoana vîrstnică - politici socioeconomice respective – instituția care realizează politica respectivă – efectul scontat (indicatori de performanță în domeniul respectiv). Reieșind din această abordare, persoana vîrstnică este examinată în contextul legăturilor sociale, economice, culturale etc., a riscurilor posibile sociale, precum și în complexul de măsuri de protecție socială a acesteia.

În practica cercetărilor economice, în abordarea sistemică, suplimentar se prevede determinarea gradului de eficiență, care prezintă coraportul dintre rezultatul obținut în realitate și suma cheltuielilor curente ce a asigurat rezultatul preconizat. În acest context, sunt utilizate două abordări - de cheltuieli și de resurse. Pentru obținerea unei evaluări complexe a impactului îmbătrînirii populației, de exemplu, asupra variabilelor sociale, va fi utilizată abordarea de resurse și cheltuieli care presupune coraportul dintre efectul obținut din suma cheltuielilor curente și costul resurselor utilizate. Efectul va fi determinat prin sistemul de indicatori din programele prevăzute în cadrul cheltuielilor bugetare pe termen mediu.

Abordarea sistemică implică o percepție integră a obiectului de studiu, iar abordarea complexă, din contra, accentuează aspectul multidimensional și multilateral al acestuia. Evaluarea impactului îmbătrînirii demografice asupra domeniilor sociale și economice prin intermediul abordării sistemice a fost determinată de necesitatea evidențierii mecanismelor de atenuare a consecințelor negative ale acestui proces.

Ținînd cont de complexitatea evaluării multifactoriale a impactului îmbătrînirii demografice asupra dezvoltării socioeconomice, precum și a politicilor respective asupra efectelor negative ale îmbătrînirii, în cercetare au fost utilizate următoarele metode:

- metoda de expertiză, utilizarea opiniilor specialiștilor de înaltă calificare, a savanților în domeniu, pentru argumentarea tendințelor sau efectelor procesului de îmbătrînire a populației și elaborarea deciziilor necesare în domeniu etc.;
- metoda logistico-abstractă, care oferă posibilitatea de a studia mai profund impactul procesului de îmbătrînire prin divizarea acestuia la elemente separate, și analiza specificului calitativ și cantitativ, a legităților de dezvoltare ale acestora atît separat, cît și în totalitate;
- metoda economico-matematică. Deoarece este necesar de a asigura nu numai unitatea dintre analiza cantitativă și calitativă a procesului cercetat, ci și de a elabora o recomandare pentru dezvoltarea socioeconomică ;
- metoda utilizării tabelelor și a expresiei grafice (de exemplu, graficul, diagrama, nomograma, piramida) de interpretare a rezultatelor obținute, a tendințelor de dezvoltare, a interlegăturilor respective etc.;
- metoda de monografii sau studierea profundă și descrierea procesului de îmbătrînire a populației și influența acestuia la promovarea politicilor social-economice. Această metodă subînțelege utilizarea analizei, a unor detalizări

necesare în domeniu, evidențierea amenințărilor, pierderilor și rezervelor în domeniu etc.

Un principiu important pe care se bazează analiza sistemică este principiul scopului final ceea ce se exprimă prin prioritatea absolută a acestuia și respectarea următoarelor rigori: formularea scopului de bază, stabilirea obiectivelor, indicatorilor de calitate sau criteriilor de evaluare. În cazul efectuării sintezei, fiecare încercare în vederea schimbării, modificării sau perfecționării sistemului existent trebuie să fie examinată din punctul de vedere al contribuției în atingerea eficiență a scopului final.

Analiza reprezintă o etapă importantă de evaluare a evoluției retrospective a unor indicatori, ceea ce caracterizează sub aspect cantitativ și calitativ domeniul de politică sau un proces/fenomen în prezent, determină tendințele ce se prefigurează. De exemplu, pentru evaluarea impactului îmbătrînirii populației asupra politicilor de protecție socială și pieței muncii va fi efectuată analiza multilaterală a situației create, care va include următoarele etape:

a) analiza mediului extern sau PEST-analiza: diagnosticul multifactorial al condițiilor din mediul extern. PEST reprezintă un acronim al factorilor de tip politic, economic, social și tehnologic, ce se utilizează pentru evaluarea situației curente în domeniul politicii respective;

b) analiza situației actuale și posibilităților existente de promovare a politicii respective – SNW-analiza, ce include evaluarea infrastructurii, determinarea sectoarelor mai puțin sau mai mult dezvoltate pe plan intern;

c) SWOT-analiza, elaborarea alternativelor strategice ale politicilor necesare în domeniu. Această metodă este cea mai potrivită și cea mai extinsă în practica de elaborări socioeconomice. SWOT-analiza se bazează pe estimarea și evaluarea forțelor (*Strengths*), elementelor slabe (*Weaknesses*), posibilităților (*Opportunities*) și amenințărilor (*Threats*), precum și pe evidențierea elementelor competitive, stabilirea relațiilor reciproce ale acestora cu alte elemente, sistematizarea pozițiilor forte și slabe, posibilităților și amenințărilor în realizarea scopurilor și obiectivelor preconizate.

Analiza multilaterală, ca metodă principală a oricărei monitorizări a impactului dintre fenomenul cercetat și politicile respective, oferă posibilitatea de a evidenția tendințele de lungă durată și cele mai puțin pronunțate, care pot fi stopate sau diminuate treptat. Astfel, această metodă oferă informații necesare pentru elaborarea diferitelor acțiuni de restabilire sau diminuare a efectelor nedorite. Totodată, analiza oferă informații prelucrate și sistematizate în mod necesar în scopul întocmirii politicilor noi sau perfectării politicilor existente mai complexe. În general, procesul de analiză a oricărei situații (sau procesului), în cazul dat impactului îmbătrînirii demografice asupra dezvoltării socioeconomice, poate fi exprimat prin următoarele acțiuni consecutive:

- determinarea sistemului de indicatori cantitativi și calitativi ce caracterizează politicile respective în dinamică;

- evidențierea cauzelor, problemelor etc. care apar în contextul îmbătrânirii demografice, inclusiv;
- determinarea legităților, tendințelor, problemelor și evidențierea părților forte și slabe;
- evidențierea nivelului de elaborare a politicilor și previziunilor în domeniu;
- formularea acțiunilor cu caracter curativ sau preventiv;
- valorificarea și stimularea tendințelor pozitive în domeniu;
- relevarea unor acțiuni de atenuare sau diminuare a tendințelor nefavorabile;
- aplicarea și utilizarea unor elemente inovatoare în domeniu.

O metodă destul de răspândită care se utilizează pentru studierea relațiilor reciproce este metoda de comparații economice, ce se aplică pe scară largă pentru a identifica diferențele și similitudinile, pentru a găsi relațiile reciproce dintre caracteristici în procesul de dezvoltare. Metoda sus-numită permite de a evidenția cauzele și consecințele fenomenelor de cercetate, de a determina legitățile și tendințele, precum și conexiunile reciproce ale acestora. Analiza comparativă se folosește ținând cont de unele condiții sau de comparabilitatea indicatorilor în timp, după teritorii, după forme de proprietate, după ramuri ale activităților economice etc. Este necesar de menționat că este una din condițiile de aplicare a metodei de analiză comparativă economică, ce reprezintă aducerea datelor prezentate la forma comparabilă (utilizarea indicatorilor integrați, de unități comune, aceleași seturi de totalități etc.)¹⁴.

Una dintre cele mai populare metode de analiză economică este metoda de modelare economico-matematică. Fiind o metodă specifică de cercetare, cuprinde două direcții – de agregare și de modelare. Această metodă se bazează pe un sistem de modele: macroeconomice, regionale, ramurale, la nivel de firmă, întreprindere.

Modelele macroeconomice sunt formalizate ca algebrice, logice, de descrieri grafice ale diferitor procese și fenomene economice în vederea stabilirii relațiilor funcționale între ele.

Modelarea economică dă posibilitate de a identifica atât factorii exogeni (interni), cât și factorii endogeni (externi). În analiza proceselor macroeconomice se utilizează modelele economice și matematice ale funcției de producere. Funcția de producere constituie un model de creștere economică ce determină schimbările cantitative, în același timp, dezvoltarea economică se caracterizează prin schimbările calitative pozitive. Creșterea economică și dezvoltarea economică sunt legate reciproc, iar ultima este baza pentru creșterea economică în perioada ulterioară. În acest context, cea mai importantă țintă a politicilor economice ale guvernului din orice țară este stimularea creșterii economice și menținerea la nivel permanent a ritmurilor de creștere economică în țară. Din acest motiv, avînd în vedere că reproducerea extinsă se caracterizează prin creșterea economică, este important de a determina ce factori influențează creșterea economică. De asemenea, este important

¹⁴ Пармакли Д. Методология научных исследований в экономике: Учебное пособие. Ч.: Centrografic, 2011, с.27-30

de a determina dacă schimbările demografice - diminuarea populației și procesul de îmbătrânire demografică - pot influența creșterea economică, schimbarea ritmurilor de creștere economică și stabilitate economică.

După anii 2020, îmbătrânirea demografică se va aprofunda cu ritmuri rapide datorită faptului că în această vârstă vor intra generațiile numeroase născute în anii '60 ai secolului trecut. Acest fapt va amenința capacitatea țărilor dezvoltate în menținerea securității generale prin reducerea efectivului forței de muncă și a PIB-ului. După estimări, între anii 2020 și 2030 populația ocupată în multe țări europene va avea tendința de scădere cu circa 0,5-1,5% anual. Chiar și în condițiile ocupării depline a populației, rata de creștere a PIB-ului real poate să cunoască stagnare sau scădere, deoarece numărul de salariați se va micșora mai repede decât productivitatea muncii. În cazul dacă indicatorii economici nu se vor îmbunătăți, atunci unele țări, în viitor, ar putea să se confrunte cu o stagnare economică de lungă durată, cu alte cuvinte, avînd „zero” de creștere a PIB-ului real în perioada de timp între puncte maxime ale ciclurilor activității economice. Indicatorii economici, probabil, se vor înrăutăți, iar, efectivul resurselor de muncă în majoritatea țărilor dezvoltate se va epuiza.

Concomitent cu aceasta, economia, avînd forța de muncă îmbătrînită, se va confrunta și cu o reducere a antreprenoriatului. Potrivit studiilor internaționale¹⁵ în țările cu venituri ridicate, companiile noi deschise de către tineri, inclusiv în vîrstă de pînă la 35 ani, constituiau 40% din totalul „antreprenorilor noi”, 69% antreprenori aveau vîrsta de pînă la 45 de ani.

Produsul total creat în economie este rezultatul interdependenței factorilor de producere, și anume, a muncii (L), a capitalului (K), a terenurilor și a surselor naturale (N). Toți acești factori, în mod general, reprezintă unii factori absoluți de creștere economică. Influența acestora asupra volumului total de producție se descrie prin funcția simplă de producere:

$$Y = f(L, K, N) \quad (1.2.1)$$

Funcția menționată simplă de producere caracterizează numai impactul cantitativ al unuia sau al tuturor factorilor de producție la volumul producției totale, fără a afecta caracteristicile lor de calitate. Totodată, teoria creșterii economice prevede două direcții de creștere economică – extensivă și intensivă. Creșterea economică efectuată din contul utilizării extinse a capitalului, muncii și resurselor naturale este creșterea economică extensivă și care are un caracter limitat, deoarece, în mare măsură, depinde de stocul diferitor tipuri de resurse disponibile pentru utilizare. În același timp, creșterea economică (PIB-ul) din contul îmbunătățirii factorilor calitativi de producere, atunci cînd este utilizat în aceeași cantitate sau mai puțină, se numește creștere economică intensivă.

¹⁵ Global Entrepreneurship Monitor, 2007 (studiu realizat în 53 țări cu referire la proprietarii de companii create nu mai tîrziu de 3,5 ani în urmă).

Modelele contemporane neoclasice de creștere economică au ca bază funcția de producere și sunt fundamentate, de asemenea, pe premisele ca ocuparea deplină a forței de muncă, flexibilitatea prețurilor pe piețele totale, precum și înlocuirea reciprocă deplină a tuturor factorilor de producere. Astfel, au fost efectuate unele încercări privind determinarea faptului în ce măsură calitatea factorilor de producere (sau productivitatea acestora) și diferite proporții de îmbinare a acestora influențează asupra creșterii economice, ceea ce a dus la crearea unui model, care este destul de cunoscut, și se numește funcția de producere a lui *Cobb-Douglas*. Această funcție a fost obținută ca urmare a transformării matematice simple a funcției de producere (formula 1.2.2.) într-un model, care arată ce proporție anume a produsului total este recompensat din factorii implicați în crearea producției și are următoarea formă:

$$Y = A \cdot K^{\alpha} \cdot L^{\beta} \quad (1.2.2).$$

Funcția Cobb-Douglas are doi factori variabili de producere - munca (L) și capitalul (K), ambele resurse fiind absolut necesare, parametrul A reprezintă coeficientul care reflectă nivelul productivității tehnologice și este un indicator neschimbat într-o perioadă de scurtă durată. Cunoașterea parametrilor, precum și variația acestora permite să se facă previziuni aproximative din valoarea totală a produsului.

Este necesar de accentuat încă modelul neoclastic care se creează în baza funcției de producere a lui Cobb-Douglas, și anume modelul de creștere economică a economistului american Robert Solow, laureat al Premiului Nobel. Acest model dă explicații asupra mecanismului de creștere economică în situația stabilă și arată cum se efectuează creșterea economică în condițiile de progres tehnic. Specificul acestui model constă în faptul că modelul demonstrează stabilitatea creșterii economice sau capacitatea sistemului economic de a reveni la traiectoria de dezvoltare echilibrată, ținând cont de mecanismele interne de autogestiune de piață, de anumite premise și condiții reale de dezvoltare socioeconomică a țării. Creșterea numărului de angajați duce la reducerea investițiilor la un lucrător ocupat în economie (efectul de cesiune a capitalului și creșterea populației sunt schimbate în aceeași direcție). Pentru economia durabilă (în stare de echilibru) este necesar ca valoarea investițiilor să compenseze efectul negativ al pierderilor de capital și creșterea populației. Pentru o economie durabilă este necesar ca investițiile să compenseze efectul negativ al ieșirilor de capital și creșterea populației ocupate. Prin urmare, în vederea menținerii unui nivel de economie durabilă, trebuie de luat în considerare rata de creștere durabilă a PIB-ului. De aceea, în legătură cu creșterea populației, este necesar de a asigura și creșterea capitalului de producere pînă la un nivel ce corespunde așa-numitei „Reguli de aur”.

Modelele neoclasice ale lui Cobb-Douglas și Solow au fost puse la bază la modelele contemporane de creștere economică, care au apărut în ultima treime a secolului XX, autorii cărora oferă multe alte condiții care extind aria de utilizare a

modelelor de bază. În ultimul deceniu al secolului XX au fost construite modele teoretice calitativ noi, specificul cărora constă în faptul că funcția lor de producere are, într-o formă sau alta, o variabilă nouă sau capitalul uman. Lansată de economistul american Paul Romer și urmașii lui, ce caracterizează volumul de cunoștințe științifice și experiența practică, acumulată în procesul de instruire, a fost bazată pe dezvoltarea tehnologică, și potrivit acesteia, creșterea cunoștințelor are natură endogenă și este legată de factori economici, ca îmbunătățirea posibilităților de obținere a profitului sau de creștere a instruirii. Reieșind din modelul Paul Romer, țările în care calitatea capitalului uman este mai mare și dezvoltarea economică va fi mai bogată.

Analiza contribuției capitalului uman în creșterea economică este prezentată în modelul MRW, cunoscut ca modelul lui N. Gregory Mankiw, David Romer și David Weil, elaborat în anul 1992, cunoscut în literatura economică sub genericul „MRW model” și care, în principiu, reprezintă modificarea modelelor de bază ale lui Cobb-Douglas și Solow, ținând cont de factorul capitalului uman. Reieșind din acest model, susținerea statală a investițiilor în învățământ, cercetări și elaborări științifice, care acumulează științe noi, poate fi examinat ca un factor important endogen de creștere economică. Dacă examinăm alte modele de creștere economică care, de asemenea, includ contribuția factorilor endogeni (modelul Iuzava-Lucas și modelul capitalului acumulat „modelul AK”, bazat pe ideea lui K.Erow privind instruirea prin experiență), în aceste modele atenția a fost axată asupra dependenței ritmurilor de creștere economică durabilă din factorii endogeni și, în primul rând, din acumularea capitalului fizic și a celui uman. Prin urmare, în modelele neoclasice ale creșterii economice a fost efectuată încercarea de a reflecta unele abordări noi, inclusiv *capitalul uman* și instruirea lui în baza experienței acumulate. Dependența existentă dintre investițiile destinate instruirii, inclusiv instruirii continue, normele de acumulare a capitalului fizic și a celui uman, precum și ritmurile de creștere economică durabilă permit de a preconiza că în condițiile contemporane creșterea economică durabilă poate avea un caracter endogen.

Aceste teorii nu sunt o dogmă, dar pot fi utilizate ca niște ipoteze de lucru în cercetare, inclusiv și în Republica Moldova, în condițiile micșorării populației și procesului de îmbătrânire.

Reieșind din cele menționate, evaluarea impactului procesului de îmbătrânire demografică asupra dezvoltării socioeconomice se va baza pe următoarele *principii*:

- calculul conexiunii componentelor (factorilor, fenomenelor);
- raportarea la procesul de evoluție a elementelor analizate, deoarece esența lor se manifestă în dinamică (în special în perioadele de criză economică și socială);
- respectarea principiilor și legităților ce determină existența și dezvoltarea în spațiu și timp a elementului cercetat la momentul realizării studiului, aceasta constituind baza în descrierea esenței și a componentelor sale;
- determinarea structurii ierarhice a procesului studiat, care necesită perceperea complexității, precum și a prezenței legităților specifice cu nivel ierarhic superior;

- înțelegerea faptului că esența oricărui proces este revelat prin intermediul legilor care determină apariția, funcționarea și evoluția în ierarhia diferitor relații reciproce ale componentelor sale ca un întreg, ca urmare a analizei și sintezei procesului respectiv din diferite părți.

Paralel cu cele expuse anterior, la cercetarea impactului îmbătrânirii populației asupra dezvoltării socioeconomice vor fi utilizate și așa-numitele *principii cu caracter general*, și anume:

- aspectul de adecvare, ce constituie identificarea metodelor și modelelor privind elaborarea prognozelor (previziunilor), determinarea interacțiunilor și crearea celor analogice cu procesele reale socioeconomice. În principiu, sensul de adecvare constă în apropierea cât mai posibilă a modelelor teoretice cu tendințe reale de dezvoltare durabilă, precum și evaluarea probabilității de realizare a tendințelor identificate;
- aspectul alternativ sau identificarea căilor posibile de dezvoltare, elaborarea opțiunilor alternative de dezvoltare în funcție de obiectivele și relațiile reciproce și componentele structurale;
- orientarea țintă, care implică, în mod direct, dependența de obiectivele înaintate, dar nu de previziunile, atingerea obiectivelor prin intermediul anumitor mijloace și metode;
- raționalitate și optimizare, care constă în identificarea setului de mijloace de influență sau elaborarea programelor pentru atingerea scopurilor.

Utilizarea principiilor în cauză contribuie la crearea condițiilor adecvate pentru modelarea componentelor respective, evaluarea calitativă a relațiilor reciproce. Totodată, în scopul obținerii rezultatelor binevenite, este necesar de respectat și asemenea principii bine cunoscute cum ar fi:

- *obiectivitatea*, adică obiectivele să fie clare, decisive și tangibile, menite să asigure continuitatea în intervalul de timp aferent scopurilor preconizate;
- *concentrarea*;
- *flexibilitatea* acțiunilor și alegerea metodelor și modelelor de cercetare avantajoase;
- *coordonarea* ca rezultat al unității de comandă și a consistenței acțiunii, dar și pe baza concordanței dintre performanțele personale și cele ale organizației de cercetare;
- *securitatea*, ceea ce înseamnă asigurarea unui sistem de protecție împotriva surprizelor care pot apărea;
- *limitarea câmpului de activitate*, ce prevede specializarea scopurilor de cercetare, a dimensiunilor concrete, selectarea unor fragmente actuale, care necesită diferite estimări și prognoze;
- *veridicitatea*, ca unul dintre principiile importante ale fiecărei investigații.

De asemenea, se utilizează principiul de măsurare cantitativă și de evidențiere a indicatorilor principali, prin intermediul cărora vor fi determinate efectele cantitative și calitative ale impactului îmbătrânirii asupra dezvoltării socioeconomice. Selectarea indicatorilor depinde de scopul și rezultatele așteptate întru realizarea obiectivelor preconizate.

Unele *reguli generale*, ce corelează realizarea consecventă a obiectivelor stabilite față de monitorizarea impactului procesului de îmbătrânire, se referă la:

- determinarea scopurilor și persoanelor (fizice, juridice) care vor participa la procesul de evaluare a impactului în domeniu;
- identificarea schimbărilor importante și a problemelor de mediu la nivel național și în profil teritorial;
- acumularea datelor necesare privind tendințele de dezvoltare a indicatorilor demografico-economici și a altor indicatori necesari;
- sistematizarea tendințelor evidențiate în trei direcții: importante, puțin importante și neînsemnate.

Tendințele indicatorilor utilizați vor fi abordate și în perspectivă, previziunile efectuate fiind supuse clasificării în trei categorii: prima, care posibil că se vor desfășura; a doua, care puțin probabil că se vor desfășura; a treia - cu rezultat nedeterminat și discutabil. Indicatorii utilizați trebuie să fie esențiali, atât la nivel intern, ca măsură a progresului înregistrat de societate și implicit pentru guvernare, cât și la nivel extern, deoarece reprezintă măsura îndeplinirii obligațiilor care trebuie onorate. Evidența și monitorizarea indicatorilor trebuie să se desfășoare la toate nivelurile, deoarece situația este diferită de la o regiune la alta sau de la o unitate economică la alta, precum și urmează să fie agregată la nivel național, inclusiv a celor sectoriale /regionale.

De regulă, procesul de cercetare se efectuează prin:

a) etapa de studiu a situației în domeniu, nivelul de realizare a politicilor respective ce contribuie la obținerea rezultatelor finale efective, ceea ce are ca sarcini să:

- selecteze și colecteze studii, rapoarte, date statistice și alte informații importante privind aspectele ce urmează să fie abordate potrivit scopurilor stabilite;
- analizeze dezvoltarea principalelor procese/fenomene ce contribuie la apariția și dezvoltarea procesului de îmbătrânire al populației, tendințele de dezvoltare a indicatorilor socioeconomici necesari potrivit scopului prevăzut, mecanismele existente de evaluare și modelare în domeniu;
- identifice gradul de compatibilitate cu standardele europene și posibilitățile de ajustare la standardele europene;
- determine obiectivele generale și specifice privind evaluarea impactului îmbătrânirii populației asupra dezvoltării socioeconomice a țării.

b) etapa de evaluare a impactului în domeniul vizat prevede următoarele:

- discuții cu Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei (MMPSF), cu Biroul Național de Statistică (BNS), cu specialiștii din alte autorități publice și cercetători științifici din domeniu privind structura studiului, abordarea holistică cu privire la efectuarea estimărilor respective, privind abordările și metodele utilizate în cercetare și obținerea rezultatelor finale, forma prezentării materialului (raportului);

- crearea bazei de date statistice/departamentale sau obținute din alte surse, recomandări, sugestii și prevederi cu privire la conexiunile dintre procesul de îmbătrânire și politicile socioeconomice promovate;
- elaborarea modelelor potrivite de dezvoltare socioeconomică în contextul îmbătrânirii populației.

1.3. Indicatorii de monitorizare a procesului de dezvoltare a populației

În rezultatul studiului cu privire la specificul procesului de îmbătrânire demografică în Republica Moldova și evaluării complexe a factorilor care influențează acest proces, au fost identificați următorii indicatori demografici, care vor fi utilizați în monitorizarea politicilor demo-socio-economice incluse în MIPAA:

- numărul populației, mii;
- modificări ale populației: sporul natural, total creștere/ descreștere;
- populația pe sexe și vârste pe 5 ani (%);
- populația pe grupe de vârstă mari: 0-14 ani, 15-64 ani, 65 ani și peste;
- sarcina demografică, inclusiv de 0-14/15-64 ani; 65+/15-64 ani; $((0-14)+(65+))/15-64$ ani;
- ponderea populației „foarte bătrâne” (peste 80 de ani) în numărul total al populației bătrâne (65 de ani și peste);
- speranța de viață la anumite vârste, inclusiv de 0, 1, 20, 65, 80, vârstă legală de pensionare, pe sexe;
- rata totală de fertilitate;
- coeficientul îmbătrânirii;
- sporul migrațional.

Indicatorii au fost aleși în așa mod încât colectarea informației să fie efectuată fără dificultăți, indicatorii fiind utili atât pentru monitorizarea politicilor relevante, cât și pentru gestionarea cu succes a punerii lor în aplicare, precum și în vederea comparabilității cu alte țări.

În baza indicatorilor selectați s-a efectuat evaluarea profilului demografic al țării pentru ultima perioadă de 10 ani (anii 2003-2013).

Populația. La 1 ianuarie 2014, populația stabilă a Republicii Moldova a fost de 3557,6 mii locuitori, dintre care 1711,5 mii bărbați (48%) și 1846,1 mii femei (52%). Din totalul populației, 42,2% (1503,0 mii locuitori) locuiau în localitățile urbane și 57,8% (2054,6 mii) - în cele rurale.

În ultimii zece ani, numărul populației s-a micșorat aproximativ cu 61 mii persoane (sau cu 1,7%). Rata anuală de descreștere a constituit 0,2%. În anul 2012, în Republica Moldova, pentru prima dată în ultimele două decenii, scăderea populației s-a întrerupt, oprindu-se la nivelul de 3559,5 mii persoane. Totodată, în 2013 a fost înregistrată o scădere a populației cu 1,9 mii persoane.

Tabelul 1.3.1. Dinamica efectivului populației la sfârșitul anilor 2003-2013

	Numărul populației, mii persoane	Creșterea/ descreșterea anuală, mii persoane	Rata anuală de creștere față de anul anterior, %
2003	3607,4	-10,9	-0,30
2004	3600,4	-7,0	-0,19
2005	3589,9	-10,5	-0,29
2006	3581,1	-8,8	-0,25
2007	3572,7	-8,4	-0,23
2008	3567,5	-5,2	-0,15
2009	3563,7	-3,8	-0,11
2010	3560,4	-3,3	-0,09
2011	3559,5	-0,9	-0,03
2012	3559,5	0,0	0,00
2013	3557,6	-1,9	0,05
Total 2003-2013		-60,7	-1,69

Sursa: elaborat în baza datelor BNS, www.statistica.md

Schimbările ce au loc în dinamica populației sunt rezultatul direct al tendințelor înregistrate la nivelul fenomenelor demografice (natalității, mortalității și migrației).

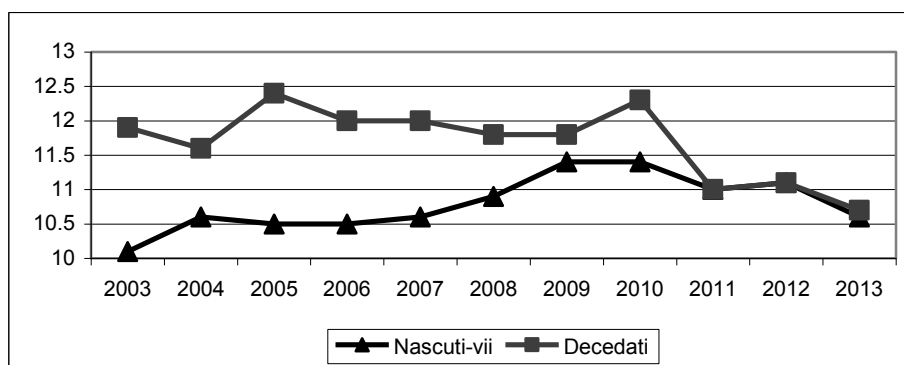

Fig. 1.3.1. Ratele natalității și mortalității, anii 2003-2013

Sursa: elaborat în baza datelor BNS, www.statistica.md

Scăderea ratei de mortalitate în ultimii ani în comun cu creșterea ratei natalității a contribuit la stabilizarea situației, în anii 2011-2013 sporul natural apropiindu-se de zero.

La începutul perioadei de analiză, natalitatea a fost la nivelul de 10,1%, apoi a crescut pînă la 11,4% în anii 2009 și 2010. La sporirea neesențială a numărului de nașteri a contribuit structura favorabilă a populației pe vârste – numărul femeilor de vîrstă fertilă (de 20 - 29 ani), care este încă în fază de creștere.

Rata totală de fertilitate. Pe parcursul ultimilor 10 ani rata totală de fertilitate a fost foarte scăzută (1,21 - 1,33 nașteri per femeie de vîrstă fertilă).

Sporul migrațional. Dacă luăm în considerare situația migrațională prin prisma statisticii oficiale, vom observa că în ultimii ani plecarea migranților din Republica Moldova în străinătate a scăzut de la 7376 persoane în anul 2003 pînă la 2585 persoane în 2013. Or numărul migranților înregistrați oficial și cel neînregistrat (migrația informală) diferă în mod semnificativ. În acest sens, este rațional de a utiliza indicatorii ce caracterizează migrația forței de muncă.

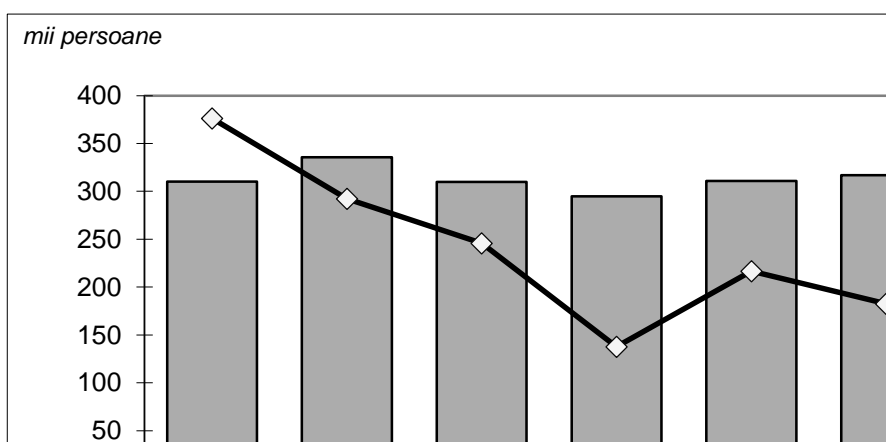

Fig. 1.3.2. Efectivul populației (de 15 ani și peste) aflate la lucru peste hotare sau în căutarea unui loc de muncă și ponderea migranților de 15-44 ani

Sursa: elaborat în baza datelor BNS, www.statistica.md

Conform datelor BNS, numărul persoanelor cu vârsta de 15 ani și peste aflate în căutarea unui loc de muncă sau la lucru peste hotare a crescut de la 294,9 mii persoane în anul 2009 (valoarea minimă în ultimii 8 ani) pînă la 332,5 mii în anul 2013. Cu toate acestea, datele arată că principala categorie de migranți este populația reproductivă în vîrstă de la 15 ani pînă la 44 de ani, ponderea acestora în numărul total al migranților de muncă constituind 76-81%.

Datele din Sistemul Informațional Integrat Automatizat „Migrație și Azil” (SIIAMA) cu privire la trecerea frontierei demonstrează situația cu privire la numărul populației ce se află peste hotarele țării de 12 luni și mai mult.

Tabelul 1.3.2. Numărul cetățenilor moldoveni aflați în afara țării de 12 luni și mai mult, repartizare pe sexe și grupe de vîrstă, anii 2008-2012

	2008	2009	2010	2011	2012
Total (persoane)	237650	272479	284304	307479	330167
Bărbați	110470	128443	135690	145021	154282
Femei	127180	144036	148614	162458	175885
Grupa de vîrstă -total	237650	272479	284304	307479	330167
0-4	767	976	1399	1664	2728
5-9	2181	3030	4091	4908	6084
10-14	4045	5252	6209	7106	8245
15-19	9354	11331	11656	12671	13383

	2008	2009	2010	2011	2012
20–24	30191	32543	29288	27834	27083
25–29	41419	46696	46643	48254	49294
30–34	36283	42268	44135	48162	51620
35–39	26530	31252	34805	39103	43087
40–44	21590	24497	25563	28108	31028
45–49	21770	23463	23159	24578	25446
50–54	17203	20024	21480	23773	25177
55–59	11982	13621	14587	16110	17915
60–64	4841	6414	8588	10576	12326
65–69	3787	4009	4090	4381	4881
70–74	2916	3536	4089	4675	4943
75–79	1515	1851	2258	2717	3411
80–84	900	1156	1496	1763	2046
85 și mai mulți	376	560	768	1096	1470

Sursa: Raport analitic MAI, Biroului Migrație și Azil „Profilul Migrațional Extins al Republicii Moldova, 2007 – 2012”, Chișinău, 2013, p.47.

Analizând datele din Tabelul 1.3.2, se observă că ponderea populației în vârstă de 15-49 ani în structura fluxurilor migraționale a fost în scădere în perioada anilor 2008-2012 (respectiv, 78,7%, 77,8%, 75,7%, 74,4% și 73,0%), iar ponderea populației în vârstă de 50 de ani și peste a fost în creștere (respectiv, 18,3%, 18,8%, 20,2%, 21,2% și 21,9%).

Speranța de viață la anumite vârste. Procesul de îmbătrânire a populației este determinat și de evoluția speranței de viață, în special la vârste înaintate. Pe parcursul ultimilor 10 ani, speranța de viață la naștere a crescut cu 3,3 ani, inclusiv la bărbați – cu 3 ani și la femei – cu 3,6 ani.

Indicatorii privind creșterea speranței de viață la naștere, precum și în vârstă de 20 de ani, 65 de ani și 80 de ani au fost destul de evidente, mai ales în grupele mai mari de vârstă.

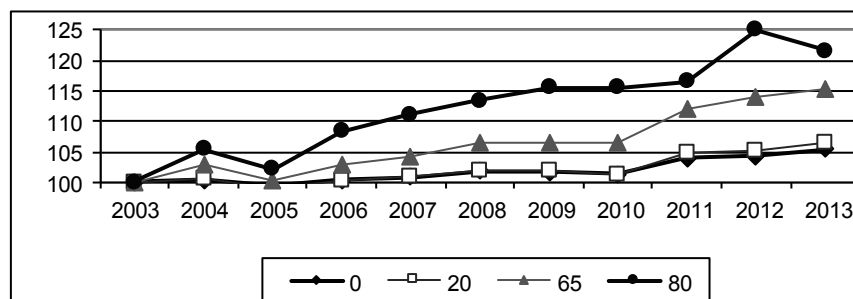

Fig.I.3.3. Creșterea valorii speranța de viață la naștere și la vârsta de 20 ani, 65 ani și 85 ani, în raport cu anul 2003, în % (anul 2003=100)

Sursa: elaborat în baza datelor BNS, www.statistica.md

Începând cu anul 2003 au fost înregistrate cele mai rapide ritmuri în creșterea duratei de viață a celei mai bătrâne generații (în vîrstă de 80 de ani și peste) - în perioada analizată aceasta a crescut de 1,2 ori. Sunt vizibile tendințe pozitive de creștere și pentru generația care a atins vîrstă de 65 de ani – cu 15% (Fig.1.3.3).

Modificarea acestui indicator la vîrstă de pensionare (stabilită prin legislație) - 57 de ani pentru femei și 62 ani pentru bărbați, de asemenea a cunoscut o dinamică pozitivă (Fig.1.3.4), cu toate că se observă și unele fluctuații, în special în perioada până în anul 2010. În ultimii ani acest indicator a crescut proporțional atît la bărbați, cît și la femei. Totodată, se menține o diferență semnificativă în speranța de viață după pensionare, constituind 7,5 ani în favoarea femeilor.

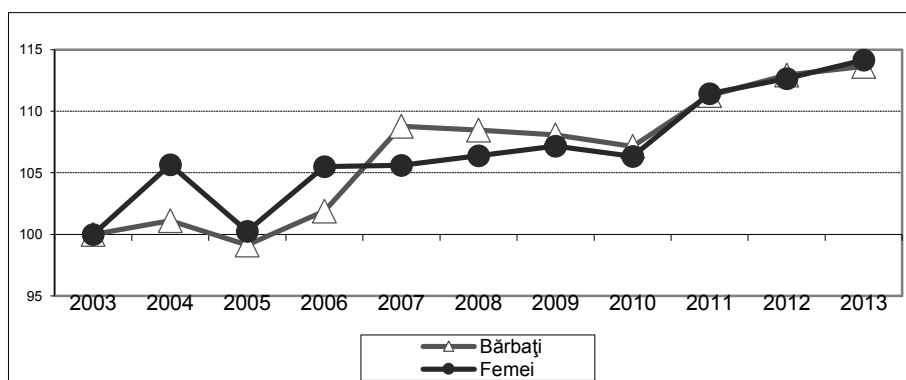

Fig. 1.3.4. Dinamica speranței de viață la vîrstă de pensionare în raport cu anul 2003, % (anul 2003=100)

Sursa: elaborat în baza datelor BNS, www.statistica.md

Îmbătrânirea populației. Evoluția evenimentelor demografice a contribuit la schimbarea numărului de populație din diferite grupe de vîrstă și sexe, condiționînd și schimbarea ulterioară a structurii populației pe sexe și vîrste (Fig.1.3.5). În numărul total al populației ponderea copiilor în vîrstă de 0-14 ani s-a micșorat pe parcursul perioadei analizate de la 20,7% pînă la 16%. În același timp, dacă în anul 2003 ponderea populației în vîrstă de 60 de ani și peste constituia 13,9%, după 10 ani acest indicator s-a majorat pînă la 15,7%. Coeficientul îmbătrînirii pentru femei constituie 18,3%, iar pentru bărbați – 13,0%.

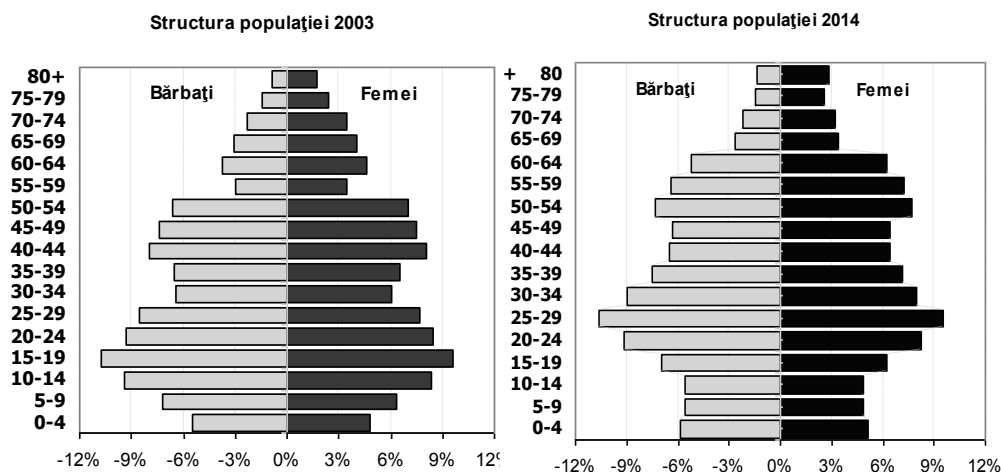

Fig. 1.3.5. Piramidele de vîrstă ale populației Republicii Moldova, anii 2003 și 2014
 Sursa: elaborat în baza datelor BNS, www.statistica.md

Pe măsură îmbătrînirii populației, se schimbă semnificația indicatorilor privind sarcina demografică și raportul de dependență dintre copii și populația în vîrstă asupra populației în vîrstă aptă de muncă (cu alte cuvinte, a persoanelor întreținute asupra potențialilor angajați). În anul 2003, în Republica Moldova, la 100 persoane în vîrstă de 15-59 de ani au revenit 32 de copii în vîrstă de pînă la 15 ani și 21 de persoane în vîrstă de 60 de ani și peste. Sarcina demografică pe contul persoanelor în vîrstă pensionară a crescut cu 8% și a constituit 23%, iar pe contul copiilor a scăzut cu mai mult de un sfert și rămîne la nivelul de 23,4%.

Prevalența sarcinii demografice pe contul pensionarilor este o tendință la nivel mondial. Cu toate acestea, dacă examinăm semnificația coeficienților privind sarcina demografică în conformitate cu standardele europene, și anume raportul dintre vîrstele 0-14/15-64 ani; $65 + / 15-64$ ani; $((0-14)+(65 +))$ ani/15-64 ani, sarcina demografică pe contul persoanelor în vîrstă de 65 de ani (14%) practic nu s-a schimbat, iar pe contul copiilor reducerea este mai pronunțată (pînă la 22%).

Analizînd indicatorii statisticii naționale privind populația comparativ cu standardele europene, este necesar de menționat faptul că în Republica Moldova, spre deosebire de țările UE, se utilizează două noțiuni ce caracterizează numărul populației - populația stabilă și populația prezentă. Acești indicatori nu corespund noțiunii indicatorului privind populația rezidentă obișnuită, conform definiției ONU (la moment, în Republica Moldova se calculează populația stabilă și populația prezentă). Nici una din aceste două nu reprezintă populația cu reședință obișnuită, conform definiției ONU și UE. La recensămîntul populației în numărul total al populației stabile au fost incluse și persoanele temporar absente (studenții, persoanele în detenție, persoanele înrolate în Armata Națională și persoanele plecate peste hotarele țării cu durata absenței de peste un an). Prin „populație totală” a unei zone geografice bine definite se subînțelege toate persoanele a căror reședință obișnuită

corespunde definiției din art.2 litera (d) din Regulamentul (CE) nr. 763/2008. Reședința obișnuită reprezintă locul în care o persoană își petrece în mod normal perioada de odihnă zilnică, indiferent de absențele temporare (în scopul recreierii, vacanței, vizitelor la rude și prieteni, afacerilor, tratamentului medical sau al pelerinajelor religioase etc.). Astfel, între Republica Moldova și țările ONU, UE, există diferențe metodologice de înregistrare a populației. În acest context, deja au fost prezentate recomandările experților UE privind aducerea în concordanță a acestei noțiuni. În același timp, având în vedere că numărul populației constituie o bază pentru calcularea altor indicatori demografici, acest fapt influențează asupra formării și altor indicatori demografici.

Ținând cont de efectuarea Recensământului Populației și a Locuințelor în anul 2014, este recomandă recalcularea unor serii de indicatori privind populația în baza rezultatelor Recensământului, și revizuirea seriilor de date necesare pentru determinarea altor indicatori demografici, inclusiv a ratelor de mortalitate, fertilitate etc. Datele recalculate vor putea fi utilizate în raportul Republicii Moldova pentru implementarea politicilor din MIPAA.

În urma analizei investigațiilor referitoare la corespunderea indicatorilor naționali și a celor europeni în domeniu, reflectate în *Anexa A. Tabelul 1.3.1* privind argumentarea indicatorilor care vor fi utilizați la monitorizarea politicilor incluse în MIPAA, se recomandă ca pentru evaluarea situației persoanelor vârstnice în Republica Moldova să fie utilizați următorii indicatori:

- populația pe sexe și vârste pe 5 ani (%);
- sarcina demografică: $0-14/15-64; 65+/15-64; ((0-14)+(65+))/15-64$;
- cota populației „foarte bătrâne” (peste 80 ani) în numărul total al populației bătrâne (65 de ani și peste);
- durata medie a vieții la anumite vârste : 0, 20, 65, 80 ani;
- rata totală de fertilitate;
- coeficientul îmbătrânirii pe sexe;
- emigrarea cetățenilor moldoveni estimată conform definiției internaționale „persoane aflate în afara țării de 12 luni și mai mult”, după sexe și grupe de vârstă.

Caracteristica indicatorilor propuși este reflectată în *Tabelul 1.3.3*.

Tabelul 1.3.3. Indicatorii demografici de monitorizare a Strategiei Regionale pentru Implementarea MIPAA

Nr.	Denumirea indicatorului	Definirea	Tipul indicatorului	Problemele identificate	Domeniul de aplicare a indicatorului în MIPAA
1.	Populația pe sexe și vârste pe 5 ani (%)	Structura pe vârste și sexe a populației unei țări la un anumit moment.	De bază	Modificarea structurii populației în sensul creșterii ponderii segmentului vârstnic, scăderii celui tânăr ca tendință fermă și de lungă durată, dezechilibrele existente dintre cele două sexe în cazul grupei vârstnice, asimetria gender și discrepanțe între generații.	Reprezintă un indicator general, prin care formează politicile și indicatorii de rezultat din obligațiunile 1-9. Evoluția structurii pe vârste și sexe reprezintă baza pentru analiza procesului de îmbătrânire a populației. Cunoașterea structurii populației după sexe și vârste este necesară pentru analiza politicilor socioeconomice, culturale, pentru caracteristica echilibrului dintre sexe. Această informație este necesară pentru elaborarea unor ipoteze și presupuneri privind tendințele viitoare de îmbătrânire a populației, prognoza cererii pentru unele produse, mărfuri și servicii pentru populația vârstnică, efectuarea alegerilor etc.
2.	Sarcina demografică: 0-14/15-64; 65+/15-64; $((0-14)+(65+))/15-64$	Sarcina demografică prezintă o sumă a coeficientului de dependență al persoanelor vârstnice – raportul dintre vârstnici și persoanele de vârstă activă și a coeficientului de dependență al persoanelor tinere – raportul dintre tineri și persoanele de vârstă activă.	De bază	Impactul din schimbările structurii populației, creșterea populației vârstnice, micșorarea intrării coortei populației tinere în segmentul persoanelor apte de muncă în paralel cu creșterea numărului persoanelor vârstnice, scăderea numerică de mai departe a populației apte de muncă și economic active.	Indicatorul influențează asupra creșterii economice, a economisirii, investițiilor și consumurilor, a pieței forței de muncă, a pensiilor, impozitelor și a transferurilor sociale. <i>(Obligațiunile 1, 3-5)</i> Elaborarea politicilor relevante.

Nr.	Denumirea indicatorului	Definirea	Tipul indicatorului	Problemele identificate	Domeniul de aplicare a indicatorului în MIPAA
3.	Cota populației „foarte bătrâne” (peste 80 ani) în numărul total al populației bătrâne (65 ani și peste)	Raportul dintre persoanele în vîrstă de 80 ani și peste și persoanele în vîrstă de 65 ani și peste.	De bază	Problema vîrstnicilor și, în special, posibilități de protecție socială a acestor persoane de către stat, povara financiară, posibilități de soluționare a acesteia, evidențierea neajunsurilor sistemului de protecție socială.	Promovarea politicilor de protecție socială (<i>Obligațiunea 4</i>), de sănătate și de calitate a vieții (<i>Obligațiunea 7</i>), ținînd cont de factorii gender (<i>Obligațiunea 8</i>), acordarea suportului familiilor care îngrijesc persoane în vîrstă (<i>Obligațiunea 9</i>).
4.	Speranța de viață la naștere (0 ani) și la vârste de 20, 65, 80 ani		Primar	Promovarea politicilor socioeconomice, inclusiv de pensionare, de educație, de ocupare, medicale etc.	
5.	Rata totală de fertilitate	Numărul mediu de copii pe care i-ar naște o femeie în cursul viței sale fertile, în condițiile fertilității anului respectiv.	De bază	Rata totală de fertilitate în ultimii ani se menține în valori scăzute 1,2-1,3 copii (pentru o înlocuire simplă a generațiilor este necesar 2,15). Reducerea fertilității duce la schimbarea structurii pe vîrste și îmbătrânirea demografică.	Armonizarea societății și economiei cu schimbările demografice pentru a crea o societate accesibilă pentru toate vîrstele (<i>Obligațiunea 1</i>). Elaborarea politicilor pronataliste și familiale (<i>Obligațiunea 9</i>).
6.	Coeficientul de îmbătrînire pe sexe	Proporția persoanelor de 60 de ani și peste sau de 65 de ani și peste în total populație	De bază	Nivelul îmbătrînirii demografice: 12-14% - nivel mediu; 16-18% - nivel înalt; 18% și peste – nivel foarte înalt. În RM fenomenul îmbătrînirii în ultimele două decenii a căpătat amploare, fiind condiționat de scăderea bruscă a natalității.	Monitorizarea Strategiei regionale pentru implementarea Planului internațional de Acțiuni la Madrid privind Îmbătrînirea. (<i>Obligațiunea 10</i>) Stabilirea unui concept integru al politicii statului în protecția persoanelor vîrstnice. Impactul îmbătrînirii demografice asupra sistemului de pensionare. (<i>Obligațiunea 4</i>)

Nr.	Denumirea indicatorului	Definirea	Tipul indicatorului	Problemele identificate	Domeniul de aplicare a indicatorului în MIPAA
7.	Emigrarea cetățenilor moldoveni estimată conform definiției internaționale „persoane aflate în afara țării de 12 luni și mai mult”, după sexe și grupe de vîrstă.	Numărul /propoția cetățenilor moldoveni care sunt aflați în afara țării de 12 luni și mai mult după sexe și vîrste.	Primar	Problema schimbării structurii populației, ocupării forței de muncă, asigurarea stabilității financiare a BASS și BAMS.	Plasarea în cîmpul muncii a vîrstnicilor și a persoanelor în vîrstă prepensionară, preîntâmpinarea pensionării precoce. Implementarea politicii de prelungire a vieții active. <i>(Obligațiunea 5)</i> Asigurarea gestionării eficiente a proceselor migraționale, minimizarea efectelor nedorite ale migrației. <i>(Obligațiunea 1)</i>

Sursa: elaborat în baza datelor BNS, www.statistica.md și PIAPÎM, www.un.org/russian/documen/declarat/ageing_progr.pdf

2. SISTEMUL DE INDICATORI DE EVALUARE A POLITICILOR SOCIOECONOMICE

2.1. Indicatorii de evaluare a efectelor politicilor de protecție socială

Pentru a monitoriza progresele înregistrate și politicile durabile stabilite în MIPAA (2002), se impune necesitatea definirii unui sistem de indicatori cantitativi și calitativi capabili să reflecte cât mai exact factorii multidimensionali cu impact asupra acestui fenomen. În lista de mai jos sunt evidențiați unii indicatori cantitativi cu scopul de a oferi o imagine de ansamblu a situației actuale în ceea ce privește îmbătrânirea populației și consecințele sale, precum și să ofere un sprijin în integrarea dimensiunii de îmbătrânire în politicile strategice ale statului și asigurarea necesităților financiare preconizate pentru implementarea politicilor respective. Indicatorii de evaluare propuși vor contribui la: măsurarea, compararea, analiza, sinteza, estimarea și verificarea factorilor, precum și pentru testarea și evaluarea parametrilor de impact. Totodată aceștea, permit determinarea domeniilor de politici relevante îmbătrânirii, și corespund unor principii-cheie, și anume:

- calculați în baza surselor de date existente (de exemplu, naționale, internaționale și / sau a surselor de date administrative), fapt care permite de a evita inutilitatea unor indicatori propuși pentru monitorizare și evaluare;
- sunt specifici pentru domeniul respectiv; măsurabili, fie cantitativ sau calitativ; disponibili sau posibili de calculat la un cost acceptabil; relevanți pentru nevoile de informare ale factorilor de decizie în vederea promovării politicilor bazate pe cunoștință; sensibili la performanțele politicilor, să asigure comparabilitate;
- sunt transparenți și accesibili și limitați în timp, astfel încât utilizatorii să aibă posibilitatea de a evalua impactul și de a monitoriza realizarea politicilor strategice în atingerea obiectivelor-țintă.

Indicatorii propuși pentru evaluarea impactului au fost selectați conform recomandărilor ce țin de analiza și evaluarea angajamentelor stabilite întru Implementarea Strategiei Regionale (RIS) din MIPAA¹⁶, unul din cele 4 domenii importante constituind *protecția socială și durabilitatea financiară*. În *Tabelul 2.1.1* sunt reflectați indicatorii de bază pentru analiza și evaluarea proceselor de îmbătrânire, considerați ca cei mai importanți; au fost completate ținând cont de resursele și disponibilitatea datelor, cu indicatori suplimentari, clasificați în importanță primară și secundară. *La indicatorii de bază* se referă indicatorii scopul cărora este de a caracteriza procesul de îmbătrânire demografică în general în Republica Moldova, precum și de a identifica esența problemei cu o interpretare de posibilități în ce privește analiza aspectelor calitative ale fenomenului și proceselor în domeniul normativ acceptat. Indicatorii *suplimentari* au menirea de a reflecta mai exact procesul de îmbătrânire demografică și de a crea oportunități în analiza aspectelor calitative ale fenomenului. Totodată, indicatorii *suplimentari* sunt necesari pentru monitorizarea dimensiunilor și consecințelor politicilor demo-socio-economice asupra proceselor de îmbătrânire implementate, ceea ce permite realizarea comparațiilor în timp, spațiu și gen. Pentru determinarea indicatorilor suplimentari, s-a ținut cont și de posibilitatea indicatorilor de a asigura identificarea noilor dimensiuni ale procesului de îmbătrânire demografică, sau reflectă particularitățile dimensiunilor atinse doar parțial de indicatorii de bază. Din acest punct de vedere, indicatorii suplimentari au fost selectați în funcție de problemele sociale relevante pentru dimensiunile analizate.

În domeniul Protecției Sociale. Scopul general al indicatorilor sociali constă în oferirea unor informații veridice, măsurabile și verificabile despre situația prezentă a dimensiunilor sociale, îmbunătățirea bazelor de date existente și realizarea unor previziuni privind starea și comportamentul viitor al dimensiunilor. Aplicarea sistemului de indicatori sociali ne va permite de a monitoriza și evalua mai adecvat condițiile și procesele sociale, de a dezvolta metodele de cuantificare a acestor fenomene și de a mări capacitatea de colectare a datelor statistice. Pentru evaluarea impactului

¹⁶ Mainstreaming Ageing: Indicators to Monitor Implementation Follow - Up of the Madrid International Plan of Action on Ageing / MIPAA 2002 and UNECE Regional Implementation Strategy RIS. Conference Room Paper UNECE 60th Anniversary Session 2007.

politicilor preconizate pentru realizarea prevederilor obligațiunii 4 "Ajustarea sistemelor Protecției Sociale ca răspuns la schimbările demografice și la consecințele sale economice și sociale" privind Implementarea Strategiei Regionale (RIS) din MIPAA, sunt identificați și propuși spre aplicare unii indicatori pentru monitorizarea acestor măsuri și obiective din diferite domenii.

Îmbătrânirea populației are o influență negativă asupra sistemului de protecție socială și ca rezultat este de importanță majoră pentru politicile sociale și modernizarea acestui sistem. Cu toate acestea, provocările de un număr tot mai mare de vârstnici (65 de ani și peste) contribuie la sprijinul adecvat la bătrânețe și oferirea oportunităților pe piața muncii, avînd în vedere dorința de a rămîne economic activi, accesul la îngrijiri medicale adecvate, care generează probleme grave pentru sistemul de asigurare socială, sistemul de asistență socială și serviciile medicale. În general, transferurile sociale către persoanele peste 65 de ani vor crește, în special pentru persoanele peste 75 de ani. Astfel, apare necesitatea adaptării sistemelor de protecție socială existente la schimbările demografice și schimbările în structurile familiale, ținînd cont de necesitățile persoanelor în etate pentru o varietate de servicii sociale și de sănătate, inclusiv prin azilurile de bătrîni cu îngrijirea pe termen lung. În scopul îndeplinirii drepturilor persoanelor vîrstnice de a rămîne membri deplin ai societății cît mai mult timp posibil, să aleagă liber propriul stil de viață și să ducă o existență independentă în mediul lor obișnuit, atît timp cît doresc și cît acest lucru e posibil¹⁷. Indicatorii propuși în acest compartiment vor contribui la monitorizarea dimensiunilor politicilor strategice asupra proceselor îmbătrînirii, precum și la argumentarea necesității de ajustare a sistemului Protecției Sociale, ținînd cont de schimbările demografice legate de procesul de îmbătrînire și consecințele sale economice și sociale. Prin urmare, indicatorii sunt clasificați în 4 compartimente principale, care cuprind următoarele domenii de politici cu impact asupra îmbătrînirii, și anume:

- menținerea unui venit adecvat în prevenirea sărăciei;
- justiția socială și securitatea socială; adaptarea sistemelor de protecție socială existente la schimbările demografice și modificările în structurile familiale;
- dezvoltarea sistemului de pensionare, inclusiv crearea sistemului privat: relația dintre contribuții și beneficii;
- asigurarea durabilității financiare a sistemelor de protecție socială în fața îmbătrînirii demografice.

Aceste domenii de politici sunt interdependente de efectele demografice și influențează direct sau indirect asupra proceselor de îmbătrînire demografică în țară.

În ce privește menținerea unui venit adecvat în prevenirea sărăciei. Sărăcia este strîns legată cu sănătatea reproductivă, care constituie un factor principal în procesul de îmbătrînire demografică, deoarece aceasta prezintă: lipsa accesului la asistență medicală de calitate; lipsa de alegere, oportunitate și demnitate; incapacitatea de a asigura alimentarea familiei sale; imposibilitatea de a planifica calendarul nașterilor și numărul copiilor; imposibilitatea să plătească pentru educația copiilor în școală; foamea; discriminarea. Dintre cele mai importante grupuri de indicatori în domeniul respectiv este necesar de menționat indicatorii care caracterizează: menținerea venitului adecvat, dreptul social și inegalitatea socială, indicatorii de dependență. În particular, indicatorii propuși vor contribui la evaluarea venitului suficient asigurat pentru toate persoanele în etate, precum și la nivelul de trai pentru persoanele care nu sunt capabile să lucreze din cauza unui handicap și persoanele vîrstnice, fiind necesar pentru a le permite să-și mențină respectul și demnitatea. Unul din indicatorii principali propuși pentru a reflecta impactul politicilor de menținere a unui venit adecvat al vîrstnicilor este *Rata de înlocuire*, prin intermediul căreia poate fi măsurat nivelul bunăstării și riscul sărăciei persoanelor în vîrstă, precum și durabilitatea sistemului de asigurări sociale de stat de a plăti pensii conform contribuțiilor efectuate și care reflectă valoarea procentuală a diferențelor existente dintre două surse principale de venit: veniturile salariale și pensiile de asigurări sociale de stat. Acest indicator este calculat în baza metodologiei Convenției OIM nr.102 din 1957 privind normele minime

¹⁷Conform prevederilor Art. 23 al Cartei Sociale Europene privitor la „Dreptul persoanelor vîrstnice la protecție socială”. <http://ec.europa.eu>

de securitate socială, care specifică că nivelul minim de înlocuire a veniturilor salariale prin pensie nu trebuie să fie mai joase de 40%, atât pentru bărbați, cât și pentru femei. Conform informațiilor MMPSF, raportul dintre pensia medie pentru limită de vârstă și salariul mediu înregistrat în economie reprezintă în Republica Moldova doar 28,2%.

Din indicatorii propuși pentru a reflecta nivelul *Justiției sociale și Inegalitatea socială* fac parte:

- *Raportul inegalității veniturilor S80/S20.*

- *Venitul median relativ al persoanelor vârstnice*, care va reflecta raportul dintre venitul vârstnicilor și venitul celorlalți membri ai societății. Așadar, cu cât venitul este mai mic, cu atât vârstnicii sunt mai vulnerabili sărăciei și excluziunii sociale. În scopul monitorizării și evaluării unor politici care asigură participarea în forța de muncă au fost selectați anumiți indicatori, unii dintre care reflectă ponderea vârstnicilor care beneficiază de pensii minime, ponderea vârstnicilor în total beneficiari de pensii, numărul persoanelor în vârstă de 60 de ani și peste la 100 locuitori (coeficientul de îmbătrânire a populației), precum și numărul bătrânilor în vârstă de 60 de ani și peste la 100 persoane în vârstă de 15-59 ani.

Referitor la adaptarea sistemelor de protecție socială existente la schimbările demografice și modificările în structurile familiale. Pe măsura creșterii numărului și ponderii relative a vârstnicilor, caracteristicile lor demografice de asemenea demonstrează unele schimbări, și anume în categoria celor bătrâni-bătrâni, care și ei sunt în proces de îmbătrânire. Analiza ne demonstrează că la nivel global cea mai rapidă creștere se manifestă în grupul de 80 de ani și mai sus, precum și cu accentul feminin, deoarece femeile în vârstă înaintată predomină asupra bărbaților din acest grup. Deși bătrâni-bătrâni constituie în continuare o mică parte din totalul populației, numărul lor devine tot mai important pentru promovarea politicilor de protecție socială, deoarece implementarea lor trage după sine cheltuieli suplimentare preconizate în special pentru îngrijire socială și de sănătate. Reieșind din scopurile menționate, cei mai importanți dintre indicatorii propuși pentru monitorizarea și evaluarea impactului măsurilor în domeniul respectiv sunt cei legați de cheltuielile publice preconizate pentru acordarea pensiilor asigurate din contul contribuțiilor sau transferurilor de stat, cheltuielile de stat preconizate pentru pensii, sănătate și asistență socială, ponderea beneficiarilor de pensii pentru limită de vârstă în total asigurați. Modificarea cererii populației din grupa vârstnicilor în ce privește consumul produselor și servicii poate provoca creșterea serviciilor de îngrijire sociomedicale și de sănătate și ca rezultat vor afecta finanțele publice prin creșterea cheltuielilor publice legate strict de vârsta înaintată, și anume: *pensii, asistență medicală și îngrijiri pe termen lung.* Conform acestui punct de vedere, pe măsură ce numărul de persoane în vârstă crește, atât în termeni absoluți, cât și în comparație cu populația activă, cheltuielile de ordin social ale bugetului public național au crescut în anul 2012 față de anul 2009 cu 28,2% (sau cu circa 5403 mln. lei) și au constituit 69,2% din totalul de cheltuieli al acestuia. Din indicatorii propuși pentru evaluare fac parte: *Rata de sprijin potențial și Rata de sprijin a părinților (Tabelul 2.1.1)*, care vor oferi o viziune în ce privește sarcina și pe care vor suporta-o lucrătorii în viitor pentru acordarea sprijinului persoanelor aflate la întreținere, evaluând și cererile familiilor pentru a oferi sprijin pentru cei mai vârstnici din membrii familiilor lor.

Privind dezvoltarea sistemului de pensionare, inclusiv crearea sistemului privat. Reforma sistemului de pensii rămâne una dintre provocările politice majore legate de îmbătrânirea populației, însă pensiile vor continua să rămână o sursă principală de venit pentru persoanele în etate. Criza financiară și economică mondială din 2007-2009 a afectat sistemul de protecție socială, fondurile de pensii și alte surse de venit pentru persoanele în etate de pe tot globul și a demonstrat necesitatea de a consolida sistemul de pensii, cu scopul de a gestiona riscurile și a proteja persoanele vulnerabile, în special cele care se apropie de vârsta pensionară. Din acest punct de vedere, reformele în sistemul de pensii încearcă să introducă, pe lângă pilonul tradițional de pensii, încă unul - de pensii suplimentare private. Totodată, pentru a asigura sustenabilitatea viitoare a cheltuielilor pentru pensiile publice, sunt necesare eforturi în continuare, de exemplu, pentru încurajarea oamenilor să se pensioneze mai târziu și pentru a face mai accesibilă prevederea cu privire la pensiile suplimentare. Din indicatorii propuși pentru evaluare fac parte:

- *Rata de acoperire*, calculată ca numărul pensionarilor (de toate vârstele) împărțit la populația în vârstă de 65 de ani și peste. Reducerea pensionarilor (de toate vârstele) în populația în vârstă de 65 de ani și peste contribuie la reducerea ponderii cheltuielilor pentru pensii în PIB, și invers, creșterea acestora în total vîrstnici contribuie la creșterea cheltuielilor pentru achitarea pensiilor în PIB;
- *Rata de dependență a sistemului public de pensii*, calculată ca raportul dintre numărul contribuabililor și numărul pensionarilor.

În ce privește securitatea și asigurarea durabilității financiare a sistemelor de protecție socială în fața îmbătrînirii demografice. Criza financiară și economică mondială din 2007-2009 a demonstrat că acestea pot duce la pierderi importante într-o perioadă scurtă de timp pentru anumite grupuri de lucrători prin impactul negativ asupra afectării sistemului de protecție socială, fondurile de pensii și alte surse de venit pentru persoanele în etate de pe tot globul, demonstrînd necesitatea de a consolida sistemul de pensii cu scopul de a gestiona riscurile și a proteja persoanele vulnerabile, în special cele care se apropie de vîrsta pensionară. Creșterea *Ratei de dependență* confirmă majorarea numărului persoanelor în vîrsta înaintată la întreținere, din care un număr tot mai mare al beneficiarilor sistemului de pensii și sistemului de asistență socială sunt susținuți de persoanele economic active, numărul cărora se micșorează. Deci, schimbările demografice sunt o provocare și o necesitate pentru adaptarea sistemelor de pensii existente la condițiile create. Astfel, tendințe de creștere a speranței de viață și scăderea fertilității au consecințe directe pentru sistemele de pensii. În multe țări, creșterea populației active este negativă, sau aproape de zero. În același timp, numărul beneficiarilor de pensii este în creștere în mod semnificativ, fapt ce prezintă probleme financiare majore. Pentru evaluarea impactului au fost evidențiați următorii indicatori:

- *Rata de dependență a sistemului public de pensii*, care prezintă raportul dintre numărul contribuabililor și numărul pensionarilor, pentru Republica Moldova este de 1,28:1¹⁸. Totodată, pentru o funcționare stabilă și durabilă a sistemelor de pensii de tip solidar (în care pensiile sunt plătite din contribuții defalcate la sistem de către persoanele economic active sau persoanele economic active plătesc pentru pensii celor care s-au pensionat) este necesară menținerea raportului dintre numărul contribuabililor și cel al pensionarilor în jur de 4:1-5:1. Situația în cauză reflectă un “gol” de venituri și, respectiv, rezultatele deficitare ale BASS. Pe parcursul anilor 2005-2012, potrivit datelor BNS (AFM), numărul persoanelor ocupate s-a redus cu circa 13%, în timp ce numărul total al pensionarilor a crescut cu circa 5,1%, acest fapt contribuind la creșterea presiunii financiare asupra persoanelor ocupate în economie;
- *Gradul de acoperire a sistemului public de pensii* (raportul dintre numărul de contribuabili și populația ocupată între 15 și 64 de ani) în perioada respectivă a constituit 71,5% sau circa 29% din populația ocupată între 15 și 64 de ani, care nu au contribuit la sistemul de asigurări sociale de stat;
- *Ponderea cheltuielilor pentru pensii în PIB*. Ponderea cheltuielilor pentru pensii în PIB constituie unul din cei mai des utilizați indicatori de performanță a cheltuielilor de stat pentru protecția socială și ne permite să evaluăm povara cheltuielilor pentru pensii asupra economiei naționale și capacitatea de a asigura protecția persoanelor vîrstnice. În anul 2012, cheltuielile pentru achitarea pensiilor de asigurări sociale au constituit circa 6,9 mld. lei, ponderea acestora în PIB s-a redus față de anul 2009 (9,2%) cu 2,5 p.p și au constituit 6,7% (cuantumul PIB în perioada respectivă a fost preconizat la nivel de 90,1 mld. lei)¹⁹. Totodată, nivelul cheltuielilor pentru achitarea pensiilor, ca pondere în PIB, în Republica Moldova este cu mult mai jos de media înregistrată în țările europene (12,1%).

Indicatorii propuși pentru evaluarea impactului unor politici de protecție socială și de asigurare a sustenabilității financiare acestor politici în condițiile de îmbătrînire în Republica Moldova reprezintă principalul instrument statistic de măsurare, analiză, estimare și verificare a factorilor

¹⁸ Raportul privind activitatea CNAS în 2012, www.cnas.md.

¹⁹ Legea nr. 270 din 23.12.2011 privind Bugetul asigurărilor sociale de stat pe anul 2012. Anexa 1, Publicat: 17.01.2012 în MO nr. 15, art. nr.:37; Evoluția principalilor indicatori macroeconomici pentru anii 2009-2015, www.mf.gov.md

multidimensionali cu impact asupra acestui fenomen și a progreselor realizate în acest domeniu prin programele naționale de diminuare a fenomenului respectiv, precum și a decalajelor existente pe teritoriul țării. Astfel, indicatorii respectivi constituie un instrument important în dezvoltarea continuă a politicilor demo-socioeconomice. Indicatorii reflectați în prezenta lucrare au fost selectați conform recomandărilor pentru analizare și evaluare a obligațiilor stabilite întru Implementarea Strategiei Regionale (RIS) a MIPAA (2002). Concomitent, indicatorii propuși pentru analiza și evaluarea proceselor de îmbătrânire au fost evidențiați ca cei de bază și considerați ca cei mai importanți, au fost completate, ținând cont de resursele și disponibilitatea datelor, cu indicatori suplimentari, și clasificate în cele de importanță primară și secundară. La identificarea indicatorilor de bază au fost aplicate mai multe principii de bază, printre care: utilizarea informațiilor existente; relevanța, simplitatea, continuitatea, flexibilitatea, analiza, accesibilitatea și altele.

În ceea ce privește avantajele utilizării indicatorilor de evaluare:

- indicatorii în cauză vor oferi o informație de bază cu privire la impactul politicilor strategice promovate în Republica Moldova asupra situației vârstnicilor, inclusiv pentru:
- identificarea problemelor-cheie și a provocărilor, care pot fi utilizate de către factorii de decizie politică pentru a le folosi în determinarea măsurilor de impact și/sau la ajustarea politicilor existente;
- asigurarea faptului că politicile promovate sunt relevante și îndreptate spre cei mai nevoiași.
- utilizarea unor indicatori constituie, de asemenea, o bază pentru dezvoltarea obiectivelor de politici de securitate demografică, care pot fi monitorizate în mod regulat, oferind o bază pentru evaluarea eficacității politicilor implementate, precum și evaluarea impactului fenomenului în cauză asupra nivelului de dezvoltare în domeniile economic, social și demografic și evidențierea problemelor existente;
- indicatorii elaborați vor servi drept bază de date nu numai pentru administrația publică, dar și pentru cercetători, asociații civile, prezentând un interes deosebit și pentru populația vârstnică;
- promovarea unor metodologii noi de calculare a unor indicatori de impact este o necesitate, ținând cont de prevederile Programului național strategic în domeniul securității demografice a Republicii Moldova (2011-2025), aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.768 din 12 octombrie 2011.

Aplicarea setului de indicatori de evaluare a impactului, inclusiv cei recomandați pentru a fi calculați în perspectivă, vor permite o evaluare completă a stării demografice a populației și argumentarea proiectărilor populației prin:

- asigurarea comparabilității evaluărilor privind nivelul de îmbătrânire în Republica Moldova și a altor dimensiuni măsurate prin indicatorii primari și secundari;
- integrarea într-o bază comună de monitorizare, în special prin intermediul indicatorilor de nivel suplimentar, a celor mai relevanți indicatori specifici de impact asupra îmbătrânirii;
- rezultatele și concluziile ce vor servi drept bază argumentărilor științifice ale politicilor strategice promovate în domeniu; evaluarea durabilității financiare a programelor de protecție socială a vârstnicilor; evaluarea strategică a aspectelor de politici privind calitatea și accesul la serviciile sociale; monitorizarea și evaluarea incluziunii sociale, precum și prevenirea instituționalizării și eficientizarea procesului în cauză.

În ceea ce privește limitări și provocări în utilizarea indicatorilor. Necesari de subliniat că, actualmente, în Republica Moldova nu există un sistem de indicatori necesari pentru monitorizarea durabilității financiare a sistemelor de protecție socială în condițiile de îmbătrânire. Acest compartiment constituie unul de bază, deoarece cu ajutorul analizelor va fi posibilă argumentarea științifică a necesităților financiare pentru promovarea reformelor în domeniu și determinarea priorităților pentru implementare. Ținând cont de cele expuse mai sus, în *Tabelul 2.1.1*, este recomandat un sistem de indicatori de impact pentru a fi utilizați la evaluarea impactului unor politici de protecție socială și de asigurare a sustenabilității financiare acestor politici în condițiile de îmbătrânire în Republica Moldova.

**Tabelul 2.1.1. Indicatorii de monitorizare a Strategiei Regionale pentru Implementarea MIPAA în vederea îndeplinirii Obligațiunii 4
"Ajustarea sistemelor Protecției Sociale, avînd în vedere schimbările demografice și urmările lor sociale
și economice"**

Nr. d/o	Denumirea indicatorului	Definirea	Tipul indicatorului	Problemele identificate	Domeniul de aplicare a indicatorului în MIPAA
Menținerea venitului adecvat					
1.	Rata de înlocuire a pensiilor.	Raportul dintre mărimea medie a pensiei lunare stabilite pentru limită de vîrstă și salariul nominal mediu lunar al unui salariat în economie, %.	De bază	Determinarea impactului politicilor socio-economice asupra persoanelor în etate.	Elaborarea documentelor de politici sociale. Evaluarea eficienței politicilor de protecție socială. Analiza determinantelor procesului de îmbătrînire. Monitorizarea îmbătrînirii. Reforma sistemului de pensionare.
2.	Ratele agregate de înlocuire a pensiilor stabilite pentru persoanele cu vîrsta de 65-74 ani cu salariile persoanelor în vîrsta de 50-59 ani.	Pensii medii lunare ale pensionarilor de 65-74 ani ca % din cîștigul mediu lunar al persoanelor la vîrsta de 50-59 ani, inclusiv alte beneficii sociale.	Suplimentar: Primar	<i>Un indicator nou</i> propus pentru identificarea coeficientului de înlocuire.	Determinarea impactului politicilor socioeconomice asupra persoanelor în etate. Elaborarea politicilor în domeniul pensionării.
3.	Veniturile disponibile relative per persoană vîrstnică, %.	Raportul dintre veniturile disponibile ale pensionarilor și veniturile disponibile - total (medii lunare per persoană).	Suplimentar: Primar	<i>Un indicator nou</i> propus pentru monitorizarea nivelului de trai al persoanelor în etate ținînd cont de componența gospodăriei.	Elaborarea politicilor în domeniul pensionării.
4.	Coraportul dintre venitul median persoanelor în vîrsta de 65 ani și peste și al persoanelor de 0 și 64 ani, total și pe sexe.	Raportul dintre veniturile disponibile echivalente ale pensionarilor în vîrstă de 60 (65) ani și peste și venitul median echivalat disponibil per persoană în vîrste cuprinse între 0 și 59 (64).	Suplimentar: Primar	<i>Un indicator nou</i> propus pentru monitorizarea nivelului de trai al persoanelor în etate față de cei care se pregătesc pentru ieșire la pensie.	Promovarea politicilor de reformare a sistemului de pensii.

Nr. d/o	Denumirea indicatorului	Definirea	Tipul indicatorului	Problemele identificate	Domeniul de aplicare a indicatorului în MIPAA
Echitatea socială și inegalitatea socială					
5.	Repartizarea veniturilor disponibile pe quintile ale persoanelor în gospodăriile cu vîrstnici.	Raportul dintre veniturile disponibile ale persoanelor din quintila I și quintila V	Suplimentar: Secundar	<p><i>Un indicator nou propus pentru determinarea inegalității pe venituri dintre persoane care permite de a evidența pe cele mai puțin asigurate față de cei mai înstăriți.</i></p> <p>Identifică ponderea venitului obținut din pensii sau prestații sociale și determină rolul lor în starea bunăstării gospodăriilor.</p>	<p>Evaluarea politicilor socioeconomice asupra veniturilor populației.</p> <p>Monitorizarea și elaborarea politicilor în domeniul pensionării, evaluării impactului îmbătrînirii asupra dezvoltării socioeconomice.</p>
6.	Ponderea vîrstnicilor care beneficiază de pensii minime pentru limită de vîrstă în total ale beneficiarilor de pensii pentru limită de vîrstă, %.	Pensia minimă reprezintă suma acordată lunar persoanelor care au atins vîrsta standard de pensionare și îndeplinesc condițiile pentru obținerea dreptului la pensie de asigurări sociale de stat. Cuantumul pensiei minime reprezintă suma acordată lunar persoanelor în cazul în care cuantumul pensiei integrale, calculat în conformitate cu prezenta lege, nu atinge minimum garantat.	De bază	<p>Identifică nivelul minim de protecție socială a persoanelor la bătrînețe.</p> <p>Sărăcia persoanelor în etate.</p> <p>Incluziunea socială. Determinarea proceselor de excluziune socială a vîrstnicilor.</p>	<p>Indicatorul se utilizează pentru fundamentarea politicilor social-economice în contextul asigurării nivelului garantat de protecție socială a persoanelor în etate.</p> <p>Evaluarea sistemului de asigurare cu pensii. Argumentarea reformelor sistemului de pensii.</p> <p>Monitorizarea și evaluarea Programului național privind crearea sistemului integrat de servicii sociale.</p> <p>Monitorizarea îmbătrînirii.</p> <p>Promovarea politicilor de incluziune socială.</p>

Nr. d/o	Denumirea indicatorului	Definirea	Tipul indicatorului	Problemele identificate	Domeniul de aplicare a indicatorului în MIPAA
Schimbări demografice și modificări în structurile familiale					
7.	Vârsta perspectivă	Reprezintă numărul mediu de ani pe care îi mai are de trăit o persoană de o anumită vârstă (x), dacă ar trăi restul vieții în condițiile mortalității pe o vârstă din perioada de referință a tabelului de mortalitate.	Suplimentar: Primar	<i>Un indicator nou propus pentru monitorizarea Planului de Acțiuni de la Madrid. Acest indicator se va utiliza paralel cu indicatorii demografici tradiționali – coeficientul de îmbătrânire, sarcina demografică și vârsta mediană.</i>	Monitorizarea și elaborarea politicilor în domeniul pensionării, evaluării impactului îmbătrânirii asupra dezvoltării socioeconomice. Promovarea politicilor de reformare a sistemului de pensii.
8.	Rata de sprijin potențial	Rata potențială de sprijin (<i>The potential support ratio</i>) prezintă numărul de persoane în vârstă de 15-64 ani pe fiecare persoană în vârstă de 65 de ani și peste. (Este inversul <i>ratei de dependență</i> pe vârste care prezintă numărul persoanelor în vârstă de 65 de ani și peste pe fiecare sută de persoane între 15 și 64 de ani).	De bază	<i>Un indicator nou propus pentru o viziune mai clară în ce privește sarcina pe care vor suporta-o lucrătorii în viitor pentru acordarea sprijinului persoanelor aflate la întreținere</i>	Elaborarea politicilor social-economice care vor contribui la un sprijin adecvat la bătrânețe, va fi o oportunitate pentru îmbunătățirea accesului la îngrijiri medicale adecvate și la servicii de asistență socială.
9.	Rata de sprijin al părinților	Rata de sprijin al părinților (<i>Parent support ratio</i>) arată numărul de persoane în vârstă de 85 de ani și peste pe o sută de persoane între 50 și 64 de ani. La nivel global, acest raport este de 4	Suplimentar: Primar	<i>Un indicator nou propus pentru a evalua cererile familiilor pentru a oferi sprijin pentru cei mai vârstnici membri. Sprijinul acordat este doar parțial furnizat prin transferuri de</i>	Elaborarea politicilor de asistență socială care vor contribui la un sprijin adecvat la bătrânețe, va fi un suport pentru sporirea accesului la îngrijiri medicale adecvate și la servicii de asistență socială. Va contribui la dezvoltarea rețelei de

Nr. d/o	Denumirea indicatorului	Definirea	Tipul indicatorului	Problemele identificate	Domeniul de aplicare a indicatorului în MIPAA
		persoane în vîrstă de 85 de ani pe fiecare sută de persoane între 50 și 64 de ani.		resurse publice. Familia rămîne o sursă importantă de acordare a sprijinului.	servicii sociale și prevenirea instituționalizării persoanelor în vîrstă de 85 de ani și peste.
Relația dintre contribuții și beneficii					
10.	Rata de dependență a sistemului public de pensii	Rata de dependență a sistemului public de pensii prezintă raportul dintre numărul contribuabililor și pensionarilor.	De bază	Identificarea resurselor pentru asigurarea cu pensii.	Evaluarea sustenabilității sistemului de protecție socială. Viabilitatea financiară a sistemelor de pensii.
11.	Gradul de acoperire a sistemului public de pensii	Gradul de acoperire a sistemului public de pensii prezintă raportul dintre numărul de contribuabili și populația ocupată între 15 și 64 de ani	De bază	Identificarea resurselor pentru asigurarea cu pensii.	Evaluarea sustenabilității sistemului de protecție socială. Viabilitatea financiară a sistemelor de pensii.
Cheltuieli de pensii publice și totale					
12.	Cheltuielile totale publice pentru pensii	a). Ponderea cheltuielilor totale publice pentru pensii din PIB, %. b). Ponderea cheltuielilor totale publice pentru pensii din totalul cheltuielilor sociale, %. c). Co-raportul dintre cheltuielile totale publice pentru pensii din asigurările sociale de stat și cuantumul contribuțiilor, %.	Suplimentar: Primar	Identificarea resurselor pentru asigurarea cu pensii. Monitorizarea proceselor de îmbătrînire a populației	Fundamentarea politicilor de pensii. Evaluarea sustenabilității sistemului de protecție socială. Viabilitatea financiară a sistemelor de pensii.
13.	Ponderea pensiei medii din PIB pe cap de locuitor	Raportul dintre pensia medie și PIB pe cap de locuitor	Suplimentar: Secundar	Monitorizarea nivelului de trai al persoanelor în etate.	Fundamentarea politicilor de pensii.

Nr. d/o	Denumirea indicatorului	Definirea	Tipul indicatorului	Problemele identificate	Domeniul de aplicare a indicatorului în MIPAA
14.	Rata de dependență a sistemului de pensii de asigurările sociale de stat	Ponderea pensionarilor pentru limită de vîrstă în numărul total al persoanelor în vîrstă de 65 ani și peste, %.	Suplimentar: Secundar	Identificarea dinamicii schimbărilor în structura beneficiarilor de pensii. Analiza structurii beneficiarilor de pensii, inclusiv din asigurări sociale de stat.	Indicatorul se utilizează la elaborarea : - politicilor sociale; - Bugetului asigurărilor sociale de stat; - Bugetului de stat. Argumentarea reformelor în sistemul de pensii. Durabilitatea sistemului de pensii.
15.	Cheltuielile totale publice pentru servicii sociale în PIB, %	a). Ponderea cheltuielilor totale publice pentru sănătate + asigurarea și asistența socială din PIB, % b). Ponderea cheltuielilor totale publice pentru sănătate din PIB, % c). Ponderea cheltuielilor totale publice pentru asigurarea și asistența socială din PIB, %	Primar	Monitorizarea procesului de îmbătrânire a populației. Analiza accesului populației vîrstnice la servicii de sănătate și asistență socială	Elaborarea politicilor în domeniul pensionării, evaluarea impactului îmbătrînirii asupra dezvoltării socio-economice. Elaborarea documentelor de politici sociale. Evaluarea durabilității financiare a programelor de servicii de sănătate și asistență socială. Evaluarea strategică a aspectelor de politici privind calitatea și accesul la servicii sociale. Monitorizare și evaluarea Programului național privind crearea sistemului integrat de servicii sociale. Politici de prevenire a instituționalizării și eficientizarea procesului în cauză.

Sursa: elaborat în baza datelor BNS, www.statistica.md; MF, www.mf.gov.md; CNAS, www.cnas.md

2.2. Indicatorii de evaluare a politicilor de ocupare a forței de muncă

În conformitate cu Obligațiunea 5 – „Asigurarea posibilității forței de muncă să reacționeze la urmările economice și sociale ale îmbătrânirii”, din Strategia Regională pentru Implementarea MIPAA²⁰ privind evaluarea activității de muncă a populației în condițiile îmbătrânirii demografice, au fost determinate patru obiective și măsuri principale²¹: creșterea ratei de participare în câmpul muncii atât pentru bărbați, cât și pentru femei; reducerea ratei șomajului, în special pentru persoanele în vârstă și sporirea angajării lucrătorilor în etate; luarea măsurilor pentru ridicarea limitei de vârstă la pensionare printr-un proces cât mai flexibil și treptat. În baza acestor obiective s-a analizat lista indicatorilor din compartimentul *III. Piața Muncii și participarea pe Piața Muncii*²² (indicatorii de participare, vârsta medie reală de ieșire de pe piața forței de muncă și ieșirea la pensie pentru limită de vârstă, micșorarea șomajului, angajarea (sau oportunitățile de angajare) a persoanelor vârstnice, îmbătrânirea migranților, eliminarea barierelor de vârstă și discriminarea la angajarea și ocuparea persoanelor în vârstă) în vederea ajustării acestor indicatori la specificul Republicii Moldova și datele disponibile ale statisticii naționale.

Sporirea ocupării vârstnicilor în câmpul muncii este o posibilitate de a majora venitul acestora, devenind și o motivație pentru persoanele în vârstă pre- și pensionară care doresc și sunt capabile să lucreze productiv. Astfel, pentru grupa de vârstă 55-64 ani se estimează nivelul ocupării parțiale, nivelul de ocupare pe medii de reședință (urban și rural), oportunitățile de îmbinare a obligațiilor familiale și desfășurarea diverselor activități etc.

În intervalul anilor 2000-2013 se evidențiază o tendință de scădere a ratei de activitate a populației în vârstă de 55-64 ani – de la 51,3% până la 40,6 % (-10,7 p.p.) (Fig. 2.2.1). Diferența dintre rata de activitate a populației totale (15 ani și peste) și cea a populației în grupa de vârstă 55-64 ani constituia 8,6 p.p. în anul 2000, micșorându-se pînă la 3,5 p.p. în anul 2007 și 0,8 p.p. în anul 2013. Perioada cercetată (aa.2000-2013) convențional poate fi împărțită în două perioade: aa.2000-2008 și aa.2009-2013. Prima se caracterizează prin schimbarea indicatorului rata de activitate a populației în vârsta 55-64 de ani peste valoarea de 50%, iar a doua, care a coincis cu criza economico-financiară mondială, cu descreșterea continue a indicelui cercetat.

²⁰ Madrid International Plan of Action on Ageing and Political Declaration, 2002[online]. Report of the Second World Assembly on Ageing, Madrid, 8-12 April 2002. United Nations. ISBN 92-1-130221-8. Disponibil : < URL: http://www.c-fam.org/docLib/20080625_Madrid_Ageing_Conference.pdf>.

²¹ Marin Bernd, Fuchs Michael, Lipszyc Barbara et al. List of Indicators (List of Indicators to Monitor the Implementation of the Madrid International Plan of Action on Ageing through its U.N.-European Regional Implementation Strategy). In: Mainstreaming Ageing. Indicator to Monitor. Sustainable Policies. European Centre. Viena: Aldershot, 2007, pp. 755-779.

²² Ibidem.

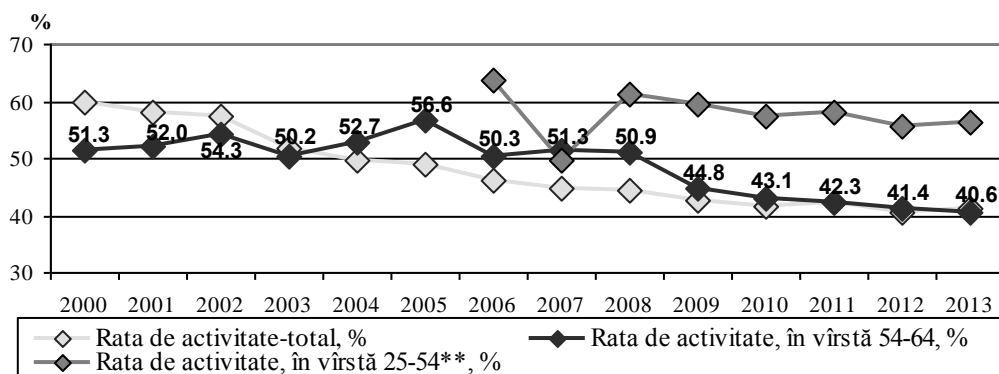

Fig.2.2.1. Caracteristica indicatorului privind rata de activitate a populației în unele grupe de vârstă pentru anii 2000-2013*, %

* datele sunt prezentate în Anexa C, Tabelul 2.2.1, Indicator 1.1 a)

** datele privind vârstă de 25-54 ani sunt disponibile începând cu anul 2006.

Sursa: în baza datelor BNS, www.statistica.md

Rata de ocupare a populației în vârstă de 55-64 ani s-a redus constant pe întreaga perioadă evaluată (2000-2013) diminuând cu -10,5 p.p. și atingând valoarea de 39,5% către 2013. În țările UE (28 de țări) acest indicator a avut o tendință de creștere și s-a majorat de la 38,3% în a. 2002 până la 50,1% în a. 2013, inclusiv în Bulgaria - de la 27,0% până la 47,4% și România - de la 37,3% până la 41,5%²³.

Analiza comparativă a ratei de ocupare a populației în vârstă de 55-64 ani și rata de ocupare totală (Fig. 2.2.2) evidențiază că în a.2003 prima a depășit valoarea ratei de ocupare totale, tendință ce s-a menținut până în a. 2013. Unele diferențe se observă și pentru rata de ocupare a populației de 25-54 ani și 55-64 ani.

Menționăm, pentru a ajusta indicatorii ocupaționali la specificul datelor UE în locul ratei de ocupare totale (15 ani și peste) ar putea fi calculată rata de ocupare pentru grupa de vârstă de 15-64 de ani. De altfel, țările UE utilizează indicatorul ocupării pentru această grupă de vârstă, iar în Strategia Europei 2020²⁴ este utilizat indicatorul rata de ocupare a populației pentru grupa de vârstă 20-64 ani, aceasta fiind și cea mai activă în câmpul muncii.

²³Eurostat, Employment rate of older workers, %, Code: tsdde100. Disponibil:

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tsdde100&plugin=1>.

²⁴<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:RO:PDF>

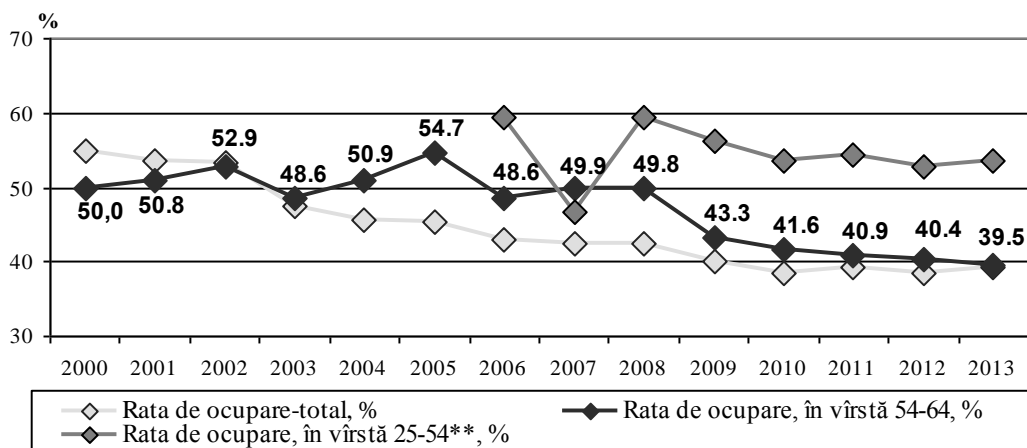

Fig. 2.2.2. Caracteristica comparativă a indicatorului privind rata de ocupare a populației, 2000-2013*, %

* Anexa C, Tabelul 2.2.1, Indicator 1. 1 b)

** datele privind vîrstă de 25-54 ani sunt disponibile începînd cu anul 2006.

Sursa: elaborat de autor în baza datelor BNS RM, www.statistica.md

Evoluția ratei de ocupare a populației de 55-64 ani după mediul de reședință și sex (Tabelul 2.2.1) indică că în mediul rural aceasta se menține la un nivel relativ mai înalt decît în urban. După anul 2003 rata de ocupare a bărbaților de 55-64 ani s-au redus treptat. Rata de ocupare a femeilor de 55-64 ani din mediul rural prezintă o diferență de 2,2 p.p. în 2013 față de cele din mediul urban. Menționăm, încadrarea în muncă a femeilor de vîrsta specificată este semnificativ mai mică decît a bărbaților, atît în mediul rural, cît și în cel urban. Totodată, mărimea pensiei pentru limita de vîrstă la femei este mai mică decît la bărbați, ca urmare a stagiului de cotizare mai mic în urma îndeplinii sarcinilor de creștere și îngrijire a copiilor. Unul dintre obiectivele MIPAA este asigurarea reprezentării diferitor grupuri de vîrstă și echilibrarea proporției dintre femei și bărbați la locul de muncă²⁵.

Tabelul 2.2.1. Evoluția ratei de ocupare a populației în vîrstă de 55-64 ani pe medii și sex, 2000-2013, %

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Urban														
Total	40,0	39,9	45,8	47,4	48,7	50,7	45,8	46,0	48,6	43,5	41,4	41,1	41,5	37,6
Bărbați	54,4	55,6	59,1	59,8	59,7	61,9	57,5	58,0	61,1	54,7	52,8	52,2	52,0	47,6
Femei	28,5	27,3	34,9	37,4	39,8	41,3	36,2	37,1	39,1	35,6	33,3	33,6	33,8	30,6
Rural														
Total	55,9	57,5	57,4	49,4	52,5	57,8	50,7	52,7	50,6	43,2	41,8	40,8	39,4	41,1
Bărbați	67,1	70,4	73,1	63,4	63,6	67,7	61,9	63,4	61,8	54,9	52,6	52,7	50,4	51,0
Femei	48,0	48,5	46,2	39,8	44,7	50,4	42,5	44,1	41,4	33,6	32,8	30,4	30,0	32,8

Sursa: elaborat în baza datelor BNS RM, www.statistica.md

²⁵ Din experiența altor țări, spre exemplu în Austria jumătate din noile locuri de muncă trebuie să fie acordate femeilor. În Germania există taxe de asigurări pentru timpul petrecut în concediul de maternitate.

În Republica Moldova, în contextul procesului de îmbătrânire, sporirii speranței de viață, reducerii numărului de tineri care intră pe piața forței de muncă, o importanță semnificativă o are creșterea duratei vieții apte de muncă, aceasta contribuind ulterior și la creșterea ratei de ocupare a populației de 55-64 ani. Pentru aceasta ar fi necesară crearea unor condiții flexibile de ieșire la pensie în procesul de reformare a sistemului de pensii, condiții adecvate de muncă pentru persoanele în vârstă, precum și introducerea de noi tipuri de organizare a muncii, care vor contribui la păstrarea și utilizarea mai productivă a lucrătorilor în vârstă pre- și pensionară în câmpul muncii.

În totalul populației de 15 ani și peste, ponderea populației economic active și a celei ocupate în vârstă de 55-64 de ani evidențiază după anul 2004 o tendință constantă de majorare (Fig.2.2.3). Presupunem că aceasta este o urmare atât a creșterii absolute a acestei categorii de vârstă, cât și a reducerii și redistribuirii cotei vârstelor tinere pe piața muncii.

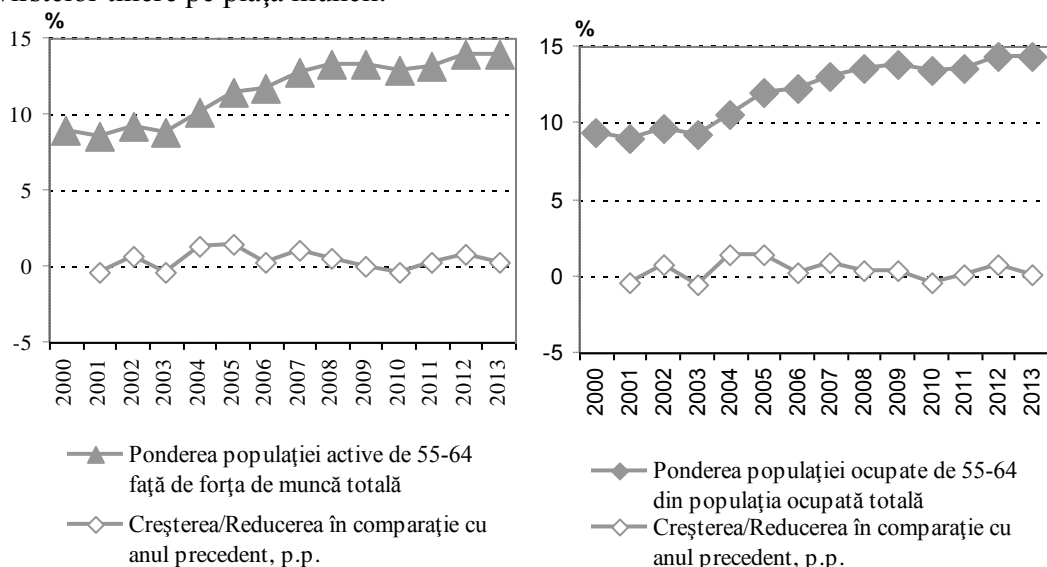

Fig. 2.2.3. Evoluția indicatorilor privind ponderea populației active și a populației ocupate în vârstă de 55-64 de ani din populația totală în vârstă de 15 de ani și peste, %

Sursa: elaborat în baza datelor BNS, www.statistica.md

*Vezi Anexa C, Tabelul 2.2.1, Indicator 1.1 c).

Una din caracteristicile populației ocupate este nivelul de instruire. În perioada analizată, dacă ne raportăm la grupa de vârstă 55-64 ani se evidențiază creșterea ponderii populației cu studii „Medii de specialitate” de la 16% în 2006 pînă la 20% în 2013, “Secundar profesional” - de la 19% pînă la 24%, și ”Liceal și mediu general” - de la 15% pînă la 20%. Creșterea nivelului de studii pentru această grup de vârstă va contribui la creșterea oportunităților de a continua activitatea de muncă, reducerea șomajului și realizarea obiectivului stabilit în MIPAA privind oportunitățile de angajare pentru persoanele vîrstnice, precum și la reducerea riscului excluziunii sociale a acestora (Anexa C, Tabelul 2.2.1, Indicator 1.19 b)).

Efectuarea educației pe parcursul întregii vieți, învățarea permanentă, pregătirea profesională fără întreruperea activității economice, reabilitarea profesională, constituie o premisa în crearea condițiilor pentru schimbul de deprinderi, experiență și cunoștințe la locul de muncă.

a). 2006

b). 2013

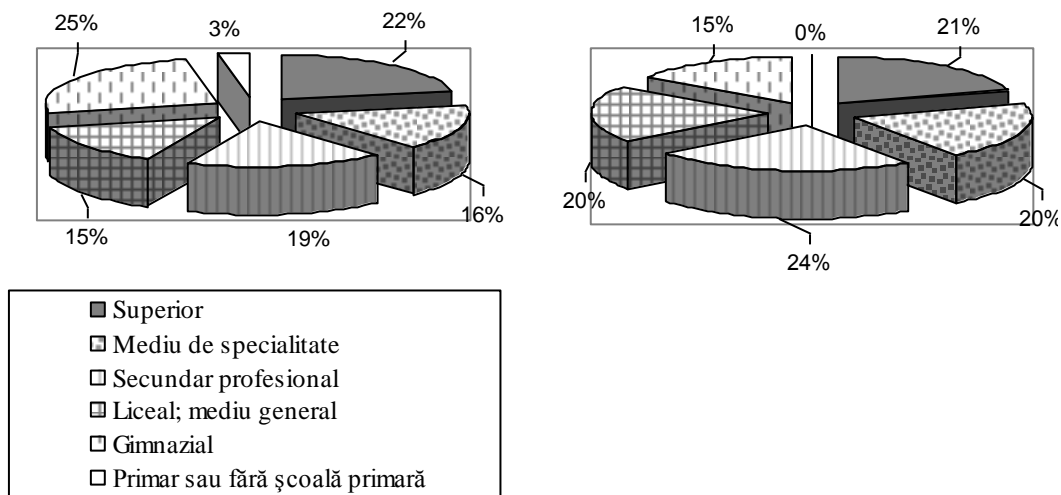

Fig.2.2.4. Populația ocupată în vîrstă de 55-64 ani, după nivelul de instruire, %

Sursa: elaborat în baza datelor BNS, www.statistica.md

O evaluare a dinamicii ratei de șomaj în perioada 2000-2013 (Fig.2.2.5), indică că diferența dintre indicatorul total pe țară și cel pentru grupa de vîrstă 55-64 ani a fost de trei ori mai mare în anul 2000, iar în 2013 - de două ori.

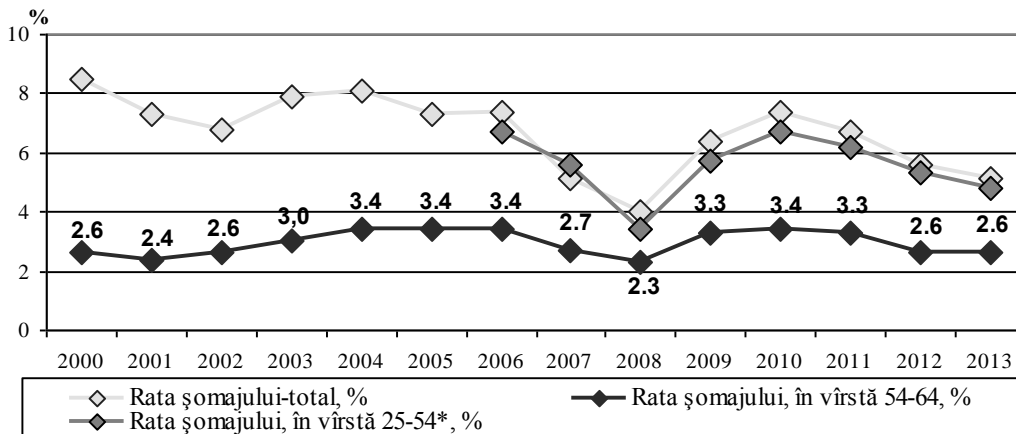

Fig. 2.2.5. Evoluția ratei șomajului, 2000-2013, %

* datele privind vîrstă de 25-54 ani sunt disponibile începînd cu anul 2006.

Sursa: elaborat în baza datelor BNS, www.statistica.md

În anii 2012-2013, nivelul șomajului s-a micșorat, diminuînd și raportul dintre indicatorul total și cel specific vârstei de 55-64 ani. Cunoașterea tendințelor de schimbare a ratei de șomaj este importantă pentru evaluarea impactului politicilor de ocupare a forței de muncă în contextul fenomenului de îmbătrînire în Republica Moldova (*Anexa C, Tabelul 2.2.1, Indicator 1.2.*). Accentul pus pe învățarea continuă pe tot parcursul vieții contribuie la creșterea reintegrării șomerilor pe piața muncii.

Pentru a preciza indicatorul ratei de șomaj se utilizează ponderea numărului șomerilor de lungă durată în vîrstă 55-64 ani (*Anexa C, Tabelul 2.2.1, Indicator 1.3.*). Pentru șomerii în vîrstă de 55-64 ani, ponderea celor aflați în șomaj de lungă durată prezintă ritmuri de reducere mai lentă decât indicatorul similar pentru grupele “25-54 ani” și “15 ani și peste”. În anul 2013, 40% din totalul șomerilor de 55-64 ani se aflau în șomaj de lungă durată, ceea ce este semnificativ mai mult față de indicatorii de vîrstă comparați (*Fig.2.2.6.*).

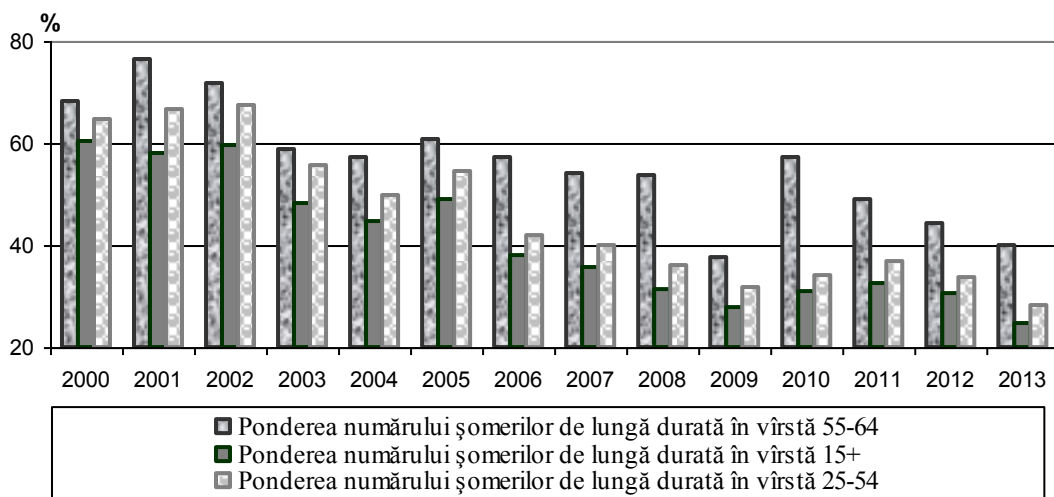

Fig. 2.2.6. Ponderea șomerilor de lungă durată în totalul șomerilor, pe grupe de vîrstă, 2000-2013, %

Sursa: elaborat în baza datelor BNS, www.statistica.md

În elaborarea politicilor social-economice se ia în considerare și nivelul de ocupare a populației cu programul de lucru parțial, inclusiv și pentru vîrsta de 55-64 ani (*Fig.2.2.7.*). Unele fluctuații a indicatorului, observate în ultimul deceniu, se raportează la specificul de dezvoltare socioeconomic al țării (*Anexa C, Tabelul 2.2.1, Indicator 1.8.*).

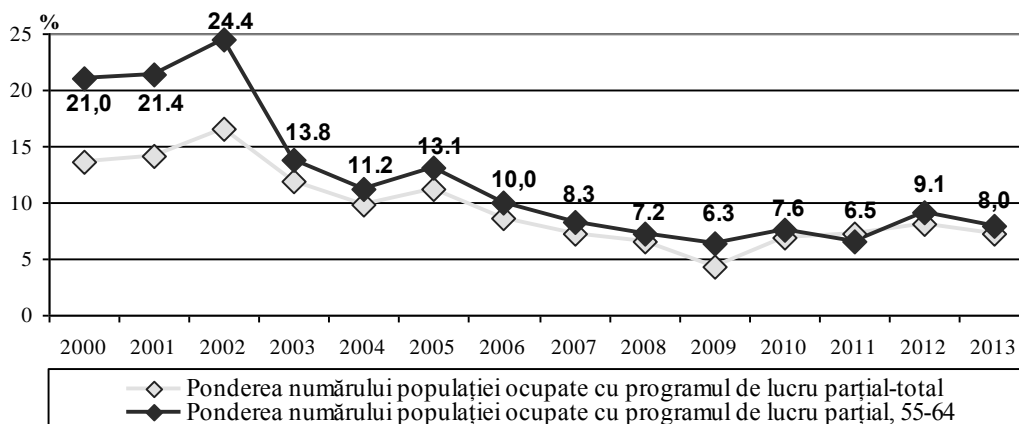

Fig. 2.2.7. Evoluția ponderii populației ocupate cu program de lucru parțial, 2000-2013, %

Sursa: elaborat în baza datelor BNS, www.statistica.md

La evaluarea politicilor care vizează ocuparea forței de muncă a vârstnicilor este oportun de a face o analiză a indicatorului “Pondere a pensionarilor pentru limita de vârstă angajați în economia națională”. Pe intervalul anilor 2000-2010, acest indicator a crescut treptat, atingând 25,8%, după care a diminuat cu 7,8p.p. către 2012. În anul 2013 acesta indică din nou o creștere (Fig. 2.2.8). Acest indicator este important pentru evaluarea îndeplinirii acțiunilor MIPAA, întrucât unul dintre obiectivele sale este prelungirea vârstei medii de ieșire de pe piața muncii (vezi Anexa C, Tabelul 2.2.1, Indicatorul 1.11 a).

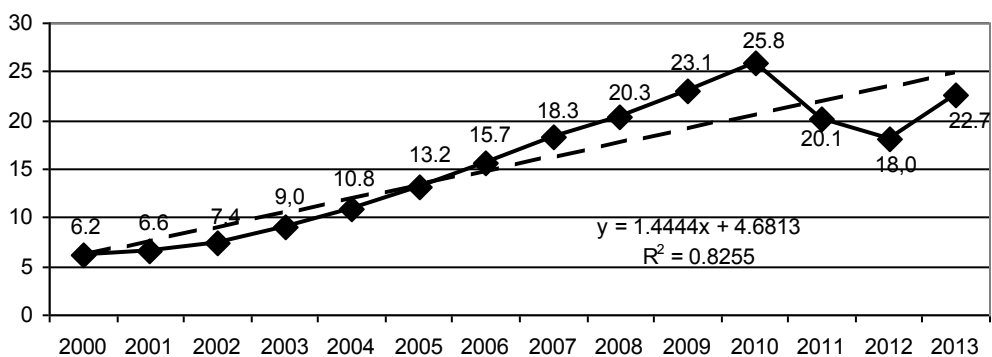

Fig. 2.2.8. Pondere a pensionarilor pentru limită de vârstă angajați în economia națională pentru anii 2000-2013, %

Sursa: elaborat în baza datelor MMPSF, www.mmpsf.gov.md

Reișind din analiza situației reale privind nivelul de antrenare a vârstnicilor în câmpul muncii, se poate constata următoarele:

1. Indicatorii ocupaționali corespund standardelor UE (Ancheta forței de Muncă - AFM, Labour Force Survey - LFS). În țările UE, având în vedere că pentru majoritatea vârsta limită de ieșire la pensie este de 65 de ani, se utilizează rata de

activitate și rata de ocupare a populației de 15-64 ani. În Strategia Europa 2020 (*The Europe 2020 strategy*) este utilizată rata de ocupare a populației de 20-64 ani. În Republica Moldova, vârsta de ieșire la pensie fiind mai mică (57/62 ani), rata de activitate și rata de ocupare a populației se calculează pentru vârsta de 15 ani și peste.

2. În urma particularităților evidențiate pe piața muncii, s-a determinat lista indicatorilor recomandați pentru evaluarea proceselor de incluziune și integrare a populației vârstnice pe piața forței de muncă (*Tabelul 2.2.2.*) Primii trei indicatori coincid cu cei propuși în Lista Indicatorilor stabilită de către Centrul European pentru Politici de Asistență Socială și Cercetare²⁶, ce are ca scop sprijinirea guvernelor naționale în monitorizarea situației în domeniu. Pe lângă indicatorii comparativi la nivel internațional, se propun, de asemenea, patru indicatori de evaluare la nivel național, aceștia fiind importanți pentru determinarea oportunităților de angajare și participare pe piața muncii persoanelor vârstnice din țara noastră.

²⁶ Marin Bernd, Fuchs Michael, Lipszyc Barbara et al. List of Indicators (List of Indicators to Monitor the Implementation of the Madrid International Plan of Action on Ageing through its U.N.-European Regional Implementation Strategy). In: *Mainstreaming Ageing. Indicator to Monitor. Sustainable Policies*. European Centre. Viena: Aldershot, 2007, pp. 755-779.

Tabelul 2.2.2. Caracteristica indicatorilor propuși pentru Monitorizarea Strategiei Regionale pentru Implementarea MIPAA în vederea realizării *Obligațiunii 5 „Asigurarea posibilității pieței forței de muncă să reacționeze la urmările economice și sociale ale îmbătrânirii populației”*

Nr.d/o	Denumirea indicatorului	Definirea	Tipul indicatorului	Problemele identificate	Domeniul de aplicare a indicatorului în MIPAA
1.	Rata de activitate a populației în vîrstă de 55-64 ani în comparație cu rata de activitate totală (15 ani și peste) și pentru grupa de vîrstă de referință de 25-54 ani	Proporția populației active de 55-64 ani în totalul populației de această vîrstă, în %.	De bază	Politica insuficientă în domeniul participării și angajării populației vîrstnice pe piața muncii. Nivelul de trai al pensionarilor pentru limită de vîrstă.	Caracteristica și evaluarea politicilor privind nivelul de antrenare a persoanelor pre- și pensionare pe piața forței de muncă. Elaborarea politicilor de dezvoltare socioeconomică, inclusiv și de ocupare a forței de muncă. Elaborarea politicilor sociale, inclusiv de protecție socială și medicală.
2.	Rata de ocupare a populației în vîrstă de 55-64 ani în comparație cu rata de ocupare totală (15 ani și peste) și pentru grupa de vîrstă de referință de 25-54 ani	Proporția populației ocupate de 55-64 ani în totalul populației de această vîrstă, în %.	De bază	Depopularea, reducerea locurilor de muncă, fluxul migrațional extern al populației în vîrstă aptă de muncă. Nivelul de trai al pensionarilor pentru limită de vîrstă.	Determinarea impactului politicilor socioeconomice, inclusiv și de ocupare asupra persoanelor vîrstnice. Elaborarea politicilor în domeniul reformării sistemului de pensionare. Evaluarea eficienței politicilor de ocupare.
3.	Rata șomajului a populației în vîrstă de 55-64 ani în comparație cu rata totală a șomajului (15 ani și peste) și pentru grupa de vîrstă de referință 25-54 ani	Proporția șomerilor în vîrstă de 55-64 ani (definiți conform criteriilor Biroului Internațional al Muncii (BIM)) în totalul populației active, în %.	De bază	Oportunitățile pieței forței de muncă. Nivelul de trai al pensionarilor pentru limită de vîrstă.	Elaborarea politicilor sociale, inclusiv protecția socială. Monitorizarea îmbătrînirii populației. Determinarea impactului politicilor socioeconomice asupra persoanelor vîrstnice.
4.	Ponderea pensionarilor pentru limita de vîrstă angajați în economia națională pentru anii 2000-201_, %	Proporția pensionarilor pentru limita de vîrstă angajați în economia națională în totalul	Suplimentar: Primar	Transformările demografice, migrația externă, micșorarea/	Elaborarea politicilor de dezvoltare socioeconomice. Elaborarea politicilor în domeniul reformării sistemului de pensionare.

Nr.d/o	Denumirea indicatorului	Definirea	Tipul indicatorului	Problemele identificate	Domeniul de aplicare a indicatorului în MIPAA
	Raportul social anual (<i>Anexa 4</i>), MMPSF al RM	pensionarilor pentru limita de vîrstă, în %.		majorarea nivelului de trai al pensionarilor pentru limita de vîrstă	Evaluarea politicilor de ocupare, inclusiv a nivelului de ocupare a vîrstnicilor asupra formării veniturilor acestor categorii de populație.
5.	Ponderea pensionarilor pentru limită de vîrstă nou-stabilite angajați în economia națională pentru anii 2000-201_, % Raportul social anual (<i>Anexa 5</i>), MMPSF al RM	Proporția pensionarilor pentru limită de vîrstă nou-stabilite angajați în economia națională în totalul pensionarilor pentru limita de vîrstă nou-stabilită, în %.	Suplimentar: Primar	Nivelul de trai al pensionarilor pentru limita de vîrstă.	Elaborarea politicilor de dezvoltare socioeconomică. Elaborarea politicilor în domeniul reformării sistemului de pensionare. Elaborarea politicilor de ocupare a forței de muncă ținînd cont de antrenarea populației vîrstnice. Evaluarea politicilor de ocupare, inclusiv a nivelului de ocupare a vîrstnicilor asupra formării veniturilor acestor categorii de populație.
6.	Ponderea pensionarilor de invaliditate angajați în economia națională pentru anii 2000-201_, % Raportul social anual (<i>Anexa 4</i>), MMPSF al RM	Proporția pensionarilor de invaliditate angajați în economia națională în totalul pensionarilor de invaliditate, în %	Suplimentar: Primar	Nivelul de trai al pensionarilor de invaliditate.	Evaluarea impactului politicilor de ocupare, inclusiv a nivelului de ocupare a vîrstnicilor invalizi. Elaborarea politicilor de ocupare a forței de muncă. Elaborarea politicilor sociale.
7.	Ponderea persoanelor care pleacă de pe piața forței de muncă anual după obținerea vîrstei de pensionare conform legislației: calculată în baza datelor BNS (AFM) și Raportul social anual (<i>Anexa 5</i>) MMPSF al RM	Diferența dintre numărul total de pensionari pentru limita de vîrstă nou-stabilite și numărul de pensionari pentru limită de vîrstă nou-stabilite angajați în economia națională, împărțită la numărul total al populației economic active.	Suplimentar: Secundar	Nivelul de ocupare a forței de muncă.	Elaborarea politicilor de dezvoltare socioeconomică. Elaborarea politicilor sociale, inclusiv de protecție socială și medicală. Elaborarea politicilor în domeniul reformării sistemului de pensionare.

Sursa: adaptat după MARIN, Bernd, FUCHS, Michael, LIPSZYC, Barbara et al. List of Indicators. Opera citată.; datele BNS și MMPSF

2.3. Indicatorii de evaluare a impactului politicilor privind veniturile și nivelul de bunăstare al vîrstnicilor

Întrucît Republica Moldova a aderat la MIPAA, avînd ca scop micșorarea nivelului de vulnerabilitate a persoanelor vîrstnice prin asigurarea nivelului de trai decent, sigur și independent, accesul la serviciile sociale și medicale, participarea activă a acestora în viața economică, socială, culturală și politică, se cer acțiuni permanente la toate nivelurile și promovarea politicilor direcționate către realizarea problemelor abordate în domeniu. Un element important constituie prezența datelor statistice sau interdepartamentale pentru evaluarea impactului politicilor promovate în cadrul direcțiilor prioritare prevăzute în MIPAA. Eficacitatea realizării acțiunilor preconizate constă în respectarea principiului de comparabilitate a datelor din țările participante la acest Plan.

Toate țările din cadrul Organizației Economice pentru Cooperare și Dezvoltare (OECD) utilizează metodologii unice de calculare a indicatorilor de impact ca instrument de măsurare, comparare, estimare și verificare, ținînd cont de recomandările ONU vizavi de problemele îmbătrînirii²⁷. Totodată, reieșind din necesitatea evaluării multidimensionale a situației persoanelor vîrstnice, conform prevederilor Memorandumului de Înțelegere între UNECE și Guvernul Austriei, Centrul European pentru Politici și Asistență Socială și Cercetare a elaborat un sistem de indicatori pentru monitorizarea și estimarea efectelor din MIPAA.

Un domeniu sensibil din Planul menționat se referă la venituri și atenuarea pragului de sărăcie, bunăstrarea vîrstnicilor, asigurarea posibilităților egale de acces al vîrstnicilor, diverse servicii și mijloce de obținere a veniturilor etc.

În scopul prevenirii sărăciei în rîndul vîrstnicilor, majoritatea țărilor promovează politici de menținere a unui anumit standard de viață în *domeniul asigurării venitului și bunăstării populației*, iar după ieșirea lor la pensie - prin înlocuirea venitului cîștigat cu plata unor pensii adecvate. Paralel cu aceasta sunt implementate programe de susținere a bunăstării persoanelor în etate, în baza evaluării necesităților prin testarea veniturilor și acordarea unor pensii minime garantate.

Totodată, în Republica Moldova, odată cu atingerea vîrstei de pensionare, avînd la dispoziție doar pensia ca venit de bază, gradul de vulnerabilitate a persoanelor crește, fiind și riscul de sărăcie. Pentru evaluarea situației vîrstnicilor, BNS (inclusiv unele organizații internaționale) utilizează o gamă largă de informații cu privire la inegalitate și sărăcie în Republica Moldova, în scopul înțelegerii modelelor de distribuire a veniturilor și resurselor, precum și a evaluării impactului intervențiilor generale și specifice ale politicilor publice ce vizează diferite grupuri socioeconomice.

În conformitate cu metodologia modernă dezvoltată de către OECD privind grupurile și teritoriile sociodemografice, *sistemul de indicatori sociali* se raportează

²⁷ <http://www.un.org/esa/socdev/ageing>

la criteriile de transparență, imparțialitate și corectitudine metodologică-conceptuală, precizie, fiabilitate și actualitate a datelor. Mai mult ca atât, trecerea statisticii la standardele OECD impune cerințe mai stricte față de calitatea datelor.

Statisticile europene moderne privind venitul și calitatea vieții (*EUS Statistics on Income and Living Conditions, EU-SILC*) sunt reglementate, în prezent, de ediția a doua a Grupului Manualul Canberra (2011) și bazate pe unele sondaje a gospodăriilor casnice. Astfel, EU-SILC nu este doar un standard de statistică, ci conține baze de date pe elemente de venit, resurse și condiții de viață ale populației. În țările OECD, temeiul juridic al EU-SILC îl constituie Regulamentul (CE) No1177/2003 al Parlamentului European, precum și legislațiile naționale cu referire la acesta²⁸. Pentru a asigura comparabilitatea rezultatelor dintre țări sunt utilizate aceleași variabile și metode de investigare. Studiul este proiectat special pentru calculul indicatorilor comparabili de integrare socială (așa-numiții *Laeken indicatori*), astăzi devenind fundamentul politicii sociale europene.

EU-SILC este un studiu anual, cu un eșantion de rotație pentru a minimiza eroarea sistemică și este actualizat în fiecare an cu o noime din date (1/9): în 2004 au fost intervievate 16000 de gospodării, ulterior, anual 3000 de gospodării fiind înlocuite cu altele noi. Rezultatele EU-SILC sunt reprezentative pentru populația din țările participante. Rezultate acestei cercetări (EU-SILC) sunt publicate anual, devenind disponibile pentru publicul larg prin intermediul rapoartelor periodice ale Comisiei Europene. În plus, pe baza EU-SILC, ratele de sărăcie sunt calculate și publicate la nivel regional.

O analiză a oportunităților BNS și a comparabilității indicatorilor socioeconomiци din Republica Moldova cu cei utilizați în UE, evidențiază incomparabilitatea datelor. Astfel, aderarea Republicii Moldova la OECD impune utilizarea criteriilor de calitate ale statisticii naționale în domeniu, metodologiei OECD în calcularea indicatorilor de integrare socială. Remarcăm faptul că modelul de implementare a BNS corespunde doar parțial standardelor și normelor Comisiei Europene cu privire la măsurarea ECHP (1994-2001)²⁹ sărăciei și intrarea în vigoare a normelor EU-SILC.

În Republica Moldova, datele statistice privind veniturile și cheltuielile populației sunt obținute în baza Cercetării Bugetelor Gospodăriilor Casnice (CBGC)³⁰ realizată de către BNS, a cărui obiectiv principal este determinarea multiaspectuală a nivelului de trai al populației prin prisma veniturilor, cheltuielilor,

²⁸ EU-SILC se desfășoară din anul 2005 în toate țările europene OECD, precum și în Norvegia și Islanda.

²⁹ European Community Household Panel, Eurostat.

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/microdata/echp>

³⁰ CBGC se realizează pe un eșantion de locuințe și, respectiv, gospodării din mediul urban și cel rural, ales în mod aleator din toate raioanele țării, inclusiv municipiul Chișinău. Sunt incluse toate persoanele din cadrul gospodăriei, inclusiv persoanele temporar absente sau plecate pentru o perioadă mai îndelungată, dacă acestea păstrează legături familiale cu gospodăria și participă integral sau parțial la bugetul gospodăriei din care fac parte

consumului, condițiilor de trai și a altor indicatori. Informația colectată în cadrul acestei cercetări permite identificarea categoriilor de gospodării/persoane defavorizate și analiza impactului diferitor programe și politici asupra situației socioeconomice a populației.

Analiza și descrierea indicatorilor privind îmbunătățirea calității vieții vîrstnicilor în Republica Moldova și compararea lor cu cei din UE.

Deoarece analiza bunăstării populației vîrstnice joacă un rol important pentru monitorizarea procesului de asigurare a veniturilor și securității sociale, au fost incluși 16 indicatori pe venit și avere (*Anexa D, Tabelul 2.3.1.*), care cuprind: structura și distribuția venitului, nivelul de sărăcie, venitul minim de protecție pentru persoanele în etate, bunăstarea etc. Dintre aceștia, indicatorii care determină riscul sărăciei în rîndul vîrstnicilor sunt considerați de bază. În metodologia europeană de calculare a indicatorilor enunțați se ține cont de condițiile de viață, asistență și asigurare medicală, de bugetele gospodăriilor, oportunitățile de angajare în muncă, influența mediului ambiant etc., fiind posibilă astfel evaluarea subiectivă a calității vieții și nivelul de satisfacție a individului față de viață. Potrivit acestei metodologii, în evaluarea veniturilor este stabilită o tehnică relativ simplă de calcul al indicatorilor ce exprimă și cuantificarea condițiilor de trai și de muncă ale individului, punîndu-se accent pe factorii calitativi ai vieții.

Metodologia utilizată în țara noastră diferă și este orientată în mare parte spre evaluarea finalităților activității economice, punîndu-se accent mai mult pe factorii cantitativi. Menționăm, din setul de indicatori utilizați de către țările UE, raportîndu-ne la statistica națională disponibilă, pot fi calculați doar cîțiva indicatori, dacă schimbăm puțin metodologia de calcul.

Indicatorul Venitul mediu disponibil

Eurostat calculează *Venitul disponibil* echivalent al unei gospodării după aplicarea cheltuiilor și/sau economiilor raportate la numărul de membri ai unei gospodării. Astfel, se ia în calcul o scală de echivalență utilizată de OECD, după cum urmează:

- 1,0 pentru primul adult
- 0,5 pentru orice persoană suplimentară cu vârsta de 14 ani și peste
- 0,3 pentru orice copil cu vârsta sub 14 ani

Calcularea veniturilor se efectuează conform următoarelor formule:

$$V_{\text{scală Eq.}} = (1 * \text{capului gospodăriei}) + (0,5 * \text{număr de adulți suplimentar}) + (0,3 * \text{număr de copii cu vârsta sub 14 ani}) \quad (2.3.1)$$

Pentru Republica Moldova, în formula de calcul al indicatorului sus-menționat, valoarea absolută a veniturilor reprezintă valoarea medie lunară pe un

membru al gospodăriei casnice, fiind calculată prin divizarea veniturilor totale ale gospodăriei la numărul de membri din gospodărie.

$$V = \frac{\sum_{i=1}^n V_i}{\sum N} * 100 \quad (2.3.2)$$

unde:

V_i –veniturile totale ale gospodăriei i ;

N –numărul de persoane în colectivitatea cercetată.

Scala de echivalență națională:

$$V_{\text{scalăEq.}} = (1 * \text{capul gospodăriei}) + (0,7 * \text{număr de adulți suplimentar}) + (0,5 * \text{număr de copii cu vârsta sub 14 ani}) \quad (2.3.3)$$

Deși nu corespunde standardelor UE, acesta este singurul indicator care caracterizează veniturile populației în profilul gospodăriilor casnice, inclusiv și a celor cu vârstnici, oferind astfel posibilitatea de a determina nivelul de trai al persoanelor vârstnice. Evident, ajustarea la grupele de vârstă și metodologia utilizată în UE ar permite calcularea acestui indicator conform cerințelor UE.

Un alt indicator, care ar putea fi ajustat la *metodologia UE* este Venitul relativ disponibil definit ca raportul dintre venitul mediu disponibil pentru această grupă de vârstă și venitul mediu în totalul populației, exprimat procentual.

Indicatorul S80/S20 este raportul venitului disponibil, pe grupe de vârste (sau Indicele inegalității veniturilor – Coeficientul Gini). Indicele inegalității veniturilor arata de câte ori sunt mai mari veniturile disponibile pe adult echivalent obținut de persoanele considerate cele mai bogate (quintila V a distribuției persoanelor după venit) față de veniturile obținute de persoanele considerate cele mai sărace (quintilă I)³¹. Coeficientul Gini poate lua valori cuprinse între 0 și 1. Cu cât valoarea acestui coeficient se apropie de 1, cu atât se evidențiază inegalitatea veniturilor și respectiv inegalitatea socială.

Conform datelor Băncii Mondiale, dacă valoarea Coeficientului Gini oscilează în limita 0,29-0,31, atunci țara respectivă dispune de un grad mediu de inegalitate în distribuirea veniturilor populației. Dacă însă Coeficientul Gini depășește valoarea 0,35, atunci se evidențiază riscul inegalității în distribuția veniturilor. Conform acestui indicator, nivelul inegalității în Republica Moldova în a.2013 a constituit 0,2754, comparativ cu 0,2824 în 2012.

³¹ Quintila este una din cele patru valori ce divizează seria de frecvențe în cinci părți egale, astfel încât primele 20% (quintila I) reprezintă populația cu cele mai mici venituri/cheltuieli, iar ultimele 20% (quintila V) cu cele mai mari venituri/cheltuieli.

Tabelul 2.3.1. Coeficientul Gini pe cheltuieli de consum per persoană (ponderat) în perioada 2000-2012

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
RM	0,315	0,298	0,38	0,3094	0,3050	0,2943	0,2824	0,2754
UE	0,303	0,306	0,309	0,305	0,305	0,308	0,304	0,305

Sursa: Raport privind sărăcia în RM a. 2013. Ministerul Economiei; în baza datelor CBGC, http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_di12&lang=en

Indicatorul Structura veniturii pe grupe de venit (quintile) este definit ca ponderea fiecărei componente a venitului principal (venituri de la locul de muncă, venituri private, venituri din beneficiile legate de limită de vârstă și de venituri din alte beneficii) în veniturile totale ale populației unei anumite grupe de vârstă, inclusiv a vârstnicilor.

Examinînd structura veniturilor după CBGC cu persoane vîrstnice, se observă că situația vîrstnicilor diferă în funcție de tipul și componența gospodăriei. Astfel, gospodăriile formate numai din vîrstnici sunt într-o situație mai bună decît vîrstnicii care locuiesc în gospodării extinse (Tabelul 2.3.2.). Principala sursă de existență a acestora sunt prestațiile sociale (67,5%). Unii dintre vîrstnici, fiind economic activi, au la bază și alte surse de venit, cum ar fi activitățile salariale (9,4%) și activitatea individuală agricolă (9,7%). În cazul gospodăriilor mixte, în componența cărora sunt și alte categorii de persoane, principala sursă de venit este activitatea salariată – 34,4%, iar prestațiile sociale au contribuit la formarea veniturilor în proporție de 31,0%. Totodată, gospodăriile mixte sunt dependente într-o proporție mai mare de transferurile din afara țării comparativ cu cele formate doar din vîrstnici (18,2% față de 4,8%).

Tabelul 2.3.2. Structura veniturilor disponibile pentru gospodăriile cu vîrstnici, anul 2013

	Gospodării formate numai din vîrstnici			Gospodării cu vîrstnici și alte persoane		
	Total	Urban	Rural	Total	Urban	Rural
Total venituri disponibile (medii lunare pe o persoană), lei	1578,1	1844,6	1359,1	1519,3	1848,8	1323,2
inclusiv în % pe surse de formare:						
Venit din activitatea salariată	9,4	14,5	3,8	34,4	46,9	24,0
Venit din activitatea individuală agricolă	9,7	2,2	17,9	10,3	1,7	17,5
Venit din activitatea individuală non-agricolă	0,8	1,1	0,5	3,4	2,8	4,0
Venit din proprietate	0,3	0,5	0,0	0,1	0,2	0,0
Prestații sociale	67,5	67,3	67,7	31,0	31,0	31,1
Alte venituri	12,3	14,3	10,0	20,7	17,5	23,4
inclusiv transferuri din afara țării	4,8	5,8	3,8	18,2	15,3	20,6

Sursa: elaborat în baza datelor BNS, www.statistica.md

Indicatorul *Venitul relativ* sau *rata sărăciei relative de venit* este definit ca raportul dintre numărul de persoane sărace dintr-o anumită grupă de vîrstă și efectivul total al populației din grupa de vîrstă respectivă (ponderea persoanelor sarace, care au un venit disponibil pe adult echivalent mai mic decăt pragul stabilit la nivelul de 60% din mediana veniturilor disponibile în totalul populației). Acest indicator este întîlnit uneori sub denumirea de *rata riscului de saracie*.

În analiza nivelului de sărăcie, cel mai des utilizate sunt trei măsurați ale sărăciei: *rata sărăciei* - reprezintă ponderea populației cu un consum mai mic față de pragul sărăciei; *profunzimea sărăciei* - deficitul mediu de consum al populației în raport cu pragul sărăciei; *severitatea sărăciei* - distribuția consumului în rîndul săracilor.

În UE, sărăcia este evaluată pentru un prag relativ, acesta fiind de 60% din mediana veniturilor disponibile pe adult echivalent, utilizînd scala modificată de echivalență OECD: 1; 0.5; 0.3. În același context sunt determinați și evaluați *indicatorii Laeken*³². În Republica Moldova, sărăcia se determină prin trei indicatori de bază: sărăcia absolută, sărăcia extremă și sărăcia relativă, care se exprimă în valori absolute și prin rate respective. În general, la evaluarea sărăciei se bazează pe metoda absolută, pragul sărăciei fiind determinat prin intermediul abordării “necesităților de bază”, folosind cheltuielile de consum drept indicator al bunăstării populației³³, aplicînd scala de echivalență: 1; 0.7; 0.5.

Indicatorul Decalajul sărăciei din venitul median la 60% pragul median

Deficitul mediu relativ de sărăcie (*poverty gap*) reprezintă diferența medie dintre valoarea resurselor de care dispun persoanele/gospodăriile sărace și pragul de sărăcie. Cu alte cuvinte, valoarea resurselor care ar trebui transferate persoanelor sărace astfel încît ei să-și depășească situația de sărăcie.

Pentru a permite de a face unele comparații între țări, deficitul de sărăcie se exprimă ca procent din pragul de sărăcie. Se mai utilizează și denumirile de decalaj mediu relativ sau de profunzime a sărăciei.

Un alt indicator de profunzime a saraciei în acest context este *deficitul median relativ*, care semnifică „distanța” la care se află venitul unei persoane sărace pîna la nivelul pragului de la care persoana ar înceta să mai fie considerată săracă, calculat ca procent din pragul de sărăcie. Altfel spus, sporul de venituri pe care ar trebui să-l obțină această persoană pentru a ajunge la nivelul pragului. Indicatorul se determină ca diferența dintre nivelul pragului de sărăcie și mediana veniturilor persoanelor sărace sau ca mediană a diferențelor dintre prag și venit. Indicatorul mai

³² Social Exclusion and the EU's Social Inclusion Agenda, Paper Prepared for the EU8 Social Inclusion Study, Document of the World Bank, February 5, 2007.

³³ MEC, Raportul privind Sărăcia și Impactul Politicilor 2006, Anexa 4. Nota cu privire la măsurarea sărăciei, elaborată de Biroul Național de Statistică, Chișinău, 2007.

poate fi înfîlnit și sub denumirea *distanța mediană relativă*, care poate fi calculat astfel:

$$\text{Deficitul median de sărăcie} = \frac{\sum(P - X_i) * 100}{(N * P)} \quad (2.3.3)$$

Unde:

P - pragul de sărăcie;

N - nr. persoane sărace;

X_i – venitul sau cheltuielile gospodăriei persoanei situate sub pragul de sărăcie.

Sărăcia în Republica Moldova se reflectă prin indicatorii indicați în *Tabelul 2.3.3*.

Tabelul 2.3.3. Indicatorii sărăciei în Republica Moldova, 2006-2013

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
<i>Pragul absolut al sărăciei (MDL pe adult echivalent pe lună) a)</i>	747,4	839,3	945,9	945,9	1015,9	1093,1	1143,4	1196,0
Rata sărăciei, %	30,2	25,8	26,4	26,3	21,9	17,5	16,6	12,7
Profunzimea sărăciei, %	7,9	5,9	6,4	5,9	4,5	3,2	2,9	2,0
Severitatea sărăciei	3,0	2,1	2,3	2,0	1,4	1,0	0,8	0,5
<i>Pragul sărăciei extreme (MDL pe adult echivalent pe lună) a)</i>	404,2	453,9	511,5	511,5	549,4	591,2	618,4	646,8
Rata sărăciei extreme, %	4,5	2,8	3,2	2,1	1,4	0,9	0,6	0,3
Profunzimea sărăciei extreme, %	1,0	0,5	0,5	0,4	0,3	0,1	0,1	0,0
Severitatea sărăciei extreme	0,4	0,2	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0

Sursa: potrivit datelor Ministerului Economiei și în baza CBGC, www.mec.gov.md; www.statistica.md

Metoda folosită pentru stabilirea pragului sărăciei se referă la metodologia “costului necesităților de bază”, care este pe larg cunoscută și folosită de către mai multe țări³⁴. Această metodologie presupune determinarea pragului sărăciei, ce ține cont de noțiunea necesităților minime reieșind din standardele existente în Moldova. O astfel de abordare presupune identificarea coșului de consum, considerat a fi adecvat pentru necesitățile de consum de bază conform cerințelor nutriționale. În conformitate cu această metodologie, pragul sărăciei este calculat în două trepte: 1) estimarea coșului alimentar și 2) calcularea coșului nealimentar în baza costului necesarului alimentar.

Datele statistice arată că Republica Moldova a înregistrat progrese în reducerea ponderii populației aflate sub pragul național absolut al sărăciei. Potrivit celor mai recente date, în anul 2013, rata sărăciei absolute în Moldova a înregistrat 12,7%. Ratele sărăciei diferă după mediile de reședință (*Tabelul 2.3.4. și 2.3.5.*).

³⁴ Ravallion M. Poverty lines in theory and practice. LSMS Working Paper 133, 1998.

Tabelul 2.3.4. Rata sărăciei absolute după mediul de reședință, 2006-2012, %

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
	Rata sărăciei absolute, %							
Total populație	30,2	25,8	26,4	26,3	21,9	17,5	16,6	12,7
Inclusiv:								
<i>Mediul urban</i>	24,8	18,4	15,2	12,6	10,4	7,4	8,2	4,6
<i>Orașe mari</i>	20,6	14	10,9	7	7,3	4,2	4,2	1,0
<i>Orașe mici</i>	30,1	23,8	21,2	19,7	14,2	11,3	13	9,1
<i>Mediul rural</i>	34,1	31,3	34,6	36,3	30,3	25	22,8	18,8
	Rata sărăciei externe, %							
Total populație	4,5	2,8	3,2	2,1	1,4	0,9	0,6	0,3
Inclusiv:								
<i>Mediul urban</i>	4,1	1,2	1,3	1,1	0,4	0,2	0,2	-
<i>Orașe mari</i>	3,5	0,7	0,8	0,6	0,4	0	0,2	-
<i>Orașe mici</i>	5	1,9	2	1,8	0,3	0,4	0,2	-
<i>Mediul rural</i>	4,7	3,9	4,6	2,9	2,1	1,4	0,8	0,4

Tabelul 2.3.5. Rata sărăciei absolute pe zone statistice, %, 2006-2012

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Nord	32,7	30,4	30,0	28,3	23,7	18,7	18,2	12,9
Centru	33,5	30,2	31,2	33,2	29,6	23,4	18,8	17,0
Sud	34,1	29,5	35,2	38,0	27,7	25,1	25,4	18,9
Chișinău	19,7	11,4	8,5	5,3	5,3	2,5	4,4	2,4
Total	30,2	25,8	26,4	26,3	21,9	17,5	16,6	12,7

Sursa: conform datelor Ministerului Economiei și în baza CBGC, www.mec.gov.md și www.statistica.md

Potrivit datelor, în ultimii ani profunzimea sărăciei este în descreștere. Conform studiilor naționale³⁵, în gospodăriile cu vîrstnici sărăcia este mai accentuată (23,1%) comparativ cu cele fără vîrstnici (21,3%), odată cu înaintarea în vîrstă a membrilor gospodăriei riscul sărăciei fiind mai evident. Totodată, 25% din gospodăriile cu vîrstnici își autoapreciază nivelul de trai „rău/foarte rău”, iar 33,8% dintre ei constată că „pe an ce trece trăiesc tot mai rău”.

Indicatorul Ratele de privare non-monetare, definiri naționale

Sărăcia non-monetară a fost introdusă cu scopul de a arăta că sărăcia este un fenomen multidimensional, cuprinzînd atît aspectele materiale (monetare), cît și cele nemateriale (nemonetare) ale bunăstării individului sau familiei. În majoritatea cazurilor, potrivit rezultatelor CBGC, aceasta se reduce la insuficiența venitului adecvat pentru persoană. Persoanele sărace, de regulă, au un acces redus la: piața forței de muncă (din cauza profesionalismului insuficient, lipsei educației necesare etc.); sistemul de învățămînt (lipsa surselor financiare necesare); sistemul de sănătate (lipsa infrastructurii în mediul rural, lipsa surselor financiare etc.); posibilități de asigurare cu locuință, teren agricol, credite bancare etc.

³⁵ Îmbătrînirea populației în Republica Moldova. MMPSF, Chișinău, 2012, p.79-85.

Atributele relevante ale sărăciei nemonetare, în special în sănătate și în educație, sunt luate în considerare, dar în mod individual, deoarece încă nu a fost elaborat și acceptat unanim un indicator al bunăstării agregat. La fel, nici măsurarea deficitelor unui minim de existență cuprinse în conceptul de sărăcie absolută, nici pozițiile relative ale bunăstării încadrate în noțiunea de sărăcie relativă nu asigură înțelegerea necesară a fenomenului sărăciei.

Totodată, în Republica Moldova lipsesc datele necesare referitoare la determinarea nivelului de deprivare a anumitor categorii sau a unor grupe de vârste a populației, precum și metodologia de calculare a acestuia la nivel național. Prin urmare, pentru determinarea sărăciei non-monetare a populației vîrstnice este necesar de a efectua investigații speciale în vederea stabilirii setului de indicatori, cît și a metodologiei de calculare.

Indicatorul Venitul lunar minim garantat

Venitul minim garantat este un standard social³⁶ aplicat în scopul protecției sociale a populației în situație de risc social, inclusiv și a vîrstnicilor, veniturile cărora nu depășesc mărimea acestui standard. Mărimea venitului minim garantat este stabilit anual prin Legea Bugetului de stat³⁷, inclusiv pentru anul 2014, în mărime de 680 lei pentru perioada ianuarie–octombrie și în mărime de 700 de lei începînd cu 1 noiembrie 2014.

Modul și condițiile de stabilire a acestui venit pentru persoanele ce au nevoie de susținere din partea statului au fost aprobate prin acte legislative și normative și reprezintă o anumită protecție a persoanelor aflate în situația de risc social sau în stare de sărăcie.

Pentru evaluarea nivelului de trai al vîrstnicilor este importantă evaluarea mărimii medii a pensiei lunare pentru limită de vîrstă. Către anul 2013, valoarea nominală a pensiei s-a majorat de 2,5 ori comparativ cu anul 2005 (*Tabelul 2.3.6*).

³⁶ Legea nr.133-XVI din 13.06.2008 cu privire la ajutorul social (art.7).

³⁷ Art.4 din Legea Bugetului de stat pentru anul 2014 nr.339 din 23.12.2013 (Monitorul Oficial nr.14-16/34 din 21.01.2014)

Tabelul 2.3.6. Evoluția mărimii medii a pensiei pentru limită de vîrstă

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Mărimea medie a pensiei lunare stabilite pentru limită de vîrstă, lei (la sfîrșit de an)	457,5	565,8	666,3	800,8	836,6	900,6	987,0	1049,9
Pensia pentru limită de vîrstă, în % față de anul precedent, termeni nominali	115,2	123,7	117,8	120,2	104,5	107,7	109,6	106,4
Minimul de existență a pensionarului, lei	800,3	943,4	1167,4	1022,8	1184,3	1305,6	1302,8	1326,9
Raportul dintre pensia lunară pentru limită de vîrstă și minimul de existență, %	0,57	0,60	0,57	0,78	0,71	0,69	0,76	0,79
Pragul sărăciei, lei	747,4	839,3	945,9	945,9	1015,9	1093,1	1143,4	1196
Raportul dintre pensia lunară pentru limită de vîrstă și pragul sărăciei, %	0,61	0,67	0,70	0,85	0,82	0,82	0,86	0,88

Sursa: elaborat în baza datelor BNS și CNAS.

În anul 2013, valoarea medie lunară a minimumului de existență pentru pensionari a alcătuit 1326,9 lei, fiind în creștere față de anul 2012, ce constituia 1302,8 lei (Fig. 2.3.1.).

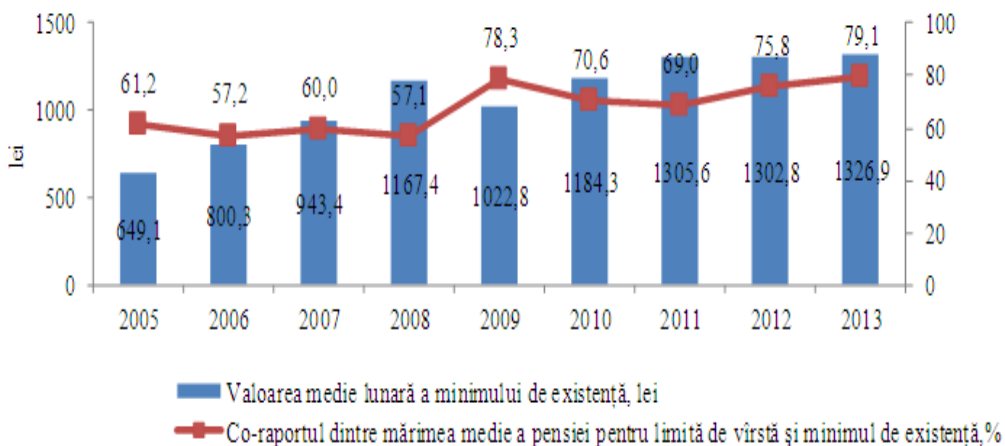

Fig. 2.3.1. Valoarea minimumului de existență pentru pensionari

Sursa: elaborat în baza datelor BNS.

Mărimea medie a pensiei lunare stabilite pentru limita de vîrstă acoperă în anul 2013 circa 79% din minimumul de existență pentru această categorie de populație, iar în 2006 – circa 57%.

Trebuie remarcat faptul că modelul de implementare a BNS corespunde doar parțial standardelor și normelor Comisiei Europene cu privire la măsurarea sărăciei și intrarea în vigoare a normelor EU-SILC.

În Republica Moldova, calculul indicatorilor privind sărăcia este realizat de către Biroul Național de Statistică în baza CBGC, ultima ajustare a metodologiei fiind realizată în anul 2006. Totodată, în anul 2012, Biroul Național de Statistică a inițiat procedura de revizuire a metodologiei, cu scopul de a o ajusta la tendințele înregistrate în consumul gospodăriilor casnice pe parcursul ultimilor 5 ani.

Rezultatele analizei și evaluării angajamentelor stabilite întru realizarea MIPAA și a Strategiei Regionale pentru Implementarea Planului (RIS) privind bunăstarea populației vârstnice sunt reflectate în *Anexa D, Tabelul 2.3.1*. Astfel, constatăm posibilitatea de a utiliza patru indicatori de impact pentru evaluarea bunăstării populației vârstnice și de asigurare a calității vieții acestei grupe de populație în contextul îmbătrînirii (*Tabelul 2.3.7*): venitul mediu disponibil pe diferite grupe de vârste, inclusiv pe grupe de vârstă de 25-54 ani, 55-64 ani, 65-74 ani, 75 ani și peste (în cazul prezentării datelor necesare referitor la variația IPC la nivel european sau mondial poate fi calculat și acest venit după PPP); venitul relativ disponibil (populația totală=100); rata sărăciei (la 60% din pragul median, pe grupe de vârste); decalajul sărăciei din venitul median la 60% din pragul median. Este necesar, de a aduce în concordanță metodologia națională de calculare a indicatorilor cu metodologia OECD.

Discrepanțele ce au loc în veniturile unor grupe de vârstă ale populației atenționează necesitatea unor acțiuni de îmbunătățire a sistemului de protecție socială.

Tabelul 2.3.7. Caracteristica indicatorilor propuși pentru Monitorizarea Strategiei Regionale pentru Implementarea MIPAA în vederea îndeplinirii *Obligațiunii 7 "A obține asigurarea calității vieții la orice vîrstă și păstrarea independenței, inclusiv sănătatea și bunăstarea"*

Nr.d/o	Denumirea indicatorului	Definirea	Tipul indicatorului	Problemele identificate	Domeniul de aplicare a indicatorului în MIPAA
1	2	3	4	5	6
1.	Venitul mediu disponibil pe grupe de vîrstă: 25-54 ani, 55-64 ani, 65-74 ani, 75 ani și peste	Venitul mediu disponibil lunar - veniturile totale ale gospodăriilor obținute din activitatea salarială și antreprenorială, din realizarea producției agricole, din proprietate, beneficii sociale, transferuri bănești și alte surse de venit. În venituri sunt incluse și veniturile în natură, care reprezintă consumul produselor provenite din resursele proprii ale activității gospodăriei sau produsele obținute gratis de la locul de muncă, de studii etc.	De bază	Modificarea structurii populației pe grupe de vîrstă. Monitorizarea și evaluarea nivelului de trai al persoanelor pe grupele de vîrstă menționate în colana 2.	Elaborarea documentelor de politici sociale. Evaluarea eficienței politicilor de protecție socială în scopul îmbunătățirii calității vieții persoanelor în etate.
2	Venitul disponibil relativ (populația totală=100) pe grupe de vîrstă: 25-54 ani, 55-64 ani, 65-74 ani, 75 ani și peste	Raportul dintre veniturile disponibile pe grupe de vîrstă respective și veniturile disponibile - total (media lunară pe o persoană).	De bază	Monitorizarea și evaluarea nivelului de trai al persoanelor pe grupele de vîrstă menționate.	Elaborarea documentelor de politici statale privind protecția socială a persoanelor vîrstnice. Evaluarea impactului îmbătrînirii populației asupra bunăstării familiilor, inclusiv și a celor cu vîrstnici.

Nr.d/o	Denumirea indicatorului	Definirea	Tipul indicatorului	Problemele identificate	Domeniul de aplicare a indicatorului în MIPAA
3	Rata sărăciei relative, pe grupe de vîrstă: 25-54 ani, 55-64 ani, 65-74 ani, 75 ani și peste	Se calculează după venituri, la 60% din mediana veniturilor, pe grupe de vîrstă: 25-54 ani, 55-64 ani, 65-74 ani, 75 ani și peste.	De bază	Estimarea nivelului de trai al populației. Determinarea riscului de sărăcie pentru grupele de vîrstă respectivă și statutul socioeconomic al populației. Estimarea nivelului de sărăcie după standardele occidentale pentru a compara poziția Republicii Moldova față de țările UE.	Promovarea politicilor de sporire a calității vieții a populației.
4	Profundimea sărăciei, lei, % pe grupe de vîrstă: 25-54 ani, 55-64 ani, 65-74 ani, 75 ani și peste	Decalajul mediu dintre veniturile persoanelor vîrstnice sărace / sau pe grupe de vîrstă menționate, și pragul sărăciei calculat ca 60% din mediana veniturilor a persoanelor vîrstnice / sau pe grupe de vîrstă menționate.	Primar	Evaluarea nivelului de trai al populației, a inegalității, precum și a eficacității sistemului de protecție socială. Evaluarea eficacității politicilor sociale și a impactului acestora asupra îmbunătățirii situației persoanelor vîrstnice; evaluarea resurselor financiare necesare pentru protecția socială a persoanelor vîrstnice.	Promovarea politicilor de sporire a calității vieții a populației.

Sursa: elaborat în baza materialelor din domeniile vizate ale ME, www.mec.gov.md și BNS, www.statistica.md

3. DEZVOLTAREA POLITICILOR SOCIOECONOMICE ÎN CONTEXTUL ÎMBĂTRÎNIRII DEMOGRAFICE

3.1. Serviciile sociale oferite persoanelor vârstnice

Cadrul juridic național și european în domeniul dezvoltării serviciilor sociale

Îmbătrânirea demografică induce la noi provocări în vederea accesibilității, calității și viabilității financiare a sistemului de protecție socială. În condițiile accelerării procesului de îmbătrânire, serviciile sociale au drept scop susținerea celor mai defavorizate grupuri de persoane vârstnice, precum și crearea capacităților de asigurare a serviciilor de îngrijire, suficiente și de calitate, apte să răspundă nevoilor unui număr crescut de vârstnici.

Pe parcursul ultimilor ani, reformele legislative în domeniul *serviciilor sociale oferite persoanelor vârstnice* sunt orientate spre armonizarea legislației Republicii Moldova cu standardele internaționale și cele ale Uniunii Europene. Drept bază pentru elaborarea unor politici referitoare la persoanele vârstnice constituie ansamblul de documente internaționale care promovează asigurarea protecției sociale a vârstnicilor în condițiile îmbătrânirii demografice, elaborate de ONU, OMS, Consiliul Europei, UE și alte organizații. În acest sens, în calitatea sa de membru al Organizației Națiunilor Unite (din 1992) și al Consiliului Europei (din 1995), Republica Moldova se raportează la principiile stabilite în Rezoluția 46/91 din 16 decembrie 1991 (aprobată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite), care prevede că scopul politicilor trebuie să fie în favoarea persoanelor în etate. Odată cu aderarea la MIPAA, țara noastră și-a luat angajamentul privind implementarea politicilor adaptate la nevoile persoanelor vârstnice.

Drept bază pentru acordarea serviciilor sociale, inclusiv și a persoanelor în vârstă, constituie Legea asistenței sociale nr.547-XV din 25 decembrie 2003 și Legea nr.123 din 18 iunie 2010 cu privire la serviciile sociale³⁸, care determină principiile de acordare a serviciilor sociale, modul de stabilire a dreptului de a beneficia de acestea, tipurile de servicii sociale organele abilitate cu prestarea serviciilor sociale, drepturile și obligațiile beneficiarilor de servicii sociale, procedura de acordare a serviciilor sociale, precum și stabilirea prevederilor generale privind inspecția serviciilor sociale etc. În urma reformei administrativ-teritoriale din 2003, în scopul intensificării protecției sociale a vârstnicilor, au fost operate modificări referitoare la crearea structurilor administrative de acordare a serviciilor sociale³⁹, crearea Serviciului de îngrijire socială la domiciliu: cu o unitate de șef serviciu pentru 30 de lucrători sociali și instituirea funcției de lucrător social în funcție de numărul

³⁸ Monitorul Oficial nr.42-44 din 12.03.2004, art.249; Monitorul Oficial nr.155-158 din 03.09.2010, art.541.

³⁹ Conform prevederilor Hotărârii Guvernului nr. 688 din 10 iunie 2003 „Cu privire la structura și statele de personal ale primăriilor satelor (comunelor), orașelor (municipiilor)” și Hotărârii Guvernului nr.689 din 10 iunie 2003 „Cu privire la organigrama și statele de personal ale aparatului președintelui raionului, direcțiilor, secțiilor, altor subdiviziuni din subordinea Consiliului raional”.

beneficiarilor deserviți (10-12 persoane deservite pentru o unitate de personal în localitățile urbane și 8-10 persoane deservite pentru o unitate de personal în localitățile rurale). Serviciile de îngrijire socială la domiciliu a bătrânilor singuratici se prestează în baza Regulamentului – tip cu privire la secțiile de ajutor social la domiciliu a bătrânilor singuratici și cetățenilor inapți de muncă⁴⁰. Un element-cheie în promovarea politicilor strategice preconizate pentru dezvoltarea serviciilor de asistență socială la nivelul administrației publice locale, orientate spre prevenirea efectelor temporare sau permanente ale situațiilor de risc, inclusiv și pentru vîrșnici, îl reprezintă Programul național privind crearea sistemului integrat de servicii sociale pe anii 2008-2012 (Hotărîrea Guvernului nr.1512 din 31 decembrie 2008).

Totodată, sistemul de servicii sociale din țară, inclusiv și cele gerontologice, sunt în proces de tranziție de la un sistem de plasament al persoanelor cu necesități speciale în instituții rezidențiale la un sistem bazat pe oferirea serviciilor sociale la nivel de comunitate⁴¹. Astfel, pentru ameliorarea vieții persoanelor singuraticice și inapte de muncă, reabilitarea și integrarea lor în viața socială, inclusiv din rîndul vîrșnicilor, a fost perfecționat sistemul de servicii sociale raportat la specificul Republicii Moldova și cadrul normativ prezent: Regulamentul-cadru privind organizarea și funcționarea Serviciului social „Locuință protejată” și a standardelor minime de calitate; Regulamentul-cadru privind organizarea și funcționarea serviciului social „Casă comunitară” și a standardelor minime de calitate Regulamentul-cadru privind organizarea și funcționarea Serviciului social „Echipă mobilă” și a standardelor minime de calitate⁴²; Nomenclatorul serviciilor sociale⁴³, care contribuie la cartografierea serviciilor sociale, a prestatorilor de servicii sociale, tipurilor de servicii oferite, beneficiarii lor și numărul de locuri disponibile la moment pentru alți beneficiari. O componentă importantă sunt serviciile de alimentare în cantinele de ajutor social⁴⁴, precum: servirea zilnică a unei mese (de obicei a prînzului); transportarea gratuită la domiciliu a hranei pentru persoanele în etate, care nu se pot deplasa la sediul cantinei; pregătirea și distribuirea hranei prin centrele mobile de deservire.

Pentru persoanele vîrșnice și cele cu dizabilități, care din motive de natură economică, fizică, psihică sau socială, nu au posibilitatea să-și asigure propriile nevoi sociale, serviciile sociale se acordă printr-o instituție specializată – azil⁴⁵.

⁴⁰ Aprobat de către MMPSF în baza Legii asistenței sociale nr. 547-XV din 25 decembrie 2003 (art. 10, punctul 4, cu modificările ulterioare).

⁴¹ Legea nr. 166-XVIII din 09.07.2010 privind drepturile persoanelor cu dizabilități.

⁴² Hotărîrea Guvernului nr.711 din 09 august 2010 și Hotărîrea Guvernului nr.936 din 08 octombrie 2010 // Monitorul Oficial nr.202-205 din 15.10.2010, art.1030; Hotărîrea Guvernului nr.722 din 22 septembrie 2011 // Monitorul Oficial nr.160-163 din 30.09.2011, art.794.

⁴³ Aprobat prin Ordinul MMPSF nr. 353 din 15 decembrie 2011.

⁴⁴ Legea nr. 81-XV din 28.02.2003 privind cantinele de ajutor social și Regulamentul-tip de funcționare a cantinelor de ajutor social (Hotărîrea Guvernului nr.1246 din 16 octombrie 2003).

⁴⁵ Funcționarea azilului pentru persoane în etate se efectuează în conformitate cu prevederile Regulamentului-tip aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr.1500 din 31 decembrie 2004.

Caracterul ireversibil al îmbătrânirii demografice este o provocare pentru politicile de modernizare a serviciilor sociale. În acest scop, Recomandările Adunării Mondiale a Persoanelor Vîrstnice⁴⁶ propun o serie de măsuri pentru dezvoltarea serviciilor acordate la domiciliul persoanei, promovarea accesului fără restricții la serviciile de sănătate, îmbunătățirea măsurilor de prevenire a situației de dependență, diversificarea prestațiilor destinate prevenirii riscului de marginalizare sau excludere socială și creșterea calității vieții persoanei în etate. Concomitent, *Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale*, adoptat de ONU în 1966 și ratificat de către Republica Moldova⁴⁷, poartă un caracter obligatoriu și prevede, în afară de dreptul la muncă (art.6,7), dreptul la securitate socială (art.9), precum și dreptul la un nivel de trai decent (art.11).

Necesitatea elaborării unor politici strategice referitoare la îmbătrânire și protecția persoanelor vîrstnice, care va contribui la dezvoltarea demografică și va promova coeziunea socială a fost stabilită prin Declarația de la Viena (1998) – „A îmbătrîni în Europa: Solidaritatea între generații - baza coeziunii sociale”⁴⁸. Ulterior, toate aceste acțiuni, raportate la îmbătrânirea demografică, au condiționat adoptarea MIPAA și a Declarației Politice (aprilie 2002, Madrid) privind implementarea măsurilor rezistente provocărilor induse de acest fenomen. Prin Legea nr.484 din 28 septembrie 2001 (intrată în vigoare din 01 ianuarie 2002), Republica Moldova de asemenea a aderat la *Carta Socială Europeană Revizuită* (ratificată parțial) - un instrument de asigurare a coeziunii sociale și recunoaștere a principiilor democratice fundamentale ce reglementează obligativitatea statelor membre de a asigura accesul cetățenilor, inclusiv și a *vîrstnicilor*, la drepturile sociale: dreptul la protecția împotriva sărăciei și excluderii sociale, dreptul la ocrotirea sănătății, la securitate socială și medicală, dreptul de a beneficia de servicii sociale. Menționăm, Republica Moldova nu a ratificat art.23. *Dreptul persoanelor vîrstnice la asistența socială*⁴⁹ din acest act.

Pentru asigurarea dreptului la protecție socială a persoanelor în etate, la nivel european sunt și alte acte normative:

- *Tratatul de la Amsterdam* și *Carta Drepturilor Fundamentale*, adoptată la 7 decembrie 2000 (în versiunea ratificată în 2007) în cadrul Consiliului Europei petrecut la Nisa, prezintă acte normative la nivelul UE, care stabilesc drepturile persoanelor în etate și prevăd eliminarea oricăror forme de discriminare legate de

⁴⁶ Planul Internațional pentru Vîrsta a treia, adoptat de Adunarea Generală Mondială pentru Vîrsta a III-a și aprobat de Adunarea Generală în Rezoluția 37/51 din 3 Decembrie 1982.

⁴⁷ Hotărârea Parlamentului RSSM nr.217 din 28.07.1990

⁴⁸Prima Adunare Generală a Națiunilor Unite consacrată îmbătrînirii. <http://ec.europa.eu/>

⁴⁹ Art.23 prevede „Asigurarea unor resurse suficiente care să le permită să ducă o existență decentă și să participe activ la viața publică, socială și culturală; punerea la dispoziție a unor locuințe corespunzătoare nevoilor acestora și stării lor de sănătate sau sprijin adecvat în vederea amenajării locuinței; îngrijirea sănătății și servicii pe care starea acestora le impune; să garanteze persoanelor vîrstnice care trăiesc în instituții o asistență corespunzătoare în privința vieții private și participarea la determinarea condițiilor de viață din instituție” // <http://ec.europa.eu/>.

vîrstă. Astfel, art.25 "Drepturile persoanelor vîrstnice" prevede că „Uniunea recunoaște și respectă dreptul la o viață demnă și autonomă și dreptul de participare la viața socială și culturală”, art.34 „Securitatea socială și asistență socială” stabilește: „a). Uniunea recunoaște și respectă dreptul la prestații sociale și servicii sociale prin care să se asigure protecție socială în următoarele domenii: maternitate, boală, accidente de muncă, *dependența vîrstei a treia*, și în cazurile de pierdere a locului de muncă, în concordanță cu procedurile legale ale Comunității și cu legislația și practicile naționale”; și „b) În scopul combaterii excluziunii sociale și sărăciei, Uniunea recunoaște și respectă dreptul la asistența socială și la locuință astfel încît să se asigure un nivel decent de existență pentru cei aflați în nevoie, în concordanță cu procedurile legale ale Comunității și cu legislația și practicile naționale”.

- *Codul European de Securitate Socială (Partea a V-a)* prevede garantarea prestațiilor care se adresează riscului de bătrînețe;

- *Recomandarea Consiliului Europei nr.1428(1999)1 "Viitorul cetățenilor vîrstnici: protecție, participare și promovare"*;

- *Recomandarea Consiliului Europei Nr.R(98)9* privind dependența (adoptată de Comitetul de Miniștri ai statelor membre la data de 18 septembrie 1998), prevede necesitatea sensibilizării opiniei publice referitor la importanța problematicilor legate de situația de dependență, precum și promovarea măsurilor politice de prevenire a riscului de dependență, care ar trebui să constituie o parte integrantă a oricărui sistem de protecție socială;

- *Recomandarea Consiliului Europei nr.92/442/CCE* asupra convergenței obiectivelor și politicilor de protecție socială, recomandă mai multe domenii de politici, inclusiv adaptarea și dezvoltarea sistemelor de protecție socială în baza principiilor determinate în următoarele domenii: boală, maternitate, șomaj, incapacitate de muncă, *bătrînețe*, familie;

- *Recomandarea Comitetului de Miniștri nr.R(87)22* privind depistarea și supravegherea problematicii persoanelor vîrstnice.

Baza legislativ-normativă în domeniul serviciilor sociale, acordată persoanelor în vîrstă în UE și unele țări ale fostei CSI, este reprezentată în *Anexa A, Tabelul 1.3.1*.

Reieșind din cele menționate, întrucât bătrîneța condiționează dependența și excluziunea socială, protecția socială a persoanelor în vîrstă constituie o temă prioritară în documentele Comisiei Europene îndreptate spre promovarea politicilor strategice de combatere a excluziunii sociale (Summitul Consiliului Europei de la Lisabona din martie 2000). Avînd în vedere aspirațiile spre UE, în Republica Moldova este necesar de a armoniza legislația națională privind serviciile sociale la cea europeană, inclusiv respectarea drepturilor vîrstnicilor prin diverse programe.

Adaptarea sistemului de servicii sociale

În condițiile în care persoanele în etate apelează mult mai des la serviciile de îngrijire socială, se estimează că în viitor se va aplica o presiune tot mai mare asupra acestor servicii datorită creșterii numărului persoanelor peste 75 de ani. În cazul

acestor persoane, o condiție pentru obținerea serviciilor de îngrijire pe termen lung este incapacitatea să trăiască în mod autonom și dependența de ajutorul altor persoane în viața lor de zi cu zi. Deși politicile de îngrijire socială sunt parte componentă a sistemului de protecție socială din partea statului, în ultimul timp, un rol important în dezvoltarea serviciilor de îngrijire socială revine organizațiilor non-guvernamentale. Rămâne important și rolul familiei în ceea ce privește acordarea serviciilor de îngrijire socială persoanelor în etate. Menționăm, întrucât serviciile sociale acordate vârstnicilor sunt finanțate de diferite structuri publice, inclusiv din diferite bugete (de stat și local), precum și de către donatori, inclusiv societatea civilă, date statistice oficiale privind prestarea serviciilor la nivel local lipsesc. Analizând experiența avansată în domeniu al altor țări, în compartimentul de față al lucrării se prezintă un *model de evaluare a necesităților financiare* pentru prestarea serviciilor sociale a persoanelor în etate, ținând cont de specificul Republicii Moldova⁵⁰.

În acest context este necesar de analizat adaptarea sistemului de servicii sociale la procesul de îmbătrânire a populației, or acesta se confruntă cu următoarele provocări: creșterea numărului de beneficiari, diversificarea varietății și tipurilor de servicii acordate, menținerea costurilor accesibile a acestora. În fața acestor provocări, scopul politicilor strategice pe termen lung în domeniu este asigurarea accesului persoanelor vârstnice cu nevoi la serviciile sociale și asigurarea viabilității financiare a sistemelor de servicii sociale la nivel local.

În Republica Moldova, la sfârșitul anului 2013, la 1000 persoane adulte reveneau 514 persoane în vârstele incapabile de a munci, pe când în anul 2000 – 672 persoane. Populația vârstnică a fost determinată convențional ca fiind efectivul persoanelor de 60 ani și peste, iar prognozele ONU⁵¹ arată pentru viitor creșterea efectivului acestora. Creșterea numărului de persoane care necesită servicii sociale, inclusiv de îngrijire pe termen lung, constituie un risc pentru stabilitatea financiară a acestui sistem. Cu toate acestea, se observă o tendință de diminuare a cheltuielile publice totale pentru asistența socială din PIB, astfel, de la 15% atribuite în 2009 s-a ajuns la 12,3% în 2014. Cheltuielile bugetului unităților administrativ-teritoriale pentru asistența socială, inclusiv servicii sociale, s-a micșorat de la 8,1% din totalul cheltuielilor în 2009 până la 5,2% în 2014. Menționăm însă, conform prevederilor strategiei sectoriale de cheltuieli în domeniul protecției sociale pentru anii 2012-2014, că 56,7% din totalul cheltuielilor constituie cele pentru implementarea subprogramului „Protecția persoanelor în etate”⁵², inclusiv pentru asigurarea sustenabilității și dezvoltării serviciilor sociale la nivel local și finanțarea serviciilor sociale prestate de furnizorii privați.

⁵⁰ Calculele necesare s-au efectuat în baza datelor Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei. Scrisoarea nr.04/124 4 din 19.07.2012.

⁵¹ http://esa.un.org/unpd/wpp/Sorting-Tables/tab-sorting_ageing.htm

⁵² Cadrul bugetar pe termen mediu (2012-2014), aprobat prin Dispoziția Guvernului nr. 129-d din 29 decembrie 2011, <http://www.mf.gov.md/ro/middlecost/CCTM2014/>

Conform datelor Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei, în instituțiile cu profil somatic circa 77% sunt persoane în etate, față de alte profiluri în care categoria dată constituie circa 13%. Analiza cheltuielilor publice pentru servicii de îngrijire socială și anume a celor pe termen lung, în profil de vârstă a beneficiarilor, ne demonstrează că cheltuielile de îngrijire sunt mai mari pentru cei bătrâni decât pentru grupele de vârstă mai tinere.

Metodele de evaluare a impactului îmbătrînirii asupra serviciilor sociale prestate persoanelor vârstnice, precum și asigurarea financiară a acestor servicii sunt bazate pe principiul „cost-beneficiu” și reprezintă *metodele cantitative* și cele *calitative*. La *metodele cantitative* se referă: analiza datelor în domeniul, analiza statistică, analiza econometrică. Întrucât analiza cadrului legislativ a fost expus mai sus în paragraful curent, nu ne oprim la acestea. La *metodele calitative* se referă: *analiza arborelui problemei* - un instrument de identificare a problemelor majore și stabilire a relațiilor cauză-efect dintre acestea; *analiza SMART* - determină criteriile de corespundere a obiectivelor politicilor orientate spre modernizarea sistemului de servicii sociale; *analiza SWOT* - identifică elementele pro- și contra a implementării politicilor, oportunităților și factorilor de risc legate de aplicarea măsurilor promovate etc.

Stabilirea relațiilor cauză-efect

Efectele economice și sociale. Persoanele în etate reprezintă o categorie vulnerabilă din punct de vedere economic. Potrivit studiilor naționale⁵³, pentru persoanele de 65 de ani și peste pensia constituie în proporție de 90% sursa principală de venit. În 2013, pensia lunară stabilită pentru limita de vârstă acoperirea circa 77% din minimul de existență pentru pensionari.

Efectele demografice din care fac parte sunt creșterea speranței de viață, creșterea populației în vârstă pensionară, sporirea categoriei de populație bătrâni-bătrâni. Speranța de viață a crescut în ultimii zece ani de la 67,59 ani în 2000 până la 71,85 ani în 2013⁵⁴, mai accentuat la femei (75,55 ani în 2013) în raport cu bărbații (68,05 ani în 2013). Povara financiară asupra sistemului de servicii sociale urmează a fi tot mai mare odată cu creșterea în viitor a numărului de persoane vârstnice, în special de vârsta 75 ani și peste, impunându-se astfel măsuri suplimentare privind durabilitate financiară a acestui sistem.

Mecanismul (algoritm) de evaluare a costurilor activităților promovate în sistemul de prestare a serviciilor sociale include următoarele:

a) Costurile serviciilor promovate sunt constituite din costuri *directe* (atribuite prestării unui serviciu) și *indirecte* (atribuite administrării și gestionării sistemului). Rezultatele calculelor (*Tabelul 3.1.5*) reflectă *costurile directe* cu presupunerea că cele *indirecte* se vor menține la un nivel neschimbat pentru perioada analizată.

b) *Numărul solicitanților de servicii sociale.* La determinarea numărului

⁵³ Îmbătrînirea populației în Republica Moldova. Cercetare la nivel național. Chișinău, 2012, p.67

⁵⁴ Durata medie a vieții în Republica Moldova. BNS, www.statistica.md

beneficiarilor de servicii sociale s-a ținut cont de *scenariul mediu al prognozei demografice*⁵⁵ pentru populația Republicii Moldova, inclusiv populația în vîrstă de 57/62 ani și mai mult. Prognoza menționată pornește de la ipoteza unei creșteri moderate a natalității (pînă la 1,8 copii per femeie de vîrstă fertilă către anul 2050), reducerii mortalității și creșterii speranței de viață la naștere (pentru bărbați pînă la 68,8 ani, pentru femei pînă la 77,3 ani). Conform acestei prognoze, numărul de persoane cu vîrsta de 65 ani și peste va crește de la 563,3 mii în 2012, la 604,2 mii în 2015 și pînă la 725,5 mii către 2025. Ținînd cont de faptul că în vîrsta de pensionare vor intra generațiile numeroase, pînă în 2025 rata anuală de creștere va constitui 2-2,6%. Numărul celor de 85 ani și peste (solicitanți potențiali de servicii de îngrijire) va crește de la 26,2 mii în 2012 la 29,5 mii în 2015 și pînă la 31 mii persoane către anul 2025.

Populația în vîrstă de 75 ani și peste este cea mai vulnerabilă și necesită susținerea statului. În intervalul anilor 2001-2010, numărul persoanelor în etate (de 75 ani și peste) aflate în instituțiile sociale rezidențiale din subordinea MMPSF s-a micșorat (*Fig.3.1.2*). Pentru dezvoltarea sistemului de servicii sociale, inclusiv calcularea surselor financiare necesare lafuncționarea acestuia trebuie să se țină cont și de impactul pozitiv al dezvoltării rețelei de instituții sociale comunitare, precum și recomandările stabilite în Carta Socială Europeană Revizuită privind crearea condițiilor de susținere a îngrijirii persoanelor în etate la domiciliu pe o perioadă cît mai lungă posibilă⁵⁶.

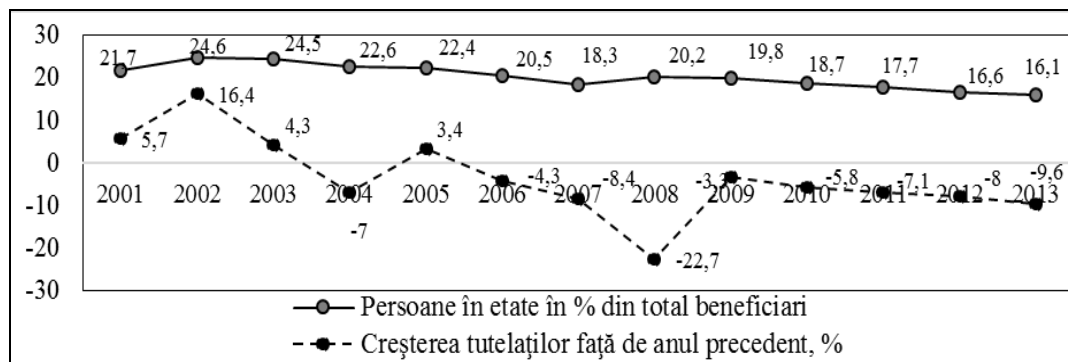

Fig. 3.1.2. Numărul persoanelor în etate aflate în instituțiile sociale rezidențiale din subordinea MMPSF, 2001-2013

Sursa: elaborat în baza datelor obținute prin scrisoarea MMPSF nr.04/124 4 din 19.07.2012.

Crearea accesului și oportunităților egale la servicii sociale adecvate situației persoanei vîrstnice ține de competența și responsabilitatea statului. Totodată, trebuie de luat în considerație pe de o parte, prezența nevoilor nelimitate ale persoanelor în etate, iar pe de alta parte, sursele financiare limitate destinate acoperirii acestora.

⁵⁵ Elaborate de Institutul Integrare Europeană și Științe Politice al AȘM. // IIEȘP, scr.nr56/94 din 12.04.2012.

⁵⁶ Art. 23. Dreptul persoanelor vîrstnice la asistența socială stabilite în Carta Socială Europeană Revizuită, <http://ec.europa.eu/>

c) Îmbunătățirea stării de sănătate a persoanelor vârstnice va atenua necesitatea serviciilor de îngrijire socială. Unele teorii sugerează că, dacă perioada de viață sănătoasă se prelungește, atunci necesitatea îngrijiri intensive pe termen lung ca urmare a unei boli severe poate fi amânată. În raport cu aceasta, putem presupune că *cheltuielile pentru îngrijire socială pe termen lung nu vor crește în aceeași proporție ca și numărul de „bătrâni”* (persoanele în vârstă 75 ani și peste⁵⁷).

d) Clasificarea serviciilor sociale, și anume: servicii comunitare (servicii de îngrijire la domiciliu); servicii specializate (centre de zi la nivel de raion); servicii cu specializare înaltă (instituții rezidențiale – aziluri).

e) Unitatea de calculare a costurilor se va raporta la cheltuielile de acordare a acestor servicii unui număr stabilit de beneficiari: în cazul *serviciilor de îngrijire socială la domiciliu*, se ia salariul pentru lucrătorul social și numărul respectiv de unități, în cazul *azilului* - resursele necesare pentru prestarea serviciilor acordate unui tutelat (beneficiar) al instituției și numărul acestora (*Tabelul 3.1.1*).

Tabelul 3.1.1. Repartizarea instituțiilor sociale pentru persoane vârstnice în anul 2011

	Numărul instituțiilor	Numărul mediu lunar de beneficiari	Numărul locurilor
Total pe RM	86	2820	2919
Aziluri și instituții rezidențiale, total	31	1212 (820+392)	1212
Inclusiv:			
- aziluri (raionale)	29	820	852
- centre sociale	57	2000	2067

Sursa: MMPSF, în baza datelor obținute prin scrisoarea 04/124 4 din 19 07.2012

Menționăm, în stabilirea cheltuielilor pentru serviciile sociale specializate și cele de ocrotire rezidențială, luând ca orientare efectivul persoanelor de 75 ani și peste, oficial enunțat în statistică, trebuie luată în considerație probabilitatea că nu toți vor deveni beneficiari *de facto* ai acestor servicii. Or, pe lângă personalul de specialitate din domeniul asistenței sociale pot activa voluntari, îngrijitori formali și informali, precum membrii familiei, prieteni, vecini sau alte persoane necalificate care își asumă responsabilitate pentru îngrijirea persoanei în etate.

f) La estimarea costurilor sunt utilizate normele aplicate pentru elaborarea de către autoritățile administrației publice locale a proiectelor de buget pe anul 2012 și a estimărilor pentru anii 2013-2014⁵⁸. Pentru anul 2012, contribuția lunară de întreținere a persoanelor vârstnice care au venituri este stabilită în cuantum de 75% din veniturile personale lunare⁵⁹.

g) La identificarea resurselor financiare necesare se va ține cont de principalele surse: Bugetul unităților administrativ-teritoriale de nivelul I, Bugetul

⁵⁷ Potrivit Biroului Regional OMS (1963), persoanele cu vârsta între 60-74 ani sunt considerate ca vârstnici, peste 75 de ani – bătrâni, 90 ani și mai mult – longevivi.

⁵⁸ Note metodologice privind elaborarea de către autoritățile administrației publice locale a proiectelor de buget pe anul 2012 și a estimărilor pe anii 2013-2014. <http://www.mf.gov.md/ro/actnorm/budget/>

⁵⁹ Art. 18 al Legii Bugetului asigurărilor sociale de stat pe anul 2012 nr. 270 din 23.12.2011 (MO nr. 15 din 17.01.2012, Art. 37).

unităților administrativ-teritoriale de nivelul II, Bugetul de stat precum și datele Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei privind costul mediu pentru întreținerea unei persoane în instituțiile sociale din subordinea acestui minister (Tabelul 3.1.2). Totodată, avînd diferite surse financiare bugetare, cuantificarea costurilor serviciilor de îngrijire socială este destul de dificil și presupune stabilirea unei limite de erori (sub/supra estimări).

Tabelul 3.1.2. Costul mediu pentru întreținerea unei persoane în instituțiile sociale din subordinea Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei, lei/lună

Tipul instituției	2007	2008	2009	2010	2011
Centre de zi	1908,72	1631,07	2557,73	1761,20	2019,15
Centre de plasament temporar	3804,32	4264,98	4216,15	4199,45	4212,00
Centre de reabilitare socio-medicală	3270,40	3944,43	3741,25	4046,81	4490,12
Centre mixte	-	-	-	-	-
Servicii de îngrijire/plasament	-	-	2811,17	2693,44	4719,30
Aziluri pentru bătrîni și invalizi	2369,39	2815,61	2612,35	2656,31	3227,55

Sursa: MMPSF, în baza datelor obținute prin scrisoarea 04/124 4 din 19.07.2012.

Trebuie de menționat, anual Normele de cheltuieli în bani pentru întreținerea persoanelor cazate în instituțiile sociale sunt majorate ținînd cont de procesele inflaționiste. În 2013, acestea au fost majorate cu circa 3,4% față de anul 2012 (Tabelul 3.1.3).

Tabelul 3.1.3. Normele de cheltuieli pentru o persoană în etate, lei

Nr. d/o	Tipurile de cheltuieli	Normele de cheltuieli pentru o persoană, lei		
		Azil	Centrele de plasament temporar	Centrele de zi
1.	Produse alimentare (pe zi)	34,21	34,21	22,79
2.	Medicamente și materiale de pansament (pe zi)	5,69	5,69	1,20
3.	Îmbrăcăminte, încălțăminte și inventar moale (odată pe an)	778,20	778,20	-
4.	Produse igienico-sanitare (pe an)	89,79	89,79	74,83
5.	Literatură, jocuri și jucării (pe an)	29,93	29,93	29,93

Sursa: HG nr. 520 din 15.05.2006 privind aprobarea Normelor de cheltuieli în bani pentru întreținerea persoanelor cazate în instituțiile sociale (Monitorul Oficial nr.79-82/568 din 26.05.2006).

Luînd în vedere componentele mecanismului de *evaluare a necesităților financiare pentru prestarea serviciilor de îngrijire socială în contextul îmbătrînirii populației* analizate mai sus, se propune un model simplu de simulare macro, avînd ca referință următorii indicatori (Tabelul 3.1.4):

- numărul viitor ale persoanelor vîrstnice (în baza scenariului mediu al prognozei demografice⁶⁰ pentru populația Republicii Moldova);

⁶⁰ Elaborate de Institutul Integrare Europeană și Științe Politice al AȘM. // Scrisoare nr.56/94 din 12.04.2012.

- numărul potențial de persoane vârstnice dependente (rata de dependență);
- costul unei unități de îngrijire (cu aplicarea ratei de inflație prognozate de ME);
- coraportul dintre persoanele îngrijite la domiciliu (formal sau informal) și cele instituționalizate.

Tabelul 3.1.4. Indicatorii de bază utilizați pentru evaluarea necesităților financiare pentru anul 2015

	2012	2015	2015 în % față de 2012
Numărul populației, total, mii pers.	3559,5	3546,2	99,6
inclusiv:			
- vârstnici (75+) ¹	119,5	145,9	122,1
<i>din care solitari</i>	33,9	40,9	120,6
- vârstnici (85+)	26,5	29,5	111,3
<i>din care solitari</i>	7,96	8,9	111,8
Rata de dependență la vârstnici, %			Diferența dinre anii 2012-2015
- vârstnici (75+)	4,10	4,12	+0,02 p.p
- vârstnici (85+)	0,75	0,83	+0,08 p.p
Costul de îngrijire per persoană unei unități /tutelați, lei, an ²			
- la domiciliu, unitate de lucrător social	29268,4	32575,7	111,3
- instituțională, tutelatul	38730,6	45646,8	117,9
Îngrijire la domiciliu față de îngrijire instituțională, pers.	9 din 10		
Notă: ¹ s-a ținut cont de creșterea persoanelor vârstnice din prognoza IIEȘP. ² s-a ținut cont de creșterea indicelui prețurilor de consum, conform <i>Anexei 1</i> la Cadrul bugetar pe termen mediu (2012-2014).			

Sursa: elaborat în baza datelor: www.statistica.md, IIEȘP al AȘM „Evoluția proiectată a numărului populației Republicii Moldova”; *Datele statistice din Registrul de stat al populației cu privire la numărul persoanelor singuratice (celibatare) cu vârsta egală sau mai mare de 60 de ani, situația la 01.01.2012.*

În baza aplicării unui model simplu de simulare macro au fost evaluate resursele financiare necesare pentru asigurarea serviciilor de îngrijire socială în condițiile îmbătrânirii populației (*Tabelul 3.1.5*).

Tabelul 3.1.5. Evaluarea resurselor financiare necesare pentru prestarea serviciilor sociale: prezent și viitor

Tipuri de servicii	Nr. de unități / tutelați, pers.		Cheltuieli per persoană, mii lei/an, 2011 ¹			Total chel- tuieli mil. lei/an 2011	Cheltuieli per persoană mii lei/an, 2015	Total chel- tuieli mil.lei/an 2015
	2011	2015	Total	inclusiv:				
				Normele pentru alimentare etc.	Altele			
Serviciul de îngrijire socială la domiciliu ²	2450,5	3068 ³	22,0	-	-	54,0	32,53	99,8
Azil, var.I (se prevede creșterea nr. de tutelați)	1212	2950 ⁵	38,7	15,5	15,5	47,0	38,7 ⁶	114,3
Azil, var.II (se prevede creșterea cheltuielilor fără creșterea nr.de tutelați)	1212	1212	38,7	15,5	15,5	47,0	45,6 ⁷	55,3
Centrele sociale, var.I (fără creșterea beneficiarilor se prevede majorarea cheltuielilor)	24804	24804	24,2	8,9	15,4	601,0	29,4 ⁷	729,2
Centrele sociale, var.II (se prevede creșterea nr.de beneficiari fără majorarea cheltuielilor)	24804	35000 ⁸	24,2	8,9	15,4	601,0	24,2 ⁶	847,0
Centrele sociale, Var. III (se prevede creșterea nr. de beneficiari și majorarea cheltuielilor)	24804	35000 ⁸	24,2	8,9	15,4	601,0	29,4 ⁷	1029,0
varianta I, Total cheltuieli estimate pentru asistența socială , mil. lei, anual								884,3
varianta II, Total cheltuieli estimate pentru asistența socială , mil. lei, anual								1061,1
varianta III, Total cheltuieli estimate pentru asistența socială , mil. lei, anual								1243,1
Total cheltuieli preconizate în CCTM a. 2014 pentru asistența socială din bugetul APL, mil. lei								514,9
Notă: ¹ Vezi Tabelul 3.1.4.								
² Un lucrător social deservește în mediu 10 persoane.								
³ Estimat pentru vîrstnici solitari de 75 ani și peste, dintre care circa ¾ au nevoie de îngrijire (conform situației din a.2012).								
⁴ Salariul lunar: pentru a. 2011 - 1834,8 lei; pentru a. 2015 – 2711 lei, creșterea anuală cu 110% conform <i>Anexei 1</i> la Cadrul bugetar pe termen mediu (2012-2014).								
⁵ Unul din 10 vîrstnici de 85 ani și peste este / poate fi tutelat al unui azil.								
⁶ Cheltuieli pentru o persoană la nivelul anului 2011.								
⁷ Cheltuieli pentru o persoană indexate conform <i>Anexei 1</i> la Cadrul bugetar pe termen mediu (2012-2014).								
⁸ Numărul estimat din vîrstnici de 75 ani și peste, potențial beneficiari al centrelor sociale (ca diferență dintre totalul vîrstnicilor de 75 ani și peste și bătrînii solitari de această vîrstă), dintre care (conform situației din a. 2012) unul din 3 persoane de vîrstă respectivă au nevoie de deservire la astfel de centre.								

Sursa: elaborat în baza datelor BNS "Cîștigul salarial în sectorul bugetar, pe tipuri de activități economice în anul 2011" și în baza datelor MMPSF, obținute prin scrisoarea 04/124 4 din 19 07.2012.

Evaluarea necesităților financiare necesare pentru asigurarea serviciilor sociale prestate persoanelor în etate în condițiile îmbătrânirii populației confirmă că odată cu creșterea efectivului populației vârstnice se vor solicita și mai multe cheltuieli din Bugetul APL estimativ pînă la: *varianta I - 884 mil. lei anual*⁶¹; *varianta II - 1061 mil. lei anual*⁶²; *varianta III - 1243 mil. lei anual*⁶³. Astfel, conform variantei medii, va fi necesară o creștere dublă a cheltuielilor preconizate pentru prestarea serviciilor sociale la nivel local. Ponderea cheltuielilor pentru asistență socială în totalul de cheltuieli ale Bugetului APL pentru 2014 este estimat de către CCTM la 5,2%, dar, reflectînd prin evaluările prezentei lucrări, se estimează că ponderea acestor cheltuieli în anul 2015 va ajunge la circa 11% din totalul de cheltuieli.

Ținînd cont de faptul că serviciile de îngrijire la domiciliu pot fi prestate, în multe cazuri, de către îngrijitori formali și informali, în prezent un rol tot mai important în prestarea altor servicii sociale revine organizațiilor non-guvernamentale. Astfel, putem presupune că cheltuielile estimate mai sus pot fi reduse, însă valoarea acestei reduceri este imposibil de determinat din lipsa datelor referitoare la coraportul dintre serviciile de îngrijire prestate de către diferite tipuri de îngrijitori (formali/informali, lucrători sociali), precum și serviciile alternative de îngrijire oferite de către societatea civilă.

În urma evaluării situației raportate la procesul de îmbătrânire a populației se evidențiază inevitabila necesitate de a mări cheltuielile publice pentru prestarea serviciilor sociale ca urmare a creșterii numărului vârstnicilor, precum și a costului mediu pentru întreținerea unei persoane în instituțiile sociale. Costul serviciilor de îngrijire pe termen lung, de regulă, este mai mare decît venitul curent al potențialului beneficiar și al familiei acestuia. În prezent, majoritatea vârstnicilor care necesita îngrijiri permanente sunt îngrijiiți de membrii familiei, serviciile profesionalizate fiind relativ reduse. Găsirea unui echilibru dintre accesul, calitatea și viabilitatea serviciilor de îngrijire socială de lungă durată este o provocare majoră pentru gestionarea sistemului de servicii sociale și impune dezvoltarea unor noi metode de finanțare, organizare și furnizare a serviciilor sociale.

Estimările de mai sus atestă necesitatea dublării cheltuielilor din Bugetul Autorităților Publice Locale planificate pentru prestarea serviciilor sociale orientate către populația vârstnică, precum și interdependența dintre procesul de îmbătrânire și serviciile sociale prestate persoanelor vârstnice, pe de o parte, și durabilitatea financiară a acestui sistem, pe de altă parte.

Practica mondială demonstrează diferite forme de furnizare și mecanisme de finanțare a serviciilor de îngrijire socială a vârstnicilor, printre care⁶⁴:

⁶¹ S-au indexat numai cheltuielile pentru o persoană necesare pentru prestarea serviciilor sociale.

⁶² Estimat numărul beneficiarilor, dar cheltuieli pentru o persoană au fost utilizate la nivelul anului 2011.

⁶³ Estimat numărul beneficiarilor și s-au indexat cheltuieli pentru o persoană .

⁶⁴ Raport comun al Comisiei și al Consiliului din 13 martie 2003 privind serviciile de sănătate și asistența pentru persoanele în vîrstă: sprijinirea strategiilor naționale în vederea asigurării unui înalt nivel de protecție socială: http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/

- furnizarea serviciilor de îngrijire socială sau finanțarea acestora din partea familiei;
- în lipsa suportului din partea familiei se recurge la sprijinul public prin intermediul serviciilor sociale, sau amplasare într-o instituție de îngrijire. O astfel de prevedere, de obicei, constituie o responsabilitate a autorităților locale, de multe ori în parteneriat cu ONG;
- stabilirea obligațiilor legislative pentru descendenți vizavi de părinții lor vârstnici, costul îngrijirilor poate fi suportat și de către o persoană fizică, care trebuie să plătească pentru îngrijirea și nevoile ei din venitul propriu sau din avere;
- abordarea alternativă la partajarea riscurilor este un sistem de asigurări pentru îngrijire ca o nouă ramură a sistemului de protecție socială;
- susținerea îngrijirii de către îngrijitorii informali, aceasta având un avantaj în termenii de cost-eficiență mai mare decât cele profesionale;
- utilizarea taxelor pe moștenire ca sursă de finanțare a costului de îngrijire pe termen lung, ce permite ca moștenitorii să renunțe la o parte semnificativă a moștenirii lor pentru a achita serviciile de îngrijire a tutelaților.

În urma celor evaluate sunt evidențiate și unele neajunsuri care creează dificultăți în evaluarea corectă a interdependenței dintre politicile sociale și accesul, calitatea și durabilitatea serviciilor:

- starea de sănătate;
- nivelul și stilul de viață;
- evidența resurselor financiare și umane în sistemul formal și informal creat la nivel local etc.
- lipsa unei baze de date privind nevoile persoanelor vârstnice și lipsa evidenței resurselor financiare și umane în sistemul formal și informal creat la nivel local etc.
- absența datelor statistice privind prestarea serviciilor din partea diferitor structuri publice, finanțate din bugete diferite, furnizate la nivel local, precum și de către alte structuri neguvernamentale.

Având în vedere importanța serviciilor sociale pentru persoanele vârstnice, aplicarea de bune practici în acest domeniu, raportate și ajustate la specificul îmbătrânirii demografice, impune:

- promovarea politicilor de îmbătrânire pozitivă destinate pentru sprijinirea vârstnicilor în ce privește ocuparea, sănătatea, locuința și asigurarea venitului necesar;
- implementarea politicilor strategice în domeniul serviciilor sociale, având la bază realizarea celor trei obiective generale: accesul, calitatea și durabilitatea serviciilor prestate vârstnicilor;
- aplicarea unor modalități de finanțare avansate pentru a asigura adecvat îngrijirile sociale;

- perfecționarea continuă în ce privește coordonarea dispozițiilor și luarea deciziilor la îngrijirea sănătății vîrstnicilor și îngrijirea lor socială pe termen lung;
- stabilirea și aplicarea mecanismelor de control asupra costurilor serviciilor, normativelor de calitate și standardelor de prestare a serviciilor pentru vîrstnici;
- elaborarea unei baze de date privind nevoile acestora prezintă o activitate de primă necesitate;
- dezvoltarea unei rețele naționale de servicii de îngrijire pentru persoanele vîrstnice cu identificarea surselor de finanțare, precum și monitorizarea și evaluarea impactului implementării acestor servicii asupra protecției sociale a persoanelor în etate.

3.2. Dezvoltarea serviciilor medicale

În raport cu alte țări din UE, Republica Moldova înregistrează cei mai mici indici de sănătate ai populației. Pe lângă cauzele legate de modul de viață, mediul ambiant, aceasta reflectă și anumite deficiențe în sistemul de ocrotire a sănătății din țară. Totodată, starea precară a sănătății populației implică și necesități relativ mari de finanțare a sistemului.

Îmbătrânirea înaintază probleme majore sistemului de sănătate. O persoană mai în vârstă consumă mai multe servicii medicale decât o persoană din oricare altă vârstă, cu excepția nou-născuților. Aceasta implică o reevaluare a sistemelor de sănătate pentru a face față provocărilor ca urmare a creșterii duratei medii a vieții și procesului de îmbătrânire demografică. O problemă aparte pentru sistemul de sănătate și îngrijire – într-un sens mai larg – a persoanelor vârstnice rezultă din faptul că sunt frecvente cazurile când persoanele în etate rămân singure.

Îmbătrânirea populației modifică substanțial nevoile și respectiv cererea de servicii și prestații medicale, de produse farmaceutice și materiale sanitare, care variază în raport cu vârsta: sunt relativ mari la naștere și la vârste foarte fragede, se diminuează puternic în perioada copilăriei, adolescenței și tinereții, după care cresc lent începând de la vârsta de 45-50 ani și foarte rapid după 65 ani. În cazul Republicii Moldova, creșterea ponderii populației vârstnice în populația totală se configurează în contextul scăderii numărului populației totale și, poate cel mai important din perspectiva evoluției nevoilor de sănătate, este creșterea numărului populației peste o anumită limită de vârstă.

Îmbătrânirea populației induce sistemul de sănătate să se confrunte cu noi provocări:

a) Creșterea și modificarea structurii cererii de servicii medicale. Persoanele din grupele de vârstă mai înaintată au nevoie, în medie, de mai multe servicii medicale și consumă mai multe medicamente, comparativ cu o persoană de vârstă mai tină, având în vedere configurația morbidității persoanelor mai în vârstă. Acest proces este însoțit de creșterea cazurilor de boli cronice asociate îmbătrânirii, cum sunt bolile cardiovasculare, bolile sistemului nervos, ale sistemului osteomuscular etc. Astfel, se impun eforturi de natură medicală orientate spre reducerea morbidității specifice diferitelor categorii de vârstă.

b) Creșterea cheltuielilor publice pentru sănătate. În prezent, majoritatea țărilor europene alocă pentru sănătate, conform datelor OMS, circa 10% din PIB. În Republica Moldova, ponderea cheltuielilor publice pentru sănătate, conform datelor BNS, în 2012 constituia 5,4%, iar în 2013 – doar 5,2% din PIB⁶⁵, și aceasta în condițiile în care starea sănătății populației poate fi caracterizată ca fiind deosebit de precară.

c) Creșterea cheltuielilor personale. Procesul de îmbătrânire are implicații și asupra modificării structurii bugetului de consum al familiilor, în special al celor cu

⁶⁵ www.ms.gov.md/sites/default/files/raport_de_activitate_al_ministerului_sanatatii_pentru_2013.pdf

vîrstnici. De exemplu, dac̃a populația are un acces restrîns la medicamente, al cãror preț este compensat total sau parțial, dat fiind faptul cã nevoile de sãnãtate sunt prioritare, cheltuielile pentru cumpãrarea medicamentelor vor fi mai mari și vor afecta bugetul familiilor. Tipul de îngrijire medicalã a persoanelor vîrstnice presupune adesea utilizarea unor tehnologii mai costisitoare, spitalizare și îngrijire pe o duratã mai lungã în comparație cu cel necesar pentru îngrijirea medicalã a unei persoane mai tinere. Din motive similare, disponibilitatea și costul serviciilor de sãnãtate au un impact important asupra veniturilor necesare persoanelor vîrstnice. Calitatea serviciilor de îngrijire medicalã determinã, de asemenea, numãrul persoanelor care ajung la bãtrînețe. Îmbunãtãțirile de ordin medical sunt responsabile de creșterea longevitãții. Un sistem eficient de clinici în mediul rural ar contribui la creșterea speranței de viațã.

Efectele schimbãrilor demografice asupra sistemelor de sãnãtate adesea sunt reduse la problemele ce țin de finanțarea serviciilor de sãnãtate în viitor, fãrã a realiza însã o analizã detaliatã a spectrului de servicii necesare pentru asigurarea unei asistențe medicale adecvate pentru persoanele vîrstnice.

Unul din obiectivele Ministerului Sãnãtãții este promovarea mãsurilor de menținere și îmbunãtãțire a finanțãrii sectorului de sãnãtate din fondurile publice și pãstrarea volumului de servicii medicale prestate populației. Programele și activitãțile din sectorul sãnãtãții sunt finanțate din Bugetul de Stat (BS), Fondurile asigurãrii obligatorii de asistențã medicalã (FAOAM), Bugetele locale (BL) și Asistența financiarã oficialã pentru dezvoltare.

Anterior estimãrilor cantitative și calitative privind volumul asistenței medicale pentru persoanele vîrstnice la noi în țarã, este importantã analiza specificului asistenței medicale geriatrice, volumul și clasificarea serviciilor geriatrice în cadrul sistemului european. Astfel, la prima etapã, în baza evaluãrii geriatrice complexe se identificã necesitatea de servicii de sãnãtate și medico-sociale pentru pacientul vîrstnic. În urmãtoarele etape, asistența medicalã geriatricã are loc în baza secției de geriatrie acutã pentru o perioadã de timp necesarã, iar apoi în secțiile de geriatrie de duratã medie, axate pe aspecte de reabilitare și recuperare a pacientului vîrstnic pentru o perioadã, în mediu, de șase luni. Ulterior, în cadrul unitãților medico-sociale cu plasament temporar sau continuu, pacientului i se asigurã un management terapeutic complex combinat cu cel medico-social. Asistența medicalã geriatricã și volumul acesteia presupune o abordare multidisciplinarã: tratament geriatric, terapie nutriționalã, terapie relaționalã, tratament kinetoterapeutic și de recuperare, consiliere gerontologicã etc. Toate aceste etape sunt estimate și din punct de vedere financiar.

Din lipsa datelor statistice complete cu referire la numãrul pacienților geriatrici în Republica Moldova, parcurgerea în totalitate a etapelor de estimare a calculului financiar sau costului întreținerii unui pacient geriatric nu este încã posibilã.

Conform datelor CNMS⁶⁶, durata medie de spitalizare pe patul geriatric în 2013 era de 10 zile (comparativ cu 8,4 zile pe patul terapeutic), fapt de care se ține cont la contractarea de către CNAM a instituțiilor medico-sanitare publice. Durata medie de utilizare a patului geriatric în 2013 a fost de 258 de zile comparativ cu patul terapeutic – 333 de zile (*Anexa E, Tabelul 3.2.1*). După tratamentul de ambulator sau în secții/paturi geriatrice, pacientul revine, în baza recomandărilor, la evidența medicului de familie. Serviciile medicale acordate populației vârstnice în cadrul secțiilor de geriatrie și secțiilor de boli interne cu paturi geriatrice în instituțiile medicale de stat sunt finanțate de Compania Națională de Asigurări în Medicină (CNAM). Contractarea serviciilor medicale se face într-un cadru triunghiular, format din CNAM, Ministerul Sănătății și Prestatorul de Servicii Medicale. Finanțarea de către CNAM a asistenței medicale geriatrice se realizează, la momentul actual, pe principiul de *caz tratat* în serviciul spitalicesc, conform serviciilor medicale prevăzute în Programul Unic, iar în serviciul de ambulator – pe principiul de *servicii prestate*.

Menționăm, costul unui caz tratat geriatric este mai mare decât cel tratat terapeutic, și aceasta nu neapărat datorită cheltuielilor specifice serviciilor geriatrice. Conform Anexei 2 la Ordinul nr.442 din 28.11.2008 (Metodologia de indexare a costurilor cazurilor tratate pentru instituții medico-sanitare de tip spitalicesc), costul cazului tratat, inclusiv geriatric, în condiții de staționar se calculează conform următoarei formule:

$$\mathbf{C_{trat} = ((Cz/p \times D_{trat}) + C_{med} + C_{alim} + C_{total/invest}),} \quad (3.2.1)$$

unde parametrii:

Cz/p - costul unei zile-pat în secția respectivă,

Dtrat - durata medie a tratamentului conform standardelor,

Cmed - cheltuielile pentru medicamente,

Calim - cheltuielile pentru alimentație,

Ctotal/invest- cheltuielile totale ale investigațiilor

Durata mai mare de spitalizare pe patul geriatric (circa 10 zile) (*Anexa E, Tabelul 3.2.1*) determină creșterea, în primul rând, a parametrilor Cz/p și Calim, afectând într-o măsură mai mică parametrii Dtrat, Cmed și Ctotal/invest, deoarece tratamentul se realizează în baza standardelor terapeutice pentru maladia de bază, și nu conform principiilor managementului geriatric.

$$\mathbf{C_{total/invest} = (C_{min\ invest} \times T) + C_{med},} \quad (3.2.2)$$

unde:

C min invest –costul unui minut de timp a unei investigații fără cheltuielile pentru medicamente și reactive;

T - durata procedurii;

Cmed – cheltuielile pentru medicamente.

⁶⁶ Indicatorii preliminari în format prescurtat privind sănătatea populației și activitatea instituțiilor medico-sanitare pe anii 2008-2009; 2010-2011; 2012-2013. CNMS, Chișinău, 2010; 2011; 2012; 2013.

Costul unui caz tratat geriatric s-a majorat cu circa 10% în 2011 față de 2009. Astfel, în cadrul instituțiilor medico-sanitare de nivel republican acesta costa 3805 lei în anul 2011, iar în cadrul instituțiilor medico-sanitare de nivel municipal și raional – 2797 lei⁶⁷. Rolul CNAM este de a aplica procedeele și mecanismele admisibile pentru formarea fondurilor financiare destinate acoperirii cheltuielilor de tratament al maladiilor și stărilor incluse în Programul Unic al asigurării obligatorii de asistență medicală. Acest Program, însă, nu prevede întreg volumul de servicii medicale geriatrice, iar în cazul în care CNAM intenționează să beneficieze și de alte servicii medicale geriatrice, le contractează pe baze generale contra cost, de la orice prestator de servicii medicale public sau privat de pe piață.

Metodologia de estimare a necesarului de paturi geriatrice și de recuperare medicală

Deși nu există o metodologie de estimare a numărului necesar de paturi recunoscută ca fiind cea mai exactă, în experiența europeană se folosesc anumite instrumente de calcul. În multe cazuri, planurile de dezvoltare a sectoarelor spitalicești se elaborează în baza *formulei Hill-Burton*, care utilizează indicatori cantitativi, cum ar fi distribuția regională a populației, rata de internări, rata de ocupare a patului, durata medie de spitalizare, care în final și determină capacitatea unui spital. Tabloul evolutiv al proceselor de îmbătrânire a populației poate fi analizat în baza datelor și informațiilor despre mișcarea naturală a populației Republicii Moldova, înregistrate în bazele de date ale Biroului Național de Statistică și ale Centrului Național de Management în Sănătate. Numărul de paturi geriatrice (capacitatea) în spitalele raionale, municipale poate fi calculat în baza *formulei Hill-Burton*, care are următoarea expresie:

$$Nr = \frac{P * R * M}{U * 100 * 365} \quad (3.2.3)$$

unde:

Nr – numărul necesar de paturi;

P – numărul populației ≥65 de ani;

R – rata de internare în profilul de geriatrie la 100 locuitori de vîrstă ≥65 de ani;

M – durata medie de spitalizare în geriatrie;

U – rata de utilizare a paturilor.

Utilizînd *formula Hill-Burton*, putem calcula numărul de paturi necesare pentru pacienții geriatrici în perspectivă. Astfel, potrivit prognozelor INCE, numărul populației stabile în vîrstă de 65 ani și peste în Republica Moldova pentru 2015 se estimează la 367977 persoane și pentru 2018 – la 409416 persoane (*Anexa E*,

⁶⁷ Ordinul Ministerul Sănătății nr. 347 din 29.04.2011 „Cu privire la aprobarea costurilor “cazurilor tratate” pentru anul 2011”. Anexă la Ordinul Ministerul Sănătății nr. 347 din 29.04.2011 „Cu privire la aprobarea costurilor “cazurilor tratate” pentru anul 2011”.

Tabelul 3.2.2.) Rata de internare în spitalele geriatrice a fost stabilită de 3,7 spitalizați la 100 de locuitori cu vârsta de 65 ani și peste⁶⁸. Durata medie de spitalizare în geriatrie, conform datelor CNMS, a constituit 10 zile în 2013 (*Anexa E, Tabel 3.2.1*). Rata de ocupare a paturilor geriatrice a fost fixată în mărime de 85%, dat fiind faptul că o rată mai mare asigură eficiența economică în utilizarea paturilor. În conformitate cu aceste date putem calcula numărul aproximativ de paturi geriatrice necesare pentru 2015 și 2018, păstrând durata medie de spitalizare 10 zile.

$$\begin{aligned} Nr_{pat\ 2015} &= 367977 * 3,7 * 10,0 / 0,85 * 100 * 365 = 13615149 / 31025 \approx 439 \text{ paturi} \\ Nr_{pat\ 2018} &= 409416 * 3,7 * 10,0 / 0,85 * 100 * 365 = 15148392 / 31025 \approx 488 \text{ paturi} \end{aligned} \quad (3.2.4)$$

Conform studiilor autohtone⁶⁹, ponderea bolnavilor vîrstnici (de 65 ani și peste) tratați în spitale constituie circa 26%, iar intensitatea spitalizărilor printre reprezentanții acestei grupe de populație este practic de două ori mai mare decât în totalul populației. Raportat la numărul total de persoane în vîrstă de 65 ani și peste, ponderea bolnavilor tratați geriatric a oscilat de la 1,5% la 2,9% în perioada anilor 2009-2011. Deoarece între 2010 și 2011 ponderea bolnavilor tratați geriatric a înregistrat cea mai mică creștere, de 0,3%, admitem că în următorii ani aceasta va crește anual doar cu 0,3%. Astfel, putem estima către anul 2015 că ponderea bolnavilor tratați geriatric va fi de circa 4,1% (*Anexa E*). Utilizînd aceste date, putem calcula numărul persoanelor tratate geriatric pe an ($Nr_{bol\ trat\ an}$). Totodată, știind costul unui caz tratat geriatric, putem calcula cheltuielile necesare pentru profilul geriatric conform următoarei formule:

$$Nr_{bol\ trat\ an} = Nr_{pers \geq 65} * Pondere / 100 \quad (3.2.5)$$

$$Cost_{an} = Cost_{unui\ pac\ ger} * Nr_{bol\ trat\ an} \quad (3.2.6)$$

Analizînd numărul bolnavilor internați în anul gestionar pe paturi geriatrice în anii 2010-2011 (respectiv, 9302 și 10320 pers.) și numărul paturilor la finele anului gestionar (respectiv, în 2010 – 354 unități și în 2011 – 407) conform modelului propus, se estimează că pentru 2015 sunt necesare minimum 439 paturi geriatrice, iar către 2018 – 488 de paturi (*Tabelul 3.2.1*).

Utilizînd această formulă, calculăm numărul bolnavilor tratați geriatric în 2015 și respectiv în 2018 ($Nr_{bol\ trat\ 2015, 2018}$) și suma (costul) necesară pentru tratarea acestor bolnavi ($Cost_{2015, 2018}$):

$$Cost_{2011} = 3805 \text{ lei} * 10320_{2011} \approx 39267600 \text{ lei}$$

$$Nr_{bol\ trat\ 2015} = 367977 * 4,1 / 100 \approx 15087 \text{ persoane tratate} \quad (3.2.7)$$

⁶⁸ Golovin B. Consolidarea asistenței medicale geriatrice în Republica Moldova. În: Buletinul AȘM, 2009, nr.4, p.113-117.

⁶⁹ Ibidem.

$Cost_{2015} = 3805 \text{ lei} * 15087_{2015} \approx 57406035 \text{ lei}$

$Nr_{bol\ trat\ 2018} = 409416 * 5,0/100 \approx 20471 \text{ persoane tratate}$ (3.2.8)

$Cost_{2018} = 3805 \text{ lei} * 20471_{2018} \approx 77892155 \text{ lei}$

Tabelul 3.2.1. Caracteristica estimării indicatorilor pentru anii 2011, 2015, 2018

Persoane cu vârste mai mult de 65 ani (proгноza BNS)			Numărul bolnavilor tratați (geriatri)			Număr de paturi geriatrice necesare			Cheltuielile necesare pentru profilul geriatric		
1			2			3			4		
2011	2015	2018	2011	2015	2018	2011	2015	2018	2011	2015	2018
294600	367977	409416	10320	15087	20471	407	439	488	39267600	57406035	77892155

Sursa: elaborat în baza datelor BNS, www.statistica.md și ale Centrului Național de Management în Sănătate

Astfel, conform estimărilor (Tabelul 3.2.1), observăm că pe an ce trece vor fi în creștere toți indicatorii incluși în calcul:

- numărul bolnavilor tratați geriatric va crește de 1,46 ori către anul 2015 și respectiv de 1,98 ori către 2018;
- numărul paturilor necesare va crește cu circa 1,08% către 2015 (439 unități) și cu 1,2% către 2018 (488 unități);
- cheltuielile necesare vor crește cu circa 1,98% (2018 față de 2011) și cu 1,43 % în 2018 față de 2015.

Putem constata că îmbătrânirea populației din perspectiva îngrijirii sănătății ridică două categorii de probleme. Prima se referă la reconfigurarea sistemului de sănătate în viitor, astfel încât serviciile oferite în acest domeniu să răspundă în mai mare măsură cererii generate de procesul de îmbătrânire. Cea de-a doua categorie se referă la aspectele legate de creșterea cheltuielilor de îngrijire medicală în sistemul serviciilor publice, precum și a cheltuielilor personale din bugetul familiilor.

Considerăm că o politică orientată spre satisfacerea nevoilor de sănătate ale persoanelor vârstnice trebuie să fie încadrată în politica de sănătate care vizează întreaga populație, or persoanele aflate astăzi în grupele de vârstă mai tinere, peste ani, vor deveni vârstnicii viitorului cu posibile probleme de sănătate și nevoi de îngrijire. În acest context, pe lângă cererea în creștere legată de îngrijire medicală și de asistență socială, trebuie de raportat și la tipologia bolilor specifice acestor categorii de persoane, și la faptul că înaintarea în vârstă este însoțită de dificultăți în efectuarea activităților simple ale traiului zilnic, iar uneori izolarea de familie și societate impune soluții specifice în ceea ce privește îngrijirea vârstnicului la domiciliu, în ambulatoriu sau în instituții rezidențiale cu această destinație.

În general, politicile care au ca obiectiv central îngrijirea persoanelor mai în vârstă, vizează mai multe aspecte și se clasifică pe următoarele paliere: prevenirea îmbolnăvirii și invalidității; programe de îngrijire a sănătății în ambulatoriu și de

îngrijire la domiciliu; crearea și adaptarea instituțiilor rezidențiale astfel încât acestea să facă față cerințelor generate de procesul de îmbătrânire.

O mare parte a serviciilor pentru sănătate este utilizată de către populația trecută de vârsta de 65 de ani, constituind unul din factorii majori de creștere a costurilor acestora într-o țară aflată în “criza cronică de resurse pentru sănătate”. În general, îngrijirea vârstnicului presupune costuri mari ca urmare a concomitenței mai multor afecțiuni, dar dacă se adaugă și costurile absolut necesare îngrijirii tulburărilor cognitive, cheltuielile practic se dublează. Datorită acestui fapt, actualele politici pentru sănătate încearcă să controleze cheltuielile, ținând cont atât de dimensiunea medicală, cât și de cea socioeconomică și umană.

În urma celor evaluate, se poate de remarcat:

- lipsa unui standard de evaluare geriatrică complexă;
- neacoperirea cheltuielilor în sistemul național de asigurare medicală pentru servicii specifice persoanelor în vârstă;
- conlucrarea redusă cu reprezentanții sectorului privat non-profit din teritoriu care oferă servicii medico-sociale persoanelor vârstnice;
- lipsa unui sistem de referință al pacientului geriatric, fapt care se răsfrânge negativ asupra dezvoltării sistemului asistenței medicale geriatrice;
- insuficiența cadrelor medicale, a medicilor geriatrici și a medicilor de familie;
- organizarea slabă a managementului asistenței medicale pentru persoanele în etate la domiciliu, în clinici sau instituții staționare;
- sporadicitatea programelor de promovare a sănătății, inclusiv pentru persoanele în etate.

Ca urmare a procesului de îmbătrânire, avînd în vedere creșterea presiunii cererii pentru servicii specifice de îngrijire medicală adresate vârstnicilor, sunt necesare ajustări ale principalelor segmente din componența sistemului medical de sănătate, precum îngrijirea medicală în ambulatoriu și în spitale.

Creșterea numărului de pacienți vârstnici pune probleme noi modului de abordare a consultațiilor medicale (frecvența și durata mai mare necesară în consultarea vârstnicilor, efectuarea acestora la domiciliu) și necesită un număr mai mare de medici geriatrici cu o mai bună pregătire în diagnosticarea pacienților vârstnici. Totodată, serviciile de staționar (în spitale) trebuie să dispună de metode de investigație și tratament specific prevalenței mai mari a unor boli cronice de care suferă persoanele din categoria de vârstă înaintată, dar și de un număr mai mare de specialiști în diagnosticarea și tratarea acestora.

Îmbunătățirea sistemului de sănătate și creșterea responsabilității față de consecințele îmbătrânirii populației are un sens economic. Pe măsură ce ratele de dependență a persoanelor vârstnice cresc în toate țările lumii, contribuțiile de natură economică și rolul productiv al persoanelor mai în vârstă au o importanță tot mai mare. De aceea susținerea oamenilor pentru a rămîne sănătoși, longevitatea, în forma ei activă, și asigurarea calității vieții în ultimii lor ani de viață este una dintre cele mai mari provocări pentru sectorul sănătății.

3.3. Impactul schimbării structurii populației asupra pieței forței de muncă

Principalele consecințe economice și demografice ale îmbătrânirii accelerate a populației evocă reducerea numărului și a ponderii populației în vârstă aptă de muncă și, prin urmare, formarea unui deficit al forței de muncă; creșterea sarcinii demografice asupra populației în vârstă aptă de muncă; reducerea oportunităților financiare pentru asigurarea securității sociale în condițiile creșterii cererii pentru serviciile sociale din partea persoanelor în vârstă.

Mișcarea naturală a populației și cea mecanică, determinată de migrație, au un impact atât asupra structurii forței de muncă, cât și asupra schimbării generale a numărului populației în vârstă aptă de muncă.

Tabelul 3.3.1 Efectivul și creșterea populației totale și a populației în vârstă aptă de muncă la începutul anilor 2000-2014

	Total populație			Populația în vârstă aptă de muncă (16 ani -56/61 ani)			
	Numărul, mii persoane	Creștere/descrștere anuală, mii persoane	Rata anuală de creștere, %	Numărul, mii persoane	Creștere/descrștere anuală, mii persoane	Rata anuală de creștere, %	Ponderea în populația totală, %
2000	3644,1	-5,8	-0,16	2180,1	29,1	1,35	59,8
2001	3635,1	-9,0	-0,25	2210,5	30,4	1,39	60,8
2002	3627,8	-7,3	-0,20	2244,2	33,7	1,53	61,9
2003	3618,3	-9,5	-0,26	2282,9	38,7	1,72	63,1
2004	3607,4	-10,9	-0,30	2311,6	28,7	1,26	64,1
2005	3600,4	-7,0	-0,19	2342,7	31,1	1,35	65,1
2006	3589,9	-10,5	-0,29	2362,7	20,0	0,85	65,8
2007*	3581,1	-8,8	-0,25	2342,9	-19,8	-0,84	65,4
2008	3572,7	-8,4	-0,23	2355,5	12,5	0,54	65,9
2009	3567,5	-5,2	-0,15	2364,6	9,1	0,39	66,3
2010	3563,7	-3,8	-0,11	2371,3	6,7	0,28	66,5
2011	3560,4	-3,3	-0,09	2374,8	3,5	0,15	66,7
2012	3559,5	-0,9	-0,03	2369,6	-5,2	-0,22	66,6
2013	3559,5	0,0	0,00	2361,9	-7,7	-0,32	66,4
2014	3557,6	-1,9	0,05	2349,2	-12,7	-0,54	66,0
Total 2000-2013		-92,3	-2,5		169,1	7,76	

*În anul 2007, structura populației după vârste și sexe a fost calculată ținând cont de totalurile Recensământului populației pentru anul 2004. În procesul recensământului a avut loc denaturarea neintenționată a structurii populației datorită acoperirii necomplete a populației prin recensământ, reflectării inexacte a vârstei, acumulării ulterioare a populației după vârste, problemelor ce au loc la înregistrarea vârstei la o anumită grupă de populație. În anii următori s-a efectuat înlăturarea neajunsurilor în domeniul acestei acumulări după vârste (acumularea echilibrativă sau de nivelare).

Sursa: datele BNS, www.statistica.md

În intervalul anilor 2000-2014, numărul populației s-a micșorat cu peste 92 mii persoane (cu 2,5%). În același timp, numărul populației în vârstă aptă de muncă

s-a majorat cu 169,1 mii persoane (sau cu 7,8%). Evoluția acestui indicator se examinează ca un factor demografic principal de ofertă a forței de muncă pe piața muncii (*Anexa F, Tabelul 3.3.1.*). Cu toate acestea, după anul 2011, când s-a înregistrat cel mai mare efectiv al populației în vîrstă aptă de muncă (*Tabelul 3.3.1*), se observă o diminuare constatntă a acestei categorii de populație (cu 25,6 mii de persoane) către anul 2014. Majorarea contingentului populației în vîrstă aptă de muncă până în 2011 a fost condiționată de intrarea în această vîrstă a generației numeroase născută la sfîrșitul anilor'80. Astfel, în perioada analizată, resursele de muncă (sau populația în vîrstă aptă de muncă), din contul populației în vîrstă de 15 ani, au fost completate cu 866 mii persoane. Au depășit vîrsta aptă de muncă 480 mii persoane, au decedat în vîrstă aptă de muncă 163 mii persoane, iar pierderile în urma fluxului migrațional al forței de muncă a constituit 54 mii persoane.

Starea și dezvoltarea potențialului de muncă a societății este determinată nu numai prin numărul populației, ci și prin structura pe vîrste și sex a acesteia, fiind posibilă, astfel, elaborarea pronosticului privind efectivul total al populației și cel al resurselor de muncă. În acest context, este important de a examina următoarele caracteristici cu referință la structura pe vîrste: coraportul dintre numărul bărbaților și femeilor după grupe de vîrstă; ponderea femeilor în vîrstă fertilă; ponderea copiilor și adolescenților în numărul total al populației; ponderea contingentului în vîrstă aptă de muncă și ponderea populației în vîrstă (60 de ani și peste) în numărul total al populației. Evaluarea cantitativă, dar și calitativă, conform structurii menționate are o semnificație majoră pentru crearea locurilor de muncă în economia națională.

Analiza efectivului populației după vîrstă (*Fig. 3.3.1.*) evidențiază diferențele dintre anii 2000 și 2014: piramida vîrstelor se îngustează pentru vîrstele tinere și se dilată în cazul efectivului populației vîrstnice, populația evoluînd de la o structură mai tînără spre o structură caracteristică populațiilor cu simptome de îmbătrînire demografică.

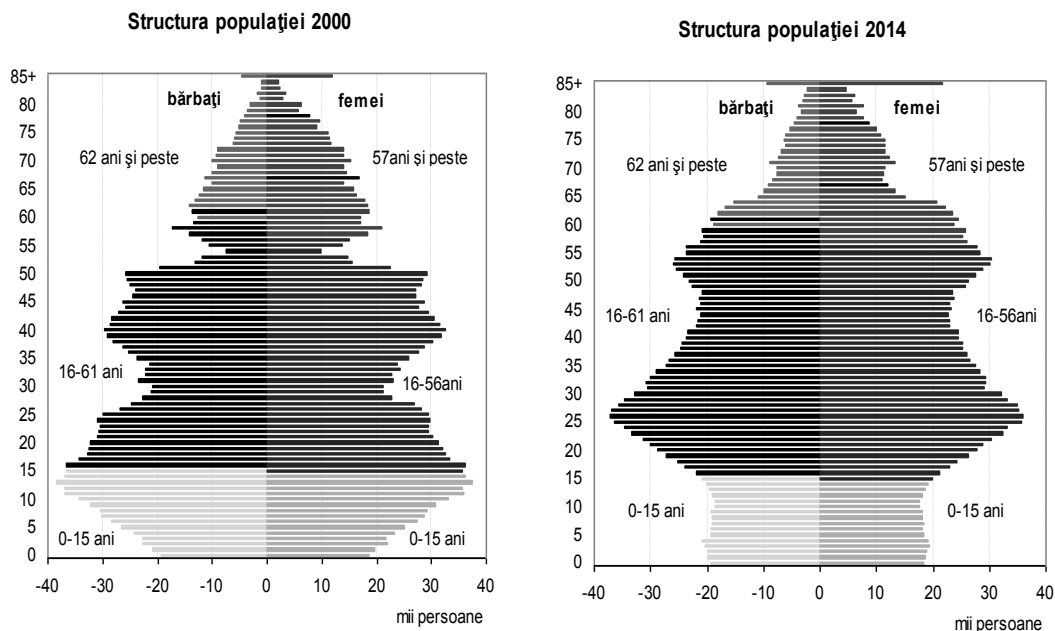

Fig. 3.3.1. Piramidele pe vârste, anii 2000 și 2014

Sursa: elaborat în baza datelor BNS, www.statistica.md

Coraportul dintre numărul bărbaților și al femeilor din populație, precum și ponderea femeilor în vârstă fertilă reprezintă caracteristici importante ale structurii după vârste și sexe. Schimbările ce au loc în aceste caracteristici contribuie la schimbările proceselor demografice, inclusiv ale natalității, mortalității, nupțialității, migrațiunii etc. Distribuția populației după vârste și sex denotă clar faptul că numărul femeilor în vârstă reproductivă scade (cu circa 41,6 mii persoane, sau cu 4,2%), fapt ce afectează și caracterul de reproducere a populației. În vârstele apte de muncă (15-59 ani) depășirea populației feminine față de populația masculină este neesențială – cu 3,1%. Ca urmare a mortalității înalte în rândul bărbaților, inclusiv în vîrsta aptă de muncă, structura populației de 60 ani și peste indică preponderența femeilor față de numărul bărbaților: în grupa de vîrstă 60-69 ani - de 1,3 ori; 70-79 ani - de 1,7 ori, în vîrstă de 85 ani și peste - de 2,1 ori.

Pe parcursul ultimilor 14 ani populația în vîrstă de 0-14 ani s-a micșorat cu 1/3, iar numărul generației în vîrstă de 60 ani și peste s-a majorat cu 12,7% (Anexa F, Tabelul 3.3.2). Populația adultă în vîrstă de 15-59 ani reprezintă 68% din totalul populației, fiind în creștere cu 147 mii persoane față de anul 2000. Totodată a crescut ponderea populației în vîrsta de 50-59.

Schimbări importante au avut loc și în cadrul structurii pe vârste și sexe a populației vîrstnice. Numărul vîrstnicilor „tineri”(65-74 ani) a scăzut cu 27,8 mii persoane, pe când populația din grupa 75-79 ani a crescut cu 8,2 mii, iar numărul vîrstnicilor „bătrîni” de 80 ani și peste – cu 34,9 mii persoane. Implicațiile sociale și economice ale creșterii rapide, mai ales a segmentului populației „foarte bătrîne”

(peste 80 ani), sunt foarte importante. Dacă grupele „mai tinere” ale populației vîrstnice pot fi încă active din punct de vedere economic, fiind capabile să se întrețină singure, cei „foarte bătrîni”, mai ales femeile, sunt dependenți de ceilalți, necesitînd suport social și medical special.

Structura populației pe vîrste este foarte importantă din punct de vedere economic, determinînd indicatorii de sarcină demografică și oferind imagine clară despre premisele demografice cu privire la formarea contingentelor de lucrători și a persoanelor aflate la întreținere. În conformitate cu legislația Republicii Moldova, la populația în vîrstă aptă de muncă se referă bărbații în vîrsta de 16-61 ani și femeile în vîrstă de 16-56 de ani.

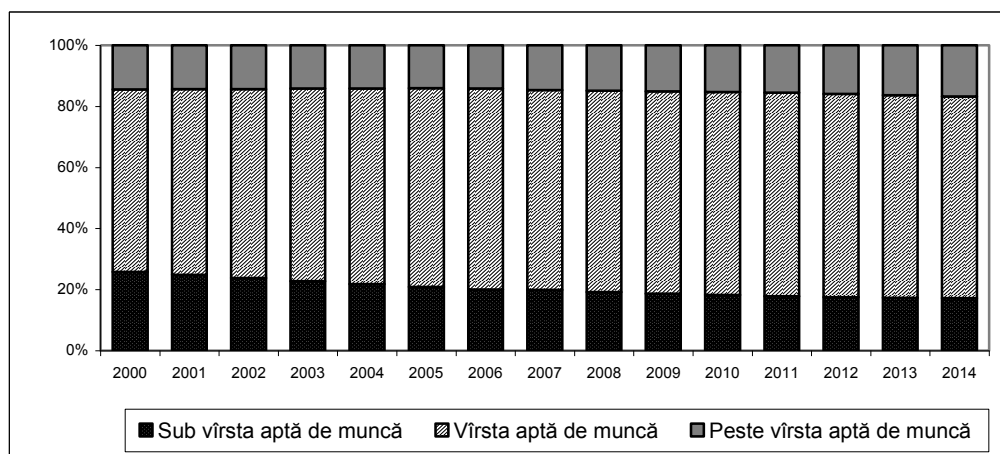

Fig. 3.3.2. Populația stabilă după unele grupe de vîrstă (2000 – 2014), în %

Sursa: datele BNS, www.statistica.md

În dinamica anilor 2000-2014, structura populației pe grupe mari de vîrstă (Fig.3.3.2) s-a schimbat: a diminuat ponderea persoanelor sub vîrsta aptă de muncă de la 25,7 la 17,2%; a crescut ponderea celor în vîrsta economic activă de la 59,8% până la 66% și a celor peste vîrsta aptă de muncă de la 14,4% până la 16,8%.

După cum deja s-a menționat, sursa principală de completare a forței de muncă este tineretul, care intră în vîrsta aptă de muncă și din corelația dintre aceste două grupe de vîrstă depinde potențialul forței de muncă (Fig.3.3.3). Coraportul dintre populația în vîrstă de 0-15 ani și 16-56/61 ani a avut o tendință de micșorare stabilă: comparativ cu anul 2000, către anul 2014 acest indicator s-a micșorat cu 40%.

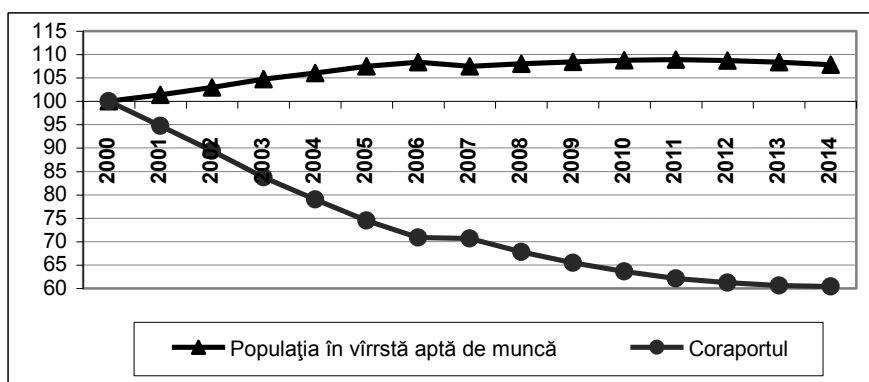

Fig.3.3.3 Populația în vîrstă aptă de muncă și coraportul dintre populația în vîrstă de 0-15 ani și 16-56/61 ani, în % (anul 2000=100)

Sursa: elaborat în baza datelor BNS, www.statistica.md

Schimbările structurii populației după vîrste se reflectă prin coeficientul de dependență sau coeficientul sarcinii demografice totale, care se exprimă prin raportul dintre populația în vîrstă mai tînă și vîrsta pensionară la populația aptă de muncă.

Tabelul 3.3.2 Sarcina demografică la începutul anilor 2000-2014

	La 100 persoane în vîrstă aptă de muncă		
	Sub vîrsta aptă de muncă	Peste vîrsta aptă de muncă	Totală
2000	43,0	24,1	67,2
2001	40,8	23,7	64,5
2002	38,5	23,2	61,7
2003	36,0	22,5	58,5
2004	34,0	22,1	56,1
2005	32,0	21,6	53,7
2006	30,5	21,4	51,9
2007	30,4	22,5	52,8
2008	29,2	22,5	51,7
2009	28,2	22,7	50,9
2010	27,4	22,9	50,3
2011	26,7	23,2	49,9
2012	26,3	23,9	50,2
2013	26,1	24,6	50,7
2014	26,0	25,5	51,4

Sursa: www.statistica.md

Tendența primului deceniu al acestui secol a fost micșorarea acestui raport - de la 67,2% în 2000 pînă la 49,9% în 2010, sau, pentru fiecare 100 persoane în vîrstă aptă de muncă reveneau 50 de persoane în vîrste nelucrative. De la începutul anului 2012, tendința s-a schimbat, se menține o creștere lentă a acestui indicator. Rămîne constant faptul că variația sarcinii demografice a avut loc prin reducerea sarcinii

demografice a copiilor - de la 43% la începutul perioadei analizate pînă la 26% la sfîrșitul acestei perioade. Contribuția vîrstelor copiilor asupra formării sarcinii totale rămîne ceva mai mare (cu 0,5 puncte procentuale). Dar, avînd în vedere ultimele tendințe demografice, această situație se va schimba în curînd.

Evoluția procesului de îmbătrînire demografică în intervalul analizat arată și o creștere semnificativă a raportului „bătrîni - tineri” (numărul de bătrîni care revine la 100 de persoane tinere). În anul 2000, la 100 de tineri cu vîrsta de 0-14 ani reveneau 57 persoane în vîrstă de 60 de ani și peste, iar în anul 2013 acest indicator este de 95 persoane.

La baza schimbărilor din structura demografică a populației stă procesul de reproducere naturală a populației. În condițiile de creștere a ratei natalității și a speranței de viață ar fi fost și o creștere a numărului de populație și, prin urmare, a forței de muncă.

Tabelul 3.3.3. Evoluția principalilor indicatori demografici

	Natalitatea (la 1000 locuitori)	Mortalitatea (la 1000 locuitori)	Mortalitatea infantilă (decedați în vîrsta sub un an la 1000 născuți-vii)	Sporul natural (la 1000 locuitori)	Rata totală de fertilitate	Speranța de viață la naștere, ani
2000	10,2	11,3	18,3	-1,1	1,29	67,6
2001	10,0	11,0	16,3	-1,0	1,25	68,2
2002	9,9	11,6	14,7	-1,7	1,21	68,1
2003	10,1	11,9	14,4	-1,8	1,22	68,1
2004	10,6	11,6	12,2	-1,0	1,26	68,4
2005	10,5	12,4	12,4	-1,9	1,22	67,9
2006	10,5	12,0	11,8	-1,5	1,23	68,4
2007	10,6	12,0	11,3	-1,4	1,26	68,8
2008	10,9	11,8	12,2	-0,9	1,28	69,4
2009	11,4	11,8	12,1	-0,4	1,33	69,3
2010	11,4	12,3	11,7	-0,9	1,31	69,1
2011	11,0	11,0	10,9	0,0	1,27	70,9
2012	11,1	11,1	9,8	0,0	1,28	71,1
2013	10,6	10,7	9,4	-0,1	1,22	71,9

Sursa: www.statistica.md

Din Tabelul 3.3.3. se observă că natalitatea în Republica Moldova rămîne joasă, iar rata mortalității continuă să fie înaltă. În ultimii ani, la sporirea neesențială a numărului de nașteri a contribuit structura pe vîrste a populației – numărul femeilor în vîrsta fertilă de bază (20-29 ani) a fost în fază de creștere pînă în anul 2012. În ultimul an situația s-a schimbat: rata totală de fertilitate s-a micșorat pînă la 122 copii la 100 femei (revenind la nivelul de la începutul anului 2000). Un progres esențial a fost obținut în domeniul diminuării mortalității infantile. Rata mortalității infantile a constituit 9,4 decedați în vîrstă sub un an la 1000 născuți-vii, comparativ cu 18,3 decedați în anul 2000.

Diminuarea natalității și mortalității sunt două forțe majore care duc la îmbătrânirea populației prin diferite căi. Se diferă „îmbătrânirea de jos”, care este condiționată de micșorarea natalității, și „îmbătrânirea de sus”, care are loc grație sporirii speranței de viață pînă la vîrstele mai bătrîne și a longivității persoanelor vîrstnice. Micșorarea consecutivă a natalității conduce la o schimbare fundamentală în structura de vîrstă.

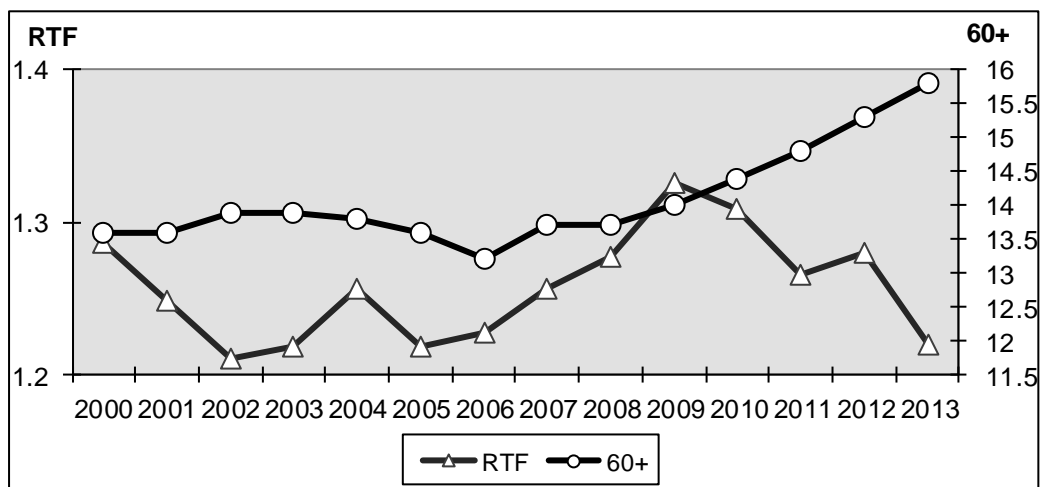

Fig. 3.3.4. Dinamica ratei totale de fertilitate (RTF) și a coeficientului îmbătrînirii demografice, 2000-2013

Sursa: în baza datelor BNS, www.statistica.md

În ultimii 14 ani rata totală de fertilitate a rămas la un nivel scăzut (1,21 - 1,33 nașteri la o femeie), în timp ce ponderea persoanelor în vîrstă de 60 ani și peste a crescut cu 2,2 p.p. și a constituit 15,8% la sfîrșitul anului 2013 (Fig.3.3.4).

Procesul de îmbătrînire este influențat în prezent și de creșterea speranței de viață a populației în vîrstă, în special, în rîndul populației feminine. Pe parcursul perioadei analizate dinamica indicatorilor de mortalitate pe vîrste a avut un caracter instabil. Se evidențiază o descreștere a mortalității în special pentru copiii de vîrstă fragedă și pentru populația în vîrstă de 60 de ani și peste. De asemenea, o ușoară scădere a mortalității se înregistrează și pentru populația aptă de muncă. Astfel, dacă în anul 2000 mortalitatea bărbaților în vîrstă aptă de muncă constituia 733 persoane la 100 mii bărbați de vîrsta respectivă, atunci în anul 2013 acest indicator a constituit 641 persoane. În cazul femeilor în vîrstă aptă de muncă mortalitatea a scăzut de la 256 pînă la 186 persoane la 100 mii femei din vîrsta respectivă. Potrivit datelor oficiale, în anul 2013, durata medie a vieții la bărbați a constituit 67 de ani, iar la femei - 75 de ani, fiind în creștere față de anul 2000 cu aproape 3,3 ani în cazul bărbaților și cu 3,6 ani în cazul femeilor.

Un impact semnificativ asupra mărimii resurselor de muncă au procesele migraționale. Dacă luăm în considerare situația migrațională prin prisma statisticii oficiale, se poate presupune că aceasta afectează neesențial piața forței de muncă și

ocuparea forței de muncă în țară. În ultimii ani, plecarea migranților din Republica Moldova în străinătate a scăzut de la 6446 persoane în anul 2000 pînă la 2585 persoane în 2013, ponderea acestora constituind mai puțin de 0,3% din populația economic activă a țării. Trebuie de menționat, însă, că în Republica Moldova migrația observată statistic și cea ascunsă (informală) diferă în mod semnificativ între ele.

Conform datelor BNS, numărul persoanelor cu vârsta de 15 ani și peste aflate peste hotare la muncă sau în căutarea unui loc de muncă a crescut de la 294,9 mii înregistrate în anul 2009 (valoarea minimă din ultimii 6 ani) pînă la 332,5 mii în anul 2013. Variabilele exprimate în valoare absolută pentru perioada pînă în 2006 nu sunt comparabile cu cele din perioada ulterioară, cauza fiind modificările metodologice.

Cu toate acestea, datele arată că principala categorie de migranți este cea în vîrsta aptă de muncă, inclusiv în vîrsta reproductivă (15-44 de ani), cu o pondere ce a oscilat în decursul anilor între 75-81% (*Anexa F, Tabelul 3.3.3*). Vîrsta medie a emigrantului în perioada 2010-2013 a constituit 35-36 ani, aceasta sugerînd că în cazul emigranților care au copii majoritatea lor sunt încă minori. În plus, în ultimii ani s-a conturat dorința migranților de a se reuni cu familia pentru a conviețui în străinătate. Acest fapt indică intenția unei categorii de tineri migranți de a rămîne în străinătate.

Migrația internă de asemenea inflențează asupra pieței muncii. În anul 2013 au fost înregistrați 33,4 mii de migranți care și-ai schimbat locul de trai pe teritoriul Republicii Moldova. Evident că fluxurile migraționale interne nu afectează numărul și componența populației apte de muncă și populația economic activă a țării, însă ele au un impact major asupra piețelor regionale ale forței de muncă.

Declinul populației active și îmbătrînirea forței de muncă constituie o altă tendință majoră, ce caracterizează evoluțiile demografice ale Republicii Moldova. Reducerea populației în vîrstă aptă de muncă poate avea, drept consecințe, probleme structurale ale pieței muncii. Tranziția demografică va reduce, progresiv, disponibilitățile în resurse umane pe piața muncii.

Dinamica indicatorilor principali ce caracterizează situația și tendințele înregistrate pe piața forței de muncă este reflectată prin *Fig. 3.3.6*.

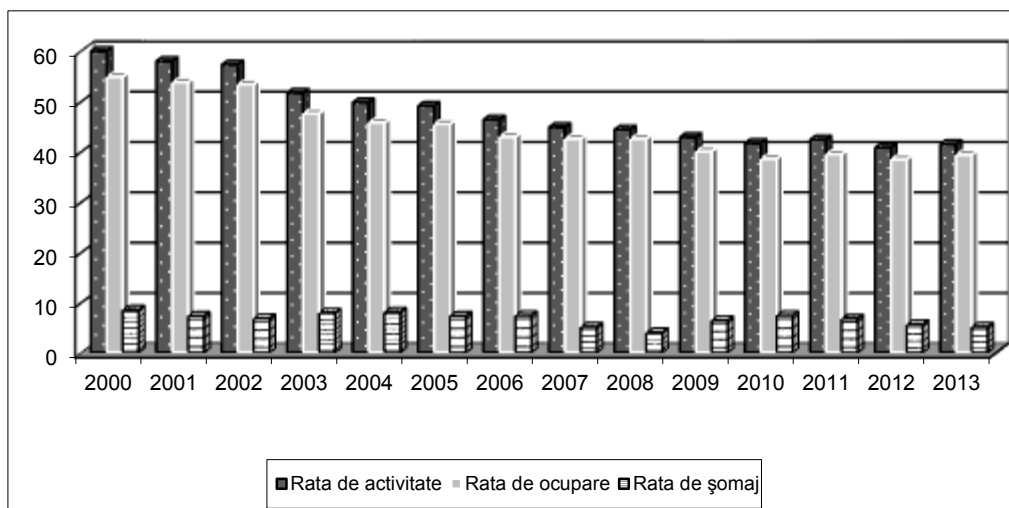

Fig. 3.3.6 Evoluția indicatorilor ocupaționali pentru perioada 2000-2013

Sursa: potrivit datelor BNS, www.statistica.md

Conform rezultatelor „Anchetei forței de muncă în gospodării” (AFM) pentru anii 2002-2013, nivelul activității economice a populației în vîrstă de 15 ani și peste a fost permanent în descreștere pe parcursul perioadei de referință, rata de activitate diminuînd de la 59,9% pînă la 41,4%. Nivelul de ocupare, de asemenea, a fost în descreștere și în ultimii trei ani s-a stabilizat la nivelul de 38-39% față de 55% în anul 2000.

Rata totală a șomajului (proporția șomerilor BIM în populația activă) a înregistrat în anul 2013 valoarea de 5,1%, fiind mai mică cu 0,5 p.p. față de anul precedent. Dinamica acestui indicator a oscilat de la valoarea maximă de 8,5% înregistrată în 2000 pînă la cea minimă de 4% în 2008.

Populația economic activă este o bază productivă a forței de muncă în orice stat, iar caracteristicile cantitative și calitative reprezintă un indicator al nivelului de dezvoltare a acesteia. Schimbările care au avut loc în perioada 2000-2013 au generat mutații în domeniul calității și structurii populației active. Conform rezultatelor AFM, începînd cu anul 2002, populația activă în mărime de 1654,7 mii persoane a înregistrat o perioadă de scădere, ajungînd la 1235,8 mii persoane către anul 2013. Astfel, s-a redus ponderea populației economic active în grupe de vîrstă de 15-24 ani - cu 4,5 p.p., 35-44 ani - cu 5,5 p.p. și 65 ani și peste - cu 2,6 p.p.; s-a majorat ponderea populației economic activă în grupe de vîrstă de 45-54 ani - cu 1,9 p.p. și 55-64 ani - cu 5,2 p.p. (Fig.3.3.8). Totodată, creșterea numerică a fost observată doar din grupa de vîrstă de 55-64 de ani (mai mult de 18%), care include și categoria cea mai activă de muncă și pensionarii.

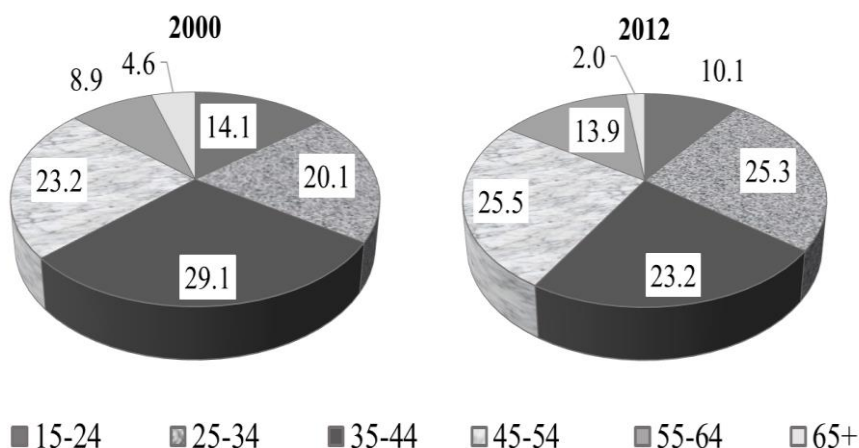

Fig.3.3.7. Structura populației active pe grupe de vîrstă, 2000 și 2013, în %

Sursa: potrivit datelor BNS, www.statistica.md

Numărul persoanelor vîrstnice (65 ani și peste) active din punct de vedere economic a fost în 2013 de 24,9 mii persoane, ceea ce constituie 2% din totalul persoanelor active și 7% din populația de vîrstă respectivă.

Gradul de participare în activitatea economică a unor categorii de populație în vîrstă aptă de muncă este diferit, ceea ce se reflectă asupra formării forței de muncă. În anul 2013 cele mai înalte rate de activitate se înregistrează în grupele de vîrstă 35-44 ani și 45-54 ani (60-62%), în timp ce valoarea acestui indicator la tinerii în vîrstă de 15-24 ani și persoanele în vîrstă de 55-64 ani constituie doar 20,6% și respectiv 40,6%.

Cea mai importantă componentă a populației active este populația ocupată. În același timp, aceasta trebuie să corespundă cererii de forță de muncă (atît cantitativ, cît și calitativ). Populația ocupată în anul 2013 a constituit circa 1173 mii persoane, fiind în scădere cu 342 mii persoane (sau cu 22,6%) față de anul 2000. Repartiția pe sexe relevă că ponderea bărbaților a fost practic egală cu cea a femeilor (50,5% și respectiv 49,5%).

Aproape de două ori a scăzut numărul tinerilor ocupați în cîmpul muncii, iar ponderea acestora în totalul populației ocupate a constituit 8,9% în anul 2013 față de 13% în anul 2000 (Fig.3.3.8). Tendințe opuse s-au conturat în grupa de vîrstă de 55-64 ani: avînd creșterea absolută a numărului de ocupați la 26,1 mii persoane, ponderea acestei categorii din totalul populației ocupate a crescut cu 5 puncte procentuale și a constituit 14,4%, depășind în acest caz ponderea de angajați tineri. A crescut cu 5,6 p.p. și ponderea populației ocupate în vîrstă 25-34 ani (pierderea numerică a fost minimală și constituie 1,7 mii persoane).

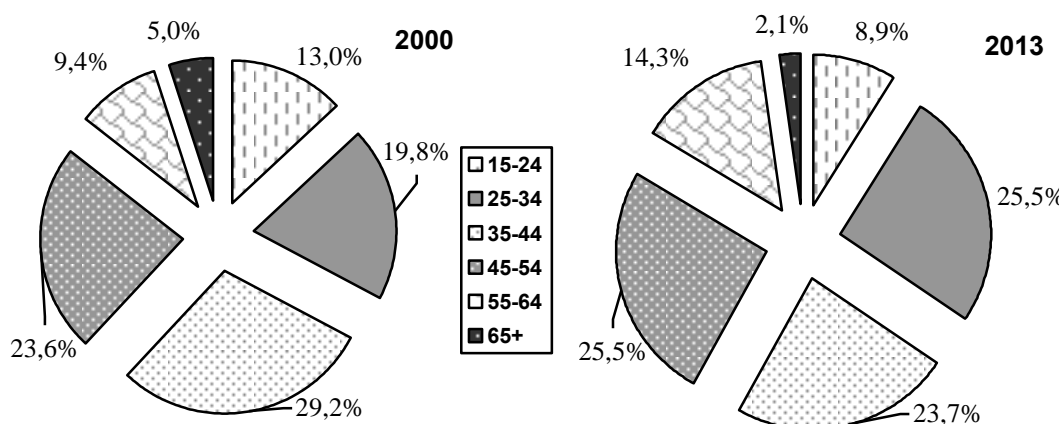

Fig. 3.3.8. Structura populației ocupate pe grupe de vîrstă, 2000 și 2013, în %

Sursa: potrivit datelor BNS, www.statistica.md

Aceste schimbări în structura populației ocupate, în mod adecvat, s-au reflectat și asupra indicatorului Rata de ocupare: pentru tineri acest indicator a scăzut de 1,7 ori (de la 30,6% pînă la 18,1%); în grupa de vîrstă de 55-64 ani – de 1,3 ori (de la 50% pînă la 39,5%).

De 1,6 ori s-a micșorat numărul populației ocupate în vîrstă de 35-44 ani. Ponderea acestei categorii în totalul populației ocupate s-a micșorat cu circa 5,5%, pe cînd a populației de 45-54 ani a crescut cu 1,9%.

În anul 2013, populația ocupată în vîrstă de 65 ani și peste a fost de 24,4 mii, reprezentînd numai 2,1% din totalul populației ocupate și fiind în scădere față de anul 2000 cînd constituia 5% (sau 75,8 mii persoane). Rata de ocupare a populației de 65 ani și peste a scăzut atît pentru bărbați (de 2,6 ori) cît și pentru femei (de 3,9 ori).

Unele previziuni de dezvoltare demografică pentru perioada anilor 2014-2018

Intensitatea schimbărilor în structura pe vîrste a populației pe viitor depinde de scenariul pe care va evolua dezvoltarea demografică. Calculele de perspectivă ale populației pe sexe și vîrste la începutul anilor 2014-2018 sunt prezentate în *Anexa F, Tabelul 3.3.4.-3.3.5*. La realizarea calculelor s-a aplicat metoda componentelor, care a dat posibilitate de a se ține cont atît de influența schimbărilor din structura pe vîrste și sex a populației, cît și a tendințelor natalității și mortalității (*Tabelul 3.3.4*).

La calcularea în perspectivă a efectivului populației au fost utilizate următoarele date:

- numărul populației la începutul perioadei de calcul (anul 2013) după sexe și vîrste pe interval de un an (de la 0 pînă la 100 ani);
- rata de supraviețuire a populației după sexe și vîrste de un an, inclusiv în localitățile urbane și rurale, precum și rata de supraviețuire a nou-născuților (datele din tabelele mortalității pentru anul 2012, sexul masculin și cel feminin);

- ratele specifice de fertilitate ale femeilor de vârstă reproductivă, inclusiv din localitățile urbane și rurale pentru anul 2012.

Componenta migrațională nu a fost luată în calcul, dat fiind faptul că pentru ultimii 2 ani a fost aproape egală cu 0. Totodată pentru analiza migrației forței de muncă nu se dispune de date complete și veridice pe termen lung privind lucrătorii migranți. Presupunem că datele Recensământului 2014 va permite determinarea acestei categorii de persoane, evidențiindu-se astfel pierderile de pe piața muncii și deficitul potențialului activ, dar și accentuarea problemei de substituire a tineretului plecat și a migranților din vârste mijlocii prin potențialii angajați în vârstele mai mari.

Tabelul 3.3.4. Indicatorii demografici conform calculelor pe vârste și sex la începutul anilor 2014-2018

Anii	Ponderea populației unor grupe de vârstă, în %				Sarcina demografică (la 100 persoane în vârstă aptă de muncă)		
	0-14	15-59	60+	65+	Sub vîrsta aptă de muncă	Peste vîrsta aptă de muncă	Totală
2013 (de bază)	16,1	68,6	15,3	9,9	26,1	24,6	50,7
2014	16,0	68,3	15,7	10,0	26,0	25,4	51,4
2015	16,0	67,8	16,2	10,3	26,1	26,4	52,5
2016	16,0	67,3	16,6	10,7	26,3	27,3	53,6
2017	16,0	66,9	17,1	11,1	26,5	28,4	54,9
2018	16,1	66,3	17,6	11,5	26,7	29,6	56,3

Sursa: elaborat în baza datelor BNS, www.statistica.md

Conform calculelor de perspectivă a indicatorilor demografici principali, ce caracterizează schimbarea structurii demografice a populației și îmbătrânirea acesteia, în timp de cinci ani coeficientul îmbătrânirii va fi în creștere: de la 15,3% în anul raportat pînă la 17,6% la începutul anului 2018. Pondera populației în vîrsta de 65 ani și peste va crește de la 9,9% pînă la 11,5%. Chiar și o creștere ușoară a natalității, care s-a conturat în ultimii ani, în îmbinare cu reducerea mortalității infantile pot contribui, neesențial, la creșterea numărului de persoane în vîrstă aptă de muncă. Dacă nivelul fertilității feminine pe grupe de vîrstă va rămîne neschimbat, atunci și ponderea tinerilor va fi neschimbată. Aceasta va crea un mic avans în coraportul dintre populația în vîrstă de 0-15 ani și 16-56/61 ani - rata de înlocuire va fi ceva mai mare și va constitui 26,7% față de 26,1%. Cu toate acestea, raportul forțelor neproductive și productive nu va fi în favoarea ultimilor. Sarcina demografică va crește pe contul persoanelor vîrstnice, care după anul 2014 va fi mai mare decît sarcina demografică pe contul persoanelor tinere. În condițiile prezente de dezvoltare demografică a Republicii Moldova, majorarea vîrstei de pensionare se examinează ca o metoda posibilă pentru micșorarea sarcinii demografice asupra populației în vîrstă aptă de muncă.

Deplasarea esențială a structurii populației pe vîrste către vîrstele mai mari este însoțită de creșterea speranței de viață a populației în toate aceste vîrste. În

perspectivă pînă în anul 2050 în calitate de indicator al îmbătrînirii populației este estimată ponderea de 30% a populației în vîrstă de 60 ani și peste.

Analiza impactului pe care îmbătrînirea demografică îl are asupra resurselor umane ale țării, inclusiv și asupra potențialului economic, permite de a constata că Republica Moldova se confruntă cu consecințe economice și sociale complexe ale unei populații aflate într-un proces continuu de îmbătrînire demografică. Principala consecință economică a depopulării populației și schimbării structurii acesteia pe vîrste și sexe este scăderea numărului de populație economic activă și a populației aptă de muncă.

3.4. Dezvoltarea sistemului de pensionare

Sistemul de pensionare în Republica Moldova, bazat pe principiul „solidarității generațiilor” în redistribuirea fondurilor sociale, a suferit schimbări semnificative începînd cu adoptarea Legii nr.437-XII din 27 decembrie 1990 cu privire la asigurarea cu pensii de stat în Republica Moldova, care a stabilit vîrsta de pensionare 55 de ani pentru femei și 60 de ani pentru bărbați și vechimea de muncă - 20 de ani pentru femei și 25 de ani pentru bărbați cu dreptul la pensie deplină. S-a ținut cont și de înlesniri pentru unele categorii de persoane care au avut dreptul la pensie în condiții avantajoase. Ulterior, modificările introduse în anii 1992-1997 au corectat aceste înlesniri, din motivul apariției unui dezechilibru în sistemul existent de pensionare din cauza deficitului fondurilor sociale. În același timp, autonomia Fondului Social și managementul separat al acestuia de la bugetul de stat a dat posibilitate de a crea sistemul de evidență a defalcărilor, precum și a asigura evidența persoanelor juridice și fizice care sunt contribuabili. În această perioadă au persistat multiple probleme în domeniu, mai ales cele raportate la perioada de tranziție la economia de piață (reducerea locurilor de muncă, scăderea bruscă a salariilor, deficitul surselor bugetare etc.), ceea ce a condus atît la îmbunătățirea situației existente a pensionarilor, cît și la perfecționarea sistemului de pensionare în întregime.

Principiile de reformare a sistemului de pensionare au fost determinate în Strategia reformei sistemului de asigurare cu pensii în Republica Moldova, aprobată prin Hotărîrea Parlamentului nr.141-XIV din 23 septembrie 1998. Scopul acestei reforme a fost trecerea la sistemul transparent de asigurare socială, asigurarea stabilității financiare a sistemului de pensionare, aplicarea sistemului de evidență personificată a persoanelor asigurate în scopul eficientizării evidenței stagiului de cotizare a acestora și a cuantumului salariului luat ca bază pentru calcularea pensiei etc. La baza sistemului de pensionare au fost puse asemenea principii precum: mărimea pensiei minime garantată de stat, echitatea, responsabilitatea, dependența mărimii pensiei din numărul anilor lucrați sau din stagiul de cotizare, mărimea salariului (venitului) asigurat, solidaritatea între generații privind pensia condițional acumulativă.

Un pas important în domeniu a fost adoptarea unei legi noi – Legea privind pensiile de asigurări sociale de stat nr.156-XIV din 14 octombrie 1998 (în continuare – Legea de bază), aplicată de la 1 ianuarie 1999. Conform acestei Legi, dreptul la pensie are fiecare persoană asigurată, domiciliată pe teritoriul republicii, precum și persoana care la moment nu este asigurată, dar corespunde prevederilor Legii menționate.

Reformarea sistemului de pensionare a presupus și realizarea altor sarcini, inclusiv schimbarea mecanismului de calculare a pensiilor pentru limita de vîrstă, majorarea treptată a vîrstei de pensionare, micșorarea numărului de pensii cu înlesniri, optimizarea tarifelor cotizațiilor pentru asigurările sociale obligatorii, precum și organizarea funcționării sistemului de asigurări sociale de stat etc. În acest context a fost adoptată Legea privind sistemul public de asigurări sociale nr.489-XIV din 8 iulie 1999, care a stipulat principiile de formare și organizare a sistemului de asigurări sociale, inclusiv și de pensionare. Optimizarea normelor de drept ale sistemului de pensionare a contribuit la sporirea eficacității acestuia, precum și la efectuarea plății pensiilor la timp.

Conform obiectivelor stabilite de legislație, în republică a fost inițiat procesul de majorare a *vîrstei de pensionare* pentru limită de vîrstă, începînd cu 1 ianuarie 1999 pînă la 1 ianuarie 2003, de la 60 ani pînă la 62 ani pentru bărbați și de la 55 ani pînă la 57 ani pentru femei (art. 41 din Legea nr.156-XIV din 14 octombrie 1998), care, în continuare, a fost suspendată (Legea nr.1485-XV din 22 noiembrie 2002 pentru modificarea art. 41 din Legea nr.156-XIV din 14 octombrie 1998 privind pensiile de asigurări sociale de stat, publicat la 3 decembrie 2002 în Monitorul Oficial, nr.161, art nr.1264; Legea nr.399-XVI din 14 decembrie 2006 privind modificarea și completarea unor acte legislative, publicată la 23 martie 2007 în Monitorul Oficial, nr. 39-42, art. nr.169). Concomitent, a fost majorat și *stagiul de cotizare* (art. 42 din Legea nr.156-XIV din 14 octombrie 1998), ce reprezintă suma perioadelor de muncă în care contribuțiile de asigurări sociale de stat au fost făcute la fondul de pensii pînă la adoptarea Legii sus-menționate privind pensiile (pînă la 1 ianuarie 1999): pentru bărbați numărul de ani necesari obținerii dreptului la pensie pentru limită de vîrstă în baza generală a constituit 25 ani, pentru femei - 20 ani. Majorarea ulterioară a stagiului de cotizare a fost efectuată în două etape: la *prima etapă*, începînd cu 1 ianuarie 1999 pînă la 1 ianuarie 2003, stagiul de cotizare a alcătuit 30 ani pentru bărbați și 30 ani pentru femei (majorarea stagiului de cotizare a constituit doi ani pentru femei și un an pentru bărbați anual, Legea nr.65-XV din 4 martie 2004 pentru modificarea și completarea unor acte legislative, publicat la 2 aprilie 2004 în Monitorul Oficial, nr.53-55, art. nr.304); și a *doua etapă*, începînd cu 1 iulie 2011 pînă la 1 ianuarie 2020, sau în fiecare an ulterior stagiul de cotizare se majorează în mărimea de jumătate de an (pe an cu șase luni), (Legea nr.56-XVIII din 09 iunie 2011 pentru modificarea și completarea unor acte legislative, publicat la 01 iulie 2011 în Monitorul Oficial, nr.107-109, art. nr.280, data intrării în vigoare – 01 iulie 2011), (art. 42, Legea nr. 156-XIV din 14 octombrie 1998 privind pensiile de

asigurări sociale de stat, publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr. 42–44, art. 247).

Avînd în vedere aprofundarea procesului de îmbătrînire demografică, majorarea vârstei de pensionare pentru limită de vîrstă a contribuit la reducerea numărului de pensionari pentru limită de vîrstă, iar stagiul de cotizare, respectiv, la cuantumul pensiei stabilite pentru limită de vîrstă, asigurând stabilitatea financiară a sistemului de pensionare. Astfel, efectele reformării sistemului de pensionare pot fi analizate atît din perspectiva schimbării numărului de beneficiari, cît și a cuantumului pensiilor.

Datele statistice privind numărul populației în vîrstă de 57/62 ani și peste și numărul pensionarilor în aceeași vîrstă, inclusiv după mediu și sexe, demonstrează că, începînd cu anul 2006, numărul populației în vîrstă pensionară are tendința de creștere, astfel în anul 2013 comparativ cu anul 2000 a crescut cu 14,3 %. În anul 2013, din totalul populației acestei categorii de vîrste, 30,8 % reprezintă bărbații și 69,2 % femeile, iar ponderea principală a acestei categorii de populație a fost concentrată în mediul rural – 58,5 %.

Diferența dintre populația în vîrstă pensionară și numărul de pensionari pentru limită de vîrstă (ponderea căroră constituie 84,3% din totalul populației de această vîrstă) se datorează prezenței altor sisteme de pensionare din țară (acești pensionari nu sunt incluși în sistemul de asigurări sociale de stat conform Legii de bază), precum și populației care nu are stagiul de cotizare necesar pentru stabilirea pensiei sau domiciliază pe teritoriul țării avînd cetățenia Republicii Moldova, dar este pensionată în sistemele de pensionare din alte țări (Fig.3.4.1).

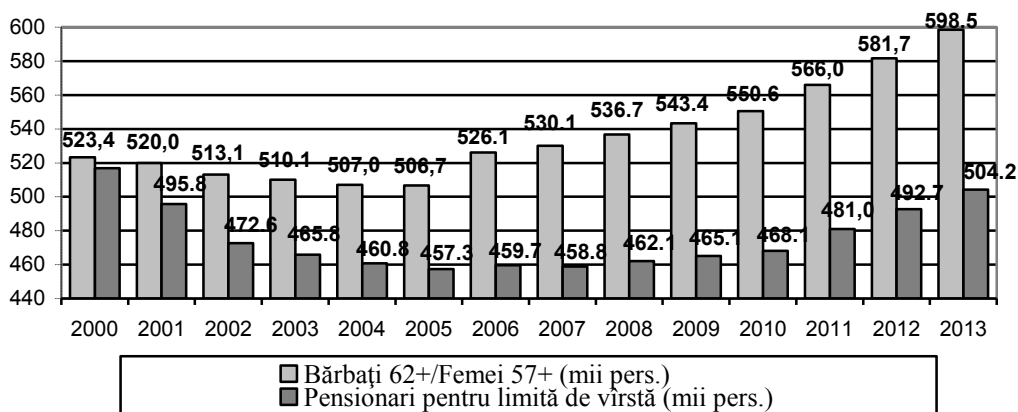

Fig. 3.4.1. Evoluția populației în vîrstă pensionară (57/62 ani și peste) și numărul pensionarilor pentru limită de vîrstă, anii 2000-2013

Sursa: www.statistica.md și www.mmssf.gov.md

Potrivid datelor oficiale, pînă în anul 2005 efectivul populației de vîrstă pensionară a avut tendința de micșorare, după care a urmat o creștere constatată (Anexa F, Tabelul 3.3.1.). În intervalul anilor 2001-2013 ponderea pensionarilor pentru limită de vîrstă în totalul pensionarilor a oscilat spre valori minime de pînă la

74,8% înregistrate în 2005-2007, după care a urmat o creștere constantă constituind 76,9% în 2013 (*Tabelul 3.4.1.*).

Tabelul 3.4.1. Dinamica numărului de pensionari în perioada 1997-2013

Anii	Numărul pensionarilor - total, persoane	Numărul pensionarilor pentru limită de vîrstă- total, persoane	Pondere pensionarilor pentru limită de vîrstă din numărul pensionarilor-total, %
1997	705826	560402	79,4
1998	705094	559970	79,4
1999	682217	535186	78,5
2000	668127	516861	77,4
2001	648157	495841	76,5
2002	622007	472556	76,0
2003	616632	465792	75,5
2004	612636	460822	75,2
2005	611509	457285	74,8
2006	615172	459717	74,8
2007	613490	458795	74,8
2008	616122	462093	75,0
2009	619801	465048	75,0
2010	622796	468049	75,2
2011	634352	481025	75,8
2012	646206	492715	76,3
2013	656058	504232	76,9

Sursa: elaborat în baza datelor MMPSF, CNAS, www.mmpsf.gov.md; www.cnas.gov.md

Numărul pensionarilor pentru limită de vîrstă cărora li s-a stabilit pensia în baze generale este unul dintre principalii indicatori de monitorizare a impactului îmbătrînirii asupra dezvoltării socioeconomice. Analiza situației în domeniu a demonstrat că acest indice, începînd cu mijlocul anilor '90, nu s-a schimbat esențial. Astfel, comparativ cu anul precedent, în 2011 creșterea a constituit 3,8 %, în 2012 - cu 3,3 % și în 2013 - cu 3,2% (*Tabelul 3.4.2.*), ceea ce s-a datorat atît creșterii vîrstei de pensionare pentru bărbați și femei, cît și schimbărilor demografice.

Pe fundalul efectuării unor transformări în sistemul de pensionare a avut loc și o majorare lentă a ponderii pensionarilor angajați din numărul pensionarilor pentru limită de vîrstă: în anul 2010, comparativ cu anul 2000, aceasta s-a majorat mai mult de 4 ori, iar începînd cu anul 2011 acest indicator a fost în descreștere (în anul 2011 față de anul precedent - cu 19,9%, în anul 2012 - cu 8,5 %), iar în anul 2013 s-a majorat pînă la 29,2 % (*Anexa G, Tabelul 3.4.1.*).

Tabelul 3.4.2. Dinamica numărului de pensionari pentru limită de vîrstă și pentru limită de vîrstă în baze generale pentru anii 1997-2013, persoane

Anii	Numărul pensionarilor pentru limită de vîrstă-total	Numărul pensionarilor pentru limită de vîrstă în baze generale-total	Diferența dintre numărul pensionarilor pentru limită de vîrstă și numărul pensionalirilor pentru limite de vîrstă în baze generale-total
1997	560402	413097	147305
1998	559970	403366	156604
1999	535186	387022	148164
2000	516861	375632	141229
2001	495841	432328	63513
2002	472556	412636	59920
2003	465792	408644	57148
2004	460822	401582	59240
2005	457285	389523	67762
2006	459717	393680	66037
2007	458795	395045	63750
2008	462093	400629	61464
2009	465048	405726	59322
2010	468049	410940	57109
2011	481025	426381	54644
2012	492715	440546	52169
2013	504232	454507	49725

Sursa: elaborat în baza datelor MMPSF, CNAS și calculelor proprii, www.mmpsf.gov.md; www.cnas.gov.md

Una din caracteristicile calitative a rezultatelor obținute din reforma de pensionare este mărimea medie a pensiei. *Cuantumul mediu al pensiei pentru limită de vîrstă* pînă în anul 2000 practic a fost neschimbat, pe când în anul 2001 a crescut de 1,6 ori față de anul precedent. Dacă analizăm evoluția pensiei reale începînd cu anul 2000, se observă că cea mai înaltă creștere a fost înregistrată în anul 2001, de 1,9 ori față de anul 2000, iar creșterea pensiei în anul 2010 față de anul 2009 a constituit 4,5% comparativ cu 20,3% dintre anii 2009 și 2008 sau a scăzut cu 15,7%, în paralel a avut loc și micșorarea pensiei reale cu 2,7% comparativ cu anul 2009 (detaliat în *Anexa G, Tabelul 3.4.2*). Evoluția cuantumului mediu al pensiei pentru limită de vîrstă și a salariului nominal mediu lunar pentru perioada 1997-2013 este reflectat în *Fig. 3.4.2*.

Interpretarea grafică a indicatorilor sus-menționați elucidează diferența dintre mărimea absolută a salariului nominal mediu lunar și mărimea medie a pensiei pentru limită de vîrstă, precum și cuantumul destul de mic al ratei de înlocuire a pensiei (coraportul dintre salariul nominal mediu lunar al unui salariat în economie și cuantumului mediu al pensiilor pentru limită de vîrstă), care în perioada analizată a oscilat în intervalul 39,2% (valoare maximă înregistrată în 1997) și 21,3% (valoare minimă înregistrată în 2000).

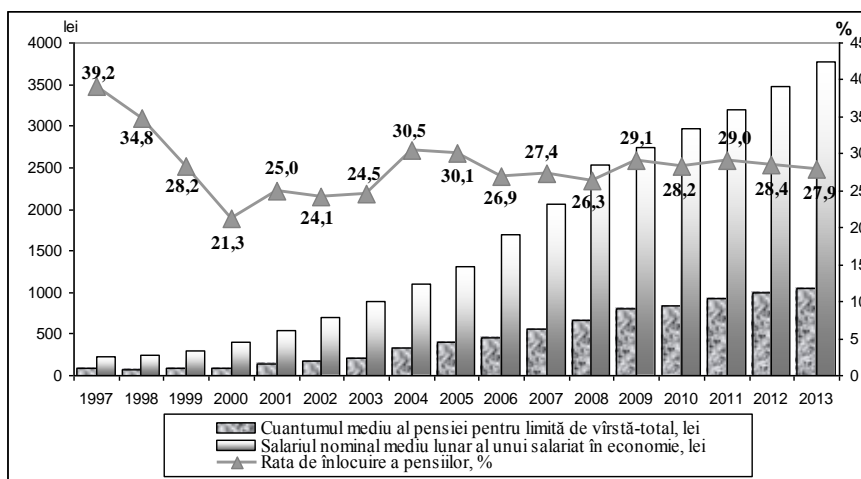

Fig. 3.4.2. Dinamica cuantumului mediu al pensiilor pentru limită de vîrstă și a salariului nominal mediu lunar al unui salariat în economie, 1997-2013

Sursa: elaborat în baza datelor MMPSF, www.mmpsf.gov.md

Un aspect important al reformei de pensionare s-a raportat la majorarea pensiilor efectuată prin *indexarea anuală* a acestora începînd cu 2003. Comparînd procentul de indexare a pensiilor pentru anii 2003-2013 este necesar de menționat că cel mai mic procent de indexare a fost stabilit doar în anul 2010 și constituia 4,3%⁷⁰. Totodată, Indicele Prețurilor de Consum (IPC) în anul 2010 a crescut cu 7,4% față de anul precedent și salariul nominal mediu lunar al unui salariat în economie cu 8,2%, pe cînd pensia lunară pentru limită de vîrstă doar cu 4,5%, constituind 836,63 lei. Prin urmare, raportîndu-ne la IPC recalcularea pensiei reale arată că aceasta constituia doar 97,3% față de anul anterior, puterea de cumpărare a pensiei pentru limită de vîrstă fiind respectiv mai mică (Tabelul 3.4.3.). Este evident că modul stabilit de indexare are anumite lacune și trebuie revăzut. Raportîndu-ne la acest fapt, în prezentul compartiment este propusă o altă modalitate de calculare în domeniu. Potrivt acesteia procentul de indexare pentru anul 2010 trebuia să constituie 7,8%, de facto însă indexarea a fost practic de două ori mai mică.

⁷⁰ Calculat potrivit modului stabilit prin Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova nr.278 din 22.03.2004 „Cu privire la indexarea pensiilor”, publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.050, art.409, 26.03.2004.

Tabelul 3.4.3. Unele caracteristici privind indexarea pensiilor de asigurări sociale de stat în anii 2003-2013

	Indexarea pensiilor de asigurări sociale de stat, %	Indicele prețurilor de consum,%	Ritmul de creștere a salariului nominal mediu lunar pe economie, în % față de anul anterior	Ritmul de creștere a pensiei lunare stabilite pentru limită de vîrstă, în % față de anul anterior
2003	19,3	111,6	28,8	30
2004	22,3	112,4	23,9	54
2005	18,2	111,9	19,5	17,9
2006	15,7	112,7	28,7	15,2
2007	20,7	112,3	21,7	23,7
2008	17,0	112,7	22,5	17,7
2009	20,0	100,0	8,6	20,2
2010	4,3	107,4	8,2	4,5
2011	7,8	107,6	11,6	7,6
2012	9,6	104,6	8,9	9,6
2013	6,75	104,6	8,3	6,4

Sursa: potrivit datelor MMPSF, www.mmpsf.gov.md și ale actelor normative*

* HGRM nr.278 din 22.03.2004; HGRM nr.291 din 17.03.2005; HGRM nr.297 din 21.03.2006; HGRM nr.325 din 21.03.2007; HGRM nr.316 din 17.03.2008; HGRM nr.197 din 10.03.2009; HGRM nr.202 din 19.03.2010; HGRM nr.150 din 14.03.2011; HGRM nr.157 din 12.03.2012; HGRM nr.177 din 07.03.2013; HGRM nr.170 din 12.03.2014.

Pentru evaluarea nivelului de trai al pensionarilor, utilizarea standardului – *minimul de existență al pensionarului* (Anexa G, Tabelul 3.4.3.) evidențiază că majorarea cuantumului mediu al pensiei a contribuit și la micșorarea diferenței dintre mărimea acesteia și a minimumului de existență. Astfel, dacă în anul 2006 mărimea pensiei acoperea doar 57,2%, atunci în anul 2013 - 79,1% (Fig. 3.4.3).

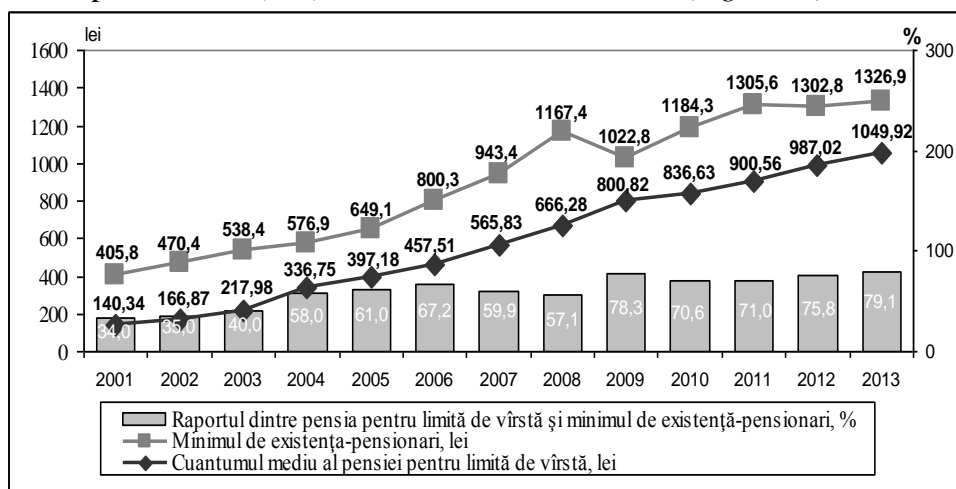

Fig. 3.4.3. Evoluția indicatorilor privind minimumul de existență al pensionarului și cuantumului mediu al pensiei pentru limită de vîrstă în anii 2001-2013

Sursa: www.statistica.md; www.cnas.gov.md; www.mmpsf.gov.md

De asemenea, începînd cu anul 2006, a fost în creștere permanentă numărul și ponderea pensionarilor pentru limită de vîrstă nou-stabilite. Astfel, în anul 2013 aceasta a constituit 7,0 % din totalul pensionarilor pentru limita de vîrstă.

Pe fundalul efectuării reformelor în sistemul de pensionare a fost adoptată Legea cu privire la fondurile nestatale de pensii nr.329-XIV din 25 martie 1999 cu modificările și completările ulterioare (publicată în Monitorul Oficial la data de 12 august 1999, nr.87-89, art. nr.423). Practic, această lege nu funcționează, din lipsa unui mecanism clar și transparent în domeniu (comportamentul investitorilor, atitudinea cetățenilor față de activitatea în domeniu, nivelul scăzut privind conștientizarea vizavi de acest sistem etc.). Cu toate acestea, promovarea ideilor de implementare a acestui sistem reprezintă o decizie modernă, ținînd cont de anumite riscuri existente de sustenabilitate financiară pentru funcționarea sistemului existent de pensii în contextul îmbătrînirii.

Îmbătrînirea populației și sistemul de pensionare. Mijloacele destinate pentru plata pensiilor pentru limita de vîrstă în general se compensează din contul sumei veniturilor curente, care se formează din contul contribuțiilor pentru asigurările sociale de stat obligatorii.

Evaluarea posibilităților de stabilitate a sistemului de pensii este efectuată, în prezenta lucrare, pentru perioada 2015-2017, fiind utilizată prognoza (*Anexa F, Tabelul 3.3.4.-3.3.5*). Potrivit prognozei realizate, efectivul populației în vîrstă pensionară va fi în creștere: astfel, către anul 2018 acesta va crește cu 14,5% comparativ cu anul 2014 în cazul femeilor și cu 17,7% în cazul bărbaților. Cea mai mare parte din pensionari sunt locuitori ai satelor. În perioada anilor 2000-2013, reducerea numărului de pensionari în localitățile rurale a avut loc datorită reducerii numărului bărbaților în vîrstă de pensionare. În mediul urban, numărul populației de vîrstă pensionară a crescut în perioada 2000-2013, sporul a constituit 42,0%, cu un ritm mediu de sporire cu 2,55%.

Evaluarea stabilității financiare a sistemului de pensii este efectuată reieșind din analiza interdependenței dintre numărul populației în vîrstă de pensionare și în vîrstă aptă de muncă (*Anexa G, Tabelul 3.4.4.*).

Conform prognozei pentru anii 2014-2018, numărul persoanelor în vîrstă pensionară va fi în creștere cu 15,5% pe fundalul procesului de reducere a populației în vîrstă aptă de muncă. Analiza datelor cu privire la raportul dintre numărul pensionarilor pentru limită de vîrstă și populația economic activă/populația ocupată arată că raportul dintre numărul populației active și numărul pensionarilor pentru limită de vîrstă are o tendință de reducere de la 3,20 în anul 2000 pînă la 2,45 în 2013. Dinamica evoluției indicatorilor privind numărul pensionarilor pentru limită de vîrstă și a populației ocupate este reflectată în *Fig.3.4.4*. Reducerea populației ocupate contribuie la micșorarea plăților în bugetul asigurărilor sociale de stat și, respectiv, la stabilitatea financiară a acestuia.

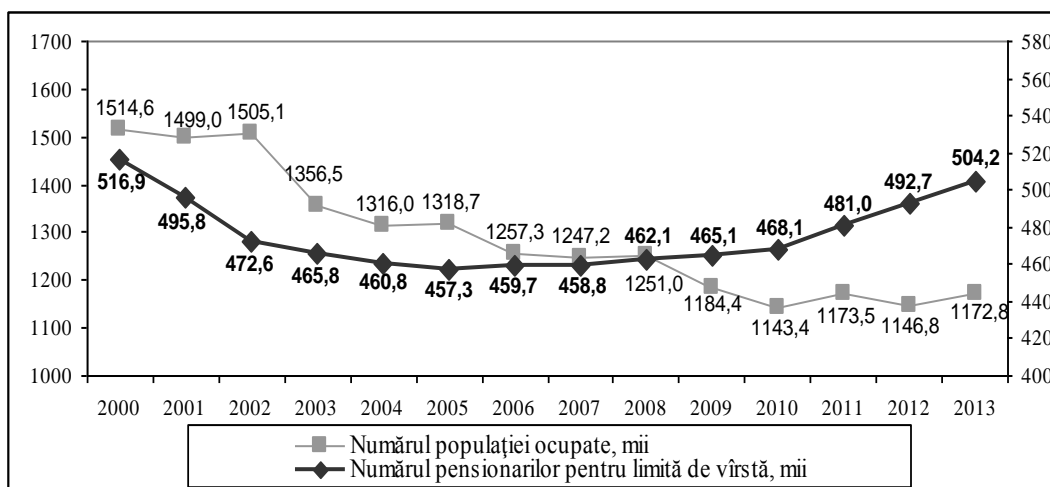

Fig. 3.4.4. Evoluția numărului populației ocupate și a numărului pensionarilor pentru limită de vârstă, anii 2000-2013

Sursă: www.statistica.md; www.mmmpsf.gov.md

Procesul de îmbătrânire duce la situația nefavorabilă în domeniul asigurării stabilității financiare a fondului de pensii, în special, avînd probleme cu achitarea contribuțiilor de asigurări sociale obligatorii de către persoanele fizice și juridice. De exemplu, din datele statistice disponibile pentru anii 2011-2012 se observă că în anul 2012 populația ocupată s-a micșorat față de anul precedent cu 2,3%, dintre care ponderea salariaților constituia 70,8% (în anul 2011 – 70,6%). În același timp, contribuții sociale au fost achitate numai de 92,2% din acești salariați, majorîndu-se cu 1,9% comparativ cu anul precedent. Este necesar de menționat și faptul că aceștia sunt și salariații care au contract de muncă, restul însă (7,8% în 2012) lucrează fără contract sau în baza „înțelegerii” și nu plătesc cotele de asigurări sociale (*Anexa G, Tabelul 3.4.6.*). Calcularea consecințelor neachitării contribuțiilor sociale asupra bugetului asigurărilor sociale de stat (BASS) arată că aceste neachitări reprezintă pierderile BASS și constituie 68,7% (pentru 2011) și 46,9% (pentru 2012) din suma transferurilor de la bugetul de stat în anii respectivi.

Unul din obiectivele reformei de pensii în Republica Moldova prevăzută în Strategie prezintă reducerea treptată a procentului contribuțiilor de asigurări sociale de stat obligatorii virate de angajatori și creșterea treptată a procentului de contribuții individuale de asigurări sociale de stat obligatorii (*Anexa G, Tabelul 3.4.5.*). Începînd cu anul 2005, cuantumul contribuțiilor de asigurare socială rămîne neschimbat (29%) cu o redistribuire treptată a acestuia între agenții economici și persoanele asigurate, reducerea contribuțiilor pentru asigurările sociale obligatorii de stat virate de către angajatori pentru perioada 2000-2013, cu 8 p.p. (de la 31% pînă la 23%). Totodată, contribuțiile individuale de asigurări sociale de stat obligatorii au crescut de la 1% în 2000 pînă la 6% în 2009, ce se menține pînă în prezent.

Din analiza executării bugetului asigurărilor sociale de stat pentru anii 2000-2013⁷¹ reiese că, practic, contribuțiile de asigurări sociale obligatorii de stat, ca o componentă principală a veniturilor, a acoperit cheltuielile necesare pentru plata pensiilor de asigurări sociale, inclusiv și cheltuielile pentru plata pensiilor pentru limită de vîrstă, deși începînd cu anul 2005 exista deficitul bugetar, care în anul 2013 a atins 126, 3 mln lei. În perioada 2005-2013 cheltuielile pentru plata pensiilor s-au majorat de 2,8 ori, ponderea acestora în anul 2013 constituind 84,1%. Un factor pozitiv care este necesar de menționat și care a influențat asupra sporirii contribuțiilor în anul 2013 față de anul 2012 a fost majorarea taxei fixe anuale cu 528 lei (sau cu 10,1%) pentru persoanele autoangajate (de la 5220 lei pînă la 5748 lei) și pentru persoanele fizice-prorietari de terenuri agricole cu 10,2% (de la 1296 lei care a fost în vigoare începînd cu anul 2010 pînă la 1428 lei).

În scopul asigurării stabilității financiare a sistemului de pensii a fost propus un *mecanismul de previziune a cheltuielilor pentru plata pensiilor destinate pensionarilor pentru limită de vîrstă*. Cheltuielile pentru plata pensiilor pentru limită de vîrstă direct depind de schimbările numărului pensionarilor pentru limita de vîrstă și mărimea pensiei medii pentru bătrînețe. De asemenea, s-a ținut cont de ritmurile prognozate de creștere a indicatorilor macroeconomici efectuate de Ministerul Economiei din 19.05.2014 (Indicile Prețurilor de Consum, cîștigul salarial nominal mediu lunar al unui salariat în economie, fondul de remunerare a muncii⁷²). Mecanismul de determinare a cheltuielilor pentru plata pensiilor pentru limită de vîrstă (Y_t) se exprimă prin modelul:

$$\left\{ \begin{array}{l} Y_t = P_t \times C_{\text{tan}} \\ P_t = N_t \times \beta_f \\ C_{\text{tan}} = 3C_{t-1} + 9C_t = 3C_{t-1} + 9\alpha_{t-1}C_{t-1} \\ \alpha_{t-1} = \frac{I_{t-1} + F_{t-1}}{200} \\ \beta_f = \frac{P_f}{N_f} \\ C_t = \alpha_{t-1}C_{t-1} \end{array} \right. \quad (3.4.1)$$

unde:

Y_t - prognoza cheltuielilor pentru plata pensiilor pentru limită de vîrstă în anul t , mii lei;

⁷¹ Rapoartele Casei Naționale de Asigurări Sociale (CNAS)

⁷² Prognoza preliminară (modificată) a indicatorilor macroeconomici pentru anii 2015-2017, ME al RM http://www.mec.gov.md/sites/default/files/document/attachments/a2014_05_21-nota_prognoza_2014.doc.

N_t - prognoza numărului populației stabile în vîrstă pensionară în anul t , persoane;
 C_{t-1}, C_t - cuantumul mediu lunar al pensiei pentru limită de vîrstă ținînd cont de indexarea prestațiilor de asigurări sociale în anul $t-1, t$, lei;
 C_{tan} - cuantumul mediu al pensiei pentru limită de vîrstă în anul t (anual), lei;
 P_t - prognoza numărului pensionarilor pentru limită de vîrstă în anul t , persoane;
 β_f - raportul dintre numărul pensionarilor pentru limită de vîrstă (P_f) și numărul populației stabile în vîrstă pensionară (N_f) pentru ultimul an efectiv, %;
 α_{t-1} - ritmul de creștere a cuantumului mediu al pensiei pentru limită de vîrstă ținînd cont de indexarea prestațiilor de asigurări sociale în anul $t-1$, reieșind din creșterea anuală a Indicelui Prețurilor de Consum și creșterea anuală a salariului nominal mediu lunar al unui salariat în economie față de anul precedent pe țară în anul $t-1$, %;
 I_{t-1} - prognoza Indicelui Prețurilor de Consum (IPC) în anul precedent $t-1$, %;
 F_{t-1} - prognoza salariului nominal mediu lunar al unui salariat în economie față de anul precedent în anul $t-1$, %;
 t - anul prognozei.

Ponderea pensionarilor pentru limita de vîrstă în numărul populației de vîrstă pensionară s-a calculat prin împărțirea numărului de pensionari pentru limita de vîrstă la sfîrșitul anului 2013, utilizînd datele CNAS (495919 persoane), la numărul populației stabile de vîrstă pensionară la 1.01.2014, utilizînd datele BNS (598452 persoane), și a fost obținut *coeficientul β_f , care este egal cu 0,828670*.

La calcularea cheltuielilor prognozate a fost utilizat pronosticul populației pe termen 2015-2018, potrivit căruia numărul pensionarilor este în creștere, inclusiv la sfîrșitul anilor: 2015 – cu 2,8% față de anul 2014, în 2016 – cu 3,2% față de 2015 și, respectiv, în anul 2017 – cu 2,8%. De asemenea, în procesul calculării a fost utilizat cuantumul mediu lunar al pensiei pentru limită de vîrstă (C_{2013}) pentru anul 2013 (sau 1049,92 lei), inclusiv s-a stabilit că această valoare va constitui drept bază pentru întreaga perioadă de prognozare pentru anii 2014-2017. După calculele efectuate s-au obținut cheltuielile necesare pentru plata pensiilor pentru limită de vîrstă, care vor fi în creștere constituă și se vor majora pentru 2014-2017 cu 33,7% (*Anexa G, Tabelul 3.4.7.*).

Mecanismul de calculare elaborat permite de a efectua prognoza cu o exactitate relevantă. În acest context, este necesar de menționat faptul că rezultatele obținute potrivit calculelor conform mecanismului propus pentru anii 2014 coincid datele reale ale CNAS (*Cheltuieli-Total. A. Prestații de asigurări sociale. 1. Pensii de asigurări sociale: Pensii pentru limită de vîrstă 6474522,9 mii lei pentru 2014*⁷³). Diferența depinde de numărul pensionarilor incluși în calculare. Calculele efectuate

⁷³ Legea Bugetului asigurărilor sociale de stat pe anul 2014: nr. 329 din 23.12.2013. Anexa nr.1. Sinteza bugetului asigurărilor sociale de stat la venituri și cheltuieli pe anul 2014. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. nr. 17-23, 2014, art nr. 50, pp. 18.

confirmă concluziile cu privire la creșterea însemnată a cheltuielilor pentru plata pensiilor pentru limită de vîrstă.

În acest context, s-a efectuat calcularea cheltuielilor pentru plata pensiilor pentru limită de vîrstă ținînd cont de indexarea acestor pensii, care presupun următoarele:

- în primul trimestru se păstrează nivelul pensiilor indexat în anul precedent;
- pentru următoarele trei trimestre va fi utilizat indicele obținut în baza indicilor prevăzuți de creștere a salariilor și IPC pentru anul curent;
- corectările cuantumului pensiei în baza ritmurilor reale de creștere a salariilor și IPC pentru anul precedent vor fi efectuate concomitent cu recalcularea pensiilor pentru anul planificat la data de 1 aprilie.

Totodată, s-au efectuat unele calcule privind suma posibilă de economii în cazul dacă vîrsta de pensionare a femeilor va fi egalată cu vîrsta de pensionare a bărbaților - 62 ani: economiile anuale pot constitui circa 21% din cheltuielile prognozate anual pentru plata pensiilor pentru limită de vîrstă (de la 15430 mil. lei în 2015 pînă la 18477 mil. lei în 2017).

Analiza efectelor îmbătrînirii populației și a politicilor în domeniul pensionării în Republica Moldova a permis de a face unele *concluzii*, și anume:

- se menține inegalitatea în mărimile pensiilor pentru bărbați și femei;
- numărul populației stabile în vîrstă pensionară în localitățile urbane este în creștere;
- reducerea numărului populației ocupate pe fundalul creșterii numărului pensionarilor pentru limită de vîrstă provoacă necesitatea reactualizării bazei pentru contribuțiile de asigurări sociale;
- se observă reducerea contribuțiilor de asigurări individuale obligatorii de stat virate de persoanele fizice, proprietarii de terenuri agricole în mediul rural;
- creșterea, cu 9,0%, a numărului de pensionari pentru limita de vîrstă în anul 2017 comparativ cu anul 2014 va contribui la majorarea cheltuielilor pentru plata pensiilor pentru limită de vîrstă cu 2269570,445 mii lei.

În scopul îmbunătățirii situației în domeniu se propune:

- reexaminarea, modificarea și simplificarea cadrului legislativ în domeniul sistemului de pensionare (unificarea sistemului de pensionare), inclusiv, perfecționarea mecanismului de calculare a pensiei și aplicarea unor stimulente privind dreptul la pensionare anticipată, ținînd cont de experiența avansată a altor țări. Unificarea vîrstei de pensionare va permite, parțial, de a rezolva problema inegalității de gen. În Republica Moldova, numărul femeilor în vîrstă de pensie cu o mărime mică a pensiei depășește numărul bărbaților din această grupă de vîrstă. Reducerea acestei disproporții ar permite ridicarea vîrstei de pensionare de bătrînețe pentru femei pînă la 62 de ani. Această măsură, de asemenea, va contribui și la sporirea prudenței financiare a sistemului de pensionare prin micșorarea numărului de pensionari, avînd în vedere majorarea vîrstei de pensionare și stabilirea vîrstei unificate de ieșire la pensie atît pentru femei, cît și pentru bărbați;

- examinarea posibilității de a utiliza experiența Germaniei privind soluționarea problemei vizavi de îngrijirea copilului. Astfel, în Germania, concediul pentru îngrijirea copilului (aproximativ un an) prevede concomitent cu indemnizația de îngrijire a copilului și plăți de la bugetul de stat pe contul individual de pensii al persoanei care are grijă de copil. Utilizarea acestei experiențe va contribui la majorarea mărimii pensiilor pentru limită de vârstă a femeilor;
- examinarea posibilității privind aplicarea în Republica Moldova a unei noțiuni noi - de „vârstă minimă pentru primirea pensiei întregi” (*the minimum age to get the full pension*). În Republica Moldova, "vârsta de primire a pensiei de bătrânețe" (*the age to get the aging pension*) și „vârsta minimă pentru a obține o pensie completă” practic coincid, în timp ce în țările europene dezvoltate acestea diferă. De exemplu, în Franța "vârsta minimă pentru a primi pensia deplină" este egală cu 58 de ani (pentru cei care au început să lucreze la 16 ani avînd o perioadă completă de lucru –168 trimestre sau 42 de ani), iar vîrsta de ieșire la pensie este egală cu 62 de ani astăzi și continuă să crească;
- promovarea politicilor de prelungire a vieții economice active a pensionarilor prin stimularea ocupării acestei categorii de populație;
- introducerea (aplicarea) sistemelor profesionale și private de pensii;
- utilizarea în practică a mecanismului propus de determinare a previziunilor cheltuielilor pentru plata pensiilor destinate pensionarilor pentru limită de vîrstă pentru elaborarea previziunilor de asigurare a sustenabilității financiare a BASS.

3.5. Determinarea impactului îmbătrînirii forței de muncă asupra creșterii economice

Dezvoltarea economică și capitalul uman (forța de muncă ocupată) sunt corelate reciproc. Avînd în vedere transformările ce au loc în Republica Moldova în perioada de tranziție la economia de piață, economia națională s-a confruntat cu o serie de dezechilibre, cum ar fi: criza economico-financiară, multe schimbări, ajustări și reajustări structurale, instituționale, legislative, comportamentale, inovaționale, profesionale etc. orientate spre asigurarea unei funcționalități cît mai bune a noului mecanism economic bazat pe raporturi de piață, concurență etc. Toate acestea s-au reflectat și asupra cantității și calității capitalului uman, precum și asupra formării și funcționării pieței forței de muncă autohtonă. Asupra acestei piețe s-au reflectat și procesele demografice, în special procesul îmbătrînirii populației și procesele migraționale, ceea ce a contribuit la îmbătrînirea forței de muncă. De aceea, la identificarea corelației dintre creșterea economică și piața forței de muncă au fost utilizate următoarele abordări:

- analiza a fost efectuată pentru o perioadă de lungă durată – 14 ani (2000-2013), în baza evoluției celor mai importanți indicatori de dezvoltare socioeconomică cu evidențierea perioadelor de creștere/descrștere și a cauzelor acestora, estimarea tendințelor de formare și a factorilor de influență asupra PIB-lui, VAB-lui;

- identificarea tendințelor și proceselor ce au loc pe piața forței de muncă, inclusiv schimbările în structura populației ocupate, precum și evidențierea factorilor de influență asupra dezvoltării pieței muncii;
- determinarea interdependenței dintre creșterea economică și piața forței de muncă, elaborarea unor concluzii în domeniu.

Prin „*dezvoltare economică*” se subînțeleg schimbările calitative, precum: inovații în producere și alte activități economice, sfera de acordare a serviciilor în domeniul managementului etc. Astfel, pentru dezvoltarea celor mai principale elemente sunt necesare atât inovații și oferta acestora, cât și sursele de întreprinzător, care creează cererea la inovațiile respective. Toate acestea contribuie la creșterea economică, sporirea calității și competențelor forței de muncă utilizate în producerea și ridicarea calității vieții.

De asemenea, „*dezvoltarea economică*” include și caracteristica schimbărilor cantitative și majorarea cuantumului de producție produsă în economia națională și a serviciilor care au fost acordate pentru o anumită perioadă de timp, de regulă, pentru un an, semestru, trimestru, lună. Creșterea economică se măsoară prin indicatorii absoluți sau relativi (unitați de măsură pot fi tone, kg, litri, lei etc., în procente față de anul precedent) și se exprimă prin indicatori macroeconomici principali, cum ar fi PIB-ul, Valoarea Adăugată Brută (VAB) în expresia valorică/absolută sau în ritmurile de creștere/diminuare în procente, PIB pe cap de locuitor, evoluția valorilor producției produse (industria, agricultură etc.) și a serviciilor acordate din diferite activități economice. Creșterea economică este obiectivul cel mai principal al politicilor socioeconomice ale statului, dat fiind faptul că majorarea PIB-ului real duce la minimizarea costurilor de producție, creșterea nivelului de trai al populației, dezvoltarea noilor necesități și creșterea nivelului de satisfacere a acestora, facilitarea soluționării altor probleme interne și externe ale statului.

Îmbinând aspectul teoretic cu cel practic privind utilizarea modelelor de creștere economică, pentru analiza și evaluarea creșterii economice a Republicii Moldova a fost utilizat și așa numitul indicator Produsul potențial (PP), aplicat pentru acest caz și calculat de Ministerul Economiei.

Având necesitatea elucidării procesului de dezvoltare socioeconomică a Republicii Moldova, evoluția indicatorilor principali macroeconomici pentru anii 2000-2013 este reflectat în *Anexa H, Tabelele 3.5.1.*

Așadar, pe parcursul perioadei de 14 ani, indicele de volum al PIB-lui a fost în creștere în perioada 2000-2005 - de la 102,1% pînă la 107,5%. În pofida crizei economice mondiale, care a afectat și economia Republicii Moldova, inclusiv modificarea structurii PIB-ului, în 2009 valoarea PIB-ului s-a micșorat față de 2008 cu 6% (*Fig.3.5.1.*). Fiind în creștere în anii 2010-2011 și 2013, în 2012 s-a înregistrat diminuarea PIB-lui cu 0,8% față de 2011, ceea ce se explică prin faptul că unele țări din zona Euro au avut dificultăți economico-financiare și aceasta a influențat asupra modificării structurii PIB, în rezultat a avut loc și impactul negativ al condițiilor meteorologice extrem de nefavorabile.

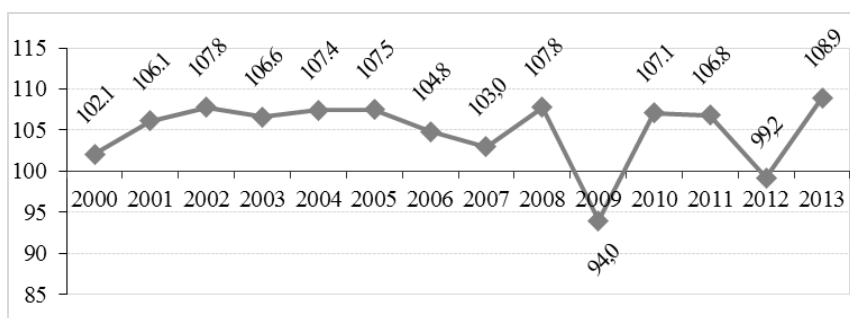

Fig. 3.5.1. Indicele de volum al PIB în % față de anul precedent

Sursa: www.statistica.md

În perioada vizată, indicii anuali ai volumului producției industriale de asemenea, nu au evidențiat o tendință stabilă: avînd ritmuri de creștere în anii 2000-2005, în următorii opt ani volumul producției industriale a fost în scădere (*Anexa H, Tabelul 3.5.1*). În anul 2009 s-a micșorat activitatea în energia electrică, cea termică, gaze și apă și industria extractivă (circa 32%), iar în 2012 a diminuat volumul producției industriale (98,1% față de 2011) ca urmare a micșorării volumului de producție în sectorul energetic (-4,4%) și industria prelucrătoare (-3,0%). Dezvoltarea industriei prelucrătoare a fost influențată de condițiile climaterice, precum și de unele modificări la cererea unor categorii de mărfuri de producție autohtonă, atît pe piața internă, cît și pe cea externă, și stagnarea în sectorul construcțiilor. Totodată, în 2013 creșterea volumului producției industriale a constituit 106,8%, în special din contul industriei prelucrătoare - 107,9%.

În perioada 2000-2013, producția în sectorul agrar a variat atît prin tendințe pozitive, cît și negative. În anul 2007 a fost înregistrată cea mai semnificativă diminuare (-23,1%) față de anul 2006 în prețuri comparabile, ca urmare a reducerii cu 33,4% a producției vegetale în comparație cu anul 2006. Cauza principală ce a defavorizat dezvoltarea culturilor vegetale au fost condițiile climaterice nefavorabile. Grație proceselor negative, ponderea producției vegetale în structura producției agricole a diminuat de la 68% în 2011 pînă la 59% în 2012 sau cu 9 p.p., iar în 2013 producția vegetală și producția animală au avut o creștere – de 161,8% și 100,7%.

Din analiza contribuției principalelor activități economice la formarea PIB-ului (*Fig.3.5.2; Anexa H, Tabelul 3.5.2*), se observă că în structura PIB au loc schimbări vizibile. Astfel, în 2013, la formarea PIB-ului s-a micșorat ponderea bunurilor cu 15,7 p.p. față de 2000 și, dimpotrivă, s-a majorat cu 10,7 p.p. ponderea serviciilor în VAB. În structura bunurilor s-a schimbat coraportul dintre industrie și agricultură, economia vînatului și silvicultură – de la 16,3% și 25,4% în 2000 pînă la 13,8% și 12,2% în 2013. Prin urmare, s-a conturat tendința schimbărilor în favoarea serviciilor, dintre care s-a majorat ponderea comerțului cu ridicata și cu amanuntul, a transporturilor și comunicațiilor și a altor activități. Concomitent, paralel cu micșorarea contribuției VAB la formarea PIB-ului, în perioada de referință s-a înregistrat tendința de majorare a impozitelor nete pe produse cu 4,3 p.p.

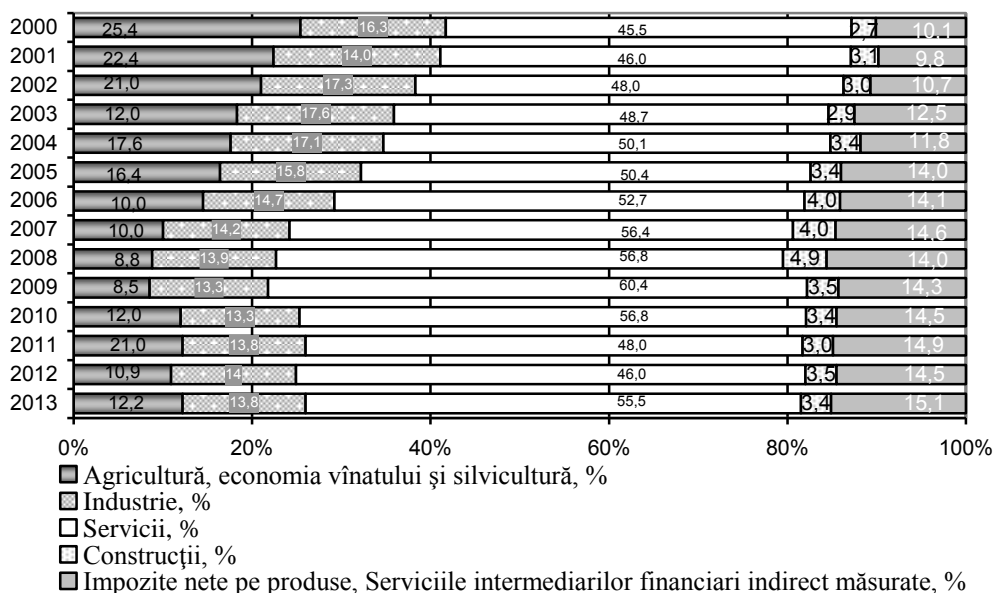

Fig. 3.5.2. Contribuția principalelor activități economice la formarea PIB-ului, %

Sursa: elaborat în baza datelor BNS, www.statistica.md

Schimbările ce au loc la formarea PIB-ului, evoluția PIB-ului și VAB (Anexa H, Tabelul 3.5.3.), inclusiv elementele structurale ale acestora pentru perioada de 14 ani și gradul de influență a fiecărui element asupra formării PIB și VAB au importanță, deoarece acestea sunt legate și de schimbările și fluctuațiile structurale ale pieței forței de muncă.

În afară de cele menționate, un factor de creștere economică îl constituie investițiile în active materialele pe termen lung (componenta de bază din modelul de creștere economică a lui *Cobb-Duglas*, *Solow* etc.), care, la rândul său, contribuie indirect și asupra dezvoltării pieței forței de muncă, asigurând dezvoltarea unei sau altei activități economice. În perioada 2000-2013, exclusiv anii 2000, 2009 și 2012, investițiile au fost în descreștere (Anexa H, Tabelul 3.5.1.). În anul 2006 a fost înregistrată cea mai înaltă creștere a investițiilor – cu 24% față de anul precedent, iar în 2009 dimpotrivă cea mai semnificativă descreștere – cu 31,3% față de 2008, aceasta contribuind la diminuarea PIB-ului cu 10,6% și micșorarea cu 11,5% a ponderii formării de capital fix în PIB. În 2012 volumul investițiilor în active materiale pe termen lung a constituit doar 95,8% comparativ cu 2011, pe când în 2013 depășește cu 2,3% valoarea din 2012. În ultimii 3 ani (2011-2013) s-a înregistrat tendința de micșorare a ponderii investițiilor în procurarea utilajului, mașinilor și mijloacelor de transport.

Schimbări semnificative s-au observat și în structura orientării investițiilor: dacă în 2000 investițiile au fost orientate spre industrie (27,5%), transporturi și comunicații (43,8%), iar restul activităților a rămas fără implicații investiționale, atunci după 2005 și pînă în prezent situația s-a schimbat în favoarea activităților de

acordare a serviciilor: a scăzut ponderea investițiilor orientate spre reînnoirea activităților industriale (energie electrică și termică, gaze și apă), transporturi și comunicații, și dimpotrivă, s-au majorat investițiile orientate spre sănătate și asistența socială, administrație publică, tranzacții imobiliare, închirieri și activități de servicii prestate întreprinderilor etc. (Fig. 3.5.3). Realocarea investițiilor dintre activitățile economice a contribuit la schimbarea contribuției activităților economice la formarea PIB-ului și structurii ocupării forței de muncă.

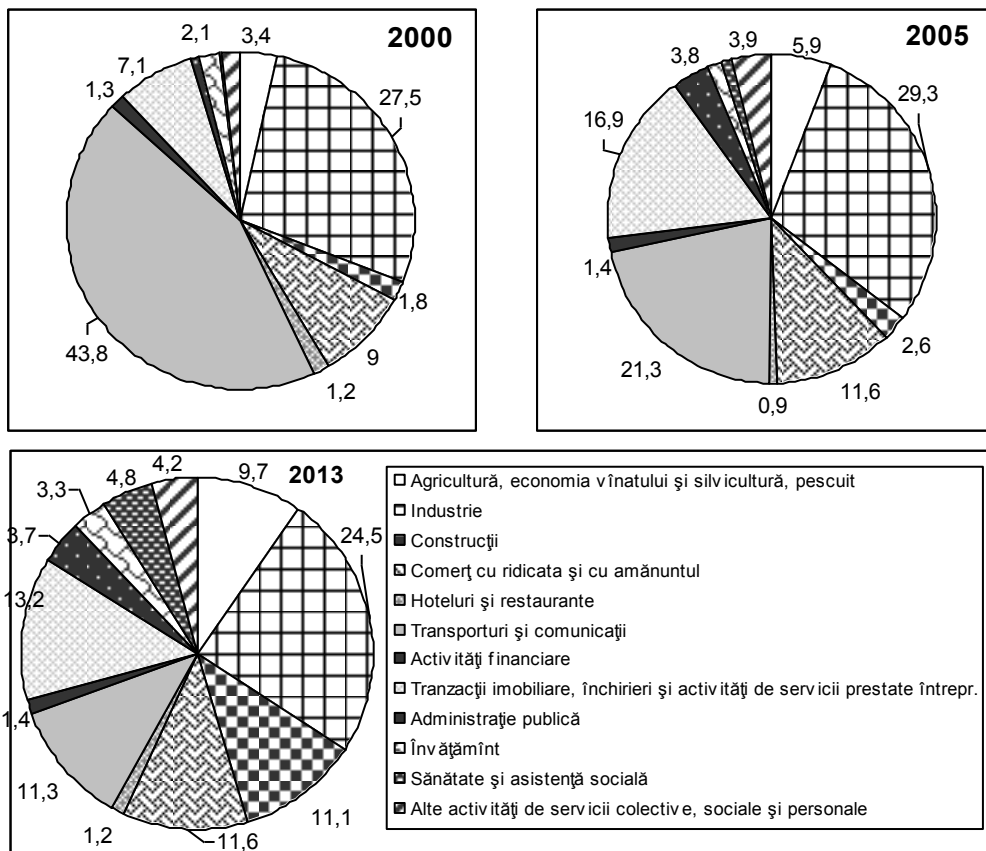

Fig. 3.5.3. Structura investițiilor în active materiale pe termen lung, pe tipuri de activități economice, %

Sursa: în baza datelor BNS, www.statistica.md

Analiza indicatorilor de creștere economică este incompletă. Forța de muncă constituie o parte integrantă importantă ce contribuie la realizarea procesului de producere a bunurilor materiale, fiind și un element supus impozitării. Astfel, rolul forței de muncă, ca element principal în orice model de creștere economică, trebuie să fie analizat în procesul creării PIB, precum și determinată ponderea cantitativă a acestui factor în creșterea economică a Republicii Moldova.

În acest context, este necesar de menționat că politicile promovate pentru a asigura creșterea economică, inclusiv și realizarea Obiectivelor de Dezvoltare ale

Mileniului, au fost direcționate și spre dezvoltarea capitalului uman, la creșterea standardelor de viață ale populației și reducerea sărăciei. Pe parcursul perioadei 2000-2013, salariul real a fost în creștere, salariul nominal mediu lunar al unui salariat din economie exprimat în dolari SUA s-a majorat de 9 ori. În 2013, comparativ cu 2012, câștigul salarial mediu lunar al unui salariat din economie s-a majorat cu 8,3%, inclusiv creșterea reală a constituit 3,5%. Totodată, PIB-ul pe locuitor după paritatea puterii de cumpărare (*Anexa H, Tabelul 3.5.1*), ca indicator al bunăstării populației, a înregistrat, în perioada de referință, schimbări instabile, avînd o creștere anuală în 2000-2003, 2005-2008, 2010-2012, și numai în 2013 acest indicator s-a majorat cu 10,0% comparativ cu anul precedent. Salariile obținute din activitatea economică au fost mai mici decît în țările vecine. Fiind neatractive pentru forța de muncă tînă și cea profesională în vîrstă de muncă, precum și instabilitatea economică și politică, toate acestea au condus la migrația de muncă. În plus, procesele demografice nefavorabile (natalitatea scăzută, supramortalitatea bărbaților în vîrstă aptă de muncă) au contribuit la micșorarea numărului populației, iar situația creată în domeniu a influențat asupra formării și funcționării pieței forței de muncă autohtonă în condițiile menționate.

În perioada 2000-2013, efectivul populației în vîrstă de 15 ani și peste s-a majorat cu 8,1%, inclusiv ponderea populației economic active, care a sporit cu 19,2%. Totodată, numărul populației ocupate a avut tendință de diminuare către 2013 cu 22,6%, iar ponderea populației ocupate a scăzut în 2013 comparativ cu 2000 cu 8,6 p.p. (în 2013 ponderea populației inactive s-a majorat cu 10,7 p.p. comparativ cu 2000). O tendință similară se observă și la salariați, numărul cărora a scăzut de la 696,8 mii persoane în 2000 pînă la 658,1 mii persoane în 2013. Rata de ocupare a constituit 39,3% în 2013 comparativ cu 54,8% în 2000 (*Anexa H, Tabelul 3.5.5., Tabelul 3.5.6.*).

În intervalul analizat (2000-2013) s-au înregistrat schimbări a indicatorilor ce caracterizează șomajul: structural și regional. În rîndul tinerilor (15-24 ani) rata de ocupare a scăzut de la 30,6% în 2000 pînă la 18,1% în 2013). O bună parte din persoanele economic active sunt plecate la muncă peste hotare: în perioada anilor 2000-2005 s-a înregistrat cea mai înaltă intensitate de creștere a numărului acestora (de 2,85 ori), constituind 26,6% în totalul populației inactive de 15 ani și peste. Ulterior, pînă în 2011, fluxul migrațional a avut o tendință de diminuare. Către 2013, numărul migranților a fost din nou în creștere, constituind circa 19% în totalul persoanelor inactive. Circa 2/3 din această categorie de persoane sunt din localitățile rurale (în 2013 – 71,6%), o proporție substanțială care a migrat, circa 54,4% (în 2013) sunt persoane în vîrstă de 15-34 ani.

Pe fundalul relansării proceselor socioeconomice și îmbunătățirii indicatorilor economici și sociali, ocuparea forței de muncă a constituit o problemă majoră. Schimbările, restructurările și alte procese ce au loc în economia națională s-au reflectat și asupra structurii populației ocupate (*Anexa H, Tabelul 3.5.4.*). Astfel, ponderea populației ocupate în activitatea „Construcție” pentru perioada 2000-2013

s-a majorat de 2 ori. Micșorarea ponderii „Agricultură, economia vînatului și silvicultură” în structura formării PIB-ului de la 25,4 % pînă la 12,5% (sau cu 12,9 p.p.) a adus și la micșorarea de 2 ori a ponderii populației ocupate în această activitate sau cu 21,8 p.p. (de la 50,6% pînă la 28,8 %) în perioada vizată. Fiind în descreștere, în această activitate numărul populației ocupate în ultimii 5 ani (2009-2013) încă o dată s-a majorat cu 1,2% (3,9 mii persoane). Practic, reducerea numărului populației ocupate s-a observat în toate activitățile economice, exclusiv în transporturi, comunicații și unele domenii din alte activități (Fig. 3.5.4). Ca urmare a proceselor menționate, s-a observat și o deplasare a salariaților către sectorul de servicii, inclusiv majorarea salariaților de 2-3 ori și mai mult în asemenea domenii ca „Hoteluri și restaurante”, „Activități financiare”, „Tranzacții imobiliare” etc.

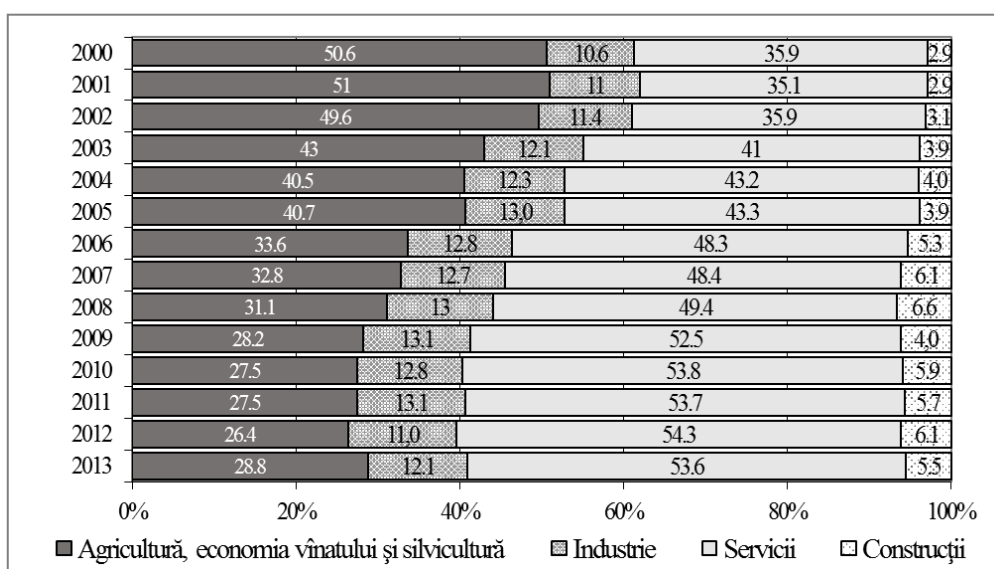

Fig. 3.5.4. Repartizarea populației ocupate pe tipuri de activități economice, %
Sursa: în baza datelor BNS, www.statistica.md

Un interes practic reprezintă analiza componentelor indicatorului privind populația economic inactivă, din care poate fi evidențiată categoria de „pensionari” (Anexa H, Tabelul 3.5.5). Totodată în perspectivă persoanele pensionate prezintă un potențial de rezervă pentru completarea forței de muncă în caz de necesitate (Fig. 2.2.7).

Analiza indicatorilor macroeconomici a demonstrat că în perioada 2000-2013 micșorarea forței de muncă nu a influențat esențial asupra acestora (Fig. 3.5.5. și Anexa H, Tabelul 3.5.1. și Anexa H, Tabelul 3.5.5.). Se evidențiază că, în acest interval de timp, creșterea VAB a avut loc pe fundalul schimbării efectivului populației ocupate, creșteri nesemnificative a acestuia înregistrându-se doar în anii 2000, 2002, 2005, 2008, 2011 și 2013, în restul anilor însă fiind în scădere, în special numărul salariaților (cu excepția anului 2011 în care efectivul salariaților s-a majorat cu 13,1%). Cea mai semnificativă reducere a numărului persoanelor ocupate,

respectiv și a salariaților, s-a înregistrat în anul 2009 (cu 5,6 p.p. și respectiv 3,1 p.p. comparativ cu 2008) când economia națională a fost afectată de criza economico-financiară. Creșterea VAB (și în rezultat al PIB-ului) în perioada menționată a fost obținută pe contul altor factori: productivitatea muncii și progresul tehnic, inclusiv atragerea investițiilor în capitalul fix, reînnoirea tehnică, implementarea tehnologiilor inovatoare etc.

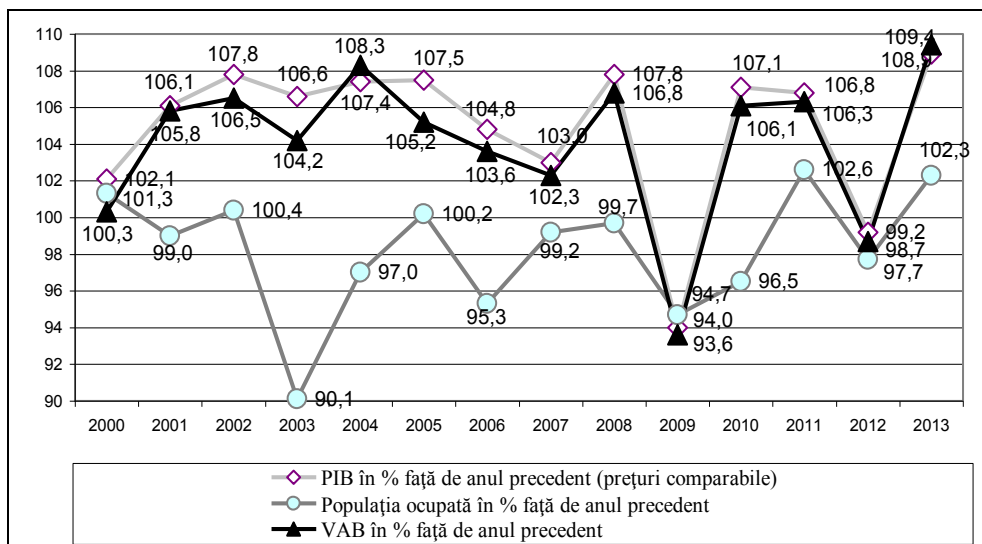

Fig. 3.5.5. Evoluția PIB, VAB și a populației ocupate pentru anii 2000-2013, în % față de anul precedent

Sursa: în baza datelor BNS, www.statistica.md

Reieșind din cele expuse dezvoltarea socioeconomică, inclusiv și creșterea economică în Republica Moldova pe parcursul anilor 2000-2013, a avut loc în pofida faptului că piața forței de muncă a fost afectată de schimbările, restructurările și consecințele crizei economico-financiare. Pentru evaluarea interdependenței cantitative dintre creșterea economică și piața forței de muncă (mai precis, numărul populației ocupate) revenim la modelul care exprimă aceste procese. În acest context, folosim calculele efectuate de Ministerul Economiei și bazate pe modelul de tip *Cobb-Duglas*, ținând cont de datele statistice ale BNS.

Evaluarea creșterii economice și a factorilor de influență asupra acesteia s-a efectuat utilizând indicatorul *Produsul potențial* (PP), care reflectă nivelul PIB-ului real sau PIB-ului care a fost obținut „în condițiile de utilizare maximă a factorilor de producție și nu creează presiune inflaționistă și alte dezechilibre economice”⁷⁴. La creșterea acestui indicator vor contribui productivitatea totală a factorilor (PTF), forța de muncă și stocul de capital. S-a ținut cont și de un indicator specific – *productivitatea totală a factorilor (PTF)*, ce semnifică productivitatea obținută din

⁷⁴ Noțiunea ME (Direcția analiză și prognoze macroeconomice), materialele speciale privind „Poziția economiei naționale în ciclul economic”.

progresul științific, implementarea inovațiilor, tehnologiilor avansate etc., sau a unor factori ce nu se supun măsurării directe. Astfel, potrivit estimărilor Ministerului Economiei, se observă că PP diferă de PIB (Fig.3.5.6), decalajul negativ de producție în 2012 fiind explicat ca un rezultat al recesiunii.

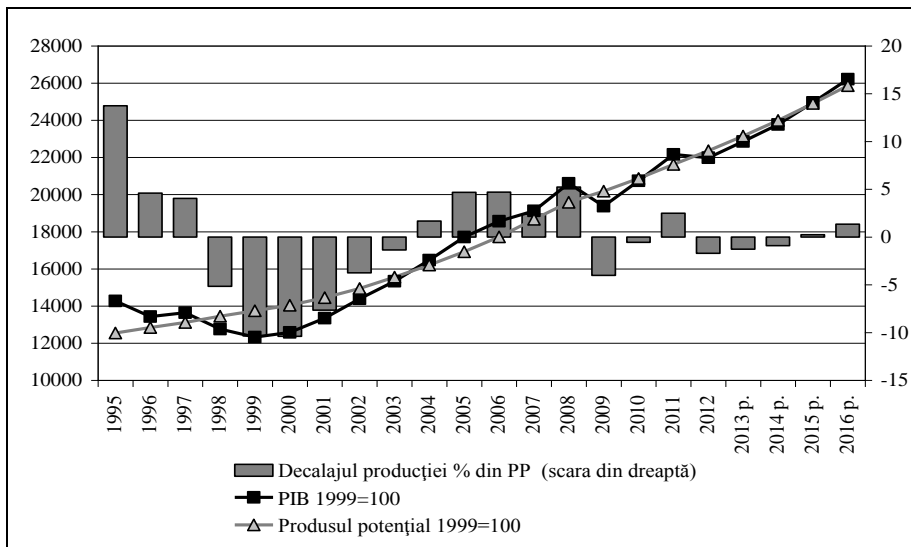

Fig. 3.5.6. Caracteristica evoluției PIB și a PP în Republica Moldova

Sursă: calculele efectuate de Tolocico L., Toacă Z., Ministerul Economiei, în baza datelor BNS, www.statistica.md

În contextul calculării evoluției PP, ca o componentă principală de creștere economică a modelului de tip *Cobb-Duglas*, s-a efectuat și evaluarea cantitativă de influență a factorilor care au contribuit la PP în perioada de referință (Fig. 3.5.7).

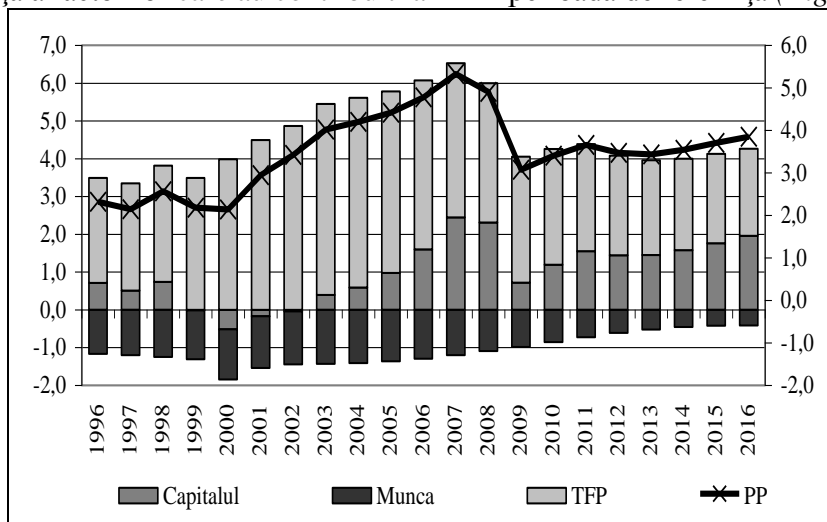

Fig. 3.5.7. Caracteristica impactului principalilor factori de producție asupra PP, %

Sursa: calculele efectuate de Tolocico L., Toacă Z., Ministerul Economiei în baza datelor BNS, www.statistica.md

Se evidențiază că rolul principal în formarea (inclusiv și creșterea) PIB-ului potențial îl revine productivității totale a factorilor. De exemplu, conform calculelor, în 2012 contribuția pozitivă asupra acestui indicator se datorează productivității totale a factorilor (2,6 p.p.) și a stocului de capital (1,4 p.p.). Totodată, diminuarea forței de muncă a influențat negativ asupra PP (care s-a micșorat cu 0,6 p.p.). Deoarece potrivit prognozelor demografice numărul populației ocupate nu va fi în schimbare bruscă, impactul negativ asupra creșterii PP va diminua către 2016. Prin urmare, începînd cu anul 2005 impactul negativ asupra creșterii PP este în diminuare, deși efectivul populației ocupate este în continuă scădere. Acest fapt a avut loc grație creșterii productivității totale a factorilor (politicii inovatorii, reînnoirii producției, restructurării și dezvoltării noilor tipuri de producție și a activității economice etc.). Analiza situației în industrie evidențiază că indicatorul productivității muncii, raportată la anul anterior, a avut o tendință instabilă de dezvoltare (*Anexa H, Tabelul 3.5.1.*).

Prin urmare, micșorarea numărului populației ocupate în câmpul muncii și, în special, al salariaților, a fost compensată prin creșterea productivității totale a factorilor, având un rol esențial în creșterea economică în Republica Moldova.

În urma celor evaluate se poate constata, în ultimii 14 ani, ponderea populației în vîrstă aptă de muncă a variat în limitele 61-67% în totalul populației țării pe fundalul procesului de îmbătrînire a populației. În perioada 2007-2013 s-a observat tendința de creștere a populației în vîrstă de 15 ani și peste sau cu 1,9%. De asemenea, în intervalul anilor 2000-2013 s-a evidențiat creșterea semnificativă a efectivului economic inactiv al populației în vîrstă de 15 ani și peste (ponderea acesteia constituind 58,6% în 2013 față de 40,1% în 2000), și paralel a diminuat ponderea populației ocupate. Reieșind din prognozele privind evoluția prospectivă a populației Republicii Moldova⁷⁵ și pronosticul pentru 2014-2017 efectuat prin metoda componentelor (compartimentul 3.3), se constată tendința de diminuare a populației în viitor, inclusiv în grupa de vîrstă 15-64 ani. Prin urmare, în condițiile îmbătrînirii demografice, micșorarea forței de muncă determină importanța promovării politicilor eficiente de atenuare a efectelor negative ale acestui proces, inclusiv în domeniul serviciilor sociale și medicale, orientate către prelungirea vieții active economice a populației în vîrstă, precum și a politicilor de ocupare a forței de muncă. În acest context, trebuie aplicate formele flexibile de instruire continuă pentru a spori calitatea resurselor umane existente, implementarea formelor și metodelor noi de producere bazate pe tehnologii avansate, inovații, atragerea investițiilor pentru reînnoirea echipamentului și introducerea noilor tipuri de producție, dezvoltarea infrastructurii economico-sociale regionale, promovarea mecanismelor adecvate de stabilire a salariilor etc. Deficitul forței de muncă poate fi acoperit și prin reglementarea migrației interne a forței de muncă, ținînd cont de

⁷⁵ Profilul sociodemografic al Republicii Moldova la 20 de ani după adoptarea programului de acțiune de la Cairo. Chișinău, 2014, 144 p.

dezvoltarea regională, locală, implementarea activităților socioeconomice noi, în cazul întoarcerii cetățenilor aflați la muncă peste hotare.

Creșterea economică stabilă poate fi obținută și în viitor din contul creșterii productivității totale a factorilor și în legătură cu majorarea investițiilor în active materiale pe termen lung, ținând cont de utilizarea capitalului uman, care posedă cunoștințe performante și este competitiv de a activa atât pe piața muncii interne, cât și pe cea externă, avînd experiență performantă modernă. O rezervă de completare suplimentară a forței de muncă prezintă egalarea vârstei de pensionare pentru femei și bărbați, ceea ce va oferi posibilitatea de a menține în câmpul muncii aproape 130 mii persoane anual.

BIBLIOGRAFIE

1. A slow burning fuse (A special report on ageing populations, June 27th 2009). The Economist, http://www.economist.com/node/13888045ftp://ftp.unfpa.ro/unfpa/Ghetauraport_ROMANA.pdf.
2. Accesul populației la serviciile de sănătate. Rezultatele studiului în gospodării, august-octombrie 2010. Raportul de sinteză. BNS, 2011, http://www.statistica.md/public/files/publicatii_electronice/acces_servicii_sanatate/Accesul_servicii_sanatate_2011.pdf.
3. Ageing Report: Economic and budgetary projections for the EU-27 Member States (2008—2060). European Commission (DG ECFIN) and the Economic Policy Committee (AWG). 2009, http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication14992_en.pdf.
4. Anuarul statistic al Republicii Moldova, 2002-2013. Ch.: BNS, 2002-2011, <http://www.statistica.md/pageview.php?l=ro&idc=263&id=2193>.
5. Averting the Old Age Crisis: Policies to Protect the Old and Promote Growth. World Bank. Washington, DC: Oxford University Press. 1994, http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/1994/09/01/000009265_3970311123336/Rendered/PDF/multi_page.pdf.
6. Îmbătrânirea populației în Republica Moldova (cercetare la nivel național). Colectiv de autori, Chișinău: 2012, <http://www.unfpa.md/images/stories/publicatii/imbatrinierea%20populatiei%20in%20republica%20moldova.pdf>.
7. BLAJA-LISNIC, N., NEGARĂ, A. et al. Particularitățile demografice ale populației vîrstnice din R.Moldova și corelația cu problemele mari geriatrice. In: Curierul Medical. Nr. 3(315), 2010.
8. BLOOM, David E., BOERSCH-SUPAN, Axel, MCGEE, Patrick, SEIKE, Atsushi. Population Aging: Facts, Challenges, and Responses. In: PGDA Working Paper No. 71. May 2011, http://www.hsph.harvard.edu/pgda/WorkingPapers/2011/PGDA_WP_71.pdf.
9. BLOOM, David E., CANNING, David E., SEVILLA, Jaypee. Economic Growth and the Demographic Transition. In: National Bureau of Economic Research Working Paper 8685. December 2001, http://www.nber.org/papers/w8685.pdf?new_window=1.
10. BLOOM, David E., CANNING, David, FINK, Günther. Implications of population aging for economic growth. In: NBER Working Paper 16705. January, 2011, http://www.nber.org/papers/w16705.pdf?new_window=1.
11. BONOLI, Giuliano and SHINKAWA, Toshimitsu (eds.). Population ageing and the logics of pension reform in Western Europe, East Asia and North America. In: Ageing and Pension Reform Around the World: Evidence from Eleven Countries. Edward Elgar, Cheltenham, 2005, pp. 1-24, <http://www.ppge.ufgrs.br/GIACOMO/arquivos/eco02268/bonoli-shinkawa-2005.pdf>.
12. DAROCZI, Etelka. Ageing and health in the transition countries of Europe – The case of Hungary. In: Working Papers on Population, Family and Welfare (Demographic Research Institute, Hungarian Central Statistical Office). 2007, No. 9, 55 p.
13. EȚCO, Constantin, MECINEANU, Andrei, ROTARU, Dorin, BADAN, Vladislav. Necesități în dezvoltarea unui sistem național de asistență medicală pentru persoanele vîrstnice. In: Monitorul Social. Octombrie 2010, nr.5.
14. Falling short (Special report pensions from April 9th 2011). The Economist, http://www.economist.com/node/18502013ftp://ftp.unfpa.ro/unfpa/Ghetauraport_ROMANA.pdf.
15. HARPER, Sarah. Demographic Transition: Positioning the Age-structural Change Perspective. In: Journal of Population Ageing[online]. September 2011, Vol. 4, Nr. 3, p. 119-120 (DOI 0.1007/s12062-011-9050-8). Published online: 11 November 2011, <http://www.springerlink.com/content/m919121hw6283320/fulltext.pdf>, <http://link.springer.com/content/pdf/10.1007%2Fs12062-011-9050-8>.
16. HOLZMAN, Robert, HINZ, Richard. Old-Age Income Support in the 21st Century: An International Perspective on Pension Systems and Reform, The World Bank. /The International Bank for Reconstruction and Development, Washington, 2005, http://siteresources.worldbank.org/INTPENSIONS/Resources/Old_Age_Inc_Supp_Full_En.pdf.

17. Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova privind aprobarea Programului național strategic în domeniul securității demografice a Republicii Moldova (2011-2025) : nr.768 din 12 octombrie 2011. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2011, nr. 182-186, art. 851.
18. Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova privind pentru aprobarea Strategiei naționale privind politicile de ocupare a forței de muncă pe anii 2007-2015 : nr.605 din 31 mai 2007. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2007, nr. 82-85, art. 660.
19. Hotărîrea Parlamentului Republicii Moldova cu privire la aderarea R.S.S. Moldova la Declarația Universală a Drepturilor Omului și ratificarea pactelor internaționale ale drepturilor omului: nr. 217 din 28.07.1990.
20. Hotărîrea Parlamentului Republicii Moldova pentru aprobarea Strategiei reformei sistemului de asigurare cu pensii din Republica Moldova : nr. 141-XIV din 23.09.1998. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova.1998, nr. 108, art.502.
21. Integration and participation of older persons in society: UNECE. Population Unit. MIPAA RIS. Policy Briefs. UNECE Policy Brief on Ageing No. 4, November 2009, http://www.unece.org/fileadmin/DAM/pau/docs/age/2009/Policy_briefs/4-Policybrief_Participation_Eng.pdf.
22. JACOBSEN, Linda A., KENT, Mary, LEE, Marlene, MATHER, Mark. America's Aging Population. In: Population Bulletin[online]. February 2011, Vol. 66, No. 1, 20 p. The Population Reference Bureau(PRB), <http://www.prb.org/pdf11/aging-in-america.pdf>.
23. KINSELLA, Kevin, PHILLIPS, David R. Global aging: The challenge of Success. In: PRB Population Bulletin, vol. 60, No. 1. March 2005, <http://www.prb.org/pdf05/60.1globalaging.pdf>, <http://ereserve.library.utah.edu/Annual/SOC/3650/Nathenson/soc3650globalaging.pdf>.
24. Legea Codul muncii al Republicii Moldova : nr.154-XV din 28 martie 2003. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2003, nr.159-162, art.648.
25. Legea pentru ratificarea parțială a Cartei sociale europene revizuite : nr. 484-XV din 28 septembrie 2001. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2001, nr. 130, art. 959.
26. Legea Republicii Moldova cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați : nr.5-XVI din 09.02.2006. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2006, nr.47-50, art.200.
27. Legea Republicii Moldova cu privire la fondurile nestatale de pensii : nr.329-XIV din 25.03.1999. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova.1999, nr.87-89, art. 423.
28. Legea Republicii Moldova cu privire la serviciile sociale: nr.123-VI din 18.06.2010. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2010, nr.155-158, art.541.
29. Legea Republicii Moldova privind asistența socială : nr.547-XV din 25.12.2003. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2004, nr.42-44, art.249.
30. Legea Republicii Moldova privind ocrotirea sănătății : nr.411-XIII din 28.03.1995. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 1995, nr. 34, art. 373.
31. Legea Republicii Moldova privind pensiile de asigurări sociale de stat(*) : nr.156- XIV din 14.10.1998. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 1998, nr. 111-113, art. 683; Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2004, nr. 42-44, art. 247.
32. Legea Republicii Moldova privind sistemul public de asigurări sociale : nr. 489-XIV din 08.07.1999. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2000, nr.1-4, art. 2.
33. Madrid International Plan of Action on Ageing and Political Declaration, 2002. Report of the Second World Assembly on Ageing, Madrid, 8-12 April 2002. United Nations, http://www.c-fam.org/docLib/20080625_Madrid_Ageing_Conference.pdf.
34. MARIN, Bernd, ZAIDI, Asghar et al. *Mainstreaming Ageing. Indicators to Monitor Sustainable Policies*. European Centre Vienna. Volume 32.Vienna: Ashgate Publishing Limited, 2007. 856 p.
35. PALADI, Gh., GAGAUZ, O., PENINA, O. Prognoza evoluției populației Republicii Moldova în prima jumătate a secolului XXI. In: Akademos. Revista de Știință, Inovare, Cultură și Artă, 2009, nr.1(12), p.71-76.
36. PALADI, Gh., GĂGĂUZ, O., PENINA, O. *Îmbătrânirea populației în Republica Moldova : consecințe economice și sociale*. Chișinău: Policolor, 2009. 204 p.
37. PARSONS, Talcott. The Social System. Routledge : Taylor & Francis Group (Taylor & Francis e-Library), 2005. 448 p.

38. *Pensions at a Glance 2011: Retirement-Income Systems in OECD and G20 Countries*. OECD Publishing, 2011, March. 350 p.
39. *Pensions at a Glance 2013: OECD and G20 Indicators*. OECD Publishing, 2013. 368 p., <http://www.oecd.org/pensions/public-pensions/OECDPensionsAtAGlance2013.pdf>.
40. PRETTNER, Klaus. Population aging and endogenous economic growth. In: PGDA Working Paper No. 72, http://www.oeaw.ac.at/vid/download/WP2009_08.pdf.
41. Procesele socio-demografice în societatea contemporană: de la meditații la acțiuni. Chișinău, 2009. 288 p.
42. PRSKAWETZ, Alexia, KOGEL, Tomas, SANDERSON, Warren C., SCHERBOV, Sergei. The Effects of Age Structure on Economic Growth: An Application of Probabilistic Forecasting to India. In: VID Working Papers 03/2004. Vienna Institute of Demography, Austrian Academy of Sciences, http://www.oeaw.ac.at/vid/download/WP2004_3.pdf.
43. Raport privind realizarea Strategiei Regionale pentru Implementarea (SRI) Planului Internațional de Acțiuni de la Madrid privind Îmbătrânirea (MIPAA) în Republica Moldova, http://mpsfc.gov.md/file/rapoarte/madrid_imbatrinire_md.pdf.
44. Raportul Social Anual 2000-2012. Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei. RM. Chișinău: Bon Offices, 2012.
45. Raportul științific. Proiectul de cercetare aplicată 11.817.08.32 A „Determinarea metodelor și modelelor de măsurare multidimensională a impactului îmbătrânirii demografice asupra diferitor tipuri de variabile economice și sociale”. Etapa I “Cercetarea abordărilor metodologice și analiza posibilităților de modelare a impactului îmbătrânirii demografice asupra dezvoltării demo-socio-economice”, IEFS, 2011, Chișinău, pp.54-66.
46. Raportul științific. Proiectul de cercetare aplicată 11.817.08.32 A. Etapa II „Evaluarea impactului fenomenului de îmbătrânire asupra stării demo-socio-economice și determinarea metodelor și modelelor de măsurare a impactului îmbătrânirii asupra variabilelor sociale”, IEFS, 2012, Chișinău, pp. 55-62.
47. Raportul științific. Proiectul de cercetare aplicată 11.817.08.32 A. Etapa III “Evaluarea impactului fenomenului de îmbătrânire asupra creșterii economice prin menținerea pieței forței de muncă competitive”, INCE, 2013, Chișinău, pp. 50-64.
48. RÜDIGER, Blai. Pension. Provision in Germany – The First and Second Pillars in Focus. In: AEGON Global Pensions, 2010, September, pp. 1-6, <http://www.aegonglobalpensions.com/Documents/aegon-global-pensions-com/Publications/Newsletter-archive/2010-Q3/2010-Pension-provision-in-Germany-the-first-and-second-pillars-in-focus.pdf>.
49. SAFAROVA, G., PIROZHKOVA, S., LISENENKOV, Al. Ageing, life expectancy at older ages and life potential (the case of Russia and Ukraine), <http://epc2010.princeton.edu/download.aspx?submissionId=100683>.
50. SAINUS, Valeriu. Impactul îmbătrânirii demografice asupra sistemului de pensionare: subtilități și căi posibile de redresare. In: Politicii Publice, IDIS „Viitorul”. Ch.: 2010, nr.3, http://www.demografie.md/files/8374_impactul_imbatrinirii_asupra_sistemului_de_pensionare_sainsus_idis_viitorul_2010.pdf.
51. SANDERSON, Warren C., SCHERBOV, Sergei. Remeasuring Aging. In: Science. September 2010, Vol. 329, no. 5997, pp. 1287-1288, <http://www.sciencemag.org/content/suppl/2010/09/07/329.5997.1287.DC1/pfSandersonSOM.pdf>.
52. SAVELIEVA G., TOMCEAC A., TARAGAN R. Aspectul social al situației bătrânilor în Republica Moldova: probleme, soluții. In: Analele IEFS AȘM. Ediția a II-a. Chișinău: Complexul Editorial al IEFS, 2012, pp.149-155.
53. SAVELIEVA, G., ZAHAROV, S., BÎRCA, I. Evaluarea impactului îmbătrânirii demografice: abordări, principii. In: Economie și sociologie. 2011, nr. 3, pp. 175-182.
54. SAVELIEVA, G., MARCOVA, I. Particularitățile îmbătrânirii populației în Republica Moldova. In: Procesele socio-demografice în societatea contemporană: de la meditații la acțiuni: conf. șt. intern., 15-16 octombrie 2009. IIEȘP AȘM, Fondul ONU pentru Populație. Chișinău, 2009, pp.184-188.

55. SAVELIEVA, G., TARAGAN, R., TOMCEAC, A. Experiența internațională în domeniul promovării politicilor de ocupare a forței de muncă în contextul îmbătrînirii demografice. In: Analele IEFS. Ed. a III-a. Chișinău: Complexul Editorial al IEFS, 2013, pp.186-191. ISSN 1857-3630,
56. SAVELIEVA, G., TARAGAN, R., TOMCEAC, A. Îmbătrînirea: riscuri și provocări pentru stabilitatea financiară a politicilor sociale în Republica Moldova. In: Progrese în teoria deciziilor economice în condiții de risc și incertitudine. Sisteme fuzzy în economie: conferința științifică internațională, 19 octombrie 2013. Ediția a XXVIII-a. Institutul de Cercetări Economice și Sociale "Gh. Zane". Iași: Ed. Tehnopress, 2013. vol. XXII , pp.38-55.
57. SAVELIEVA, G., TARAGAN, R., TOMCEAC, A. Unele abordări cu privire la măsurarea multidimensională a impactului îmbătrînirii demografice în Republica Moldova. In: Rolul Euroregiunilor în dezvoltarea durabilă în contextul crizei mondiale. Exemplu: Euroregiunea Siret-Prut-Nistru: conferință științifică internațională, 7 iulie 2012. Ediția a VIII-a. Academia Română – Filiala Iași, Institutul de Cercetări Economice și Sociale „Gh.Zane”. Iași: Editura Tehnopress, 2012, Volumul XI, pp.156-164.
58. SAVELIEVA, G., TARAGAN, R., TOMCEAC, A., COTELNIC, V., ZAHAROV, S. etc. *Evaluarea nivelului de securitate demografică în Republica Moldova: ghid metodic*. IEFS. Chișinău: Complexul Editorial al IEFS, 2013. 163 p.
59. SAVELIEVA, G., TARAGAN, R., TOMCEAC, A., V., ZAHAROV, S. etc. *Evaluarea nivelului de securitate demografică în Republica Moldova: ghid metodic*. INCE. Chișinău: Complexul Editorial al INCE, 2014. 245 p.
60. SAVELIEVA, G., TOMCEAC, A., TARAGAN, R., COTELNIC, V., ZAHAROV S. Monitorizarea și evaluarea impactului îmbătrînirii demografice. In: Creșterea economică în condițiile globalizării: ediția a VII-a a Conferinței Internaționale Științifico-Practice, IEFS. Chișinău: Complexul Editorial al IEFS, 2012, vol. III, pp. 229-235.
61. SAVELIEVA, G., ZAHAROV, S. Evoluții pe piața muncii – provocare pentru politicile socio-economice durabile în Republica Moldova. In: Dezvoltarea economico-socială durabilă a Euroregiunilor și a zonelor transfrontaliere. Iași: Ed. Tehnopress, 2014, vol. XXI, pp. 75-87.
62. SAVELIEVA, G., ZAHAROV, S. Căile de îmbunătățire a situației demografice în Republica Moldova. In: Creșterea economică în condițiile internaționalizării: conferința internațională științifico – practică. Ediția a VI-a, IEFS. Chișinău: Complexul Editorial al IEFS, 2011, Volumul II, pp.532-538.
63. SAVELIEVA, G., ZAHAROV, S. Unele transformări ale sistemului de pensionare în contextul îmbătrînirii în Republica Moldova. In: Creșterea economică în condițiile globalizării, Sesiunea științifică: Dezvoltarea demografică: provocări pentru politici sociale. Ediția a VIII-a, INCE. Chișinău: F.E-P. "Tipografia Centrală", 2013, pp.115-124.
64. SAVELIEVA, Galina, TARAGAN, Raisa, TOMCEAC, Ana, ZAHAROV, Svetlana. Unele abordări ale dezvoltării demografice la etapa actuală. In: Revista Economică, decembrie, 2008, Ch.: IEFS, pp. 121-135.
65. SAVELIVA, GALIVA, ZAHAROV, SVETLANA. Necesitatea reformării sistemului de asigurări sociale a Republicii Moldova în contextul îmbătrînirii populației. In: Problemele actuale ale sectorului social și căile de soluționare a acestora în Republica Moldova. Chișinău : INCE, 2014, pp. 62-78.
66. The 2012 Ageing Report: Economic and budgetary projections for the 27 EU Member States (2010-2060). European Commission. European Economy 2/2012, http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2012/pdf/ee-2012-2_en.pdf.
67. The Financial Crisis and Mandatory Pension Systems in Developing Countries: Short- and Medium-term Responses for Retirement Income Systems. World Bank. 2009, http://siteresources.worldbank.org/INTPENSIONS/Resources/395443-1121194657824/PRPNote-Financial_Crisis_12-10-2008.pdf.
68. Vîrstnicii în Republica Moldova în anii 2002-2012. Notă analitică/informativă, Biroul Național de Statistică.

69. VON BERTALANFFY, Ludwig. *General System Theory: Foundations, Development, Applications*. New York: George Braziller, 2013. 296 p.
70. World Population Ageing 2009. United Nations. Department of Economic and Social Affairs. Population Division. United Nations publication, New York, 2010, <http://www.un.org/esa/population/publications/WPA2009/WPA2009-report.pdf>.
71. World Population Ageing 2013. United Nations. Department of Economic and Social Affairs. Population Division. United Nations publication, New York, 2013, <http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/ageing/WorldPopulationAgeing2013.pdf>.
72. ZAHAROV, S. Analiza unor prognoze de perspectivă privind populația Republicii Moldova în vederea funcționării pieței forței de muncă competitivă. In: Dezvoltarea economico-socială durabilă a Euroregiunilor și a zonelor transfrontaliere. Iași: Ed. Tehnopress, 2014, vol. XXI, pp. 165-177.
73. ZAHAROV, S. Provocările îmbătrânirii populației: problemele reformei sistemului de pensii. In: Rolul Euroregiunilor în dezvoltarea durabilă în contextul crizei mondiale. Exemplu: Euroregiunea Siret-Prut-Nistru. Iași: Editura Tehnopress, Volumul XI, pp. 165-172.
74. ZAHAROV, S. Provocările îmbătrânirii: abordări metodologice pentru analiza pieței muncii în condițiile îmbătrânirii populației. In: Rolul Euroregiunilor în dezvoltarea durabilă în contextul crizei mondiale. Exemplu: Euroregiunea Siret-Prut-Nistru. Iași: Ed. Tehnopress, 2013, vol. XVII, pp. 164-172.
75. ZAHAROV, S. Sistemul de pensionare și piața muncii în condițiile îmbătrânirii demografice a populației în Republica Moldova: abordări. In: Rolul Euroregiunilor în dezvoltarea durabilă în contextul crizei mondiale. Exemplu: Euroregiunea Siret-Prut-Nistru. Iași: Ed. Tehnopress, 2013, vol. XVII, pp. 173-182.
76. ВАЛЕНТЕЙ, Д.И., ЗВЕРЕВА, Н.В., МЕДКОВ, В.М. и др.. Система знаний о народонаселении. Москва, 1991. 255 с.
77. ВАСИН, Сергей, ВИШНЕВСКИЙ, Анатолий, ДЕНИСЕНКО, Михаил. Демографические изменения и экономика. ДЕМОСКОП Weekly, № 429-430, 2010, <http://demoscope.ru/weekly/2010/0429/tema02.php>.
78. ГАЙДУК, Кирилл, СЛАБЧЕНКО, Дарья. Реформы пенсионных систем: Обзор наиболее важных аспектов. Исследовательский центр ИПМ, 2008, pp. 1-15, <http://www.research.by/pdf/wp2008r07.pdf>.
79. ПИЩЕНКО, М., ПЕНИНА, О. Трудовые ресурсы населения Республики Молдова в условиях демографического старения. In: Creșterea economică în condițiile globalizării. Sesiunea științifică: Dezvoltarea demografică: provocări pentru politici sociale. Ediția a VIII-a. INCE. Chișinău: F.E-P. "Tipografia Centrală", 2013, pp. 156-163.
80. САФАРОВА, Г.Л., КОСОЛАПЕНКО, Н.К., АРУТЮНОВ, В.А. Региональная дифференциация показателей старения населения России. В: Успехи Геронтологии, 2005, №16, сс.7-13.
81. САФРОНЧУК, М., В. Экономический рост (гл.25, параграфы 1-6). В: *Курс экономической теории: учебник* – 5-е испр., доп. и перераб. изд. Киров: АСА, 2004, сс. 605-644, <http://www.mgimo.ru/files/34960/34960.pdf>.
82. СОВИ, А. Общая теория населения. Перевод с франц.. Т.1. Экономика и рост населения. 504 с. И.Б. 2600. Т.2. Жизнь населений. 520 с. И.Б. 3472. (Theorie Generale de la Population par Alfred Sauvy. Volume 1. Economie et Croissance.1963. Volume II. La Vie des population. 1966. Paris: Troisieme edition entierment revue Presses universitaires de France.). Москва: Прогресс, 1977.
83. ТАБАХ, А. Накопительные пенсионные системы за рубежом и их внедрение в России. В: Вопросы экономики, 2010, № 5, сс. 138-148.

ANEXE

Tabelul 1.3.1. Argumentarea indicatorilor de monitorizare a politicilor demo-socio-economice incluse în MIPAA

I. Domeniul indicatorilor demografici

Nr.	Denumirea indicatorului	Definierea indicatorului	Corepunderea standardelor UE, inclusiv indicatorii utilizați în UE în domeniu	Sursa de obținere a datelor (BNS, formularul statistic, ediția etc.)	Domeniul de aplicare a indicatorului în MIPAA	Recomandări de utilizarea altui indicator corespunzător	Notă: perioada –ani, forma de prezentare a indicatorului (tabelul, piramida, diagrama, informație scurtă etc.)	Concluzii și argumentări privind aplicarea indicatorului în RM (descrierea succintă a situației în perioada ultimilor 10 ani, tendințe înregistrate de evoluție / involuție etc.)
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.	Populație, mii persoane	Numărul locuitorilor unei țări sau teritoriu.	Nu reprezintă populația rezidentă obișnuită, conform definiției ONU.	BNS, Recensămintele populației; Statistici din evidența curentă a populației, pentru datele referitoare la numărul populației www.statistica.md	Situația națională referitor la problema îmbătrînirii	În baza rezultatelor Recensămîntului Populației și Locuințelor 2014 se vor recalcula seriile de date pentru indicatorii demografici (rate de mortalitate, fertilitate etc.)	Perioada pentru analiza: 2003-2013 Prezentarea: tabelul, informație scurtă	Rolul factorului uman a înregistrat o creștere continuă în decursul timpului, fapt confirmat de modernizarea structurilor economice și ascendența ritmurilor de creștere a acestora. Astăzi, factorul uman a devenit hotărâtor pentru dinamismul socioeconomic. Populația este un punct de referință pentru calculul mai multor indicatori.
2.	Populația pe sexe și vârste pe 5 ani (%).	Vârsta este exprimată în ani împliniți.	Nu reprezintă populația rezidentă obișnuită, conform definiției	BNS, Recensămintele populației, Statistici din evidența curentă a populației, pentru datele referitoare	Situația națională referitor la problema îmbătrînirii.	După efectuarea Recensămîntului Populației și Locuințelor 2014 se vor recalcula seriile pentru structura	Perioada pentru analiză: 2003-2013. Prezentarea: diagrama - piramida structurală pe sexe	Structura populației după vârste și sexe este o caracteristică importantă a populației totale a țării și a grupelor separate ale acestuia. Analiza structurii după vârste și sexe în țară se efectuează în baza elaborării și

			ONU.	la structura demografică a populației www.statistica.md		populației pe sexe și vârste.	și grupe de vârstă) și o informație scurtă.	analizei formei piramidei după vârste și sexe, analizei coraportului dintre sexe, calculelor respective ale indicatorilor ce caracterizează structura populației după vârste și sexe.
3.	Vârsta mediană	Un indicator ce împarte populația totală a unei țări în două părți egale, vârsta mediană fiind acea valoare de mijloc.	Nu reprezintă populația rezidentă obișnuită, conform definiției ONU	În Moldova acest indicator nu se utilizează.	Situația națională referitor la problema îmbătrânirii	Recalcularea seriilor pentru structura populației pe sexe și vârste în baza rezultatelor Recensământului Populației și Locuințelor 2014.	În caz de schimbare a situației demografice și trecerii la standardele europene în domeniu, acest indicator poate fi utilizat.	În loc de vârsta mediană savanții din Austria au utilizat un indicator care se referă la vârsta mediană (prospective median age, PMA) raportat la anul 2000 sau prin aceasta se subînțelege vârsta omului în anul 2000 care are restul vieții așteptat egal cu acela care aparține omului în vârsta mediană în anul analizat.
4.	Vârsta prospectivă	Vârsta mediană a populației standardizată pentru anii rămași de viață .		În Moldova acest indicator nu se utilizează.	Situația națională referitor la problema îmbătrânirii.	Se recomandă utilizarea indicatorului tradițional – coeficientul îmbătrânirii a populației	Perioada pentru analiza: 2003-2013 Prezentarea: grafic, informație scurtă.	Conceptul ”vârstei perspective” oferă informații cu privire la ponderea populației cu speranță de viață ce nu depășește 15 ani. În condițiile creșterii duratei medii a vieții vârsta minimă a populației la calcularea acestui indicator este în creștere.

5.	Modificări ale populației: Sporul natural, total creștere/ descreștere	Sporul natural reprezintă diferența dintre numărul de născuți-vii și numărul persoanelor decedate în anul de referință.	Datele statisticii vitale sunt elaborate în corespundere cu recomandările internaționale în vigoare, în special cu „Principii și recomandări pentru statistica stării civile - ONU ” (ST/ESA/S TAT/SER. M/19/Rev.2 New York, 2003).	BNS, Statistici din evidența curentă a populației, pentru datele referitoare la numărul populației; surse administrative. Înregistrări din evidența stării civile: buletine statistice demografice completate de oficiile de stare civilă cu date referitoare la nașteri, decese. www.statistica.md	Situația națională referitoare la problema îmbătrînirii.	Recalcularea seriilor pentru indicatorii de populație în baza rezultatelor Recensămîntului Populației și Locuințelor – 2014. Revizuirea seriilor de date pentru sporul natural al populației.	Perioada pentru analiza: 2003-2013 Prezentarea: grafic, informație scurtă	Reducerea fertilității, creșterea speranței de viață și migrația populației tinere sunt factorii care duc la îmbătrînirea populației. Prevalarea numărului de decese asupra numărului de nașteri determină evoluția sporului natural negativ.
6.	Populația pe grupe mari de vârste: 0-14 ani, 15-64 ani, 65 ani +	Prima și cea mai generală împărțire a populației pe grupe mari de vîrstă cuprinde: populația tînără (0-14 ani), populația adultă (15-59 ani), populație	Nu reprezintă populația rezidentă obișnuită, conform definiției UE și ONU.	BNS, Calculele demografice www.statistica.md	Situația națională referitoare la problema îmbătrînirii.	Coficientul îmbatrînirii - numărul persoanelor de 60 ani și peste, per 100 de locuitori.	Perioada pentru analiza: 2003-2013 Prezentarea: diagrama, informație scurtă.	Îmbătrînirea populației reflectă creșterea sarcinii demografice și are implicații sociale și economice multiple. Caracterizează evoluțiile demografice și impactul asupra tuturor generațiilor și asupra celei mai mari părți din domeniile de activitate economică și socială: piața muncii, protecția socială,

		vîrstnică (60 ani și peste). În publicațiile ONU, o grupare frecvent utilizată este: 0-14 ani, 15-64 ani și 65 ani și peste.						educație, cultură, politică. Aceste schimbări înaintază problema stabilității fondurilor de pensionare, creșterea cheltuielilor statului pentru asistența socială populației vîrstnice (incapabile de a se întreține singure), creșterea presiunii asupra populației economice active și asupra bugetului asigurărilor sociale de stat, necesitatea suplimentară în instituții medicale și sociale, precum și cadre respective.
7.	Sarcina demografică: 0-14/15-64; 65+/15-64; $((0-14) + (65+)) / 15-64$	BNS calculează raportul de dependență demografică utilizînd 3 categorii de populație: sub vîrsta aptă de muncă, peste vîrsta aptă de muncă, în vîrsta aptă de muncă.	Nu reprezintă populația rezidentă obișnuită, conform definiției UE și ONU.	BNS, Calculele demografice.	Situația națională referitoare la problema îmbătrînirii.	Recalcularea seriilor pentru indicatorii de populație în baza rezultatelor Recensămîntului Populației și Locuințelor - 2014. Pe baza acestora se recomandă utilizarea definițiilor UE și ONU.	Perioada pentru analiza: 2003-2013 Prezentarea: tabelul, informație scurtă	Schimbările structurii populației după vîrste se reflectă prin coeficientul de dependență sau coeficientul sarcinii demografice totale, care se exprimă prin raportul populației dintre populația în vîrste mai tinere și în vîrstă pensionară la populația în vîrste apte de muncă. Se utilizează pentru promovarea politicilor socioeconomice, inclusiv politici de pensionare, de sănătate, de asistență socială, de educație, de ocupare etc.
8.	Cota populației „foarte bătrîne” (peste 80 ani) în	Numărul populației în vîrsta 80 ani și peste în % față de populația în vîrstă 65 ani și	Nu reprezintă populația rezidentă obișnuită, conform	BNS, Calculele demografice	Situația națională referitoare la problema îmbătrînirii.	Recalcularea seriilor pentru indicatorii de populație în baza rezultatelor Recensămîntului	Perioada pentru analiza: 2003-2013 Prezentarea: informație scurtă.	Implicațiile sociale și economice ale creșterii rapide, mai ales a segmentului populației „foarte bătrîne” (peste 80 ani). Dacă grupele „mai tinere” ale populației vîrstnice pot fi încă

	numărul total al populației bătrâne (65ani +)	peste.	definiției UE și ONU.			Populației și Locuințelor - 2014.		active din punct de vedere economic, fiind capabile să se întrețină singure, cei „foarte bătrâni”, (mai ales femeile) sunt tot mai dependenți de ceilalți, necesitând suport social și medical special.
9.	Durata medie a vieții la anumite vârste: 0, 1, 20, 65, 80 ani, vârsta legală de pensionare, pe sexe	Reprezintă numărul mediu de ani pe care îi are de trăit un nou-născut, dacă ar trăi tot restul vieții în condițiile mortalității pe vârstă din perioada de referință.	Definițiile evenimentelor demografice sunt în concordanță cu principiile și recomandările Comisiei de Statistică a Organizației Națiunilor Unite.	BNS, Calculele demografice, Surse administrative. Înregistrări din evidența stării civile: buletine statistice demografice cu date referitoare la nașteri, decese. www.statistica.md	Situația națională referitoare la problema îmbătrânirii.	Recalcularea seriilor pentru indicatorii de populație în baza rezultatelor Recensământului Populației și Locuințelor - 2014. Revizuirea tabelelor mortalității pentru calcularea speranței de viață la naștere și la anumite vârste.	Perioada pentru analiza: 2003-2013 Prezentarea: diagrama, informație scurtă.	Este indicatorul principal de evaluare a stării de sănătate a populației. Reflectă nivelul de dezvoltare socioeconomică a statului. Este utilizat pentru calcularea Indiciilor Dezvoltării Umane.
10.	Rata de supraviețuire la vârstele de 20, 60, 65, 80 ani.	Probabilitatea de supraviețuire între vârstele x și $x+1$ ani - arată șansele pe care le are o persoană care a împlinit vârsta x ani să fie în viață la împlinirea vârstei $x+1$ ani	Conform OMS se calculează indicatorul „Indicatorii longevității așteptate a vieții sănătoase (HALE)”, în Moldova acest	BNS, Calculele demografice, Surse administrative. Înregistrări din evidența stării civile: buletine statistice demografice cu date referitoare la nașteri, decese.	Situația națională referitoare la problema îmbătrânirii.	Recalcularea seriilor pentru indicatorii de populație în baza rezultatelor Recensământului Populației și Locuințelor - 2014. Revizuirea tabelelor mortalității.	În caz de schimbare a situației demografice și trecerii Republicii Moldova la standardele europene în domeniu, acest indicator pot fi inclus în setul de indicatori pentru	Analiza supraviețuirii raspunde la întrebări precum: <ul style="list-style-type: none"> • Care este fracțiunea dintr-o populație care va supraviețui o anumită durată de timp? • Cu ce rată/intensitate vor deceda supraviețuitorii? • Pot fi luate în calcul cauze multiple de deces? • Cum pot anumite circumstanțe sau caracteristici să influențeze

			indicator lipsește.				evaluare dezvoltării populației țării.	șansele de supraviețuire? Se utilizează în cadrul calculelor de perspectivă a populației în baza metodei componentelor după vârste.
11.	Speranța de viață sănătoasă	Speranța de viață sănătoasă – numărul mediu de ani pe care o persoană se poate aștepta să-i trăiască în "plin de sănătate", cu excepția anilor trăiți în sănătate mai puțin complet datorită vătămarea corporală, bolii.	Definițiile evenimentelor demografice sunt în concordanță cu principiile și recomandările Comisiei de Statistică a Organizației Națiunilor Unite	Indicatorul nu este disponibil deoarece se stabilește pe baza autodeclarației privind starea de sănătate și posibilitatea de a-și desfășura activitățile zilnice sau bolile cronice ale persoanei respondente.	Situația națională referitor la problema îmbătrînirii.	Se recomandă utilizarea calculelor BNS	Analiza nu este disponibilă.	Începând din 2001, Organizația Mondială a Sănătății publică statistici privind speranța de viață sănătoasă (HALE). Indicatorii privind speranța de viață sănătoasă au fost dezvoltați pentru analiza raportului dintre creșterea speranței de viață și creșterea în timp a stării bune de sănătate sau din contră, a stării proaste de sănătate. Acești indicatori adaugă o dimensiune calitativă la noțiunea cantitativă de număr mediu de ani trăiți.
12.	Rata totală de fertilitate	Numărul mediu de copii născuți de o femeie pe parcursul vieții sale fertile, în condițiile fertilității anului respectiv	Definițiile evenimentelor demografice sunt în concordanță cu principiile și recomandările Comisiei de Statistică a Organizației Națiunilor Unite.	BNS, Calculele demografice, Surse administrative. Înregistrări din evidența stării civile: buletine statistice demografice cu date referitoare la nașteri, decese www.statistica.md	Situația națională referitor la problema îmbătrînirii.	Recalcularea seriilor pentru indicatorii de populație în baza rezultatelor Recensământului Populației și Locuințelor - 2014. Revizuirea tabelelor natalității.	Perioada pentru analiza: 2003-2013 Prezentarea: diagrama, informație scurtă.	Indicatorul arată creșterea sau descreșterea nr. de copii per femeie, nivelul de reproducere a populației, ajută la eliminarea discrepanțelor ce pot apărea din cauza distribuției populației pe vârste și sex. Suport în argumentarea proceselor de depopulare, demonstrează lipsa reproducerii simple a populației.

14.	Migrația netă	Diferența dintre numărul imigranților și cel al emigranților, în anul de referință.	Nu sunt îndeplinite toate recomandările ONU în domeniul statisticii migrației internaționale ce țin de metodologia de înregistrare a migranților după durata absenței/prezenței și țara domiciliului obișnuit; și Regulamentului UE privind statisticile comunitare în domeniul migrației etc.	Surse administrative. Baza de date a MTIC și MAI privind evidența persoanelor, pentru migrația internațională, determinată de schimbarea domiciliului. www.statistica.md	Situția națională referitor la problema îmbătrînirii.	Se recomandă utilizarea indicatorilor: Migrația forței de muncă - totalitatea cetățenilor RM plecați benevol peste hotare cu scopul de a desfășura activitatea de muncă. Emigrarea cetățenilor moldoveni estimată conform definiției internaționale (persoane aflate în afara țării de 12 luni și mai mult), după sexe și grupe de vârstă.	Perioada pentru analiză: 2006-2013 (variabile exprimate în valoare absolută pentru perioada până în 2006 nu sunt comparabile cu cele din perioada ulterioară, din cauza modificărilor metodologice. Prezentarea: diagrama, informație scurtă	Indicatorul denotă reducerea resurselor demografice și economice, scăderea natalității, creșterea divorțialității, schimbarea structurii pe vârste și îmbătrînirea demografică, destrămarea familiilor, abandonul copiilor. Iar pe de altă parte subminează potențialul economic (determină insuficiența resurselor umane, inclusiv cele calificate, pe piața internă a muncii. În Republica Moldova, migrația observată statistic și ascunsă (informală) diferă semnificativ.
-----	---------------	---	--	---	---	--	---	--

Tabelul 2.1.1. Indicatorii de evaluare a impactului politicilor naționale în condițiile îmbătrânirii populației în vederea Monitorizării Strategiei Regionale pentru Implementarea MIPAA

Nr.	Denumirea indicatorului	Definirea indicatorului	Corespunderea cu standardele UE, inclusiv indicatorii utilizați de UE în domeniu	Sursa	Domeniul de aplicare a indicatorului în MIPAA	Recomandări de utilizare a indicatorului	Nota: perioadicitatea-anii, forma de prezentare a indicatorului	Concluzii și argumentări privind aplicarea indicatorului (descrierea succintă a situației în ultimii 10 ani, tendințele înregistrate în evoluția etc.)
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Obligațiunea 4: "Ajustarea sistemului de Protecție Socială, având în vedere schimbările demografice și urmările lor sociale și economice"								
4.1. Menținerea venitului adecvat								
1.	Rata de înlocuire a venitului	Raportul dintre mărimea medie a pensiei lunare stabilite pentru limită de vârstă și salariul nominal mediu lunar al unui salariat în economie, %.	<i>Nu corespunde standardelor UE: Ratele de înlocuire se calculează ca raport dintre pensia și veniturile brute, conform cercetărilor SILC (Income and Living Conditions).</i>	MMPSF	Elaborarea documentelor de politici sociale. Evaluarea eficienței politicilor de protecție socială. Fundamentarea politicilor de pensii și monitorizarea nivelului de trai a persoanelor în etate. Reforma sistemului de pensionare.	<i>Rata venitului median între persoanele de 65 ani și peste și persoanele de 55-64 ani, pe sexe ; Rata netă de înlocuire între grupa de vârstă 65-74 ani cu 55-64 ani</i>	Analiza se efectuează anual. Prezentare: tabelul, diagrama, informație scurtă.	În anul 2012, rata medie de înlocuire în economie a constituit 28,4% față de 24,0% în 2002. În OECD, acest indicator constituie 57,9%. Deci, pensiile acoperă circa 58% din venitul brut calculat în baza datelor SILC http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database

2.	Veniturile disponibile relative pe o persoană vîrstnică.	Raportul dintre veniturile disponibile echivalente pensionarilor în vîrstă de 60 (65) ani și peste și venitul median echivalat disponibil per persoană în vîrsta cuprinsă între 0 și 59 (64) ani.	<i>Nu corespunde standardelor UE: diferă scala de echivalență utilizată: UE-1,0; 0,5; 0,3. RM-1,0; 0,7; 0,5.- structura veniturilor disponibile se calculează în baza datelor cercetărilor SILC (Income and Living Conditions).</i>	BNS	Evaluarea eficienței sistemului de pensii și monitorizarea nivelului de trai al persoanelor în etate față de cei care se pregătesc pentru ieșire la pensie.		Analiza se efectuează anual. Prezentare: tabelul, diagrama, informație scurtă.	<i>Un indicator nou care poate fi calculat în RM.</i> În UE acest indicator constituie 0,91 și demonstrează că veniturile disponibile echivalente ale pensionarilor constituie 0,91 din veniturile disponibile total, medii lunare per persoană. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database
4.2. Justiția socială și Inegalitatea socială								
3.	Repartizarea veniturilor disponibile pe quintile ale persoanelor în gospodăriile cu vîrstnici.	Raportul dintre veniturile disponibile ale persoanelor în gospodăriile cu vîrstnici din quintila I și quintila V	<i>Nu corespunde standardelor UE: diferă structura veniturilor disponibile care se calculează în baza datelor cercetărilor SILC (Income and Living Conditions).</i>	BNS	Evaluarea politicilor socio-economice asupra veniturilor populației vîrstnice. Monitorizarea și elaborarea politicilor în domeniul pensiunii, evaluării bunăstării populației vîrstnice.		Analiza se efectuează anual. Prezentare: tabelul, diagrama, o informație scurtă.	<i>Un indicator nou care poate fi calculat în RM,</i> reflectă nivelul inegalității persoanelor în gospodăriile cu vîrstnici. În UE acest indicator constituie 4,0 , ce demonstrează că persoanele din gospodăriile cu vîrstnici din quintila I (cei mai săraci) despun de venituri de 4 ori mai mici decît cei din quintila V (cea mai înstărită) http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database

4.3. Schimbările demografice și modificările în structura familială

4.	Rata de sprijin potențial	Rata de sprijin potențial (<i>The potential support ratio</i>) prezintă numărul de persoane în vârstă de 15-64 de ani per fiecare persoană în vârstă de 65 de ani și peste (inversul al <i>ratei de dependență</i>).	<i>Nu corespunde standardelor</i> UE: persoane în vârstă de 20-64 de ani	BNS	Elaborarea politicilor socioeconomice care vor contribui la sprijinul adecvat la bătrânețe, va fi oportun pentru îmbunătățirea accesului la îngrijiri medicale adecvate și la servicii de asistență socială.		Analiza se efectuează anual. Prezentare: tabelul, diagrama, o informație scurtă.	<i>Un indicator nou care poate fi calculat în RM.</i> Va oferi o viziune în ce privește sarcina suportată de lucrători în viitor pentru acordarea sprijinului persoanelor aflate la întreținere. www.un.org
5.	Rata de sprijin a părinților	Rata de sprijin a părinților (<i>Parent support ratio</i>) arată numărul de persoane în vârstă de 85 de ani și peste la o sută de persoane în vârstă 50-64 ani.	Corespunde standardelor UE	BNS	Elaborarea politicilor de asistență socială ce vor contribui la sprijinul adecvat la bătrânețe; suport pentru sporirea accesului la îngrijiri medicale adecvate și la servicii de asistență socială. Dezvoltarea rețelei de servicii sociale și prevenirea instituționalizării pers. în vârstă de 85 ani și peste.		Analiza se efectuează anual. Prezentare: tabelul, diagrama, o informație scurtă.	<i>Un indicator nou care poate fi calculat în RM.</i> La nivel global, acest raport este de 4 persoane în vârstă de 85 de ani pe fiecare sută de persoane între 50 și 64 de ani. Indicatorul propus poate fi utilizat pentru a evalua cererile familiilor pentru a oferi sprijin pentru cei mai vârstnici din membri. Având în vedere că sprijinul acordat este doar parțial furnizat prin transferuri de resurse publice. www.un.org

4.4. Relația dintre contribuții și beneficii

6.	Rata de dependență a sistemului public de pensii	Rata de dependență a sistemului public de pensii prezintă raportul dintre numărul contribuabililor și pensionari	Corespunderea standardelor UE	CNAS	Elaborarea politicilor social-economice ce vor contribui la asigurarea sustenabilității sistemului public de pensii. Monitorizarea și elaborarea politicilor în domeniul pensionării, evaluării impactului îmbătrânirii asupra dezvoltării socio-economice.	Analiza se efectuează anual. Prezentare: tabelul, diagrama, o informație scurtă.	În Republica Moldova, Rata poverii de pensionare înregistrează o tendință stabilă de descreștere. Pentru o funcționare stabilă a sistemului solidar de pensii <i>pay as you go</i> , precum este și sistemul public de asigurări sociale existent în Moldova, este necesară menținerea raportului dintre numărul contribuabililor și cel al pensionarilor în jur de 4/1-5/1. Dacă în anul 2003 raportul dintre numărul contribuabililor și cel al pensionarilor constituia 1,97:1, către anul 2012 acesta s-a redus pînă la 1,24:1
7.	Gradul de acoperire a sistemului public de pensii	Gradul de acoperire al sistemului public de pensii prezintă raportul dintre numărul de contribuabili și populația ocupată (15-64 ani).	Corespunde standardelor UE	MMPSF CNAS	Elaborarea politicilor social-economice care vor contribui la asigurarea sustenabilității sistemului public de pensii. Monitorizarea și elaborarea politicilor în domeniul pieței muncii, evaluării impactului îmbătrânirii asupra dezvoltării socioeconomice.	Analiza se efectuează anual. Prezentare: tabelul, diagrama, informație scurtă.	<i>Un indicator nou care poate fi calculat în RM.</i> Conform estimărilor, în anul 2012 au contribuit la sistemul public de pensii circa 69% din populația ocupată (15-64 ani).

4.5. Cheltuieli de pensii publice și totale

8.	Cheltuielile publice totale pentru pensii:	<p>a) Ponderea cheltuielilor totale publice pentru pensii din PIB, %.</p> <p>b) Ponderea cheltuielilor totale publice pentru pensii din total cheltuielilor sociale, %.</p> <p>c) Coraportul dintre cheltuielile totale publice pentru pensii din asigurările sociale de stat și cuantumul contribuțiilor, %.</p>		CNAS MMPSF MF	Fundamentarea politicilor de pensii și monitorizarea nivelului de trai al persoanelor în etate. Evaluarea durabilității financiare a sistemului public de pensii.		Analiza se efectuează anual. Prezentare: tabelul, diagrama, informație scurtă.	În perioada 2009-2012 veniturile Bugetului asigurărilor sociale de stat au crescut cu 30,7%, comparativ cu dinamica PIB în aceeași perioadă care a demonstrat o scădere de la 12,5% în 2009 până la 11,0% în 2012, ceea ce demonstrează că procesul de redistribuire macroeconomică a fost în defavoarea acoperirii nevoilor speciale ale populației vîrstnice.
9.	Cheltuielile totale publice pentru servicii sociale în PIB, %	<p>a) Ponderea cheltuielilor totale publice pentru sănătate, asigurarea și asistența socială din PIB, %</p> <p>b) Ponderea cheltuielilor totale publice pentru sănătate din PIB, %</p>	Corespunde standardelor UE	MF MMPSF MS	Elaborarea documentelor de politici sociale. Evaluarea durabilității financiare a programelor de servicii de sănătate și asistența socială. Evaluarea strategică a		Analiza se efectuează anual. Prezentare: tabelul, diagrama, informație scurtă.	Pe măsură ce numărul de persoane în vîrstă crește, atît în termeni absoluți, cît și în comparație cu populația activă, cheltuielile de ordin social ale bugetului public național au crescut în anul 2012 față de anul 2009 cu 28,2% și au constituit 69,2% din totalul cheltuielilor al acestuia față de descreșterea ponderii în PIB a cheltuielilor de ordin social de la 31,8% în 2009 pînă la 27,3% în 2012.

		c) Ponderea cheltuielilor totale publice pentru asigurarea și asistența socială din PIB, %			aspectelor de politici privind calitatea și accesul la servicii sociale.			
10.	Ponderea pensiei medii din PIB pe cap de locuitor.	Raportul dintre pensia medie și PIB pe cap de locuitor.	Corespunde standardelor UE	MMPSF	Indicatorul se utilizează pentru fundamentarea politicilor de pensii și monitorizarea nivelului de trai al persoanelor în etate.		Analiza se efectuează anual. Prezentare: tabelul, diagrama, o informație scurtă.	<i>Un indicator nou care poate fi calculat în RM.</i> Conform estimărilor în anul 2012 pensia medie a constituit circa 4% din PIB pe cap de locuitor sau pensia medie este de 25 de ori mai mică față de PIB.
11.	Rata de dependență a sistemului de pensii de asigurări sociale de stat	Ponderea pensionarilor pentru limită de vârstă în numărul total al persoanelor de vârstă de 65 de ani și peste, %.	Corespunde standardelor UE	MMPSF CNAS BNS	Identificarea dinamicii schimbărilor în structura beneficiarilor de pensii, inclusiv din asigurări sociale de stat. Elaborarea : politicilor sociale; Bugetului asigurărilor sociale de stat; Bugetului de stat. Argumentarea reformelor în sistemul de pensii. Durabilitatea sistemului de pensii.		Analiza se efectuează anual. Prezentare: tabelul, diagrama, o informație scurtă.	<i>Un indicator nou care poate fi calculat în RM.</i> Conform estimărilor, în anul 2012 numărul pensionarilor pentru limită de vârstă este cu circa 39% mai mare decât totalul persoanelor de vârstă de 65 de ani și peste.

Tabelul 2.2.1. Argumentarea indicatorilor care vor fi utilizați la monitorizarea politicilor demo-socio-economice incluse în MIPAA

Nr. d/o	Denumirea indicatorului	Definiția indicatorului	Corespunderea standardelor UE, inclusiv a indicatorilor utilizați UE în domeniu	Sursa	Domeniul de aplicare a indicatorului în MIPAA	Recomandări de utilizare a unui alt indicator corespunzător	Nota: perioadicitatea, anii, forma de prezentare a indicatorului	Concluzii și argumentări privind aplicarea indicatorului în Republica Moldova (descrierea succintă a situației în perioada ultimilor 10 ani, tendințe înregistrate de evoluție/involuție etc.)
Obligațiunea 5: “Asigurarea posibilității forței de muncă să reacționeze la urmările economice și sociale ale îmbătrânirii”								
5.1. Indicatorii de participare								
1.1.a)	Rata de activitate a populației în vârstă de 55-64 comparativ cu Rata de activitate totală (15 ani și peste) și alte grupe de referințe de vârstă: 25-54 ani.	<p><i>Rata de activitate a populației în vârstă de 55-64 ani</i> reprezintă proporția populației active în vârstă de 55-64 în populația totală în vârstă de 55-64 (%).</p> $RA_{55-64} = \frac{PA_{55-64}}{P_{55-64}} \times K,$ <p>unde: <i>RA</i>₅₅₋₆₄ – rata de activitate a populației în vârstă de 55-64; <i>PA</i>₅₅₋₆₄ – populația active în vârstă de 55-64 ani; <i>P</i>₅₅₋₆₄ – populația totală în vârstă de 55-64 ani; <i>K</i> – 100.</p>	<p><i>Corespunderea standardelor UE :</i> EU Labour Force Survey (LFS), Activity rate (% population aged 55-64) Employment and Social Developments in Europe 2013 (European Commission Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion Directorate A Manuscript completed in December 2013, p. 427. doi:10.2767/59315, European Union, 2014)</p>	BNS, Ancheta Forței de Muncă în gospodării (AFM)	Elaborarea documentelor de politici pe piața forței de muncă. Monitorizarea politicilor pe piața forței de muncă. Instruirea continuă și adaptarea sistemului de educație.		Analiza se efectuează anual, trimestrial. Prezentare: tabelul, o informație scurtă.	Indicatorul Rata de activitate a populației în vârstă de 55-64 pentru perioada 2000-2013 a avut o tendință de scădere și în a. 2013 a alcătuit 40,6 % (o reducere de -10,7 p.p. comparativ cu a. 2000). În țările UE acest indicator are o tendință de creștere și a alcătuit 52,6% în a. 2012. http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=113&newsId=2023&furtherNews=yes Utilizarea acestui indicator este dictată de necesitatea evaluării implicării populației vârstnice pe piața muncii.

1.1.b)	Rata de ocupare a populației în vîrstă de 55-64 ani comparativ cu Rata de ocupare totală (15 ani și peste) și alte grupe de vîrstă: 25-54 ani.	<p><i>Rata de ocupare a populației de 55-64 :</i> raportul dintre populația ocupată în vîrstă de 55-64 și totalul populației de aceeași grupă de vîrstă, exprimat procentual.</p> $RO_{55-64} = \frac{PO_{55-64}}{P_{55-64}} \times K,$ <p>unde: RO_{55-64} – rata de ocupare a populației în vîrstă de 55-64; PO_{55-64} – populația ocupate în vîrstă de 55-64 ani; P_{55-64} – populația totală în vîrstă de 55-64 ani; K – 100.</p>	<p><i>Corespunderea standardelor UE:</i> EU Labour Force Survey (LFS), Employment rate of older workers (%).</p>	BNS, AFM	Monitorizarea și elaborarea politicilor de ocupare a forței de muncă, inclusiv și în domeniul migrațiune. Elaborarea politicilor în domeniul reformării sistemului de pensionare. Determinarea impactului politicilor de ocupare a forței de muncă asupra persoanelor în etate.		Analiza se efectuează anual, trimestrial. Prezentare: tabelul, o informație scurtă.	<p>Indicatorul Rata de ocupare a populației în vîrstă de 55-64 ani în 2013 a constituit 39,5 % (o reducere de -10,5 p.p. comparativ cu a. 2000). În țările UE (28 de țări) a fost de 50,1% în 2013, inclusiv în România - 41,5%, Bulgaria - 47,4%, și acest indicator are o tendință de creștere (excepție Grecia, Spania, Croația, Luxemburg și Cipru). http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcod=e-tsde100&plugin=1</p> <p>Utilizarea acestui indicator este dictată de necesitatea evaluării ocupării populației în vîrstă pe piața forței de muncă.</p>
1.1.c)	Ponderea populației active în vîrstă de 55-64 ani față de populația economic activă. Ponderea populației ocupate în vîrstă de	<p><i>Ponderea populației active în vîrstă de 55-64 :</i> raportul dintre numărului populației active în vîrstă de 55-64 și numărului populației economic active total (15 și peste).</p> <p><i>Ponderea populației ocupate în vîrstă de 55-64 :</i> raportul dintre numărul populației</p>	<p><i>Corespunderea standardelor UE:</i> EU Labour Force Survey (LFS).</p>	BNS, AFM	Monitorizarea și elaborarea politicilor de ocupare a forței de muncă. Formarea politicilor în domeniul sistemului de educație, inclusiv educația	Indicatorul, care poate fi calculat pe baza datelor AFM	Analiza se efectuează anual. Prezentare: tabelul, o informație scurtă. Indicatorul poate	<p>Indicatorul Ponderea populației active în vîrstă de 55-64 ani, ca și indicatorul Ponderea populației ocupate în vîrstă de 55-64 ani, a avut o tendință de creștere în 2000 de la 8,9% până la 14,0% în 2013 (pentru indicatorul Ponderea populației ocupate de 55-64 corespunzător 9,4% și 14,4%). Ponderea populației economic active și ocupate în vîrstă de 55-64 ani în Republica Moldova treptat crește, atît ca urmare a creșterii absolute, cît și din contul reducerii și redistribuirii cotei vîrstelor tinere în urma reducerii treptate a</p>

	55-64 în populația ocupată în total.	ocupate în vîrstă de 55-64 și numărul populației ocupate total (15 și peste).			permanentă.		fi calculat în cazul de necesitate.	fluxului de tineri pe piața muncii și a migrației forței de muncă (grupele de vîrstă 15-24 de ani, 34-44 de ani). Utilizarea acest indicator este necesară pentru evaluarea schimbărilor din structura vîrstelor pe piața forței de muncă.
1.1.d)	Vîrsta mediană a populației active (forța de muncă) în comparație cu vîrsta mediană a populației totale	<i>Raportul dintre vîrsta mediană a populației active (forța de muncă) și vîrsta mediană a populației totale. Vîrsta mediană a populației active (forța de muncă) este vîrsta care împarte o populație activă în două grupe numeric egale; adică jumătate fiind formată din persoane mai tinere de această vîrstă și cealaltă jumătate - din persoane mai în vîrstă.</i>	După necesitate se efectuează investigațiile speciale	BNS, AFM	Elaborarea documentelor de politici sociale inclusiv de ocupare a forței de muncă.	Vîrsta medie a forței de muncă (a populației active)	Analiza se efectuează după necesitate. Prezentare: tabelul, o informație scurtă.	Evaluarea indicatorului “Vîrsta medie a forței de muncă (a populației active)” și “Vîrsta mediană a populației active (forța de muncă)” pentru un șir de ani, va permite de a analiza rata de îmbătrânire a forței de muncă, precum și de a ține cont de schimbarea structurii de vîrstă a forței de muncă în Republica Moldova.
1.2.	Rata șomajului în grupul de vîrstă 55-64 ani comparați cu Rata șomajului totală (15 ani și peste) și alte grupe de vîrstă:	<i>Rata șomajului de 55-64 :</i> raportul dintre numărul șomerilor în vîrstă de 55-64 ani definiți conform criteriilor Biroului Internațional al Muncii (BIM) și populația activă totală, exprimată procentual. $RS_{55-64} = \frac{S_{BIM55-64}}{PA_{55-64}} * 100$ unde:	<i>Corespunderea standardelor UE:</i> EU Labour Force Survey (LFS)	BNS, AFM	Monitorizarea și elaborarea politicilor de ocupare a forței de muncă. Elaborarea politicilor sociale, inclusiv protecția socială. Monitorizarea		Analiza se efectuează anual, trimestrial. Prezentare: tabelul, o informație scurtă.	Acest indicator reflectă ponderea populației în vîrstă de 55-64 ani, care, fiind în componența forței de muncă, nu are de lucru, în același timp, această categorie de oameni poate să nu aibă în calitate de venituri și pensia pentru limita de vîrstă (2,6% în perioada aa. 2012-2013.). Diferența dintre indicatorii Rata șomajului în vîrstă de 55-64 ani și totală în 2000 a fost de aproape 3 ori și a scăzut de 2 ori în 2013. Acest indicator este important pentru evaluarea impactului politicilor de ocupare a forței de muncă asupra nivelului

	25-54 ani	RS ₅₅₋₆₄ – rata șomajului în vîrstă de 55-64 ani; S _{BIM 55-64} – șomeri BIM de 55-64 ani; PA – populația activă de 55-64 ani.			îmbătrînirii populației. Determinarea impactului politicilor de ocupare a forței de muncă asupra persoanelor în etate. Formarea politicilor în domeniul sistemului de educație, inclusiv instruirea continue.			de trai. În EU indicatorul Rata șomajului în vîrstă de 55-64 ani a fost de 7,7 %, inclusiv se poate menționa Rata șomajului în vîrstă de 55-64 ani pentru bărbați 8,3% și 6,9% pentru femei (2013, OECD http://stats.oecd.org/index.aspx?queryid=36499).
1.3.	Rata șomajului de lungă durată în grupa de vîrstă 55-64 de ani comparativ cu Rata șomajului de lungă durată totală	<i>Rata șomajului de lungă durată de 55-64</i> : raportul dintre numărul șomerilor BIM de 55-64 aflați în șomaj de 12 luni și peste și populația activă în vîrstă de 55-64, exprimat procentual.	<i>Corespunderea standardelor UE:</i> EU Labour Force Survey (LFS), Long-term unemployment rate-total, %.	BNS, AFM	Determinarea impactului politicilor de ocupare a forței de muncă asupra persoanelor în etate. Formarea politicilor în domeniul sistemului de educație, inclusiv educația permanentă.	Indicatorul Ponderea numărului șomerilor de lungă durată în vîrstă de 55-64 ani	Analiza poate fi efectuată anual. Prezentare: tabelul, o informație scurtă.	Indicatorul Ponderea numărului șomerilor de lungă durată în vîrstă de 55-64 precizează indicatorul Rata șomajului în vîrstă de 55-64 în contextul duratei șomajului. Ritmurile de scădere a acestui indicator au fost mai mici decît pentru indicatorul analog al grupelor de vîrstă 25-54 ani și 15 ani și peste, și în 2013 Indicatorul Ponderea numărului șomerilor de lungă durată în vîrstă de 55-64 ani a fost de 40,0%, ceea ce semnificativ este mai mare față de indicatorii analizați , ai grupelor de vîrstă 25-54 de ani și 15 ani și peste.

1.4.	Timpul remunerat /neremunerat petrecut în activitate de muncă pe grupe de vîrstă (voluntariat vs. gospodărie casnică –gospodărie auxiliară personală)	Timpul petrecut în activitate de muncă plătită vs neplătită: Rapoartele Indicatorul cum este alocat timpul mediu zilnic între următoarele activități: de îngrijire a copilului, muncă plătită și muncă neremunerată pentru diferite tipuri de gospodării care lucrează cu copiii: bărbați/femei încadrați în muncă cu normă întreagă, muncă parțială și, în principal, la domiciliu.	<i>Coresponderea standardelor UE :</i> Harmonised European time use surveys (2008 guidelines), Eurostat, Metogologogles and Working papers. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-RA-08-014/EN/KS-RA-08-014-EN.PDF	Utilizarea timpului în Republica Moldova pe baza Anchetei Utilizării Timpului (Aprobat de BNS prin ordinul nr.28 din 01.04.11)	Monitorizarea și elaborarea politicilor de ocupare a forței de muncă.		Analiza va fi efectuată după necesitate	Cercetarea „Utilizarea timpului în Republica Moldova” pe baza Anchetei Utilizării Timpului a fost efectuată numai o dată, în anul 2013. Considerăm oportun, că Ancheta Utilizării Timpului la efectuarea investigațiilor statistice ulterioare a fost format un compartiment specială pentru indicatorii de utilizare a timpului pe diferite grupuri de vîrstă ale populației și pe tipuri de activități.
------	---	--	---	--	---	--	---	---

1.5.a	Rata invalidității pe grupe de vîrstă	<p><i>Rata invaliditatea pe grupele de vîrstă</i> este raportul dintre numărul invalizilor și numărul populației de aceeași vîrstă exprimată procentual.</p> <p>Cu cît populația țării este mai mare, cu atît mai mult se ține evidența pe grupurile de vîrstă. De exemplu, în Noua Zeelandă se utilizează următoarea structură: 15-44 de ani - bărbați și femei, 45-64 de ani - bărbați și femei, 65 ani - bărbați și femei. http://oag.govt.nz/2013/ageing/our-ageing-population/indicator-29</p> <p>În Rusia: pînă la 16-18 ani, 16-44 femei, 16-49 bărbați, 45-54 femei, 50-59 bărbați, 55 și peste femei, 60 și peste bărbați.</p> <p>Nivelul de invaliditate - "... este răspîndirea invalidității în rîndul populației (numărul persoanelor cu dizabilități la 10 mii populație</p>		MMPSF MS BNS	Elaborarea documentelor de politici pe piața forței de muncă.	Pondere pensionarilor de invaliditate angajați în economia națională, %	Analiza se efectuează anual. Prezentare: tabelul, o informație scurtă.	<p>În Republica Moldova nu se calculează acest indicator pe grupurile de vîrstă.</p> <p>Statistica existentă include în sine indicatorii pentru grupurile cu invaliditate: I, II, III (inclusiv angajați), precum și, pe boală obișnuită, accidente de muncă, boală profesională, inclusiv pe grupele I, II și III.</p>
-------	---------------------------------------	--	--	-----------------	---	---	--	---

		<p>corespunzătoare: adultă - doar de 18 ani și peste, precum și pe trei grupuri selectate de vîrstă, precum și pe trei grupuri: de copii - total pînă la vîrsta de 18 ani, precum și 4 grupuri de vîrstă) ..."</p> <p>Sursa: Приказ Росстата от 22.11.2010 N 409 "Об утверждении Практического инструктивно-методического пособия по статистике здравоохранения"</p>						
--	--	--	--	--	--	--	--	--

1.7.a)	Existența vârstei obligatorii de pensionare	Conform Legii nr. 156 din 14.10.1998 privind pensiile de asigurări sociale de stat, art. 41, vârsta pentru limita de vârstă pentru bărbați este stabilită de 62 ani, iar pentru femei – 57 ani.	Fiecare țară din UE independent stabilește limita de vârstă pentru pensionare. Vârsta medie pentru vârsta de pensionare în UE este de 65 de ani atât pentru bărbați cât și pentru femei (adică unificarea vârstei de pensionare). De exemplu, în Spania - 65 de ani bărbați/femei, în Germania 65-67 ani, bărbați/femei	Legea RM privind pensiile de asigurări sociale de stat : nr. 156 din 14.10.1998 Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 1998, nr. 111-113, art. 683.	Acest indicator este utilizat pentru evaluarea și elaborarea politicilor sociale.		După necesitate	În RM în conformitate cu Legea nr. 156 din 14.10.1998 privind pensiile de asigurări sociale de stat, articolul 41, a fost stabilită vârsta de pensionare, însă în această lege nu se stipulează că activitatea de muncă încetează în legătură cu atingerea acestei vârste.
1.7.b)	Existența limitelor de vârstă în aplicarea legilor de concediere	Legea învățământului al Republicii Moldova nr. 547 din 21.07.1995, art.58 Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1995, nr. 62-63, art.692. Codul muncii al Republicii Moldova nr.154-XV din 28 martie 2003 Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr.159-162, art.648.	Fiecare țară din UE singură ia decizii cu privire la problema limitării vârstei în utilizarea legilor cu privire la concedieri	Legea Codul muncii al RM nr.154-XV din 28.03.03 MO al RM, 2003, nr.159-162, art.648.	Acest indicator este utilizat pentru evaluarea și elaborarea politicilor sociale.		După necesitate	Față de tinerii specialiști absolvenți ai instituțiilor de învățământ superior și tinerii specialiști absolvenți ai instituțiilor de învățământ mediu de specialitate se prevede Legea învățământului Republicii Moldova nr.547 din 21.07.1995 Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1995, nr. 62-63, art.692. Art. 58 stipulează „Obligațiile elevilor, studenților și absolvenților: (3) Dacă absolventul care și-a făcut studiile în bază de contract refuză să se prezinte la serviciu sau suspendă activitatea, pînă la expirarea termenului de 5 ani, în organizația sau întreprinderea de care a fost recomandat pentru instruire, el este obligat să restituie cheltuielile de studii.” Se prevăd unele restricții în legătură cu

								atingerea vârstei de pensionare, Codul muncii al Republicii Moldova nr.154-XV din 28 martie 2003 : - art. 55, lit. f); - art. 82, lit. i).
1.7.c)	Existența cauzelor, legate de vîrstă, pentru a face oamenii să nu lucreze	Legea Codul muncii al Republicii Moldova nr.154-XV din 28 martie 2003. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr.159-162, art.648. Declarația Universală a Drepturilor Omului, Act.23, Hot. Parl. nr.217-XII din 28.07.90 (The Human Rights Act, UN, 1948)	Fiecare țară din UE este independentă în rezolvarea acestei probleme	Legea Codul muncii al Republicii Moldova : nr.154-XV din 28 martie 2003. Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2003, nr.159-162, art.648.	Caracteristica și evaluarea politicilor privind nivelul de antrenare a persoanelor pre- și pensionare la piața forței de muncă.		După necesitate	Codul muncii al Republicii Moldova nr.154-XV din 28 martie 2003 : - art.47, pct 2; - art. 55, lit. f); - art. 82, lit. i). Legea Republicii Moldova privind ocuparea forței de muncă și protecția socială a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă nr. 102-XV din 13 martie 2003 : - art. 3 lit. c. Totodată toate restricțiile și limitările legate de vîrstă, contrazic prevederilor Legii Republicii Moldova cu privire la asigurarea egalității nr.121 din 29 mai 2012 (Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2012, nr.103, art.355) și se consideră rațional că aceste vor fi aduse în concordanță cu Legea în cauză.
1.7.d)	Existența legilor, care apără de ieșirea forțată (prin constrîngere) la pensie pentru limita de vîrstă	Legea Republicii Moldova cu privire la asigurarea egalității nr.121 din 29 mai 2012 (Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2012, nr.103, art.355)	Fiecare țară din UE este independentă în rezolvarea acestei probleme	Legea Codul muncii al Republicii Moldova : nr.154-XV din 28 martie 2003. Monitorul Oficial al Republicii Moldova,	Analiza și evaluarea politicilor privind nivelul de antrenare a persoanelor pre- și pensionare la piața forței de muncă, precum și elaborarea		După necesitate	În Republica Moldova lipsește cadrul legislativ special în vederea protecției persoanelor de la riscurile împotriva ieșirii forțate la pensie pentru limită de vîrstă.

				2003, nr.159- 162, art.648.	politicilor sociale.			
1.8.	Rata de ocupare cu programul de lucru parțial în vîrstă de 55-64 ani în comparație cu rata de ocupare cu programul de lucru parțial al populației totale sau pe grupe de vîrstă 25-54 de ani.	<i>Rata de ocupare cu programul de lucru parțial în vîrstă de 55-64</i> este raportul dintre numărul persoanelor ocupate cu programul de lucru parțial în vîrstă de 55-64 și numărul populației de aceeași vîrstă, exprimat procentual.	<i>Corespunderea standardelor UE:</i> EU Labour Force Survey (LFS). Eurostat utilizează indicatorul : Persons employed part-time - Total - % of total employment. Short Description: Persons in employment are those who, during the reference week, did any work for pay or profit for at least one hour, or were not working but had jobs from which they were temporarily absent. Family workers are included. The distinction between full-time and part-time	BNS, AFM	Monitorizarea și elaborarea politicilor de ocupare a forței de muncă. Determinarea impactului politicilor de ocupare a forței de muncă asupra persoanelor în etate. Formarea politicilor în domeniul sistemului de educație, inclusiv educația permanentă.	Pondere numărului populației ocupate cu programul de lucru parțial în vîrstă de 55-64 ani. Indicatorul analogic indicatorului „Pondere numărului	După necesitate	<i>Indicatorul Pondere numărului populației ocupate cu programul de lucru parțial în vîrstă de 55-64</i> pentru perioada aa. 2000-2013 a avut o tendință de scădere de la 21,0% la 8,0% (o scădere de - 13 p.p.), rămânând puțin peste Indicatorul Pondere numărului populației ocupate cu programul de lucru parțial-total (în anul 2013 – 7,2%). Indicatorul Pondere numărului populației ocupate cu programul de lucru parțial în vîrstă de 55-64. Este important pentru elaborarea politicilor din sfera pieței. În țările UE indicatorul Pondere numărului populației ocupate cu programul de lucru parțial-total are o tendință opusă tendinței de creștere și a constituit 20,3% în anul 2013. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcod=e=tps00159&plugin=1

			work is made on the basis of a spontaneous answer given by the respondent. It is impossible to establish a more exact distinction between part-time and full-time work, due to variations in working hours between Member States and branches of industry.			șomerilor de lungă durată în vîrstă de 55-64 ani față de șomerii de lungă durată total”, pct.1.3.		
1.9.	Rata de activitate și Rata de ocupare a populației în vîrstă de 55-64 ani pe medii și zone ale țării	<i>Rata de activitate a populației în vîrstă de 55-64 ani</i> reprezintă proporția populației active în vîrstă de 55-64 de ani în populația totală în vîrstă de 55-64 ani (% pe medii și zone). <i>Rata de ocupare a populației de 55-64 ani:</i> raportul dintre populația ocupată în vîrstă de 55-64 de ani și totalul populației de aceeași grupă de vîrstă, exprimat procentual (pe medii și zone).	<i>Coresponderea standardelor UE :</i> EU Labour Force Survey (LFS).	BNS, AFM (aa. 2000-2013 – medii și aa.2007-2012 pe mun. Chișinău, zonele Nord, Centru, Sud)	Monitorizarea și elaborarea politicilor de ocupare a forței de muncă și determinarea impactului lor asupra persoanelor în etate. Monitorizarea îmbătrînirii populației. Formarea politicilor în domeniul sistemului de educație, inclusiv educația permanentă.		Analiza se efectuează anual. Prezentare: tabelul, o informație scurtă.	Dinamica indicatorilor Rata de activitate și Rata de ocupare a populației în vîrstă de 55-64 ani. Urban/Rural puțin diferă între ei, repetînd modificarea indicatorilor pe ani (în anul 2013 Rata de activitate/Urban – 39,2%; Rata de activitate/Rural – 41,7%). Indicatorii Urban/Rural după a. 2008 practic aproape sunt egali pentru vîrsta examinată. Se poate menționa, că indicatorii Rata de activitate și Rata de ocupare a populației în vîrstă de 55-64 Urban în a. 2013 au valori mai reduse, decât în aa. 2000 și 2001, adică coincid cu indicatorii vîrstelor de pensionare mai pentru bărbați și femei. Aceasta menționează o reducere a posibilităților de angajare a populației din grupul de vîrstă 55-64 ani în mediul urban. Diferența dintre indicatorii Rata de activitate și Rata de ocupare a populației în vîrstă de 55-64 ani pe zone a fost în a. 2013 – 0,8-0,9 p.p. pentru toate zonele cu excepția mun. Chișinău (2,1 p.p.), o astfel de proporție s-a păstrat practic pe parcursul întregii perioade de cercetare, ceea ce atestă existența unor

								valori mai înalte a indicatorului de șomaj în mun. Chișinău. Rata de ocupare a populației în vîrstă de 55-64 de ani în Chișinău a fost mai mare, decît în alte zone pînă în an. 2012, iar în aa. 2012-2013 cea mai mare valoare a acestui indicator a fost în zona Nord. Indicatorul Rata de ocupare a populației în vîrstă de 55-64 de ani în zona Nord, singurul din toate zonele republicii, a crescut, începînd cu a. 2012, ceea ce caracterizează începutul unei tendințe pozitive pentru această grupă de vîrstă în zona dată.
5.2. Vîrstă medie reală de ieșire de pe piața forței de muncă și ieșire la pensie pentru limită de vîrstă flexibilă								
1.11.a)	Vîrsta medie efectivă de ieșire de pe piața forței de muncă	Vîrsta medie efectivă de ieșire de pe piața muncii este definită ca vîrsta medie la care persoanele se retrag definitiv din forța de muncă.	<i>Corespunderea standardelor UE :</i> EU Labour Force Survey (LFS), “Average exit age from the labour force – weighted by the probability of withdrawal from the labour market” annual data [lfsi_exi_a] Total, male, female. The indicator 'average exit age from the labour force' gives the average age of withdrawal from labour market. It is based on a probability model considering the relative changes of activity rates from one year to another at a specific age.	BNS (AFM) în baza datelor prezentate de CNAS	Monitorizarea și elaborarea politicilor de ocupare a forței de muncă. Formarea politicilor în domeniul sistemului de educație, inclusiv educația permanentă. Monitoriz-aria îmbătrînirii populației. Elaborarea politicilor în domeniul reformării sistemului de pensionare.		Analiza se efectuează anual. Prezentare: tabelul, o informație scurtă.	În RM acest indicator se calculează. În UE indicatorul “Vîrsta medie efectivă de ieșire de pe piața forței de muncă” constituie 61,5 ani în a. 2010. http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=lfsi_exi_a&lang=en

1.11.b)	Indicatorul alternativ al indicatorului anterior: timpul de antrenare în câmpul muncii -stagiul mediu efectiv de cotizare	Stagiul de cotizare - în sistemul public, stagiul de cotizare însumează toate perioadele contributive conform legislației în vigoare.	<i>Coresponderea standardelor UE : EU Labour Force Survey (LFS), “Duration of working life”, years - [tsdde420]</i> Short Description: The duration of working life indicator measures the number of years a person aged 15 is expected to be active in the labour market throughout his/her life. This indicator is calculated with probabilistic model combining demographic data (Life tables available from Eurostat to calculate the survival functions) and labour market data (Labour Force Survey activity rates by single age group).	BNS (AFM), CNAS Legea RM privind pensiile de asigurări sociale de stat : nr.156 din 14.10.98MO al RM, 1998, nr. 111-113, art. 683.	Monitorizarea și elaborarea documentelor de politici pe piața forței de muncă. Formarea politicilor în domeniul sistemului de educație, inclusiv educația permanentă. Elaborarea politicilor în domeniul reformării sistemului de pensionare.	Vârsta medie a forței de muncă	Analiza se efectuează anual. Prezentare: tabelul, o informație scurtă.	În RM acest indicator nu se calculează. O importanță esențială pentru prelungirea vieții în câmpul muncii au condițiile flexibile de pensionare, care încă nu sunt adecvate și reabilitarea tehnico-profesională a persoanelor cu handicap. În UE indicatorul “stagiul mediu efectiv de cotizare” este egal cu 35,0 ani în a. 2012, pentru bărbați mai mare, decât pentru femei. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcod=e=tsdde420&plugin=1
1.15.	Vârsta medie de intrare în câmpul muncii (vârsta primului	Ancheta complementară “Intrarea tinerilor pe piața muncii” s-a realizat ca modul atașat la AFM tr. II 2009. Conceptele și definițiile utilizate sunt bazate pe metodologia BIM de determinare a “forței curente de muncă”. Conceptul de bază al	Ad hoc module “Entry of young people into the labour market” în 2009. Proiectul internațional “Work4Youth” a demarat în luna iunie 2011 și va dura până în luna mai 2016. Scopul acestuia este de a ajuta țările în elaborarea și	BNS, AFM, tr. II 2009, tr. I 2013.	Monitorizarea și elaborarea documentelor de politici pe piața forței de muncă.		După necesitate	În anul 2009 vârsta medie de intrare în câmpul muncii, primul serviciu a fost de 20 ani, în anul 2013 vârsta medie a tinerilor în proces de tranziție este de 23,5 - 25 ani. La primul loc de muncă marea majoritate a tinerilor au avut statut de salariat în anul 2009 (83 %), în anul 2013 – 4 din 5 tineri (80,1 %) au lucrat în calitate de salariați. Nouă persoane din zece în anul 2009 au fost angajate în baza contractelor pe o

	serviciu	<p>acestei metodologii este cel al activității economice, care a fost preluat din Sistemul Conturilor Naționale (SCN 93). Cercetarea statistică „Tranziția de la școală la muncă (TSM)” este un modul complementar, atașat Anchetei Forței de Muncă (AFM), care s-a realizat în luna martie 2013. Cercetarea a fost organizată și desfășurată grație asistenței tehnice din partea Proiectului “Work4Youth” 1 (W4Y – muncă pentru tineri) în cadrul Proiectului „Programul Biroului Internațional al Muncii (BIM) Ocuparea Tinerilor”, finanțat de Fondul Master Card.</p>	<p>implementarea politicilor și programelor de asigurare a ocupării persoanelor tinere, bazate pe evidențe. În aceste scopuri BIM prevedea realizarea a 56 de cercetări naționale privind tranziția de la școală la muncă în 28 de țări ale lumii. Metodologia Cercetării tranziției de la școală la muncă a fost elaborată de BIM.</p>				<p>perioadă nedeterminată, în anul 2013 - 9 din 10 tinerii sau 89,0%. Distribuția persoanelor după ocupații la primul loc de muncă reflectă faptul că fiecare a cincia persoană în anul 2009 a fost muncitor necalificat, în anul 2013, cea a muncitorilor necalificați – 19,7 %, inclusiv la bărbați 1 din 4 sau 24,4 % și în mediul rural – 36,3 % (3/4 activează în agricultură). În anul 2013, în căutarea serviciului, fiecare al treilea tânăr a refuzat cândva un loc de muncă.</p>
--	----------	--	---	--	--	--	--

1.18.	a)Existența „coridoarelor” flexibile de pensii pentru ieșirea la pensie la nivel național (unele criterii precognizate pentru ieșirea la pensie; b)Criteriile de vârstă terțe și pentru ieșirea la pensie (respectarea legislației	Acest indicator arată tipurile de sisteme de pensii sau ale inițiativelor (stimulentelor), locale în cadrul sistemelor de protecție socială pentru pensionare înainte și după atingerea vârstei stabilită prin legislație de pensionare conform limitei de vârstă, precum și programele speciale active și pasive de pe piața forței de muncă pentru lucrătorii cu vârsta de pensionare.	Fiecare țară din UE este independentă în această problemă	CNAS, MMPS F	Elaborarea politicilor în domeniul reformării sistemului de pensionare. Elaborarea politicilor sociale, inclusiv protecția socială.		După necesitate	În RM nu există un sistem de ieșire timpurie la pensie după limita de vârstă. Coridorul flexibil în RM se începe de la 57 de ani pentru femei și 62 de ani pentru bărbați. De dreptul de ieșire la pensie înainte de termen pot beneficia: - Lista nr. 1; - Lista nr. 2; - mamele cu 5 și mai mulți copii. Legislația prevede ieșirea anterioară la pensie a funcționarilor publici, membrilor de Guvern, procurorilor, aleșilor etc.
-------	--	--	---	--------------	---	--	-----------------	--

	naționale a criteriilor „coridorului”							
5.3. Micșorarea șomajului								
1.19.b)	Rata de ocupare și rata de activitate a persoanelor cu vîrstă de 55-64 de ani în funcție de nivel de instruire	<p><i>Rata de ocupare a persoanelor cu vîrstă de 55-64 ani în funcție de nivel de instruire :</i> raportul dintre populația ocupată în vîrstă de 55-64 de ani și totalul populației de aceeași grupă de vîrstă în funcție de nivelul de instruire, exprimat procentual.</p> <p><i>Rata de activitate a persoanelor cu vîrstă de 55-64 de ani în funcție de nivelul de instruire:</i> raportul dintre populația activă în vîrstă de 55-64 și totalul populației de aceeași grupă de vîrstă în funcție de nivelul de instruire, în%.</p>	<i>Corespunderea standardelor UE :</i> EU Labour Force Survey (LFS).	BNS, AFM, perioad a 2007-2013	Formarea politicilor în domeniul sistemului de educație, inclusiv educația permanentă. Elaborarea politicilor de ocupare a forței de muncă activă. Monitorizarea bunăstării populației vîrstnice. Determina-		Analiza se efectuează anual. Prezentare: tabelul, o informație scurtă.	Unul din caracteristicile populației ocupate este nivelul de instruire. Indicatorilor Rata de ocupare și Rata de activitate a persoanelor cu vîrstă de 55-64 de ani au cele mai înalte valori în funcție de nivelul de instruire: Superior, Mediu de specialitate, Secundar profesional (în anul 2013 – 53,1%, 41,3%, 42,4% corespunzător). Ritmurile de reducere sunt mai mici decît în categoriile: Liceal, mediu general; Gimnazial, Primar sau fără școală. Modificarea acestui indicator spre ridicarea nivelului de educare în vîrstele mai mari va contribui la posibilitatea de a și continua activitatea, inclusiv pînă cînd persoanele în etate doresc și sunt capabile să lucreze, precum și la reducerea șomajului în rîndul acestui grup de vîrstă 55-64 de ani și îndeplinirea obiectivelor Planului Internațional de Acțiuni de la

					rea impactului politicilor de ocupare a forței de muncă asupra persoanelor în etate.			Madrid privind Îmbătrânirea, și anume a posibilităților de angajare pentru oamenii în etate. De asemenea, creșterea nivelului de educație (prin orientare și formare profesională, în baza învățării pe tot parcursul vieții) poate contribui la lărgirea proporțiilor de ocupare a forței de muncă a populației în etate și, în consecință, o reduce a riscului de izolare socială.
5.4. Eliminarea barierelor după vîrstă și discriminarea la angajarea și ocuparea forței de muncă a persoanelor în vîrstă								
1.22.a)	Existența unei campanii naționale publice sau de explica-re (informaționale), campanii de combatere a discriminării lucrătorilor în vîrstă	Realizarea campaniilor publice <i>naționale</i> sau de explicare (de informare) cu scopul de a ridica prestigiul lucrătorilor în vîrstă, pentru crearea unei imagini pozitive a persoanelor în etate în societate.	Fiecare țară din UE este independentă în această problemă	MMPSF ANOF	Elaborarea politicilor de ocupare a forței de muncă activă.		După necesitate	În Republica Moldova nu s-au organizat pe scară largă campanii publice naționale speciale de combatere a discriminării lucrătorilor în vîrstă. Pentru a ridica prestigiul persoanelor în vîrstă, în republică se sărbătorește Ziua Oamenilor în etate; mijloacele de informare și organizațiile societății civile sistematic organizează acțiuni în vederea asigurării unei posibile integrări a persoanelor în vîrstă în viața societății, de acordare a asistenței și protecției. <i>(Populație și Dezvoltare: Buletin trimestrial de informație și analiză în demografie. Comisia Națională pentru Populație și Dezvoltare, UNFPA, Fondul ONU pentru Populație în PM). MMPSF anual organizează și susține activitățile, dedicate persoanelor în etate, pensionarilor, a contribuit la aprobarea prin Hotărîrea Guvernului RM nr.406 din 02.06.2014 a „Programului pentru integrarea problemelor îmbătrînirii în politici”, inclusiv și „GHIDUL DE PARCURS pentru integrarea problemelor îmbătrînirii în politici prin implementarea</i>
1.22.b)	Cheltuieli relative (corespunzătoare)	Cheltuieli corespunzătoare pentru realizarea acestor campanii naționale.	Fiecare țară din UE este independentă în această problemă	MMPSF ANOF	Evaluarea datelor campaniilor naționale.		După necesitate	

1.22.c)	Existența unei măsuri de evaluare a eficienței campaniei	Evaluarea eficienței datelor campaniilor naționale	Fiecare țară din UE este independentă în această problemă	MMPSF ANOF	Evaluarea politicilor de protecție socială față de persoanele în etate	Pondere pensionarilor pentru limita de vîrstă angajați în economia națională, Rata de activitate a populației în vîrstă de 55-64 ani, Rata de ocupare a populației în vîrstă de 55-64 ani.	După necesitate	<i>angajamentelor Planului Internațional de Acțiuni privind Îmbătrînirea, adoptat la Madrid în.2002, a Strategiei Regionale pentru Implementarea planului în cauză).</i> În calitate de evaluare a eficienței efectuării unor astfel de campanii publice naționale se poate propune utilizarea indicatorului “Pondere pensionarilor pentru limita de vîrstă angajați în economia națională ”.
---------	--	--	---	---------------	--	--	-----------------	--

Tabelul 2.3.1. Argumentarea indicatorilor care vor fi utilizați la monitorizarea politicilor demo-socio-economice incluse în MIPAA

Nr. d/o	Denumirea indicatorului	Definirea indicatorului	Corespondența standardelor UE, inclusiv indicatorii UE utilizați în domeniu	Sursa	Domeniul de aplicare a indicatorului în MIPAA	Recomandări de utilizare a altui indicator corespunzător	Notă: perioada –anii, forma de prezentare	Concluzii și argumentări privind aplicarea indicatorului în RM (descrierea succintă a situației în perioada ultimilor 10 ani, tendințe înregistrate de evoluție/involuție etc.)
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Obligațiunea 7 (SRI) “A obține asigurarea calității vieții la orice vârstă și păstrarea independenței, inclusiv sănătatea și bunăstarea”								
1. IW 01a	Venitul mediu disponibil (după PPP, pe diferite grupe de vârste, inclusiv pe grupe de vârstă: 25-54, 55-64, 65-74, 75 ani și peste	Venitul disponibil mediu lunar - veniturile totale ale gospodăriilor obținute din activitatea salarială și antrepren-al, realizarea producției agricole, din proprietate, beneficii sociale, transferuri bănești și alte surse de venit. În venituri sunt incluse și	Indicatorul nu corespunde standardelor utilizate în UE - EU-SILC, poate fi calculat conform metodologiei naționale	BNS	Evaluarea eficienței politicilor de protecție socială în scopul asigurării și îmbunătățirii nivelului de trai și calității vieții persoanelor în etate și păstrarea independenței	Schimbarea în viitor a metodologiei de calculare a indicatorului, conform UE se cere schimbări multiple și în legislația națională. Calcularea venitului mediu disponibil poate fi efectuată în conformitate cu metodologia națională, ținând cont de grupele de vârstă 25-54, 55-64, 65-74, 75 ani și peste. După PPP acest indicator poate fi calculat numai în cazul prezentei	Analiza se efectuează anual. Prezentare: tabelul, diagrama, informație succintă.	Reprezintă un indicator care formează politicile și indicatorii de rezultat privind evaluarea nivelului de trai a persoanelor în etate. Veniturile populației au înregistrat o tendință de creștere, inclusiv în a. 2012 veniturile gospodăriilor cu vîrstnici au crescut cu circa 6,15% comparativ cu anul 2011; respectiv: urban – cu 22,35% rural – 1.1%. Totodată, în structura veniturilor prestațiile sociale constituiau numai 65,8% în gospodării formate numai din vîrstnici sau 963,1 lei ceea ce este numai 74% din minimul de existență a pensionarului. Prin urmare, pentru a trăi pensionarii trebuie să se obțină veniturile din alte surse. Anume acest fapt și cere analizei mai ample a situației materiale și a bunăstării vîrstnicilor în vederea

		veniturile în natură, care reprezintă consumul produselor provenite din resursele proprii ale activității gospodăriei sau produsele obținute gratis de la locul de muncă, de studii etc.			fizice, bunăstării populației.	informației referitor la evoluția prețurilor mondiale sau europene (acest indicator se calculează și dispune de BM). Evaluarea politicilor socioeconomice asupra veniturilor populației vîrstnice.		determinării nivelului de independență a acestora. Această analiză este necesară pentru elaborarea documentelor de politici sociale în scopul îmbunătățirii nivelului de trai al vîrstnicilor.
2 IW 01 b	Venitul disponibil relativ (pop.totală =100) pe grupe de vîrstă 25-54 ani, 55-64 ani, 65-74 ani, 75 ani și peste	Venitul disponibil relativ este venitul de unică folosință pentru un grup de vîrstă dată și se definește ca raportul dintre media venitul disponibil pentru această grupă de vîrstă și venitul mediu disponibil din total populație, exprimat procentual în câștigul salarial mediu lunar	Indicatorul nu corespunde standardelor UE - diferă scala de echivalență utilizată. Poate fi calculat în RM conform metodologiei naționale.	BNS	Implementarea politicii sociale de stat în problema de soluționare a resursele necesare pentru populație.	Evaluarea politicilor socioeconomice asupra veniturilor populației vîrstnice. Monitorizarea nivelului de trai al persoanelor vîrstnice.	Analiza se efectuează anual. Prezentare: tabelul, diagrama, informație succintă.	Elaborarea unui concept al politicii statului în protecția persoanelor vîrstnice. Stabilirea impactului îmbătrînirii demografice asupra veniturii persoanelor vîrstnice. În UE, acest indicator venitul median relativ (65 ani +) constituie 0,91 respectiv (60 ani + (0,93)) și deci veniturile disponibile echivalente pensionarilor constituie 0,91 din veniturile disponibile total, medii lunare pe o persoană. (Sursa: SILC) (ilc_pnp2) http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database

3. IW 02a	S80/S20 raportul venitului disponibil, pe grupe de vârste sau Coeficientu l Gini "raportul S80/S20"	Coeficientul Gini caracterizează inegalitatea veniturilor și reflectă gradul de deviere, de repartizare efectivă a veniturilor disponibile de la linia de repartizare uniformă a veniturilor. Valoarea acestui coeficient variază în limitele 0 - 1, inclusiv valoarea cea mai înaltă vorbește despre repartizarea inegală a veniturilor sau nivelul inegal de repartizare a acestora. Sau Coeficientul Gini - Raportul dintre	Indicato- rul nu corespund e standar- delor - EU-SILC. Poate fi calculat în RM potrivit metodo- logiei naționale existente	CBGC BNS	Dezvolta- rea politicilor sociale durabile și eficiente, asigurarea calității vieții persoanelor vîrstnice	Schimbarea metodologiei de calculare a indicatorului, potrivit EU-SILC	Cercetare statistică continuă, anual Prezentare: tabelul, diagrama, informație succintă.	Elaborarea documentelor de politici sociale în scopul îmbunătățirii nivelului de trai al vîrstnicilor. Indicatorul reflectă nivelul inegalității persoanelor în gospodăriile cu vîrstnici. Coeficientul Gini din venitul disponibil echivalent RM - 0.2943 în 2011 0,2824 în 2012 - grad mediu de inegalitate în distribuirea veniturilor populației UE: 0,308- 2011; 0,306-2012. (Sursa : SILC în UE http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_di12&lang=en)
-----------------	---	---	---	-------------	--	--	---	--

		consumul/ cheltuielile a 20% din populația cu cel mai mare consum/ cheltuieli (chintila V) și 20% din populația cu cel mai mic consum/ cheltuieli (chintila I)						
4. IW02 b	Structura veniturilor disponibile , pe grupe de venit (chintile): venituri din muncă, private, beneficiile sociale etc.	Structura venitului este definit ca raportul dintre fiecare componentă a veniturilor față de veniturile totale.	Indicato- rul și meto- dologia nu corespun- de stan- dardelor UE dar poate fi calculat în RM potrivit metodo- logiei naționale conform ECHP, baza de date EU- SILC	BNS	Implement area politicii sociale de stat privind gradul necesității și modalita- tea de soluționa- re a probleme- lor resurselor, veniturilor necesare persoanelor în etate.	Monitorizarea nivelului de trai al persoanelor vîrstnice și a tuturor surselor posibile de venituri.	Analiza se efectuează anual. Prezentare: tabelul, diagrama, informație succintă.	Necesitatea aplicării acestui indicator a fost legată de determinarea surselor posibile de obținere sau suplینire a veniturilor vîrstnicilor. Structura surselor de venit arată că sursele de obținere a veniturilor a gospodăriilor formate numai din vîrstnicii , în afară de prestații sociale, au venituri din transferuri bănești și alte venituri (13,0%), din activitatea individuală agricolă (11,4%) și din activitatea salariată (8,9%). Aceste surse de venit nu au baza constantă și situația poate se schimba, rămînînd persoana vîrstnică fără aceste. Astfel, analiza structurii veniturilor este necesară pentru a evidenția riscul sărăciei și de a preveni prin perfecționarea sistemului de protecție socială a acestei categorii de populație. Totodată, este necesară și modificarea

			diferă structura veniturilor disponibile care se calculează în baza datelor cercetărilor SILC (Income and Living Conditions)					structurii veniturilor conform ECHP, baza de date EU-SILC.
5. IWO 3 a	Venitul relativ-Rata sărăciei relative pe venituri, la 60% din mediana veniturilor, pe grupe de vârstă 25-54, 55-64, 65-74, 75 ani și peste	Rata sărăciei relative de venit este definiția ca ponderea persoanelor sarace, care au un venit disponibil pe adult echivalent mai mic decat pragul stabilit la nivelul de 60% din mediana veniturilor disponibile) in totalul populatiei.	Indicatorul și metodologia nu corespunde standardele UE dar poate fi calculat în RM conform metodei naționale schimbând grupa de vârstă ca în EU-SILC	BNS	Promovarea politicilor de protecție socială de calitate a vieții, acordarea suportului persoanelor vârstnice sărace.	Corelarea politicilor sociale promovate cu indicatorii sărăciei. Calcularea numărului săracilor după modelul din Occident, dată fiind integrarea pe care și-o dorește Republica Moldova în spațiul comunitar.	Analiza se efectuează anual. Prezentare: tabelul, diagrama, informație succintă.	Indicatorul este necesar pentru eficientizarea politicilor sociale, având scopul eradicarea sărăciei și, în special, din rândul persoanelor vârstnice, precum și de a analiza situația privind riscul persoanelor de a fi săraci și în vârstă aptă de muncă, comparând diferite grupe de vârstă de a evidenția cele sensibile la riscul de a fi săraci. Acest indicator constituie baza pentru reactualizarea politicilor sociale. Stabilirea unui raport echilibrat între salariul minim garantat pe economie și un nivel minim garantat pentru pensii și asigurări sociale; Acordarea suportului persoanelor sărace.

6. IWO 3 b	Decalajul (deficitul) sărăciei din venitul median la 60% din mediana veniturilor sau profunzimea sărăciei, lei, % pe grupe de vîrstă 25-54, 55-64, 65-74, 75 ani și peste	Deficitul mediu relativ de sărăcie (poverty gap) – diferența medie între valoarea resurselor de care dispun persoanele// sau pe grupe de vîrstă 25-54, 55-64, 65-74, 75 și peste din gospodăriile sărace în raport cu pragul de sărăcie calculat ca 60% din mediana veniturilor persoanelor vîrstnice / sau pe grupe de vîrstă 25-54, 55-64, 65-74, 75 ani și peste.	Indicatorul și metodologia nu corespunde standardelor UE dar poate fi calculat în RM conform metodologiei naționale	BNS	Evaluarea impactului dezvoltării socio-economice asupra persoanelor vîrstnice; evaluarea resurselor necesare pentru protecția socială a persoanelor vîrstnice	Asigurarea incluziunii și protecției sociale.	Analiza se efectuează anual. Informație succintă.	Evoluția pe parcursul unui șir de ani poate confirma reducerea reală a evaluării individuale a sărăciei populației.
7. IWO 3 c	Rata sărăciei persistente pe venit (la 3 ani sărăcie din 4), la	Rata sărăciei persistente arată persoanele care se află în sărăcie în fiecare an de investigație (la	Indicatorul nu poate fi calculat în RM.		Eficientizarea sistemului de prestații sociale prin direcționa-	Ar fi utilă și în RM completarea anchetei de tip EU-SILC	Analiza și monitorizarea permanentă a cel puțin 4 ani consecutiv. Prezentare: tabelul, diagrama,	Permite determinarea grupurilor de persoane și a gospodăriilor care se află în permanentă sărăcie și evaluarea riscului sărăciei în dinamică. Schimbarea și aducerea în concordanță a anchetei naționale cu ancheta de tip EU-SILC.

	pragul 60% din pragul median	3 ani din 4 ani investigați). Analiza are la bază datele panel ale CBGC, care includ 4 observări pentru fiecare gospodărie din eșantion pe parcursul perioadei de investigare. (Raport privind sărăcia și impactul politicilor, 2004, p.8).			rea acestora către cei mai săraci și focalizarea acestora pe grupuri sociale aflate în situații de risc		informație succintă.	
8. IW 03 d	Ratele de deprivare non-monetară, definiții naționale	În Republica Moldova, pe plan național, indicatorul menționat se calculează și se analizează de către ME sub formă de indicii de deprivare. Pentru evaluarea sărăciei nemonetare și calcularea	Indicatorul nu se calculează în RM. Statistica oficială nu dispune de date la cel mai jos nivel de dezagregare	ME	Dezvoltarea parteneriatului în prestarea serviciilor medico-sociale în asigurarea calității vieții, între instituțiile responsabile de	Asigurarea nivelului garantat de protecție socială a persoanelor în etate	Analiza se efectuează anual. Prezentare: tabelul, diagrama, informație succintă.	Sărăcia non-monetară este identificată cu starea de deprivare nematerială a bunăstării unei persoane sau familiei ei, utilizând datele CBGC pentru evaluarea în domeniu. De regulă, aceasta se referă la insuficiența venitului adecvat la accesul la serviciile de sănătate și de educație, condițiile locative. Este necesar pentru perfecționarea politicilor sociale, inclusiv de acordare a serviciilor sociale și medicale, asigurarea cu locuință socială, dezvoltarea infrastructurii sociale în mediul rural.

		<p>indicelui de deprivare multiplă a ariilor mici (IDAM) a fost necesar de combinat date din diverse surse. Dat fiind faptul că statistica oficială nu dispune de date la cel mai jos nivel de dezagregare (primării), în acest scop se utilizează o formă specială, și anume „Indicatorii social-economici care caracterizează condițiile de trai ale populației localității (comună, oraș)”</p>			dezvolta-rea politicilor sociale.			<p>Elaborarea unui indicator agregat al bunastării. Sporirea investițiilor în calitatea educației și în domeniul sănătății.</p>
9. IW 04 a	Venitul minim garantat pentru persoanele în etate	Venitul minim garantat: Orice sistem contributiv minim de pensie (sau	Mărimea venitului minim garantat se stabilește anual prin	Con-form legis-lației RM	Asigurarea calității vieții la orice vîrstă și păstrarea bunăstării.	Fundamentarea politicilor socio-economice în contextul asigurării nivelului garantat de protecție socială	Analiza se efectuează anual. Presentare: tabelul, diagrama, informație succintă.	Acest indicator există în RM, Legea bugetului de stat pe anul 2014 nr.339 din 23.12.2013, în Monitorul Oficial, nr.14-16/34 din 21.01.2014, art.4 a stabilit pentru anul 2014 venitul minim garantat în mărime de 680 de lei pentru

	(ex:pensii sociale)	supliment, sau venitul minim garantat direcționate către persoane fizice, sau aproape de vârsta de pensionare) pentru diferite tipuri de uz casnic. În Republica Moldova se stabilește cuantumul unic ae acestui standard pentru acordarea ajutorului social persoanelor socialmente vulnerabile, inclusiv și al vîrstnicilor. Legea cu privire la ajutorul social, nr. 133-XVI din 13.06.2008, art.5-7, publicat în MO al RM, 30.09.2008, nr.179, art.625, cu completările și modificările ulterioare.	Legea Bugetului de stat.		Asigurarea unui venit lunar minim garantat de stat familiilor cu venituri mici prin acordarea unui ajutor social lunar și dezvoltarea sistemului integrat de servicii sociale.	a persoanelor în etate.		perioada ianuarie–octombrie 2014 și în mărime de 700 de lei. Fiecare an acest indicator să schimbă în legătură cu posibilitățile financiare ale statului. Eficientizarea sistemului de acordare a prestațiilor sociale prin direcționarea acestora către cei mai saraci și focalizarea acestora pe grupuri sociale aflate în situații de risc
--	---------------------	---	--------------------------	--	--	-------------------------	--	---

	<p>Venitul minim de protecție ca % din</p> <p>1) pensia medie,</p> <p>2) salariul minim (sau echivalent)</p> <p>3) pragul sărăciei (60% din mediana națională)</p>	<p>Raportul dintre pensia medie stabilită pentru limita de vîrstă, salariul minim (sau echivalent) și pragul sărăciei față de un standard social stabilit ca venitul minim (venitul minim garantat de stat).</p>	<p>Se calculează în rapoartele naționale – venitul minim garantat în comparație cu pensia, pragul sărăciei salariul minim pe țară sau salariul tarifar în sectorul real al economiei și sistemul bugetar.</p>	<p>MMPS F CNAS</p>	<p>Evaluarea eficienței politicilor de protecție socială în scopul îmbunătățirii nivelului de trai și calității vieții persoanelor în etate.</p>	<p>Estimarea tendințelor de dezvoltare a principalii indicatori social-economici ce caracterizează veniturile și nivelul de trai al populației. Evaluarea eficacității sistemului de asigurare cu pensii. Determinarea nivelului de trebuințe a persoanelor vîrstnice.</p>	<p>Analiza se efectuează anual. Prezentare: tabelul, diagrama, informație succintă.</p>	<p>Utilizarea acestui indicator este necesar pentru evaluarea politicilor efectuate în domeniul protecției sociale a persoanelor în etate.</p> <p>Efectuarea reformelor sistemului de pensii.</p> <p>Asigurarea unui venit lunar minim garantat de stat familiilor cu venituri mici prin acordarea unui ajutor social lunar și dezvoltarea sistemului de protecție socială, inclusiv și sistemul integrat de servicii sociale calitative.</p>
--	--	--	---	----------------------------	--	--	---	---

Notă: Indicatorii enumerați mai jos nu sunt calculați la nivel național datorită lipsei de informații.

IW04 c) "Ponderea persoanelor în vîrstă care se bazează, integral sau parțial, pe scheme de protecție venitului minim și alte beneficii pentru limită de vîrstă legate ca% din populația de peste 65 de ani (sau praguri diferite)";

IW04 d) „Cheltuieli privind sistemele minime de protecție a veniturilor pe cap de locuitor” *) Prezentarea trebuie să fie note de subsol cu un avertisment: "diferențele instituționale în proiectarea de beneficii s-ar putea face în comparații între țările problematice";

IW05 a) "Structura componentelor exploatațiilor de avere (ex: locuință, active financiare)

IW05 b) „Distribuția avuției totale pe grupe de vîrstă”;

IW05 c) „Media de avere individuală (pensie) la vîrstă de pensionare” ;

IW06 a) „Evoluția venitului pensionarilor (defalcat de sursele private sau de transferurile publice) peste perioada de pensionare;

IW07 a) „Rata net de înlocuire pe grupe de vîrstă 65-74 ani cu 55-64". - În RM se calculează doar rata de înlocuire în total pe pensionari.

	Durata medie de utilizare a patului pe an (zile)							Durata medie de spitalizare a bolnavilor (zile)							inclusiv durata medie de spitalizare a bolnavului asigurat la pat (zile)											
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013							
29	De arsură pentru copii							315	342	299	295	326	379	370	14,0	13,9	13,0	12,6	12,5	14,0	13,2	13,1	12,6	12,5	14,0	13,2
30	Ortopedice pentru adulți							256	287	267	287	283	283	293	9,0	10,0	9,9	10,1	9,9	10,6	10,0	10,4	10,8	10,5	11,1	10,3
31	Ortopedice pentru copii							286	288	269	268	233	289	272	8,5	8,9	9,3	8,7	9,5	10,3	9,8	9,5	8,7	9,6	10,4	9,9
32	Urologice pentru adulți							310	287	291	308	320	304	309	7,6	7,4	7,5	7,7	7,7	7,5	7,4	8,2	8,2	8,1	7,9	7,8
33	Urologice pentru copii							273	263	250	242	257	243	322	9,2	8,7	8,7	8,0	8,4	8,5	8,4	8,7	8,0	8,5	8,5	8,4
34	Stomatologice pentru adulți							-	-	235	254	270	231	216	-	-	5,1	5,6	6,0	5,0	4,7	-	-	6,7	5,6	5,4

Sursa: Centrul Național de Management în Sănătate

<http://cnms.md/sites/default/files/Indicatori%20preliminari%20%20C3%AEn%20format%20prescurtat%20privind%20sC4%83n%C4%83tatea%20popula%C5%A3iei%20C5%9Fi%20activitatea%20IMS%20pe%20anii%202012-2013.pdf>

Tabelul 3.2.2. Calculele perspective ale populației în vîrstă pe sexe și gupe de vîrstă la începutul anilor 2014-2018

Efectivul populației stabile în vîrstă de 60 ani și peste, pe sexe și vîrste la 01.01.2014

Vîrsta	Total populație			Populație urbană			Populație rurală		
	Total	Bărbați	Femei	Total	Bărbați	Femei	Total	Bărbați	Femei
60-64	202075	88039	114036	88654	37565	51089	113421	50474	62946
65-69	108829	46038	62792	47428	20622	26806	61401	25416	35985
70-74	96771	36973	59798	37804	14939	22865	58967	22034	36933
75-79	74711	26501	48211	27404	9523	17881	47308	16978	30330
80-84	45819	15226	30593	15725	4973	10753	30094	10254	19840
85+	30588	9108	21480	10486	3098	7388	20102	6010	14092

Efectivul populației stabile în vîrstă de 60 ani și peste, pe sexe și vîrste la 01.01.2015

Vîrsta	Total populație			Populație urbană			Populație rurală		
	Total	Bărbați	Femei	Total	Bărbați	Femei	Total	Bărbați	Femei
60-64	208449	90876	117573	92841	38942	53899	115608	51934	63674
65-69	122645	51843	70801	53928	23233	30695	68717	28611	40106
70-74	93206	35952	57254	36452	14632	21820	56754	21319	35435
75-79	75012	26158	48854	28826	9985	18842	46185	16173	30012
80-84	45436	14924	30512	15698	4964	10734	29738	9960	19778
85+	31678	9547	22131	11060	3230	7831	20618	6317	14301

Efectivul populației stabile în vîrstă de 60 ani și peste, pe sexe și vîrste la 01.01.2016

Vîrsta	Total populație			Populație urbană			Populație rurală		
	Total	Bărbați	Femei	Total	Bărbați	Femei	Total	Bărbați	Femei
60-64	211128	92037	119091	94615	39536	55079	116513	52501	64012
65-69	138159	57903	80256	60935	25798	35137	77224	32106	45119
70-74	90071	35220	54851	36268	14747	21520	53803	20473	33330
75-79	74623	25906	48717	29557	10340	19217	45066	15566	29500
80-84	44913	14776	30137	15910	5056	10853	29003	9720	19284
85+	33157	9911	23246	11738	3374	8364	21420	6538	14882

Efectivul populației stabile în vîrstă de 60 ani și peste, pe sexe și vîrste la 01.01.2017

Vîrsta	Total populație			Populație urbană			Populație rurală		
	Total	Bărbați	Femei	Total	Bărbați	Femei	Total	Bărbați	Femei
60-64	212897	92654	120243	96031	39954	56077	116866	52700	64166
65-69	153301	63816	89485	67818	28180	39639	85482	35636	49846
70-74	87813	34816	52998	36426	15027	21399	51387	19789	31599
75-79	74255	25787	48468	30195	10680	19515	44060	15107	28953
80-84	45814	14821	30993	16694	5187	11507	29120	9634	19486
85+	33596	10149	23447	12088	3560	8528	21508	6589	14919

Efectivul populației stabile în vîrstă de 60 ani și peste, pe sexe și vîrste la 01.01.2018

Vîrsta	Total populație			Populație urbană			Populație rurală		
	Total	Bărbați	Femei	Total	Bărbați	Femei	Total	Bărbați	Femei
60-64	216742	94529	122212	97756	40642	57114	118985	53887	65098
65-69	167662	69470	98192	74661	30476	44185	93001	38995	54006
70-74	86515	34494	52021	37254	15340	21914	49261	19154	30107
75-79	74444	26027	48417	30393	10971	19422	44051	15055	28996
80-84	45880	14827	31052	17515	5485	12029	28365	9342	19023
85+	34915	10560	24355	12629	3748	8881	22286	6812	15473

Sursa: www.statistica.md

Tabelul 3.3.1. Numărul și structura populației Republicii Moldova pe principalele grupe de vîrstă și sexe , 2000 - 2014

Anii	Grupe de vîrstă	Persoane			Structura,%		
		Ambele sexe	Barbați	Femei	Ambele sexe	Barbați	Femei
2000	Total	3644070	1744458	1899612	100	100	100
	Sub vîrsta aptă de muncă	938007	478609	459398	25,7	27,4	24,2
	Vîrsta aptă de muncă	2180057	1097293	1082764	59,8	62,9	57,0
	Peste vîrsta aptă de muncă	526006	168556	357450	14,4	9,7	18,8
2001	Total	3635112	1740612	1894500	100,0	100,0	100,0
	Sub vîrsta aptă de muncă	901272	460122	441150	24,8	26,4	23,3
	Vîrsta aptă de muncă	2210466	1111159	1099307	60,8	63,8	58,0
	Peste vîrsta aptă de muncă	523374	169331	354043	14,4	9,7	18,7
2002	Total	3627812	1737551	1890261	100,0	100,0	100,0
	Sub vîrsta aptă de muncă	863555	441264	422291	23,8	25,4	22,3
	Vîrsta aptă de muncă	2244179	1126908	1117271	61,9	64,9	59,1
	Peste vîrsta aptă de muncă	520078	169379	350699	14,3	9,7	18,6
2003	Total	3618312	1733308	1885004	100,0	100,0	100,0
	Sub vîrsta aptă de muncă	822380	420678	401702	22,7	24,3	21,3
	Vîrsta aptă de muncă	2282859	1143772	1139087	63,1	66,0	60,4
	Peste vîrsta aptă de muncă	513073	168858	344215	14,2	9,7	18,3
2004	Total	3607435	1728414	1879021	100,0	100,0	100,0
	Sub vîrsta aptă de muncă	785708	402306	383402	21,8	23,3	20,4
	Vîrsta aptă de muncă	2311574	1154746	1156828	64,1	66,8	61,6
	Peste vîrsta aptă de muncă	510153	171362	338791	14,1	9,9	18,0
2005	Total	3600436	1724841	1875595	100,0	100,0	100,0
	Sub vîrsta aptă de muncă	750655	384929	365726	20,8	22,3	19,5
	Vîrsta aptă de muncă	2342719	1169270	1173449	65,1	67,8	62,6
	Peste vîrsta aptă de muncă	507062	170642	336420	14,1	9,9	17,9
2006	Total	3589936	1719368	1870568	100,0	100,0	100,0
	Sub vîrsta aptă de muncă	720555	369730	350825	20,1	21,5	18,8
	Vîrsta aptă de muncă	2362703	1182599	1180104	65,8	68,8	63,1
	Peste vîrsta aptă de muncă	506678	167039	339639	14,1	9,7	18,2
2007	Total	3581110	1721030	1860080	100,0	100,0	100,0
	Sub vîrsta aptă de muncă	712087	364079	348008	19,9	21,2	18,7
	Vîrsta aptă de muncă	2342915	1185902	1157013	65,4	68,9	62,2
	Peste vîrsta aptă de muncă	526111	171052	355059	14,7	9,9	19,1
2008	Total	3572703	1717459	1855244	100,0	100,0	100,0
	Sub vîrsta aptă de muncă	687095	351918	335177	19,2	20,5	18,1
	Vîrsta aptă de muncă	2355459	1197080	1158379	65,9	69,7	62,4
	Peste vîrsta aptă de muncă	530149	168461	361688	14,8	9,8	19,5
2009	Total	3567512	1714931	1852581	100,0	100,0	100,0
	Sub vîrsta aptă de muncă	666223	341338	324885	18,7	19,9	17,5
	Vîrsta aptă de muncă	2364603	1206443	1158160	66,3	70,3	62,5
	Peste vîrsta aptă de muncă	536686	167150	369536	15,0	9,7	19,9
2010	Total	3563695	1713487	1850208	100,0	100,0	100,0
	Sub vîrsta aptă de muncă	649062	333024	316038	18,2	19,4	17,1
	Vîrsta aptă de muncă	2371256	1213972	1157284	66,5	70,8	62,5
	Peste vîrsta aptă de muncă	543377	166491	376886	15,3	9,7	20,4
2011	Total	3560430	1712106	1848324	100,0	100,0	100,0
	Sub vîrsta aptă de muncă	635060	326383	308677	17,8	19,1	16,7
	Vîrsta aptă de muncă	2374752	1219040	1155712	66,7	71,2	62,5
	Peste vîrsta aptă de muncă	550618	166683	383935	15,5	9,7	20,8

Anii	Grupe de vîrstă	Persoane			Structura, %		
		Ambele sexe	Barbați	Femei	Ambele sexe	Barbați	Femei
2012	Total	3559541	1711725	1847816	100,0	100,0	100,0
	Sub vîrsta aptă de muncă	624010	320903	303107	17,5	18,7	16,4
	Vîrsta aptă de muncă	2369580	1219280	1150300	66,6	71,2	62,3
	Peste vîrsta aptă de muncă	565951	171542	394409	15,9	10,0	21,3
2013	Total	3559497	1712346	1847151	100,0	100,0	100,0
	Sub vîrsta aptă de muncă	615910	316995	298915	17,3	18,5	16,2
	Vîrsta aptă de muncă	2361913	1217746	1144167	66,4	71,1	61,9
	Peste vîrsta aptă de muncă	581674	177605	404069	16,3	10,4	21,9
2014	Total	3557634	1711506	1846128	100,0	100,0	100,0
	Sub vîrsta aptă de muncă	610012	314120	295892	17,2	18,3	16,0
	Vîrsta aptă de muncă	2349170	1213225	1135945	66,0	70,9	61,5
	Peste vîrsta aptă de muncă	598452	184161	414291	16,8	10,8	22,5

Tabelul 3.3.2. Numărul și structura populației Republicii Moldova pe unele grupe de vîrstă, 2000 - 2013

Anii	Total populație	Inclusiv în vîrstă:				Ponderea, în %			
		0-14	15-59	60+	65+	0-14	15-59	60+	65+
2000	3644070	865813	2281956	496301	341704	23,8	62,6	13,6	9,4
2001	3635112	828191	2311546	495375	343555	22,8	63,6	13,6	9,5
2002	3627812	787843	2336297	503672	349108	21,7	64,4	13,9	9,6
2003	3618312	750183	2364273	503856	353479	20,7	65,3	13,9	9,8
2004	3607435	713240	2397157	497038	355388	19,8	66,5	13,8	9,9
2005	3600436	683673	2427855	488908	355590	19,0	67,4	13,6	9,9
2006	3589936	657876	2456827	475233	353107	18,3	68,4	13,2	9,8
2007	3581113	650385	2439726	491002	368618	18,2	68,1	13,7	10,3
2008	3572703	627860	2456406	488437	368995	17,6	68,8	13,7	10,3
2009	3567512	609421	2467602	490489	365530	17,1	69,2	13,7	10,2
2010	3563695	595496	2467821	500378	360801	16,7	69,2	14,0	10,1
2011	3560430	585549	2462617	512264	355334	16,4	69,2	14,4	10,0
2012	3559541	577290	2454679	527572	353609	16,2	69,0	14,8	9,9
2013	3559497	572788	2442330	544379	354160	16,1	68,6	15,3	9,9
2014	3557634	569242	2428907	559485	357107	16,0	68,3	15,7	10,0

Tabelul 3.3.3. Populația de 15 ani și peste, aflată la lucru sau în căutare de lucru, în străinătate după grupe de vîrstă și sexe, 2000- 2013

Grupe de vîrstă, ani	Sexe	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
		Date absolute, mii persoane													
Total	Ambele sexe	138,3	172,0	231,3	291,0	345,3	394,5	310,1	335,6	309,7	294,9	311,0	316,9	328,3	332,5
	Bărbați	93,1	120,1	160,9	199,1	230,8	262,8	197,8	219,3	201,5	185,8	198,0	204,4	218,6	216,9
	Femei	45,2	51,9	70,3	91,8	114,4	131,7	112,3	116,3	108,3	109,1	113,0	112,5	109,7	11,6
15-24	Ambele sexe	53,2	58,9	80,5	93,8	111,2	120,0	87,2	82,6	75,9	69,9	69,7	71,2	72,1	69,1
	Bărbați	34,6	40,1	55,6	67,7	75,4	79,8	59,1	59,4	55,3	51,1	51,6	51,8	53,8	50,1
	Femei	18,5	18,8	24,8	26,2	35,8	40,2	28,1	23,3	20,6	18,8	18,1	19,5	18,2	19

Grupe de vârstă, ani	Sexe	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
		25-34	Ambele sexe	37,9	47,8	65,2	76,7	90,8	111,5	89,8	99,2	85,8	84,1	102,2	105,9
Bărbați	26,6		35,7	47,8	54,5	64,7	78,2	62,6	69,3	59,6	55,9	70,3	77,0	82,6	82,2
Femei	11,3		12,0	17,4	22,2	26,1	33,3	27,2	29,9	26,2	28,2	31,9	28,9	28,7	29,5
35-44	Ambele sexe	33,4	46,3	59,6	79,5	87,9	93,6	72,7	82,8	79,6	69,4	68,6	65,8	72,5	74,6
	Bărbați	22,5	31,0	39,8	51,0	57,0	61,5	42,3	50,3	47,0	39,3	40,0	37,1	45,0	46,1
	Femei	10,9	15,3	19,8	28,5	30,9	32,1	30,4	32,5	32,6	30,2	28,6	28,7	27,6	28,5
45-54	Ambele sexe	13,0	18,0	24,2	38,4	51,3	63,0	55,2	63,7	60,1	60,6	58,3	58,7	59,4	61,3
	Bărbați	8,6	12,5	16,1	24,0	30,6	38,6	30,8	36,1	34,4	33,3	29,7	31,8	31,2	31,1
	Femei	4,3	5,5	8,0	14,4	20,7	24,4	24,4	27,6	25,7	27,2	28,5	26,9	28,2	30,3
55-64	Ambele sexe	0,8	0,9	1,8	2,5	4,1	6,2	5,2	7,3	8,4	10,7	12,2	15,1	12,9	15,5
	Bărbați	0,8	0,8	1,5	2,0	3,0	4,5	2,9	4,3	5,2	6,1	6,3	6,6	5,9	7,3
	Femei	0,0	0,1	0,3	0,5	1,0	1,7	2,3	3,0	3,2	4,6	5,9	8,5	7,0	8,2
65+	Ambele sexe	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0	0,2	0,2	0,2
	Bărbați	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0	0,1	0,1	0,1
	Femei	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,2
Structura, %															
15-24	Bărbați	37,2	33,4	34,6	34,0	32,7	30,4	29,9	27,1	27,4	27,5	26,1	25,3	24,6	23,1
	Femei	40,9	36,2	35,3	28,5	31,3	30,5	25,0	20,0	19,0	17,2	16,0	17,3	16,6	16,4
25-34	Bărbați	28,6	29,7	29,7	27,4	28,0	29,8	31,6	31,6	29,6	30,1	35,5	37,7	37,8	37,9
	Femei	25,0	23,1	24,8	24,2	22,8	25,3	24,2	25,7	24,2	25,8	28,2	25,7	26,2	25,5
35-44	Bărbați	24,2	25,8	24,7	25,6	24,7	23,4	21,4	22,9	23,3	21,2	20,2	18,2	20,6	21,3
	Femei	24,1	29,5	28,2	31,0	27,0	24,4	27,1	27,9	30,1	27,7	25,3	25,5	25,2	24,6
45-54	Bărbați	9,2	10,4	10,0	12,1	13,3	14,7	15,6	16,5	17,1	17,9	15,0	15,6	14,3	14,3
	Femei	9,5	10,6	11,4	15,7	18,1	18,5	21,7	23,7	23,7	24,9	25,2	23,9	25,7	26,2
55-64	Bărbați	0,9	0,7	0,9	1,0	1,3	1,7	1,5	2,0	2,6	3,3	3,2	3,2	2,7	3,4
	Femei	0,0	0,2	0,4	0,5	0,9	1,3	2,0	2,6	3,0	4,2	5,2	7,6	6,4	7,1
65+	Bărbați	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
	Femei	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,2

Tabelul 3.3.4. Calculele perspective ale populației pe sexe și vîrste la începutul anilor 2014-2018

Efectivul populației stabile al Republicii Moldova pe sexe și vîrste la 01.01.2014

Vîrsta	Total populație			Populație urbană			Populație rurală		
	Total	Bărați	Femei	Total	Bărați	Femei	Total	Bărați	Femei
Total	3559472	1712050	1847422	1493938	702215	791723	2065535	1009836	1055699
0-4	195885	101239	94645	72784	37915	34868	123101	63324	59777
5-9	187717	96618	91099	69005	35787	33218	118712	60831	57881
10-14	186978	96186	90791	65045	33798	31247	121933	62388	59544
15-19	233545	119169	114376	78821	40500	38322	154724	78669	76055
20-24	310663	158115	152547	118442	59755	58687	192220	98360	93860
25-29	356927	181571	175356	179998	87318	92681	176929	94254	82675
30-34	302332	153767	148565	143463	69650	73813	158870	84118	74752
35-39	259948	129272	130676	116295	56499	59795	143653	72773	70880
40-44	229364	111891	117473	100523	47822	52701	128840	64068	64772
45-49	226731	107964	118767	97449	44485	52964	129283	63479	65803
50-54	267491	124403	143088	117138	51901	65237	150353	72503	77851
55-59	243098	109968	133129	107474	46066	61408	135624	63902	71722
60-64	202075	88039	114036	88654	37565	51089	113421	50474	62946
65-69	108829	46038	62792	47428	20622	26806	61401	25416	35985
70-74	96771	36973	59798	37804	14939	22865	58967	22034	36933
75-79	74711	26501	48211	27404	9523	17881	47308	16978	30330
80-84	45819	15226	30593	15725	4973	10753	30094	10254	19840
85+	30588	9108	21480	10486	3098	7388	20102	6010	14092

Efectivul populației stabile al Republicii Moldova pe sexe și vîrste la 01.01.2015

Vîrsta	Total populație			Populație urbană			Populație rurală		
	Total	Bărați	Femei	Total	Bărați	Femei	Total	Bărați	Femei
Total	3559153	1711540	1847613	1495213	702632	792580	2063941	1008908	1055033
0-4	194494	100233	94261	72450	37498	34952	122044	62735	59309
5-9	190174	98169	92005	69583	36262	33321	120591	61907	58684
10-14	185203	95414	89789	65729	34219	31510	119474	61195	58279
15-19	219027	111904	107124	73824	38089	35735	145204	73815	71389
20-24	296250	150643	145607	108517	54916	53601	187733	95728	92005
25-29	356360	181129	175232	173116	84578	88538	183244	96551	86694
30-34	312456	159119	153337	151266	73009	78256	161190	86109	75081
35-39	266967	133430	133537	120866	58947	61919	146101	74483	71618
40-44	234437	114513	119923	103426	49476	53950	131011	65037	65973
45-49	220810	105477	115333	94502	43325	51177	126308	62151	64157
50-54	257339	119599	137740	113273	50233	63039	144066	69365	74701
55-59	249211	112612	136600	109855	47095	62760	139356	65517	73839
60-64	208449	90876	117573	92841	38942	53899	115608	51934	63674
65-69	122645	51843	70801	53928	23233	30695	68717	28611	40106
70-74	93206	35952	57254	36452	14632	21820	56754	21319	35435
75-79	75012	26158	48854	28826	9985	18842	46185	16173	30012
80-84	45436	14924	30512	15698	4964	10734	29738	9960	19778
85+	31678	9547	22131	11060	3230	7831	20618	6317	14301

Efectivul populației stabile al Republicii Moldova pe sexe și vârste la 01.01.2016

Vârsta	Total populație			Populație urbană			Populație rurală		
	Total	Bărbați	Femei	Total	Bărbați	Femei	Total	Bărbați	Femei
Total	3557952	1710614	1847337	1495754	702687	793067	2062197	1007927	1054270
0-4	193237	99748	93489	71652	37152	34500	121585	62596	58988
5-9	192218	99174	93044	70703	36802	33902	121515	62373	59142
10-14	184503	95042	89461	66228	34519	31709	118275	60523	57752
15-19	207574	106220	101354	69999	36138	33860	137576	70082	67493
20-24	279919	142368	137551	99396	50499	48897	180523	91869	88654
25-29	350881	178483	172397	161050	79477	81574	189830	99007	90824
30-34	323219	164357	158861	160957	77310	83647	162262	87048	75214
35-39	275725	138220	137505	126260	61451	64808	149465	76769	72697
40-44	239114	117083	122032	105818	50855	54963	133296	66227	67069
45-49	219964	105333	114631	94664	43762	50901	125300	61571	63730
50-54	243536	113176	130360	106934	47436	59498	136602	65739	70862
55-59	256011	115656	140355	113072	48435	64637	142938	67221	75718
60-64	211128	92037	119091	94615	39536	55079	116513	52501	64012
65-69	138159	57903	80256	60935	25798	35137	77224	32106	45119
70-74	90071	35220	54851	36268	14747	21520	53803	20473	33330
75-79	74623	25906	48717	29557	10340	19217	45066	15566	29500
80-84	44913	14776	30137	15910	5056	10853	29003	9720	19284
85+	33157	9911	23246	11738	3374	8364	21420	6538	14882

Efectivul populației stabile al Republicii Moldova pe sexe și vârste la 01.01.2017

Vârsta	Total populație			Populație urbană			Populație rurală		
	Total	Bărbați	Femei	Total	Bărbați	Femei	Total	Bărbați	Femei
Total	3555840	1709226	1846613	1495507	702339	793168	2060333	1006887	1053445
0-4	192193	99353	92840	70734	36750	33984	121459	62603	58856
5-9	193353	99836	93517	70914	36884	34030	122439	62953	59486
10-14	184914	95076	89838	67309	35051	32258	117605	60024	57581
15-19	198005	101501	96504	67411	34857	32554	130594	66643	63951
20-24	264916	134864	130052	91889	46812	45077	173028	88052	84976
25-29	339675	172371	167304	145729	72269	73460	193947	100102	93844
30-34	334963	170358	164604	170690	82176	88514	164273	88182	76090
35-39	283692	142899	140793	131337	63936	67400	152355	78962	73393
40-44	245080	120264	124817	108799	52430	56368	136282	67833	68448
45-49	218892	105115	113776	95092	44261	50831	123800	60855	62945
50-54	232680	107872	124808	101790	45113	56677	130891	62760	68131
55-59	259801	117674	142127	114563	49212	65351	145237	68461	76776
60-64	212897	92654	120243	96031	39954	56077	116866	52700	64166
65-69	153301	63816	89485	67818	28180	39639	85482	35636	49846
70-74	87813	34816	52998	36426	15027	21399	51387	19789	31599
75-79	74255	25787	48468	30195	10680	19515	44060	15107	28953
80-84	45814	14821	30993	16694	5187	11507	29120	9634	19486
85+	33596	10149	23447	12088	3560	8528	21508	6589	14919

Efectivul populației stabile al Republicii Moldova pe sexe și vârste la 01.01.2018

Vârsta	Total populație			Populație urbană			Populație rurală		
	Total	Bărbați	Femei	Total	Bărbați	Femei	Total	Bărbați	Femei
Total	3552578	1707248	1845330	1494403	701562	792841	2058175	1005687	1052488
0-4	190883	98675	92208	69296	36000	33297	121587	62676	58911
5-9	194300	100325	93975	71855	37409	34446	122444	62916	59529
10-14	185885	95657	90228	67979	35289	32690	117907	60368	57539
15-19	191195	98213	92983	65658	33994	31664	125537	64218	61319
20-24	248831	126586	122244	84952	43534	41418	163878	83052	80826
25-29	325091	164959	160132	131586	65722	65864	193505	99237	94268
30-34	348061	176759	171302	178210	85772	92438	169851	90987	78864
35-39	289648	146374	143274	135085	65690	69395	154562	80683	73879
40-44	249925	123079	126846	111509	53873	57635	138417	69205	69211
45-49	221421	106545	114875	96819	45437	51383	124601	61109	63493
50-54	223794	103857	119936	97344	43197	54147	126450	60661	65789
55-59	257388	116311	141077	113901	48982	64919	143487	67329	76158
60-64	216742	94529	122212	97756	40642	57114	118985	53887	65098
65-69	167662	69470	98192	74661	30476	44185	93001	38995	54006
70-74	86515	34494	52021	37254	15340	21914	49261	19154	30107
75-79	74444	26027	48417	30393	10971	19422	44051	15055	28996
80-84	45880	14827	31052	17515	5485	12029	28365	9342	19023
85+	34915	10560	24355	12629	3748	8881	22286	6812	15473

Tabelul 3.3.5. Structura populației vîrșnice pe principale grupe de vîrșă, la începutul anilor 2014-2018

	Femei, persoane	inclusiv în vîrșă:				în % față de total			
		57+	60+	75+	85+	57+	60+	75+	85+
01.01.2014-efectiv	1846128	413977	337267	100284	21762	22,42	18,27	5,43	1,18
01.01.2014-prognozată	1847422	414291	336910	100284	21480	22,43	18,24	5,43	1,16
01.01.2015	1847613	425375	347125	101497	22131	23,02	18,79	5,49	1,20
01.01.2016	1847337	436936	356298	102100	23246	23,65	19,29	5,53	1,26
01.01.2017	1846613	450030	365634	102908	23447	24,37	19,80	5,57	1,27
01.01.2018	1845330	462479	376249	103824	24355	25,06	20,39	5,63	1,32
	Bărbați, persoane	inclusiv în vîrșă:				în % față de total			
		62+	60+	75+	85+	62+	60+	75+	85+
01.01.2014-efectiv	1711506	183843	222218	50835	9361	10,74	12,98	2,97	0,55
01.01.2014-prognozată	1712050	184161	221885	50835	9108	10,76	12,96	2,97	0,53
01.01.2015	1711540	190509	229300	50629	9547	11,13	13,40	2,96	0,56
01.01.2016	1710614	196140	235753	50593	9911	11,47	13,78	2,96	0,58
01.01.2017	1709226	203067	242043	50757	10149	11,88	14,16	2,97	0,59
01.01.2018	1707248	209112	249907	51114	10560	12,25	14,64	2,99	0,62
	Total, persoane	inclusiv în vîrșă:				în % față de total			
		57/62+	60+	75+	85+	57/62+	60+	75+	85+
01.01.2014-efectiv	3559472	597820	559485	151119	31123	16,80	15,72	4,25	0,87
01.01.2014-prognozată	3559472	598452	558795	151119	30588	16,81	15,70	4,25	0,86
01.01.2015	3559153	615884	576425	152126	31678	17,30	16,20	4,27	0,89
01.01.2016	3557952	633076	592051	152693	33157	17,79	16,64	4,29	0,93
01.01.2017	3555840	653097	607677	153665	33596	18,37	17,09	4,32	0,94
01.01.2018	3552578	671591	626156	154938	34915	18,90	17,63	4,36	0,98

Tabelul 3.4.1. Unele caracteristici privind numărul pensionarilor în conformitate cu Legea privind pensiile de asigurări sociale de stat, nr.156-XIV din 14 octombrie 1998, pentru anii 1997-2013, persoane / %

Anii	Numărul pensionarilor		inclusiv: numărul pensionarilor pentru limită de vîrstă											
	Total, persoane	Ritmul de creștere a numărului total al pensionarilor, % față de anul precedent*	Total, persoane	Ritmul de creștere a numărului pensionarilor pentru limită de vîrstă, % față de anul precedent*	Ponderea numărului pensionarilor pentru limită de vîrstă-total în Numărul total al pensionarilor*	Bărbați*	Femei	Numărul pensionarilor pentru limită de vîrstă în baze generale			Numărul pensionarilor pentru limită de vîrstă angajați		Numărul pensionarilor pentru limită de vîrstă care au pensie în cuantumul minim	
								Total, persoane	Diferența dintre numărul pensionarilor pentru limită de vîrstă-total și numărul pensionarilor pentru limită de vîrstă în baze generale-total*	% față de numărul pensionarilor pentru limită de vîrstă-total*	Total, persoane	% față de numărul pensionarilor pentru limită de vîrstă-total*	Total, persoane	% față de Numărul pensionarilor pentru limită de vîrstă-total*
1997	705826	-	560402	-	79,4	-	-	413097	147305	73,7	36010	6,4	25904	4,6
1998	705094	99,9	559970	99,9	79,4	-	-	403366	156604	72,0	38273	6,8	21824	3,9
1999	682217	96,8	535186	95,6	78,5	-	-	387022	148164	72,3	32828	6,1	63331	11,8
2000	668127	97,9	516861	96,6	77,4	-	-	375632	141229	72,7	32086	6,2	59097	11,4
2001	648157	97,0	495841	95,9	76,5	-	-	432328	63513	87,2	32942	6,6	9	-
2002	622007	96,0	472556	95,3	76,0	-	-	412636	59920	87,3	35180	7,5	0	-
2003	616632	99,1	465792	98,6	75,5	-	-	408644	57148	87,7	41892	9,0	0	-
2004	612636	99,4	460822	98,9	75,2	-	-	401582	59240	87,2	49196	10,7	-	-
2005	611509	99,8	457285	99,2	74,8	-	-	389523	67762	85,2	59706	13,1	15993	3,5
2006	615172	100,6	459717	100,5	74,7	148023	311694	393680	66037	85,6	71272	15,5	15495	3,4
2007	613490	99,7	458795	99,8	74,8	142030	316765	395045	63750	86,1	82743	18,0	25070	5,5

2008	616122	100,4	462093	100,7	75,0	139194	322899	400629	61464	86,7	95481	20,7	30777	6,7
2009	619801	100,6	465048	100,6	75,0	137485	327563	405726	59322	87,2	105748	22,7	37021	8,0
2010	622796	100,5	468049	100,7	75,2	132754	335295	410940	57109	87,8	118828	25,4	42922	9,2
2011	634352	101,9	481025	102,8	75,8	134430	346595	426381	54644	88,6	95150	22,3	51536	10,7
2012	646206	101,9	492715	102,4	76,3	144292	348423	440546	52169	89,4	87104	17,7	58533	11,9
2013	656058	101,5	504232	102,3	76,9	149360	354872	454507	49725	90,1	112575	22,3	65299	13,0

Sursa: elaborat în baze de date MMPSF, CNAS și calculelor proprii (marcați prin *) www.mmpsf.gov.md; www.cnas.gov.md

Tabelul 3.4.2 Evoluția cuantumului mediu al pensiilor pentru limită de vîrstă-total, în baze generale, angajați, în cuantumul minim, 1997-2013 (la sfîrșitul anului), lei/%

	Cuantumul mediu al pensiilor pentru limită de vîrstă						Salariul nominal mediu lunar al unui salariat în economie, lei	Raportul dintre mărimea medie a pensiei lunare stabilite pentru limită de vîrstă și salariul nominal mediu lunar al unui salariat în economie, %
	Total, lei	Pensia nominală medie lunară stabilită pentru limită de vîrstă în % față de anul precedent, %	Pensia reală medie lunară stabilită pentru limită de vîrstă în % față de anul precedent, %	Cuantumul mediu al pensiilor pentru limită de vîrstă în baze generale, lei	Cuantumul mediu al pensiilor pentru limită de vîrstă angajați, lei	Cuantumul mediu al pensiilor pentru limită de vîrstă în cuantumul minim, lei		
1997	86,15					62,00	219,8	39,2
1998	87,10	101,10	85,5	87,64		62,00	250,4	34,8
1999	85,43	98,08	68,2	85,02		65,00	304,6	28,2
2000	86,12	101,69	85,2	86,09		65,00	407,9	21,3
2001	140,34	161,55	186,0	143,29		65,00	543,7	25
2002	166,87	118	124,0	169,85		0	691,5	24,1
2003	217,98	130	121,0	220,83		0	890,8	24,5
2004	336,75	154	153,0	341,41	400,1	0	1103,1	30,5
2005	397,18	117,9	118,0	401,24	459,2	272,55	1318,68	30,1
2006	457,51	115,2	114,4	461,87	517,55	299,49	1697,10	26,9
2007	565,83	123,7	124,1	572,46	665,88	380,55	2065,02	27,4
2008	666,28	117,7	117,3	674,12	781,31	425,28	2529,67	26,3
2009	800,82	120,2	135,5	809,96	935,86	534,60	2747,56	29,1
2010	836,63	104,5	97,3	845,79	1023,82	557,54	2971,71	28,2
2011	900,56	107,6	107,5	909,74	1178,09	600,73	3193,9	28,2
2012	987,02	109,6	104,8	996,25	1301,76	658,60	3477,7	28,4
2013	1049,92	106,4	101,7	1058,71	1355,48	703,54	3765,1	27,9

Sursa: elaborat în baza de date MMPSF, CNAS și calculelor proprii, www.mmpsf.gov.md, www.cnas.md

Tabelul 3.4.3 Evoluția minimumului de existență și a pensiei medii pentru limită de vîrstă, 2000-2013

	Minimumul de existență a pensionarului, lei	Cuantumul mediu al pensiei pentru limită de vîrstă, lei	Raportul dintre pensia pentru limită de vîrstă și minimumul de existență a pensionarului, %
2001	405,8	140,34	34
2002	470,4	166,87	35
2003	538,4	217,98	40
2004	576,9	336,75	58
2005	649,1	397,18	61
2006	800,3	457,51	57,2
2007	943,4	565,83	59,9
2008	1167,4	666,28	57,1
2009	1022,8	800,82	78,3
2010	1184,3	836,63	70,6
2011	1305,6	900,56	69,0
2012	1302,8	987,02	75,8
2013	1326,9	1049,92	79,1

Sursa: elaborat în baza datelor BNS, CNAS, www.statistica.md și www.cnas.gov.md

Tabelul 3.4.4. Evoluția caracteristicii pensionarilor pentru limită de vîrstă în Republica Moldova pe anii 2000-2013

Anii	Numărul populației stabile în vîrstă aptă de muncă (16-56/61 ani) la sfîrșitul anului, persoane	Numărul populației în vîrstă de pensionare, persoane	Sarcina demografică (Raportul dintre numărul persoanelor peste vîrsta aptă de muncă la 100 persoane în vîrstă aptă de muncă), %	Numărul pensionarilor pentru limită de vîrstă-total, persoane	Populația economic activă, mii persoane	Populația ocupată, mii persoane	Raportul dintre populația activă și pensionari pentru limită de vîrstă-total*	Raportul dintre populația ocupată și pensionari pentru limită de vîrstă-total*
2000	2 210 466	523 374	23,7	516861	1654,7	1514,6	3,20	2,93
2001	2 244 179	520 078	23,2	495841	1616,7	1499,0	3,26	3,02
2002	2 282 859	513 073	22,5	472556	1615,0	1505,1	3,41	3,19
2003	2 311 574	510 153	22,1	465792	1473,6	1356,5	3,16	2,91
2004	2 342 719	507 062	21,6	460822	1432,5	1316,0	3,11	2,86
2005	2 362 703	506 678	21,4	457285	1422,3	1318,7	3,11	2,88
2006	2 342 915	526 111	22,5	459717	1357,2	1257,3	2,95	2,74
2007	2 355 459	530 149	22,5	458795	1313,9	1247,2	2,86	2,72
2008	2 364 603	536 686	22,7	462093	1302,8	1251,0	2,82	2,71
2009	2 371 256	543 377	22,9	465048	1265,3	1184,4	2,72	2,55
2010	2 374 752	550 618	23,2	468049	1235,4	1143,4	2,64	2,44
2011	2 369 580	565 951	23,9	481025	1257,5	1173,5	2,61	2,48
2012	2 361 913	581 674	24,6	492715	1214,5	1146,8	2,47	2,33
2013	2 349 170	598 452	25,5	504232	1235,8	1172,8	2,45	2,33

Sursa: elaborat în baza datelor BNS, MMPSF, www.statistica.md; www.mmpsf.gov.md

Tabelul 3.4.5 Evoluția tarifelor contribuțiilor de asigurări sociale de stat obligatorii pe anii 2000-2014, %

Anii	Tariful contribuții de asigurări sociale de stat obligatorii, %					
	Contribuții de asigurări sociale de stat obligatorii plătite			Contribuții de asigurări sociale de stat obligatorii individuale, virate de persoanele fizice, proprietari de terenuri agricole	Contribuții de asigurări sociale de stat obligatorii individuale, virate de persoanele fizice, care au încheiat contract individual	Contribuții individuale de asigurări sociale de stat obligatorii, virate de titularii de patentă de întreprinzător
	Total	de angajatori	individuale			
2000	32	31	1	1,5 lei/unitate grad hectar	400	30%
2001	32	31	1	1,5 lei/unitate grad hectar	465	30%
2002	30	29	1	1,7 lei/unitate grad hectar	525	30%
2003	30	29	1	1,7 lei/unitate grad hectar	653	30%
2004	30	28	2	20 % sau 1,7 lei/unitate grad hectar	705	30%
2005	29	27	2	1,7 lei/unitate grad hectar	1374	30% dar nu mai puțin de 1374 lei
2006	29	26	3	480	2013	30% dar nu mai puțin de 2013 lei
2007	29	25	4	576	2318	2318
2008	29	24	5	725	2920	2920
2009	29	23	6	920	3708	3708
2010	29	23	6	996	4044	4044
2011	29	23	6	1080	4368	4368
2012	29	23	6	1164	4704	4704
2013	29	23	6	1296	5220	5220
2014	29	23	6	1428	5748	5748

Sursa: elaborat în baza datelor CNAS, www.cnas.md și actelor legislative respective*

* LPRM nr.250 din 08.11.2012, LPRM nr.329 din 23.12.2013

Tabelul 3.4.6. Indicatorii principali ai activității economice a populației

Denumirea indicatorilor	2011	2012	Diferența + / - în expresie absolută	2012 în % față de 2011
Populația ocupată, mii pers.	1173,5	1146,8	- 26,7	97,7
Populația salariată, mii pers.	828,9	812,3	- 16,6	98,0
Pondere salariaților în populația ocupată, %	70,6	70,8		+ 0,2 p.p.
Modalitatea de angajare:				
- prin contract de muncă	747,9	748,6	+ 0,7	100,0
- prin „înțelegere”	81,0	63,7	- 17,3	78,6
Contribuțiile sociale plătite de către patron:				
- plătește	748,4	748,6	+ 0,2	100,03
- ponderea celor plătite	90,3	92,2		+ 1,9 p.p.
- nu plătește	80,4	63,7	- 16,7	79,2
- ponderea celor neplătite	9,7	7,8		-1,9 p.p.
Suma neachitării contribuțiilor sociale de salariați „prin înțelegere” la BASS, lei	553983,06	480895,5	- 73087,56	86,81
Suma transferurilor de la bugetul de stat pentru acoperirea deficitului BASS, lei	806700,0	1025100,0	218400	127,07

Sursa: elaborat în baza datelor BNS, www.statistica.md

Tabelul 3.4.7. Pronosticul surselor financiare pentru plata pensiilor pentru limită de vîrstă

Indicatorii prognozați	2014	2015	2016	2017
Numărul pensionarilor pentru limită de vîrstă, pers.	510365	524611	541202	556527
Cheltuielile pentru plata pensiilor pentru limită de vîrstă, mii lei	6741165,575	7479177,492	8204486,890	9010736,020
Cheltuielile pentru plata pensiilor pentru limită de vîrstă în cazul stabilirii vîrstei unificate de pensionare a femeilor și a bărbaților de 62 ani, mii lei	5349819,855	5936098,420	6520769,283	7163049,972
Economii din stabilirea vîrstei unificate de pensionare a femeilor și a bărbaților la nivel de 62 ani: - în mii lei	-1391345,720	-1543079,072	-1683717,607	-1847686,048
- în %	20,6	20,6	20,5	20,5

Sursa: calculat în baza datelor CNAS și ME RM, www.cnas.md și www.mec.gov.md

Tabelul 3.5.1. Evoluția indicatorilor macroeconomici principali în perioada 2000-2013

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
PIB în prețuri curente, mil. lei	16020	19052	22556	27619	32032	37652	44754	53430	62922	60430	71885	82349	88228	10031,2
PIB în % față de anul precedent (în prețuri comparabile)	102,1	106,1	107,8	106,6	107,4	107,5	104,8	103,0	107,8	94,0	107,1	106,8	99,3	108,9
VAB în prețuri comparabile,	11031	14835	17857	20512	25469	28942	32752	38183	47417	48472	53974	63673	67676	74037
- în % față de anul precedent	100,3	105,8	106,5	104,2	108,3	105,2	103,6	102,3	106,8	93,6	106,1	106,3	98,7	109,4
PIB pe locuitor după paritatea puterii de cumpărare, dolari SUA	2112	2300	2533	2765	2028	2362	2563	2723	3007	2830	3067	3347	3383	3722
inclusiv: creștere/ descreștere față de anul precedent	103,9	108,9	110,1	109,2	73,3	116,5	108,5	107,8	108,8	94,1	108,4	109,1	101,0	110,0*
Productivitatea totală a muncii, lei	7283,2	9896,3	11864,5	15121,6	19353,6	21947,2	26049,5	30614,6	37903,6	40925,3	47205,3	54259,4	59012,8	63128,8
- în % față de anul precedent	139,14	135,9	119,9	127,5	127,99	113,4	118,7	117,5	115,3	115,9	115,3	114,9	108,8	106,97*
Indicii volumului producției industriale, în % față de anul precedent	107,7	113,7	110,8	115,6	108,2	107,0	95,2	98,7	101,5	78,9	109,3	109,5	98,1	106,8
Indicii volumului producției agrare, în % față de anul precedent	96,7	106,4	103,4	86,4	120,8	100,8	98,9	76,9	132,1	90,4	107,9	104,6	77,6	138,3
Indicele prețurilor de consum, mediu anual, %	131,2	109,6	105,2	111,6	112,4	111,9	112,7	112,3	112,7	100,0	107,4	107,6	104,6	104,6
Investiții în active materiale pe termen	1759,3	2315,1	2804,2	3621,7	5140,0	7796,5	11012,3	15335,8	18224,8	11123,6	13804,8	16449,5	16601,4	18461,5

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
lung total pe țară (prețuri curente, mil. lei)														
Investiții în active materiale pe termen lung total pe țară, anul precedent = 100%	85,0	111,0	111,0	107,0	108,0	121,0	124,0	121,9	102,3	66,5	122,6	112,5	95,8	102,3
Investiții în active materiale pe termen lung în construcția locuinței (prețuri curente, milioane lei)	120,6	153,0	205,5	337,1	605,1	1095,3	2132,6	28882,7	3319,6	1867,2	2266,5	2209,5	1863,7	2591,9
Investiții în active materiale pe termen lung în construcția locuinței (cota-parte în volumul total al investițiilor), %	7,0	7,0	7,0	9,0	12,0	14,0	19,0	19,0	18,0	17,0	16,4	13,4	11,2	14,0
Transferurile persoanelor fizice din străinătate, % din PIB	13,8	16,40	19,40	24,4	27,0	30,6	34,5	33,90	31,9	22,0	23,2	22,8	24,5	24,8
Indicii productivității muncii în industrie, %	112,3	118,7	112,2	111,4	106,5	110,0	100,2	102,7	109,0	90,2	108,6	111,21	99,5	101,99
SFERA SOCIALĂ														
Salariul nominal/ciștișgul salarial mediu lunar al unui lucrător din economie, lei	408	544	691,5	890,8	1104,1	1318,7	1697,1	2065,0	2529,7	2747,6	2971,7	3193,9	3477,7	3765,1
Salariul nominal/ciștișgul salarial mediu lunar al unui lucrător din economie, dolari SUA	32,8	42,3	50,9	63,9	89,5	104,7	129,2	170,2	243,5	247,2	240,3	259,1	287,2	299,0*

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Creșterea salariului mediu pe economie, % față de anul precedent	133,6	133,3	127,2	128,8	123,8	119,5	128,7	121,7	122,5	108,6	108,2	111,6	108,9	108,3*
Creșterea reală a salariului mediu pe economie, anul precedent = 100%	102,3	121,2	120,9	115,4	110,1	106,8	114,2	108,4	108,8	109	101	103,7	104,1	103,5*
Mărimea medie a pensiei lunare stabilite (la sfârșitul anului), lei	85,1	135,8	161,0	210,5	325,3	383,2	442,3	548,3	646,4	775,5	810,86	874,05	975,60	1020,65
Mărimea medie a pensiei lunare stabilite pentru limita de vîrstă (la sfârșitul anului), lei	86,12	140,34	166,87	217,98	336,75	397,18	457,51	565,83	666,28	800,82	836,63	900,56	987,02	1049,92
Rata de înlocuire, %	20,9	25,0	23,3	23,6	29,5	29,1	26,1	26,6	25,6	28,2	27,3	27,4	27,5	27,9*
Coeficientul de îmbătrînire, %	13,6	13,6	13,9	13,9	13,8	13,6	13,2	13,7	13,7	14,0	14,4	14,8	15,3	15,7
Speranța de viață la naștere pe medii	67,59	68,20	68,13	68,13	68,38	67,85	68,40	68,79	69,36	69,31	69,11	70,88	71,12	71,85
Bărbați	63,87	64,50	64,40	64,47	64,50	63,84	64,57	65,04	65,55	65,31	65,00	66,82	67,24	68,05
Femei	71,22	71,75	71,71	71,64	72,16	71,66	72,23	72,56	73,17	73,37	73,41	74,92	74,99	75,55

Tabelul 3.5.2. Contribuția principalelor activități economice la formarea Produsului Inter brut (structura), 2000-2013, %

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Produsul Inter Brut	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>Valoarea adăugată brută</i>	87,5	88,0	87,3	85,2	85,9	84,0	83,4	83,1	82,3	84,1	83,4	83,0	83,5	83,2
Bunuri – total	41,7	41,1	38,3	35,9	34,7	32,2	29,2	24,2	22,7	21,8	25,3	26,0	24,9	26,0
Agricultură, economia vînatului și silvicultură	25,4	22,4	21,0	18,3	17,6	16,4	14,5	10,0	8,8	8,5	11,9	12,3	10,9	12,2
Industrie	16,3	18,7	17,3	17,6	17,1	15,8	14,7	14,3	13,9	13,2	13,3	13,8	14,0	13,8
Servicii –total	48,2	49,2	51,0	51,6	53,5	53,8	56,7	61,2	61,7	63,9	60,1	59,1	60,6	58,9
Construcții	2,7	3,1	3,0	2,9	3,4	3,4	4,0	4,8	4,9	3,5	3,4	3,4	3,5	3,4
Comerț cu ridicată și cu amănuntul ¹	12,5	12,0	11,1	10,8	10,6	10,4	11,5	12,6	13,0	13,2	12,8	13,3	14,0	15,1
Transporturi și comunicații	9,6	10,4	10,0	10,8	11,8	12,2	11,8	12,3	12,1	11,9	11,3	10,7	10,8	10,1
Alte activități	23,4	23,6	26,9	27,1	27,7	27,8	29,4	31,5	31,7	35,3	32,7	31,7	32,3	40,2
Serviciile intermediarilor financiari indirect măsurate	-2,4	-2,2	-2,0	-2,3	-2,3	-2,0	-2,5	-2,3	-2,1	-1,6	-2,1	-2,1	-2,0	-1,7
<i>Impozite nete pe produse</i>	12,5	12,0	12,7	14,8	14,1	16,0	16,6	16,9	17,7	15,9	16,6	17,0	16,5	16,8

¹Inclusiv repararea autovehiculelor, motocicletelor, a bunurilor casnice și personale

Tabelul 3.5.3. Caracteristica evoluției de formare a PIB, 2000-2013, %

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Ritmul de creștere/diminuare față de perioada respectivă, %														
PIB	102,1	106,1	107,8	106,6	107,4	107,5	104,8	103,0	107,8	94,0	107,1	106,8	99,2	108,9
<i>Valoarea adăugată brută</i>	100,3	105,8	106,5	104,2	108,3	105,2	103,6	102,3	106,8	93,6	106,2	106,3	98,7	109,4
Bunuri – total	105,8	107,2	102,7	101,2	114,0	102,5	97,4	82,2	117,4	84,0	108,3	107,8	89,3	122,1
Agricultură, economia vînatului și silvicultură	102,3	107,4	105,1	89,1	120,4	101,5	97,2	65,0	141,1	90,1	107,4	105,2	76,6	141,0
Industrie	110,8	107,0	99,8	116,0	107,4	103,6	97,7	99,2	100,7	80,1	108,9	110,2	100,5	107,4
Servicii –total	90,2	104,8	109,4	107,1	104,0	107,6	107,8	114,0	103,3	96,4	106,3	105,4	103,0	104,0
Serviciile intermediarilor financiari indirect măsurate	46,4	110,2	101,2	122,7	102,9	121,9	116,7	135,2	126,8	70,3	136,7	101,2	99,6	X
<i>Impozite nete pe produse</i>	117,2	108,6	117,7	123,4	102,1	121,7	111,0	106,7	113,1	95,8	111,7	109,6	101,2	106,0
Gradul de influență (+ / -), %														
PIB	2,1	6,1	7,8	6,6	7,4	7,5	4,8	3,0	7,8	-6,0	7,1	6,8	-0,8	8,9
<i>Valoarea adăugată brută</i>	0,3	5,1	5,7	3,6	7,0	4,4	3,0	1,9	5,6	-5,2	5,2	5,2	-1,0	7,9
Bunuri – total	2,4	3,0	1,1	0,5	5,0	0,9	-0,8	-5,2	4,2	-3,6	1,8	2,0	-2,8	5,5
Agricultură, economia vînatului și silvicultură	0,6	1,9	1,1	-2,3	3,7	0,3	-0,5	-5,1	4,1	-0,9	0,6	0,6	-2,9	4,5
Industrie	1,8	1,1	0,0	2,8	1,3	0,6	-0,4	-0,1	0,1	-2,8	1,2	1,4	0,1	1,0
Servicii –total	-5,2	2,3	4,6	3,6	2,1	4,1	4,2	8,0	2,0	-2,2	4,0	3,3	1,7	2,5
Serviciile intermediarilor financiari indirect măsurate	3,0	-0,2	0,0	-0,5	-0,1	-0,5	-0,3	-0,9	-0,6	0,6	-0,6	0,0	0,0	-0,1
<i>Impozite nete pe produse</i>	1,8	1,1	2,1	3,0	0,3	3,1	1,8	1,1	2,2	-0,7	1,9	1,6	0,2	1,0

¹ Inclusiv repararea autovehiculelor, motocicletelor, a bunurilor casnice și personale

Tabelul 3.5.4. Caracteristica repartizării populației ocupate pe tipuri de activități economice, 2000-2013, %*

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013*
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
din care:														
Agricultură, economia vînatului și silvicultură, pescuit	50,6	51,0	49,6	43,0	40,5	40,7	33,6	32,8	31,1	28,2	27,5	27,5	26,4	28,8
Industrie	10,6	11,0	11,4	12,1	12,3	12,1	12,8	12,7	13,0	13,1	12,8	13,1	13,2	12,1
Construcții	2,9	2,9	3,1	3,9	4,0	3,9	5,3	6,1	6,6	6,2	5,9	5,7	6,1	5,5
Comerț cu ridicată și cu amănuntul¹; Hoteluri și restaurante	10,7	11,0	11,6	13,0	13,6	13,9	15,6	15,9	16,7	18,3	18,6	19,0	18,2	18,0
Transporturi și comunicații	4,2	4,3	4,1	5,0	5,5	5,4	5,2	5,5	5,7	5,7	5,6	5,7	6,1	6,2
Administrație publică; învățămînt; sănătate și asistență socială	16,5	16,0	16,2	18,1	18,7	18,7	19,6	20,1	19,8	21,0	22,0	21,3	21,5	20,1
Alte activități	4,5	3,8	4,0	4,9	5,4	5,3	7,9	7,0	7,0	7,4	7,6	7,7	8,3	9,1
*Informația este prezentată fără datele raioanelor din partea stînga a Nistrului și mun. Bender.														
¹ Inclusiv repararea autovehiculelor, motocicletelor, a bunurilor casnice și personale														

Tabelul 3.5.5. Unele caracteristici privind ocuparea forței de muncă, 2000-2013*

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Populația în vîrstă de 15 ani și peste, mii pers.	2764,1	2792,6	2823,4	2854,1	2881,1	2905,5	2933,2	2931,8	2941,8	2958,4	2968,7	2975,1	2982,6	2987,0
Populație economic inactivă în vîrstă de 15 ani și peste, mii pers.	1109,4	1175,9	1208,5	1380,5	1448,6	1483,2	1576,0	1617,9	1639,0	1693,1	1733,3	1717,6	1768,1	1751,2
- în % față de total populație în vîrstă de 15 ani și peste	40,1	42,1	42,8	48,4	50,3	51,0	53,7	55,2	55,7	57,2	58,4	57,7	59,3	58,6
Populație ocupată în economie, mii persoane	1514,6	1499,0	1505,1	1356,5	1316,0	1318,7	1257,3	1247,2	1251,0	1184,4	1143,4	1173,5	1146,8	1172,8
- inclusiv în % față de anul precedent	101,3	98,97	100,4	90,1	97,0	100,2	95,3	99,2	100,3	94,7	96,5	102,6	97,7	102,3*
Șomeri BIM, mii persoane	140,1	117,7	109,8	117,1	116,5	103,7	99,9	66,7	51,7	81,0	92,0	84,0	67,7	63,1
Numărul salariaților (20 și mai mult pers.), mii pers.	696,8	692,1	685,3	668,3	666,0	660,0	641,5	639,5	633,7	608,2	597,5	675,5	658,1	680,8
- în % față de anul precedent	86,52	99,33	99,02	97,52	99,66	99,10	97,20	99,69	99,09	95,98	98,2	113,1	97,4	103,4
- în % față de populație ocupată	46,0	46,2	45,5	49,3	50,6	50,0	51,0	67,3	50,7	51,4	52,3	57,6	57,4	68,8
din populația ocupată – salariați, mii pers.	951,0	899,0	891,8	868,2	840,9	830,6	842,7	831,7	850,3	836,6	808,5	828,9	811,9	806,9
Persoanele plecate la lucru sau în căutare de lucru peste hotare, mii	138,3	172,0	231,3	291,0	345,3	394,5	310,1	335,6	309,7	294,9	311,0	316,9	328,3	332,5
din care din mediul:														
urban, %	40,6	39,5	34,1	30,8	30,9	28,4	29,9	30,7	31,4	30,3	29,1	29,3	27,5	28,4
rural, %	59,4	60,5	65,9	69,2	69,1	71,6	70,1	69,3	68,6	69,7	70,9	70,7	72,5	71,6
Rata de activitate, %	59,9	57,9	57,2	51,6	49,7	49,0	46,3	44,8	44,3	42,8	41,6	42,3	40,7	41,4
Rata de ocupare,%	54,8	53,7	53,3	47,5	45,7	45,4	42,9	42,5	42,5	40,0	38,5	39,4	38,4	39,3
Rata de ocupare a tinerilor (15-24 ani), %	30,6	27,9	26,8	20,2	18,1	17,7	18,9	17,7	18,5	18,1	18,0	18,9	17,6	18,1
Rata șomajului, %	8,5	7,3	6,8	7,9	8,1	7,3	7,4	5,1	4,0	6,4	7,4	6,7	5,6	5,1
Numărul persoanelor care primesc pensii, la sfîrșitul anului, mii pers.														
Total	731	705	679	643,9	636,6	634,3	637,8	636,7	639,4	643,4	646,7	658,4	670,1	679,9
- aflați în evidența organelor de asigurare socială	706,4	684,1	653,0	626,2	620,7	618,3	621,4	619,4	621,4	624,6	627,1	638,3	649,9	659,6

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
inclusiv pentru limită de vîrstă ¹ , pers.	518	496	473	466	456	452	453,8	452,3	455,2	457,9	460,5	473,1	484,5	495,9
- din care angajați, persoane	32086	32942	35180	41892	49196	59706	71272	82743	95481	105748	118828	95150	87104	112575
în % față de total pentru limită de vîrstă	6,2	6,6	7,4	9,0	10,8	13,2	15,7	18,3	20,3	23,1	25,8	20,1	18,0	22,7
- aflați în evidența altor ministere				15,4	15,9	16,0	16,4	17,3	18,0	18,8	19,6	20,1	20,2	20,3
inclusiv pentru limită de vîrstă, pers.				12,0	11,4	12,7	13,0	13,7	14,4	15,3	16,1	16,8	17,0	17,2

*Informația este prezentată fără datele raioanelor din partea stînga a Nistrului și mun. Bender. Conform datelor statisticii demografice curente și anchetei forței de muncă în gospodării

¹ Conform datelor CNAS

Tabelul 3.5.6. Unele caracteristici privind ocuparea forței de muncă, 2000-2013*

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Total populație, mii pers.	3639	3631	3623	3612	3603	3595	3385	3577	3570	3566	3562	3560	3560	3559
Populație economic activă, mii pers.	1655	1617	1615	1474	1432	1422	1357	1314	1303	1265	1235	1258	1215	1236
Populație ocupată în economie, mii persoane	1515	1499	1505	1356,5	1316	1319	1257	1247	1251	1184	1143	1173	1147	1173
inclusiv: persoanele subocupate, mii pers.	91	90	88	56	47	53	105	99	87	93	106	90	83	86
Șomeri BIM, mii persoane	140	118	110	117	116,5	104	100	67	52	81	92	84	67,7	63,1
Populație economic inactivă, mii pers.	1984	2014	2008	2138	2171	2173	2228	2263	2272	2302	2327	2302	2346	2324
inclusiv: persoanele descurajate, mii pers.	91	95	78	76	82	71	59	26	18	30	30	26	27,4	19,3
Total populație	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Populație economic activă, %	45,4	44,4	44,5	40,8	40,8	39,6	37,9	36,7	36,5	35,5	34,7	35,3	34,1	34,7
Populație ocupată în economie, %	41,6	41,2	41,5	37,5	37,5	36,6	35,1	34,8	35,0	33,2	32,1	33,0	32,2	33,0
Șomeri BIM, %	3,8	3,2	3,0	3,2	3,2	2,9	2,8	1,9	1,5	2,3	2,6	2,5	1,9	1,8
Populația economic inactivă, %	54,6	55,6	55,5	59,2	59,2	60,4	62,1	63,3	63,6	64,5	65,3	64,7	65,9	65,3

*Informația este prezentată fără datele raioanelor din partea stînga a Nistrului și mun. Bender. Conform datelor statisticii demografice curente și anchetei forței de muncă în gospodării

